Riksdagens protokoll
1991/92:98

Onsdagen den 22 april

Kl. 9.00 – 18.03
19.00 – 22.34

Protokoll
1991/92:98

1 § Hänvisning av ärenden till utskott

Internationellt utvecklingssamarbete

Föredrogs och hänvisades
Proposition
1991/92:167 till lagutskottet

Skrivelse
1991/92:136 till socialutskottet

Motionerna
1991/92:So23–So27 till socialutskottet
1991/92:L17 till lagutskottet
1991/92:Jo35 till jordbruksutskottet
1991/92:Kr3–Kr8 till kulturutskottet
1991/92:So28 och So29 till socialutskottet
1991/92:Ju10–Ju16 till justitieutskottet

2 § Förnyad bordläggning

Föredrogs men bordlades åter
Försvarsutskottets betänkande 1991/92:FöU10
Socialutskottets betänkanden 1991/92:SoU15 och SoU16
Näringsutskottets betänkanden 1991/92:NU22 – NU24
Bostadsutskottets betänkande 1991/92:BoU18

3 § Internationellt utvecklingssamarbete

Föredrogs
utrikesutskottets betänkande
1991/92:UU15 Internationellt utvecklingssamarbete (prop. 1991/92:100 delvis).

1 *Riksdagens protokoll 1991/92. Nr 98*

Anf. 1 PIERRE SCHORI (s):

Herr talman! De globala banden knyts närmare på snart sagt varje område – ekonomin, miljön och kulturen. De utmaningar vi möter måste världens länder möta tillsammans.

Vårt levnadssätt är på väg att göra vår planet obeboelig. Över 1 miljard människor lever i djupaste armod, och deras antal växer. Kärnvapnen och krigsmakterna kan fortfarande förgöra oss. Otålighet med världens orättvisor underblåser konflikter världen över.

Samtidigt har vi i dag helt nya förutsättningar att med politikens kraft bygga en hållbar global samarbetsordning. Den hårda konfrontationen från förr har fått vika för ett nytt samarbetsklimat. Resurser som bundits i överstora krigsmakter kan nu frigöras både i nord och syd och i öst och väst. Förenta nationerna kan bli den organisation som den var avsedd att bli.

Detta tillfälle får inte gå oss förlorat. Vi står inför vår tids verkliga revolution. Världens nationer måste ha modet att bygga en genuint global ordning grundad på internationell lag med lika rättigheter och skyldigheter för världens länder och folk.

Bara samarbetets, förståelsens och toleransens väg leder oss dit. Vi är alla därför djupt oroade över de tendenser till ökad intolerans, till inskränkt nationalism och till meningslöst våld som vi kan se, också i vår del av världen. Inte heller kan en ordning byggd på en stormakts eller på vissa stormakters dominans klara uppgifterna.

För Socialdemokraterna har ett engagemang för internationellt samarbete, för internationell solidaritet, varit ledande för den utrikespolitik som vi fört under lång tid – och, vill jag säga, i bred enighet i denna riksdag. Den politik som Sverige fört har vunnit stor respekt världen över.

Det är också i den andan som Ingvar Carlsson har åtagit sig att tillsammans med Sir Shridath Ramphal leda en bred oberoende kommission om internationellt samarbete, i Brandt-, Palme- och Brundtlandkommissionernas anda. Dess uppgift är just att utveckla förståelsen och att komma med konkreta förslag om hur en ny global samarbetsordning skall kunna ta form.

Det globala samarbetet kommer att behöva underbyggas med alltmer resurser. Den situation som vi har haft under en lång tid – att resurser t.o.m. gått från världens fattigare länder till de rikare – är fullständigt ohållbar. När 80-talet inleddes gick 50 miljarder dollar per år till u-länderna. Nu flödar 50 miljarder dollar ut ur u-världen varje år.

Nu behövs det betydligt mer resurser: för ett nytt internationellt miljösamarbete, för att klara utvecklingen i Östeuropa, för att säkra fred och påbörja återuppbyggnaden i krigshärjade områden, för att bekämpa flyktingskapets orsaker och för att lindra nöden bland världens flyktingar. Samtidigt har behoven för världens fattiga inte på något sätt minskat. Tvärtom har behoven, och också möjligheterna, att göra insatser bara ökat.

I-ländernas låga sparande är ett allvarligt globalt problem.

I ljuset av detta bör det framstå med all tydlighet hur oerhört viktigt biståndet är. För en stor del av det internationella samarbetet är biståndet den helt avgörande resurskällan. Vid sidan av handel och kommersiella lån och investeringar utgör biståndet en omistlig del av de internationella resursflödena. Biståndspolitiken är en alldeles central del av vår utrikespolitik. Den

är inte bara ett mått på vårt moraliska engagemang utan också ett uttryck för vår upplysta insikt om de globala sambanden. Solidaritet handlar om gemensamt ansvarstagande.

De grunder som vi sedan Tage Erlanders dagar, med Olof Palme som drivande kraft, lagt fast håller. Enprocentsmålet för biståndets volym samt huvudmålet och de fem särskilda biståndspolitiska målen för biståndets innehåll har antagits av enhälliga riksdagar. För svensk politik har målen och enigheten kring dem utgjort en oerhört viktig tillgång. I år är det 30 år sedan den första stora biståndspropositionen lades fram, proposition 1962:100. I Socialdemokraternas biståndsmotion, "De fattigas rätt", har vi tagit fasta på detta och återigen lyft fram våra mål. Årets riksmöte kommer att bekräfta deras giltighet.

Herr talman! Nu har i denna riksdag ett parti tagit plats som gjort det till en av sina huvuduppgifter att sopa undan solidariteten och kapa biståndet. Partiet är motiverat, som jag ser det, av trångsynthet, kortsiktighet och egoism. Det är inget mindre än en skam för denna riksdag, en skam för Sverige.

Det må vara ett litet och flyktigt parti. Men i den mån Sverige har en röst i världen, och i den mån denna röst har genomslag, är Ny demokrati till skada för vårt land. I dagens biståndspolitiska debatt skulle det vara befriande att höra regeringspartiernas företrädare, alltså även Moderaterna, kraftfullt ta avstånd från detta partis åsikter om biståndet.

I årets budgetproposition upprätthålls enprocentsmålet. Det är bra, och det betyder att Moderaterna inte vågat göra verklighet av de nedskärningskrav som man under alla år rest i riksdagen.

Moderaternas dominans har i stället kommit till uttryck på annat sätt. I regeringsförklaring och utrikesdeklaration talas det om en väsentlig omläggning av biståndspolitiken till stöd för marknadsekonomi och demokrati. Men det är fattigmansversioner av dessa begrepp som gäller. Det är en inskränkt ideologi, sammanblandningar av medel och värden. Och den predikande tonen för osökt tankarna till den moderatledda regeringens ständiga tal om "den enda vägen".

Vi behöver andra visioner. I riksdagens utrikespolitiska debatt tidigare i år uttryckte jag Socialdemokraternas vision om att bygga en världsordning

- grundad på gemensam säkerhet,
- genomsyrad av en demokratisk kultur och
- präglad av en strävan till allas välfärd och till en ekonomiskt och socialt hållbar utveckling, i harmoni med naturen.

Här syns skiljelinjerna mellan huvudfårorna i svensk politik, mellan socialdemokratin och högern. Däremellan slits Alf Svensson och mittenpartierna, och det syns också i biståndspolitiken.

Låt mig först, herr talman, ta upp den ständiga predikan om marknadsekonomins välsignelse.

Det råder inget tvivel om att en bättre ekonomisk politik skulle ha behövts i många u-länder, en politik som bättre utnyttjar marknadens möjligheter och som också bättre bygger på de fattigas förmåga.

Att stödja hållbara återhämtningsprogram har varit en betydelsefull beståndsdel i svenskt samarbete med många länder under 1980-talet. I den po-

litiska debatten har emellertid behovet av marknadsekonomiska reformer ofta vulgariserats.

Det är inte stora klasskillnader som driver utvecklingen. Då borde Latinamerika ha blomstrat under det gångna årtiondet. Det är inte svaga stater som är förutsättningen för tillväxt. Då borde inte Östasien ha utvecklats så dynamiskt.

Nej, erfarenheterna runt om i världen visar att minskade klasskillnader, jämn fördelning av ägande och inkomster och breda skol- och hälsovårdssystem gynnar produktivitet och tillväxt. Den vulgära marknadsdyrkan som den svenska högern fortfarande ägnar sig åt står långt ifrån de synsätt som vunnit allt bredare gehör i världen, både i u-länderna och i t.ex. Världsbanken.

Glöm inte att marknadsekonomin har visat sig gå utmärkt att kombinera med några av världens mest avskyvärda diktaturer. Marknadsekonomin trivdes också under Pinochet och P W Botha.

Jag vill fråga Alf Svensson om han kan redogöra för regeringens samlade syn på marknadsekonomins välsignelser för u-länderna.

Om en god ekonomisk politik är en del av nyckeln till tillväxt så är tillgång till resurser en lika avgörande del för de fattiga länderna. Och här är skuldavskrivningar helt nödvändiga. Jag ställde en interpellation till Alf Svensson i denna fråga för ett tag sedan: Vad har det blivit av svensk skuldpolitik? I regeringsställning drev vi socialdemokrater skuldfrågorna hårt. Nu hör vi ingenting.

Jag kommer så småningom att få svar, inte från Alf Svensson, utan från Anne Wibble. Detta är alltså Alf Svenssons chans att svara, eller hänger inte skuldstrategin längre ihop med utvecklingspolitiken? Är detta i så fall en följd av regeringens marknadsekonomiska ideologi?

Herr talman! Låt mig nu också ta upp, som jag ser det, regeringens torftiga tolkning av demokratin.

Kärnan i solidaritetens idé är de fattigas rätt: de fattigas rätt till människovärdighet, till frihet från armod och förtryck. "Medborgarrätten" var ordet som användes i vårt eget land i arbetarrörelsens och demokratins begynnelse. På samma sätt som kraven på rösträtt och rätt till arbete här gick hand i hand är demokratin i grunden de fattigas och förtrycktas kamp. Utan demokratin vinner de fattiga inga bestående segrar.

Demokratin måste erövras. Den måste växa inifrån. Demokratin har rötter i alla världsdelar, men demokratins institutioner har olika historier på olika platser. Våra ting och riksdagar, vår statsapparat och vårt rättsväsende, våra skolor och vår press föregick med många hundra år demokratins genombrott. Genombrottet kom när folkrörelserna hade formerats, och de krävde demokratin. Ingen gav dem rösträtten, utan den utkrävdes.

Det perspektiv som vi hade här hemma får inte glömmas när u-ländernas demokratisering diskuteras. Som stöd för de medborgerliga rättigheterna och för flerpartisystem behövs en demokratisk kultur.

Nu formerar sig de demokratiska rörelserna och växer sig starkare. De har en chans att nå genomslag. Det är vår uppgift att ge den processen det stöd vi kan.

Klart är att demokratifrämjande bistånd har sin roll i alla länder. Vilka

som är de lämpliga formerna i Sydafrika eller Namibia, i Tanzania eller Kenya, i Indien, Kina eller Vietnam, i Chile, Nicaragua eller Cuba, det må avgöras från fall till fall om man menar allvar.

Den socialdemokratiska regeringen hade under de senaste nio åren byggt upp ett stort och mycket varierat demokratibistånd, som Alf Svensson är medveten om. Dessa insatser fördes förra budgetåret samman till ett demokratianslag med nya riktlinjer. För Sveriges pionjärinsatser i att utveckla ett demokratibistånd har vi rönt stor internationell uppmärksamhet. Det gäller kanske särskilt det s.k. systemöppnande biståndet.

Jag vill därför om den moderatledda utrikespolitikens trumpetstötar om demokrati säga följande:

För det första verkar det som om där inte finns någon förståelse för hur demokratin hänger ihop med de fattigas rätt. Där finns inte förståelsen för vad en demokratisk kultur består av, för vad som driver en demokratisk samhällsutveckling. Högern förstod det inte 1920 i vårt eget land, och man förstår det inte i dag heller när det gäller u-länderna eller Östeuropa. Det är ett torftigt demokratibegrepp man går till torgs med – en intellektuell torftighet, som leder till arrogans här hemma och som knappast lindrar förtrycket där ute.

För det andra skulle jag vilja säga att det enda nya som följt på regeringens trumpetstötar är en minskning av biståndet till ett antal länder, det minst konstruktiva sättet att försöka stödja demokratin.

Vad visar regeringen för omsorg om demokratin när den börjar med att kraftigt skära ned biståndet till Tanzania och Moçambique? Båda dessa länder, två av världens absolut fattigaste länder, har under en lång följd av år genomfört djupgående reformer, både av det ekonomiska och av det politiska livet i den riktning vi har förespråkat. De har haft framgång. Nu införs också flerpartisystem.

Vad är det för signaler regeringen skickar? Ja, inte påverkar den borgerliga regeringens nedskärningar dessa länders vägval. Men signalen om hur framför allt Moderaterna vill markera sitt tyckande i biståndspolitiken, en signal om att svensk biståndspolitik inte längre är konsekvent, den har gått ut tydligt och klart, tyvärr.

Hur är det med stödet till Vietnam? Här har vi ett land som har utkämpat ett av de längsta befrielsekrigen under den s.k. efterkrigstiden. Där föds alltjämt missbildade barn och naturen själv är stympad efter ett av världens värsta bombkrig. Det är ett land som av det kalla kriget förnekades sitt oberoende men som nu, efter det kalla krigets slut, åter är på väg in i det internationella samarbetet.

Vietnam genomför sedan ett antal år ett ekonomiskt reformprogram. Reformerna har applåderats av Internationella valutafonden, och nu är också landet på väg att få det internationella stöd som reformerna behöver.

Vad gör då den svenska regeringen? Jo, i stället för att driva på reformarbetet skär regeringen stolt bort 100 milj.kr. från vårt bistånd. Det är inskränkt inrikespolitik. Det är inte framsynt utvecklingspolitik.

Cuba är ett annat exempel. Det är ytterligare ett land som hanterats särskilt hårdhänt av det kalla kriget. Här måste naturligtvis också en demokratisering komma till stånd. Men USA tycks med sin sanktionspolitik göra allt

för att den övergången inte skall kunna äga rum i fredliga former. I veckan t.o.m. skärpte USA denna politik, som fördöms av hela det demokratiska Latinamerika och av den inhemska cubanska oppositionen.

Samtliga ledande demokratiska dissidenter i Cuba vänder sig mot sanktionspolitiken, som de menar snarare leder till kaos och våld än till demokrati och frihet. Att svälta ut ett folk i demokratins namn finner de oacceptabelt. Det vet alla som har kontakter med oppositionen.

Men Sverige ansluter sig nu i praktiken till den amerikanska synen och kapar de kontakter som vi har. Det systemöppnande bistånd som övriga Latinamerika hade god nytta av under militärjuntornas år, sådant bistånd får inte ges till Cuba.

Herr talman! Det är i hur man hanterar de svåra fallen som det visar sig vad man går för. Det är i konsekvent handlande som långsiktig trovärdighet byggs upp. Den första verkligt tydliga förändringen som genomförs i svensk biståndspolitik, dessa nedskärningar, gör inget annat än skadar Sveriges anseende och våra möjligheter att påverka. Nedskärningarna bringar inget gott för de nödlidande.

Kan man inte vara uthållig och konsekvent i stödet mot fattigdom och förtryck, blir de stora deklarationerna inget annat än falskdeklarationer.

Svensk biståndspolitik har under en lång följd av år arbetat målmedvetet med de svåraste utvecklingsproblemen. Vi har tillsammans här i riksdagen varit nydanande när det gällt att ta fram effektivare metoder och former. Vi har mycket konkret bidragit till en kraftfullare multilateral samordning, t.ex. i samarbetet i FN, Världsbanken och OECD.

Biståndets kritiker, framför allt inom Moderaterna och Ny demokrati, erkänner inte dessa förändringar. De kanske inte känner till dem ens. De diskuterar i stället sina egna nidbilder. Och bakom nidbilderna döljer sig i själva verket likgiltighet inför människors lidande.

Jag skulle i dag vilja höra Alf Svensson säga att han står upp för biståndet, inte bara på moraliska grunder, utan också för alla dem som arbetar med biståndet, inom förvaltningen, inom organisationerna och på många andra håll i vårt samhälle. Efter de osakliga angrepp som förts fram också i denna kammare, i tonfall vad jag vet utan motstycke i riksdagens historia, mot en av våra biståndsmyndigheter, SIDA, vill jag höra Alf Svensson stå upp till försvar för allt det goda och kreativa arbete som där görs. Det är Alf Svenssons ansvarsområde i regeringen. Att försvara biståndet i princip, men inte dem som arbetar med det, vore inget annat än hyckleri.

Alf Svensson, driv månglarna ur templet, stå emot Mammondyrkan och fariséerna och stå upp för biståndet!

Jag yrkar bifall till samtliga reservationer och stödjer Socialdemokraternas biståndspolitik.

Anf. 2 LARS MOQUIST (nyd):

Herr talman! Att bistå fattiga länders människor med hjälp och kunskap och att försöka bryta människors fattigdom är en ädel tanke. Att sprida kunskap om demokrati och mänskliga rättigheter är en minst lika ädel tanke. Det tänks så många ädla tankar runt om i världen, men vad blir det av dem. Ser vi några praktiska resultat någonstans? Ja, några finns det självfallet,

men fattigdomen växer, och den växer mest där vi pumpat in mest pengar, dvs. i Afrika.

Det svenska biståndet som fyller 30 år i år har under socialdemokratisk ledning gått en törnbeströdd stig. Det började med en u-landsproposition år 1962, utarbetad av dåvarande byråchefen Olof Palme. Mycket av biståndet gick till socialistiska diktaturer i tredje världen. Något har kommit människorna till del, men u-landsbiståndet har inte så sällan bidragit till att bevara diktaturer och motverka demokratiseringsprocesser. Socialistiska korrupta regimer har "satt sprätt" på vårt bistånd, utan att fattigdomen har lindrats.

Detta är ett faktum och inte mycket att orda om, men vi kan konstatera att svenska folket skuldsatt sig på grund av ett omfattande u-landsbistånd till nästan ingen nytta alls.

Nu har vi fått en borgerlig regering. Vi har fått en ny regering som skulle ta krafttag och utarbeta en ny strategi för biståndet, trodde en och annan. Även jag hade förhoppningar om en annan strategi. Det lät ju så bra i regeringsdeklarationen – man skulle främja marknadsekonomi, och man skulle strypa biståndet till kommunistiska diktaturer som Vietnam och Cuba. Man minskar visserligen stödet till Cuba, men inte helt. Man minskar programlandsbiståndet till Vietnam och Kenya. Även Moçambique och Tanzania får neddragningar i programlandsbiståndet, men samtidigt fyller man på med näringslivsutveckling av ungefär samma omfattning som neddragningsbeloppen har.

Många känner förmodligen inte till att medan landramen budgetåret 1990/91 för våra båda största mottagarländer var på 475 miljoner till Moçambique och 585 miljoner till Tanzania, var det totala biståndet från Sverige till Moçambique 830 milj.kr. och till Tanzania 750 milj.kr. För nästkommande budgetår föreslår regeringen ungefär *samma* politik som tidigare. *Samma* SIDA-tjänstemän är inkopplade och *samma* summa pengar utbetalas.

Att ett nytänkande är nödvändigt och att man måste bryta upp slentrianmässigt handlande framgår med önskvärd tydlighet av de skandaler som dyker upp då och då. Jag tänker på skandalerna i Nicaragua, där sandinisterna lade beslag på biståndsutrustning, som skulle ha kommit fattiga bönder till del. Jag tänker på Moçambique, där vi kanske aldrig får fram hela sanningen om omfattningen av den korruption som ledde till att en svensk biståndsarbetare fick respass hem. Jag tänker även på den senaste affären, där BITS visade sig ha alltför dålig kontroll över ett Polenprojekt, med en svensk storbanksdirektör inblandad. Förmodligen har vi bara sett toppen på ett isberg. Jag är inte ute efter att leta syndabockar och skandaler, men regeringen måste inse att det krävs krafttag. Bryt invanda mönster hos SIDA och hos övriga institutioner och organisationer som är inkopplade på utvecklingsbistånd. Framtiden får visa om den nuvarande regeringens biståndspolitik leder fram till de vackra målsättningar som uttrycktes i regeringsdeklarationen. Man hoppades på ett trendbrott, men det mesta pekar på en succession av socialistik politik.

Pierre Schori menar att bistånd är en omistlig del i u-ländernas möjligheter att lämna fattigdom och nöd. Så är det inte. Jag återkommer till detta när jag kommer till det som vi kallar parallellbistånd.

Vilken syn har då Ny demokrati på biståndet? Till att börja med anser

vi det oansvarigt mot våra uppdragsgivare, väljarna, att fortsätta pumpa in pengar i länder som har hög korruption och höga militära utgifter i förhållande till sin budget och där parallellbistånd ibland gör mer skada än nytta.

I ett och samma land finns det kanske ett 20-tal olika pumpfabrikat och ett 10-tal olika slags traktorer. Vilka bekymmer skapar inte detta för mottagarlandet i form av en mängd besökande delegationer från givarländerna, i form av utbildningsbehov hos reparatörer och i form av olika reservdelslager.

Ett sätt att lösa problematiken med det s.k. parallellbiståndet är att se till att endast ett fåtal länder fungerar som biståndsgivare till *ett* mottagarland. För detta krävs internationella övrenskommelser. Låt oss inse att biståndet måste samordnas bättre, även det bilaterala.

Att sätta gränser för hur höga militära utgifter vi som givare skall acceptera att mottagarländerna får ha är svårt. Vi bör emellertid sätta fingret på problemet och påpeka för länder med stora kostnader för vapenköp att vi stryper biståndet om man inte ändrar sig. Varför ska vi "pytsa ut" 415 miljoner i bistånd – det gäller Indien – när indierna köper vapen för mer än 20 miljarder per år? Sak samma gäller korruptionsproblemet. Om vi finner att stora belopp försvinner i korruption så låt oss reducera biståndet med de belopp som har försvunnit. Vi är alldeles för flata! Varför skall vi finna oss i att våra skattepengar försnillas på andra sidan jordklotet?

Att vara generös är ju alltid trevligt, och många svenskar känner medlidande med svältande och fattiga människor långt bort från vårt land. Så fort det har inträffat katastrofer öppnar vi plånboken och ger en slant. Men är det någon privatperson som går in på banken för att låna pengar och sedan ger bort de lånade slantarna till fattiga och svältande människor eller till länder där man funderar på insatser för demokrati eller mänskliga rättigheter?

Nej så är det nog inte. Vi ger av det som vi har, men inte av det som vi inte har. Sverige som nation gör precis tvärtom. Vi skuldsätter oss i dag med mellan 70 och 100 miljarder och lämnar samtidigt omkring 15 miljarder i bistånd. Vilka skall betala för det? Delvis vi själva naturligtvis, som är med och fattar dessa beslut, men också våra barn och barnbarn som får dras med stora budgetunderskott och höga skuldräntor.

Jag är inte inne på att vi skall slopa u-landshjälpen helt och hållet och på så sätt minska budgetunderskottet med 20 %. Men när vi själva har en ekonomi med mångmiljardunderskott, är det då riktigt att vi överträffar FN:s rekommendation om 0,7 % av BNI i form av u-landsbistånd? Vi höjer ju i stället ribban. Vi blandar bort korten för svenska folket genom att säga att vi ger 1 % av BNI i bistånd. Det gäller emellertid bistånd till länder utanför Europa. Vi lämnar ju dessutom bistånd på 1 miljard till länder i Öst- och Centraleuropa. Utan att någon närmare har reflekterat över det – regeringen har självfallet gjort det – har vårt bistånd till vårt närområde, genom att det kallas för samarbete, ökat till mer än 1 % av BNI.

Vi i Ny demokrati vill förändra biståndspolitiken. Vi ser att mycket har gått fel, inte minst i Afrika. På andra håll – i Sydostasien där man har fått mycket måttlig biståndshjälp – har man att välstånd som ligger ljusår från de afrikanska ländernas. Vi måste inse att vi inte kan hjälpa alla. Låt oss då försöka lindra nöden i vår närhet.

Inte kan vi hjälpa tredje världens länder genom att inte hjälpa säger nå-

gon. Jo, när man i nuvarande biståndsmottagarländer inser att biståndet ebbar ut, måste man själv ta itu med problemen och kan inte längre förlita sig på att andra hela tiden rycker in med hjälp.

Vår idé om hjälp till självhjälp är sund, men den har för många länder inneburit ett biståndsberoende som inte har varit nyttigt för mottagarlandet. Samma sak skulle i och för sig kunna inträffa om man följer vår rekommendation att fördubbla biståndet till våra grannar på andra sidan Östersjön. En väsentlig skillnad är att länderna i Öst- och Centraleuropa har en struktur som mer liknar vår egen. Vi har därför lättare att tillsammans med mottagarländerna se vad som verkligen behövs. Vi bör också ha bättre möjligheter till kontroll och uppföljning. Administrationen förbilligas självfallet också om vi flyttar biståndsarbetare från avlägsna länder till mer närliggande länder.

Vi i Ny demokrati föreslår en neddragning av biståndet till utomeuropeiska länder med omkring 3,4 miljarder. I detta belopp ingår reducering av det multilaterala biståndet med drygt 700 milj.kr. Vi anser inte att det är nödvändigt att just Sverige skall vara bäst – eller värst – bland givarna till olika FN-fonder. SIDA-biståndet vill vi reducera med 2 miljarder. Vi vill att det av regeringen föreslagna anslaget till programländerna om 4 miljarder skall portioneras ut under en tvåårsperiod. I mottagarländerna vet man vad man har att vänta under de närmaste två åren, och man inser samtidigt att vi svenskar inte finner oss i att fortsätta en hjälp som ger så dåliga resultat som hittills. Vi vill också dra ned på biståndet till SAREC-forskning och till skuldlättnadsåtgärder med 600 milj.kr. Vi anser vidare att SIDA och flera andra biståndsorganisationer måste rationalisras och effektiviseras. Vi föreslår en nedskärning av anslagen med drygt 100 miljoner.

I gengäld vill vi höja biståndsanslaget till Öst- och Centraleuropa med 1 miljard, dvs. en fördubbling i förhållande till regeringens förslag. Jag ber att få återkomma till det anslaget i en senare debatt.

Herr talman! Jag inser mycket väl att en isolerad svensk förändring av biståndspolitiken inte ger så stor effekt, men med tanke på mottagarländernas stora respons för svenskt bistånd och med tanke på den image svenskt bistånd har i givarländer runtom i världen skulle en svensk markering troligen uppmärksammas och även följas av andra givarländer. Andra länder skulle få sig en tankeställare när världens ledande biståndsnation börjar ifrågasätta sin gamla policy.

Det som många anser är utvecklingsländernas allra största problem i dag är de otroligt stora skulder som man ådragit sig till givarländerna och till internationella organisationer. Sverige har avskrivit stora delar av de fordringar som vi har haft. Om vi kunde förmå övriga givarländer att göra detsamma, skulle mycket vara vunnet för u-länderna.

En förändrad handelspolitik är också nödvändig. Man kan inte hjälpa fattiga länder att bygga upp ett jordbruk och sedan beslå deras eventuella export med sådana handelshinder att de inte kan få avsättning för sina varor. Det är inte att undra på att utvecklingen blivit som den blivit, dvs. ofta ingen alls. I många i-länder fredar man sitt samvete med att ge ett visst bistånd, olika stort i skilda länder, men när man sedan inför handelshinder för u-län-

dernas produkter, är det egentligen ett formidabelt hyckleri som det handlar om.

Ett tredje problem – nog så väsentligt – är befolkningsexplosionen. Detta är ett problem som måste prioriteras av FN:s organisationer. År 1970 uppgick jordens befolkning till 3,7 miljarder och 1988 till 5,1 miljarder. Den anses komma att öka till 6,2 miljarder år 2000 och till drygt 8 miljarder år 2020. Siffrorna säger väl egentligen allt. Hungersnöden ökar, miljön förstörs, motsättningar mellan folkgrupper ökar – ja, det mesta kan bli kaos om vi ingenting gör.

Gör därför någonting *nu*. Förändra biståndspolitiken *nu*. Omvärlden – både givare och mottagare – hör oss.

Herr talman! Med det jag nu har sagt yrkar jag bifall till våra reservationer 4, 19, 20, 22–27 avseende momenten 43, 74, 75, 82, 85, 86, 89, 90 och 94. Jag yrkar samtidigt avslag på utskottets hemställan under dessa moment.

Jar yrkar dessutom bifall till socialdemokraternas reservationer 3, 11, 12, 18 och 21 avseende momenten 34, 51, 52, 70 och 82 och yrkar samtidigt avslag på utkottets hemställan under dessa moment.

Om reservationerna 3, 11, 12, 18 och 21 bifalls, medan reservationerna 4, 19, 20 och 22–26 avslås, yrkar jag att den totala medelsramen under moment 94 minskas med 194 milj.kr. och fastställs till 14 266 milj.kr.
(Applåder)

Anf. 3 BERTIL MÅBRINK (v):

Herr talman! Klyftorna mellan fattiga och rika länder minskar inte. De vidgas till följd av skuldkrisen. Under de åtta åren 1982–1990 beräknas så mycket kapital ha strömmat från syd till nord, att det motsvarar sex Marshallplaner. Det är alltså u-länderna som tvingats bistå i-länderna. Och det är de mest utsatta – barnen, de sjuka och de fattigaste – som fått betala.

I Vänsterpartiet anser vi att det är dags att höja biståndets enprocentsmål till 2 % av BNI och att börja redan *nu* genom att höja biståndsanslaget med 10 % utöver vad regeringen föreslår. Tyvärr är vi det enda partiet i riksdagen som vill öka biståndet och göra det på militärutgifternas bekostnad.

1980-talets kris för u-länderna visar att det inte räcker med bistånd för att höja de fattiga folkens levnadsnivå. Andra faktorer spelar större roll: handelsvillkoren, råvarupriserna, räntan, i-ländernas protektionism. Om u-länderna fick fullt tillträde till i-landsmarknaderna, skulle de tjäna 100 miljarder dollar om året i ökade exportinkomster, nästan dubbelt så mycket som de får i bistånd.

Sveriges handel med u-länderna är obetydlig, och den har minskat. Hur skall vi kunna vända trenden? Vilka instrument finns för att förbättra u-ländernas handelsvillkor? Vilken roll spelar de transnationella företagen? Allt det här är frågor som vi måste besvara, om vi skall kunna bistå u-länderna på ett effektivare sätt. Därför behövs en ny och en mer övergripande svensk u-landspolitik. Det är av den anledningen som vi begärt en u-landspolitisk utredning, där också de enskilda organisationernas och solidaritetsrörelsernas erfarenheter skulle tas till vara.

Många u-länder befinner sig i svår kris och måste genomföra ekonomiska reformer. De hästkurer som Internationella valutafonden hittills har före-

skrivit har inte botat patienterna. Det behövs andra metoder, som innebär utveckling och reell resurstillväxt, t.ex. jordreformer som ger familjerna och landet möjlighet att livnära sig. De måste förenas med en bra miljöpolitik och bygga på folklig medverkan.

Sådana reformer skall Sverige stödja med bistånd – inte IMF:s strukturanpassningsprogram.

De skuldsatta u-länderna kan inte genomföra nödvändiga ekonomiska reformer så länge de måste satsa merparten av sina exportinkomster på skuldtjänsten. Trots alla skuldomförhandlingar, skuldlättnader och strukturanpassningsprogram har u-ländernas skulder inte minskat. Är det inte uppenbart att skulderna måste avskrivas och att bankerna måste ta sitt ansvar? Därför skall Sverige inte bidra till några fler skuldköp, som det i Costa Rica. Det ledde till att skuldpapperens värde steg på andrahandsmarknaden, vilket framför allt bankerna tjänade på.

Detsamma gäller Världsbanken och IMF – de är inga biståndsorgan. Dessa Bretton Woods-institutioner skapades för helt andra ändamål. Därför måste de reformeras så att de äntligen börjar ta hänsyn till människor och miljö. Insynen måste bli bättre och USA:s dominans brytas.

När vi kritiserat Världsbanken och IMF, får vi med jämna mellanrum lugnande försäkringar från UD:s experter om att dessa organ har lagt om sin politik, blivit mer miljövänliga och sociala. Så heter det. Men häromdagen utdelade IMF beröm till president Fujimoris ekonomiska politik i Peru, en politik som ökat fattigdomen och arbetslösheten till den grad att Sendero Luminoso numera kan rekrytera ungdomar i Limas fattigkvarter för sin blodiga terroristverksamhet. Och den sociala oron har Fujimori svarat på med att upplösa parlamentet. Sådan politik får IMF:s lovord!

Och Världsbankens chefsekonom framhöll nyligen Thailand som ett föredöme för de afrikanska staterna. Men kan – och bör – afrikanerna gå samma väg som Thailand för att få ekonomisk tillväxt? Thailand fick en skjuts framåt tack vare Vietnamkriget, då landet blev de amerikanska soldaternas rekreationsmål. Dollarn flödade in i landet. Det har den också gjort genom narkotikahandeln. Exportsatsningar har lett till omfattande skogsskövling, urlakade åkerjordar och utbrett barnarbete. Turistindustrin blomstrar och prostitutionen med den. Landet står inför en aidskatastrof. Är det priset rimligt? Och är en militärregim, som just fått arméchefen som ny premiärminister, en bra förebild för de afrikanska staterna, där folken försöker kasta av sig militärens styre?

Sådana här uttalanden vill kanske Världsbankens och IMF:s entusiastiska talespersoner vifta undan som blott ord. Låt oss då se på handlingarna. Gulfkriget erbjuder ett åskådningsexempel.

När USA ansträngde sig för att vinna allierade, skrev Världsbanken av 14 miljarder dollar på Egyptens skuld. Banken och IMF frisläppte 1,5 miljarder dollar i lån till låg ränta till Turkiet. Iran fick sitt första lån sedan 1979 från banken.

När USA ansträngde sig för att få igenom resolution 678 i FN:s säkerhetsråd, fick Kina lån från Asiatiska utvecklingsbanken och Världsbanken, lån som varit frysta sedan massakern på Himmelska fridens torg den 4 juni 1989.

Etiopien togs åter till nåder av Världsbanken och IMF. Jemen, som röstade mot resolutionen, fick problem med Världsbanken och IMF.

Jag tycker att det är välgrundat att säga att de här "multilaterala utvecklingsbankerna" styrs av USA. Och då är det också rätt att – som Vänsterpartiet har gjort år efter år – kräva att man skall verka för att USA:s dominans skall brytas. Sverige skall inte delta i några nya kapitalpåfyllnader i de här organen.

Herr talman! Vi har på senare tid bevittnat ett kraftigt uppsving för demokratikampen i tredje världen. Till detta bidrog de demokratiska genombrotten i Central- och Östeuropa 1989. I Afrika, Latinamerika och i Asien har folk gått ut på gatorna och demonstrerat för samma rättigheter. En del diktatorer har fallit, men andra tar till ännu brutalare förtryck för att behålla makten.

I det här läget måste vi förstärka vårt bistånd till dem som slåss för sina grundläggande politiska och mänskliga rättigheter. Den ökning av anslaget till demokati, mänskliga rättigheter och humanitära insatser som nu föreslås av regeringen är otillräcklig. Vänsterpartiet har föreslagit en höjning av biståndet med 10 %, vilket skulle kunna ge utrymme för en fördubbling av demokratibiståndet.

Vi måste också se till att Sveriges politik gentemot u-länderna framstår som konsekvent. Det gör den inte när Exportkreditnämnden ställer upp som garant för krediter till diktaturer som aldrig skulle komma i fråga för bistånd. EKN har t.ex. en fordran på 816 milj. kr. på Zaire och en annan på ett ännu större belopp på Nordkorea. Zaire t.ex. är så ökänt för president Mobutos korrupta styre att det döpts till "kleptokrati". Men korruption är något som endast biståndsministern påtalar – och därför skär ner biståndet till Moçambique. Dessutom gör han det på tvivelaktiga grunder, eftersom regeringen i Moçambique faktiskt hade begärt svensk hjälp för att komma till rätta med korruptionen.

Det här illustrerar litet hur snett det slår, när man vill stoppa biståndet och använda det som ett straff. Detta gäller då bara våra programländer, dvs. bara de fattigaste länderna – det är ju de som får svenskt bistånd. Medelinkomstländerna går fria. Somliga rent av belönas med krediter. BITS har beviljat Kina u-kredit, medan biståndet dragits ner för Vietnam, vilket har skett trots att det uppenbarligen var kinesiska påtryckningar som stoppade demokratiseringsprocessen i Vietnam.

Som har påpekats här av Pierre Schori borde regeringen i stället uppmärksamma den utveckling mot parlamentarism som nu pågår i Vietnam och som tydligast kom till uttryck i nationalförsamlingens debatt nu i april om den nya författningen. Enligt referaten i Hanoiradion var den livlig – få beslut fattades enhälligt. Så var ju inte fallet på den gamla goda tiden då allting skedde enhälligt. Flera avsnitt i författningen underkändes och skickades tillbaka till grundlagskommittén.

En liknande utveckling kan ännu inte skönjas i Cuba. Här verkar USA:s embargopolitik konserverande. Så länge kubanerna upplever sig som förföljda och belägrade av USA, sluter de upp mot den mäktige fienden. I en sådan atmosfär kan det inte utvecklas en fri debatt. Därför är det helt fel att klippa av det svenska samarbetet med Cuba.

Sverige borde i stället pröva den andra vägen. I den svåra situation som kubanerna nu befinner sig i efter det att det sovjetiska biståndet stoppades – för övrigt på Bushs begäran – bör vi visa offren för den här stormaktspolitiken vår solidaritet. Offren – det är barnen, de sjuka och de som har blivit arbetslösa. Nog vore det en medmänsklig gest att ge dem humanitärt bistånd i form av t.ex. mediciner, herr biståndsminister?

Jag tror också att det är viktigt att Sverige gör sin röst hörd när det gäller att kräva av USA att man skall upphöra med sin embargopolitik, både mot Cuba och mot Vietnam.

Herr talman! Det handlar inte bara om SIDA-biståndet, utan vi har även många andra instrument för att främja respekten för de mänskliga rättigheterna och demokratisering. Här finns BITS som gett u-krediter, inte bara till Kina utan också till andra mänskliga rättigheter-förbrytare såsom Peru, Filippinerna, Sri Lanka, Thailand, Egypten och Ghana. Driver BITS någon demokratidialog med regeringarna i dessa länder, herr biståndsminister, så som SIDA gör med sina programländers regeringar? Det skulle vara intressant att få veta det och att få höra BITS inför riksdagen öppet redovisa på vilket sätt man driver demokratifrågor. Och herr biståndsminister, kommer SWEDECORP att göra detta i sina relationer med icke-biståndsländer, eftersom SWEDECORP skall samarbeta också med sådana länder?

Vårt viktigaste forum för att bevaka de mänskliga rättigheterna och påtala kränkningar är FN:s kommission för de mänskliga rättigheterna. Vi skulle gärna vilja ha en redogörelse från biståndsministern, som nu också är mänskliga rättigheter-minister – det är inte dåligt –, om vad som avhandlats där och med vilket resultat. Vi är nämligen bekymrade över ett kinesiskt pressuttalande, hållet i triumferande ton, som omtalade att Kina–Tibet-frågan inte kommit upp till behandling i FN:s MR-kommission. Vi har tidigare erfarenhet av hur USA och Sovjet agerade i MR-kommissionen enligt modellen "vi tiger om era skyddslingars MR-brott om ni tiger om de våras". Jag hoppas att vi är överens om att det inte får vara så, att stormakterna kan öva påtryckningar och på så sätt slippa undan kritik när det gäller brott mot mänskliga rättigheter.

Vi har också observerat hur MR-förbrytande länder hänvisar till icke-inblandningsprincipen för att avvärja internationell kritik. Det måste slås fast att ett land, som undertecknar en internationell konvention, därmed har gjort ett internationellt åtagande och inte kan krypa bakom "icke-inblandning". Detta måste tas upp på den världskonferens för de mänskliga rättigheterna, som skall hållas 1993.

Herr talman! När vi har föreslagit en fördubbling av anslaget till demokratibistånd, är det för att vi ser behov av att förstärka insatserna på flera områden.

Det gäller kvinnorna, som är den största diskriminerade gruppen i världen. I Indien, t.ex., missbrukas fosterdiagnostiken för att sålla bort oönskade flickor redan i moderlivet. Klinikerna annonserar: "Betala 600 rupier nu och spara 50 000 rupier senare", dvs. på hemgiften. Sådant är oacceptabelt och måste påtalas.

Det gäller barnen, vilkas intressen staterna skall prioritera enligt den nu drygt två år gamla barnkonventionen. Då gäller det verkligen att hålla löftet

från barntoppmötet 1990 och skaffa fram de pengar som behövs för att kunna genomföra det antagna programmet fram till år 2000. Därför vill vi öka anslaget ytterligare till FN:s barnfond Unicef.

Det gäller även flyktingarna, och då handlar det både om att öka UNHCR:s resurser och om att lösa konflikter på fredlig väg, så att människor skall slippa fly. Pressen måste öka på stater som Israel, Irak, Iran, Turkiet, Sudan och andra, som permanentar flyktingarnas elände genom att motsätta sig förhandlingslösningar och förvägra minoriteter deras nationella rättigheter.

Behovet av välorganiserade fackföreningar växer i och med att så många utländska företag etablerar samriskföretag i u-länder. Samtidigt är de migrerande arbetarnas rättsliga läge uselt. Enbart i länderna kring Persiska viken finns det fem miljoner gästarbetare, och de arbetar i länder där fackföreningar är förbjudna. På plantager i Latinamerika är förhållandena sådana att det liknar slavarbete. Många fackliga och bondefackliga ledare mördas – en om dagen i Brasilien. Bistånd till fackföreningar är därför också en viktig insats för de mänskliga rättigheterna.

Herr talman! Med det anförda yrkar jag bifall till de särskilda meningsyttringar som är fogade till betänkandet.

Anf. 4 DANIEL TARSCHYS (fp):

Herr talman! Vi lever i en tid då världen krymper. Den har krympt så till den milda grad att den nu finns i våra vardagsrum. Den har krympt till 20 tum. Vi ser i våra vardagsrum hur människor i andra länder lever, hur krig utkämpas och hur nöden drabbar män, kvinnor och barn i fattiga länder. Vi lever med världen, och vi kan inte längre fly världen.

Detta ställer oss inför många frågor om vårt eget liv och om vårt eget handlande. Dessa frågar besvarar vi i Sverige sedan många år tillbaka genom att säga: Vi har också ett ansvar, och vi vill också ta del i arbetet med att lindra nöden, att höja utvecklingsnivån och att stärka chanserna för demokrati och mänskligt liv.

Det svenska biståndet grundar sig på ansvarskänsla, på solidaritet, på medmänsklighet och kanske djupast på en känsla för anständighet. Jag tycker att det är utomordentligt tillfredsställande att vi så länge har kunnat vara överens om huvudlinjerna i denna politik. Det har gått 12–13 år sedan biståndet i praktiken blev 1 % av vår bruttonationalprodukt. Det inträffade 1979. Det har gått 15 år sedan vi proklamerade målet och i budgeten uppställde målet att vi skulle ge 1 % av bruttonationalprodukten till bistånd.

Under den tid som gått därefter har vi haft diskussioiner om räknemetoder, om vad som skall räknas in och inte räknas in, och detta har splittrat oss ibland. Vi har ofta kritiserat den socialdemokratiska regeringen för att den genom räknemetoder inte har velat leva upp till de stolta mål som vi tillsammans har varit överens om. Men i grunden har vi haft en bred och stark enighet om att vi har ett ansvar. Jag tycker att vi kan vara stolta över att vi är ett av de länder i världen som starkast tar ansvar och deltar i dessa internationella ansträngningar. Jag tycker att det är utomordentligt glädjande att denna enighet består så när som på ett nytt parti, som har dykt upp i riksdagen och som vill bryta detta samförstånd.

Pierre Schori hyllade socialdemokratins insatser. Jag håller med om att socialdemokratin har gjort stora insatser för biståndet. Jag vill påminna om att de borgerliga regeringar som vi har haft mellan 1976 och 1982 och från 1991 har slutit upp kring biståndet och har stärkt det. Den nuvarande regeringen har en klar global identitet i sin vilja att värna biståndet. Det finns ingen substans i de misstänkliggöranden som Pierre Schori tillät sig mot den borgerliga regeringens vilja att värna om biståndet som en central och viktig roll i svensk utrikespolitik.

Ny demokrati bryter denna nationella enighet. Jag tyckte att det var utomordentligt pinsamt att höra Lars Moquist säga att man inte bara önskar sänka det svenska biståndet kraftigt utan att man också hoppas att detta skall ha effekter på andra länder, så att också de drar ned på sitt bistånd. Det är utomordentligt pinsamt. Jag hoppas att vi på ett eller annat sätt skall slippa höra den typen av kritik mot det svenska biståndet.

Det betänkande som läggs fram för riksdagen i dag är ovanligt enigt. Förr om åren har mer än 100 reservationer fogats till utskottets betänkande. I år är det 27, men om man läser dessa reservationer finner man att de, bortsett från Ny demokratis reservationer, är av relativt marginell karaktär. Socialdemokraterna omfördelar omkring 14 promille av biståndet. De gör marginella justeringar hit eller dit, och de önskar dra ned på vissa typer av utgifter. De vill dra ned biståndet till Bangladesh och Indien. De vill dra ned det multilaterala biståndet, och de vill dra ned stödet till ekonomiska reformprogram och skuldlättnadsprogram ganska kraftigt, Pierre Schori. Detta bistånd vill Socialdemokraterna dra ned.

Det gjorde mig litet bekymrad att Lars Moquist yrkade bifall till dessa socialdemokratiska förslag. Jag vill därför ställa en fråga till Socialdemokraterna. Med detta nya stöd som de har fått undrar jag om de står fast vid att det multilaterala biståndet, biståndet till Bangladesh, biståndet till Indien och biståndet till ekonomiska reformprogram och skuldlättnadsåtgärder skall dras ned. Är detta en klok socialdemokratisk politik?

Socialdemokraterna drar också i förhållande till fjolårets anslag ned biståndet till Tanzania och Moçambique. Man kan självfallet diskutera hur en avvägning mellan olika länder skall ske. Det finns inga eviga sanningar. Regeringen har gjort vissa principiellt ideologiska markeringar, men det bör tillfogas att det som finns i landramarna självfallet inte utgör hela biståndet till de olika länderna. Det finns också åtgärder som kanaliseras över andra utgiftskonton, vilket gör att det totala biståndet till ett land som Tanzania eller Moçambique kommer att hamna ganska långt över det som finns i landramen.

I Pierre Schoris inlägg fanns det ett starkt missnöje över den klarare ideologiska profil som finns i årets biståndsbudget. Han kritiserade den skarpare accenten på marknadsekonomi, och han kritiserade den skarpare accenten på demokrati.

När det gäller marknadsekonomi tycker jag att vankelmodet är mycket påfallande hos Socialdemokraterna. Det finns ett slags nostalgi till planhushållning som tycks ha överlevt upptäckten att planhushållning inte fungerar i u-länderna. Vi måste väl ändå inse, vilket flertalet u-landsregeringar har insett, att den väg som har anvisats av tidigare u-landsregeringar, men som

också aktivt har understötts av Socialdemokraterna i Sverige, mot planhushållningsexperiment och försök med kollektiv ekonomi, har misslyckats mycket grundligt. Det är inte vi som trycker på dem om en ny politik. Det är de själva som har dragit slutsatserna av sina misslyckanden, sina av oss delvis stödda misslyckanden, och orienterat sig mot en ny politik och mot marknadsekonomi. Då tycker jag att det är självklart för Sverige att stödja en sådan politik och att göra det utan hummanden och förbehåll och att acceptera att detta har man i u-länderna kommit fram till är den mest effektiva vägen mot välstånd. Vi ger denna omorientering ett fullt stöd. Det mera reserverade stöd som kommer från Socialdemokraterna tror jag inte tjänar u-ländernas sak.

Det gäller också demokrati. Vi fick nu höra från Pierre Schori att det demokratibegrepp som regeringen och majoriteten ansluter sig till är torftigt. Man är alltför snäv i sin syn på demokrati. Då ställer jag en motfråga. Hur vid skall man vara? Skall vi sluta alla som kallar sig för demokrater till vårt bröst? Skall vi acceptera att nästan allt som sägs vara till förmån för de fattiga och till förmån för jämställdhet och jämlikhet är demokrati?

De länder som Pierre Schori räknade upp har inte imponerat genom sin demokratiska orientering. Vi har nu hört ett stort antal klagomål från Pierre Schori över att Cuba behandlas snävt av regeringen. Den politiken har Pierre Schori kallat för korkad. Jag har letat förgäves bland de socialdemokratiska reservationerna för att se om det fanns något alternativ till regeringens politik. Ansluter sig socialdemokratin till regeringens korkade politik eller har ni någon annan att föreslå? Varför har ni i så fall inte gjort detta i det betänkande som vi i dag skall behandla?

Herr talman! Jag tror att det är utomordentligt nyttigt att vi nu har en större ideologisk skärpa och klarhet i svensk biståndspolitik. Vi ger signaler till våra partner och till våra samarbetsländer att svenskt bistånd är till för att främja de fem biståndspolitiska målen. Vi lägger stor vikt vid en effektiv ekonomisk politik som verkligen hjälper de fattigaste. Vi lägger vikt vid att mänskliga rättigheter respekteras. Vi lägger vikt vid en genuin utveckling mot demokrati och folkstyre.

Jag ber med detta att få yrka bifall till utskottets hemställan och avslag på samtliga reservationer och meningsyttringar.

Anf. 5 LARS MOQUIST (nyd) replik:

Herr talman! Jag vill bara kommentera det Daniel Tarschys säger om att det är stora stolta mål som vi har varit överens om gemensamt i denna kammare innan Ny demokrati kom in i riksdagen. Är det man har åstadkommit under dessa 30 år sedan 1962 så mycket att vara stolt över?

Den djupaste fattigdomen i t.ex. södra och mellersta Afrika var 16 % 1985. Den beräknas uppgå till 30 % år 2000. Det är inte så mycket att vara stolt över när man tänker på det sätt som biståndet har utnyttjats och kommit de fattiga länderna till del.

Anf. 6 DANIEL TARSCHYS (fp) replik:

Herr talman! Jag är utomordentligt stolt över den skicklighet varmed svenska biståndsarbetare i SIDA, SAREC, BITS, andra organisationer och

multilaterala instanser har arbetat för att främja de biståndspolitiska målen. Det är ett utomordentligt skickligt arbete som utförs på fältet av svenskar i stora delar av världen. Då säger Lars Moquist att fattigdomen ökar.

Herr talman! Lars Moquist har litet grand missuppfattat hur man skall mäta effektiviteten av bistånd. Vi avgör inte genom Sveriges bistånd huruvida världen blir fattigare eller mindre fattig. Vi kan motverka en fattigdom och medverka till en utveckling för att nå våra mål. Det är målet med vårt bistånd. Tanken att Alf Svensson skall göras ansvarig för tillståndet i världen får Lars Moquist fundera över en gång till.

Anf. 7 LARS MOQUIST (nyd) replik:

Herr talman! Daniel Tarschys säger att biståndet som har gått till de fattiga länderna har inneburit att man inte har motverkat fattigdom och annat. Jag har hört företrädare för afrikanska länder och även presidenten för OECD:s biståndsorganisation, Emmerich, säga att ungefär en tredjedel av biståndet har varit mycket lyckat, en tredjedel har varit sisådär och att en tredjedel egentligen har motverkat demokratiseringsprocesser och inneburit att diktaturer har fått större möjligheter att hålla sig kvar vid makten. Då får man inte dra den slutsatsen att allt bistånd har varit mycket lyckat.

Daniel Tarschys menar att SIDA har gjort utomordentliga insatser, men vi behöver bara läsa i pressen litet då och då för att upptäcka att allt inte har varit så förtvivlat bra.

Anf. 8 DANIEL TARSCHYS (fp) replik:

Herr talman! Det är alldeles riktigt att allt inte har varit bra. Bistånd är en svår uppgift. Det finns misslyckanden i bistånd liksom det finns misslyckanden i all mänsklig verksamhet. Om man tittar på svenska investeringar i näringslivet kan man också räkna ut att kanske en tredjedel har varit helt misslyckade, en tredjedel har varit sisådär och en tredjedel har varit framgångsrika. Alla aktiva stora satsningar innebär självfallet risker för felsatsningar.

Det är ett viktigt inslag i årets biståndsproposition att man nu lägger mycket stor vikt vid erfarenhetsåterföring, utvärdering och utveckling av biståndet. Det är någonting som vi har behov av att föra vidare, men vägen mot att förbättra biståndet kan inte vara att strypa biståndet. Det är där som den grundläggande skiljelinjen går mellan Ny demokrati och övriga partier här i riksdagen.

Anf. 9 BERTIL MÅBRINK (v) replik:

Fru talman! Jag kan instämma i det sista Daniel Tarschys sade. Det är mycket viktigt att markera detta. Jag redovisade tillståndet i de s.k. u-länderna och hur klyftan har ökat, de har blivit fattigare. De rika länderna tjänar fortfarande på u-länderna. Folkpartiet liberalerna har ju tidigare år förespråkat en u-landspolitisk utredning, om jag inte har alldeles fel. Man har drivit detta därför att man precis som vi har ansett att det inte räcker med bara biståndspolitik.

Vi måste också se över många andra frågor, t.ex när det gäller handelsvillkoren, de transnationella företagen osv. Dessa ingår som mycket viktiga delar och är också mycket avgörande för utvecklingen i u-länderna. Kan ut-

skottets ordförande lämna ett besked om varför – om jag nu har rätt i att också ni har drivit den här frågan tidigare – ni nu helt plötsligt när ni har kommit i regeringsställning går ifrån denna uppfattning? Har kravet om en utredning där man tar ett helhetsgrepp över biståndS- och u-landspolitiken blivit inaktuellt? Det är ju en sådan som måste till för att vi på ett bättre sätt skall kunna hjälpa dessa länder. Varför har ni gått ifrån detta?

Det står i utskottsbetänkandet i en mycket kort motivering att utredningar brukar bli långvariga, men det är väl egentligen struntprat. Man kan även göra en kort och effektiv utredning på det här området. Jag skulle vilja ha ett svar av utskottsordföranden.

Anf. 10 DANIEL TARSCHYS (fp) replik:

Fru talman! Bertil Måbrink frågar varför vi inte vill utreda frihandel. Vi föredrar att bedriva en frihandelspolitik. Vi föredrar också att bedriva en bra u-landspolitik och en bra biståndspolitik. Vi har nu lagt vår energi på att föra en aktiv politik, och vi är mycket glada över att så många av Folkpartiets uppfattningar om hur biståndet skall läggas upp återspeglas i årets budget.

Vi är också glada över att vi nu för en aktiv politik – det gjorde även den tidigare regeringen – för att främja u-ländernas möjligheter att exportera till i-länderna. Jag skulle vara glad om Bertil Måbrinks parti förde en lika aktiv frihandelspolitik när man ser problemen från svenskt perspektiv, men från Vänsterpartiet hör vi huvudsakligen önskemål om socialklausuler och olika slags handelshinder som kan motverka u-ländernas export till i-länderna.

Anf. 11 BERTIL MÅBRINK (v) replik:

Fru talman! Det där låter mycket vackert, Daniel Tarschys, men verkligheten är en helt annan. Jag redovisade en siffra som visar att om u-länderna fick fullt tillträde till i-landsmarknaden skulle de tjäna 100 miljarder dollar om året i ökade exportinkomster. Det är nästan dubbelt så mycket som de får i bistånd. Var är den vackra frihandelstanken? Den har Daniel Tarschys och hans parti och andra partier talat om i de 21 år som jag har suttit i den här kammaren. Tillståndet för u-länderna blir ju värre. Protektionismen gentemot u-länderna ökar. Dessutom, Daniel Tarschys, är ni ju ivriga förespråkare för ett medlemskap i EG. Det kommer inte att förbättra frihandeln för u-länderna.

Det kommer tvärtom att ytterligare försvåra för u-länderna att komma in på EG-ländernas marknad. Det är en sak att ge uttryck för önsketänkande, men verkligheten är en annan, och det är den vi skall hålla oss till.

Anf. 12 DANIEL TARSCHYS (fp) replik:

Fru talman! Det gläder mig att få höra en så stark plädering för frihandel från Bertil Måbrink. Det är inte alltid som Vänsterpartiet har varit anhängare av den linjen. Jag spårar här en omvändelse i riktning mot en mera liberal syn på världsekonomin. Den är välkommen.

Om man önskar främja frihandel – inte bara i Sverige, utan även i andra länder i Europa, i den rika världen – är det lämpligt att samverka med andra länder i den rika världen för att driva på i frihandelsvänlig riktning. Sverige

gör detta i olika sammanhang, t.ex. i GATT och OECD, och Sverige har stora utsikter att göra det i Europeiska gemenskapen.

Om man däremot stänger in sig i sitt eget hörn och inte deltar i internationellt ekonomiskt eller politiskt samarbete, har man, Bertil Måbrink, mycket små möjligheter att påverka den rika världen i frihandelsvänlig riktning.

Talmannen anmälde att Bertil Måbrink anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 13 PIERRE SCHORI (s) replik:

Fru talman! Det är inte första gången i denna kammare som det uppstår problem genom att Ny demokrati utnyttjar sin vågmästarställning.

Daniel Tarschys frågar mig hur Socialdemokratin kommer att agera i ett fall när Nydemokraterna av taktiska skäl väljer att stödja oss och vår reservation, och den reservationen vinner med deras stöd, och de sedan inte skulle rösta på våra förslag till ökningar eller andra sätt att göra omfördelningar. Det är en bra fråga. Jag förstår att Daniel Tarschys ställer frågan. I 99 % av fallen har Ny demokrati i kammaren stött regeringen och inte Socialdemokraterna.

Nu har vi denna situation, och jag vill gärna, fru talman, göra följande klargörande. Våra reservationer skall naturligtvis ses i ett sammanhang. Vi har föreslagit ökningar av vissa anslag och gör motsvarande minskningar av andra. Vi tycker att det är fel att sänka anslaget för de fattigaste länderna Tanzania och Moçambique, och därför har vi tagit de pengarna från ett annat anslag.

För oss är naturligtvis enprocentsmålet viktigt och även helheten när det gäller den totala biståndsramen. Vi kommer inte att tillåta att Ny demokrati fläckar ned denna helhet. Därför kommer vi att vid en eventuell votering att avstå från att rösta på reservation 3 om vi förlorar omröstningen angående reservationerna 1 och 2. Det är mitt svar till Daniel Tarschys.

Man skall inte söka strid i onödan om t.ex. demokratin, Daniel Tarschys. Det jag har vänt mig mot är inte att vi skulle ha en annorlunda syn på demokrati – där kämpar vi tillsammans – utan att regeringen påstår att den är bättre och att i detta avseende är det en ny politik än tidigare. Det kallar jag för falsk deklaration och hyckleri, och jag har vänt mig mot detta med vissa exempel.

Låt oss inte ta för mycket strid om detta. Vi är ändå eniga om själva färdriktningen. Vi kan däremot diskutera hur vi skall främja demokratin. Jag vill inte göra en så stor sak av detta.

Vi socialdemokrater kommer inte att tillåta att Ny demokrati fläckar ner biståndet och vår politik i detta avseendet.

Anf. 14 DANIEL TARSCHYS (fp) replik:

Fru talman! Jag välkomnar dessa besked från Pierre Schori. Det gläder mig att ni inte avser att fullfölja vissa av era yrkanden. Några var olämpliga att komma med från början, t.ex. minskningen med 100 milj.kr. på anslaget till skuldlättnadsåtgärder. Det är pengar som kan få flerdubbel effekt. Så-

dana åtgärder vidtas i multilaterala sammanhang, där man med hjälp av de insatser som görs kan få hävstångseffekter.

Det här är en politik som inte riktigt stämmer överens med de frågor som Pierre Schori ställde alldeles nyss till biståndsminstern. Men det kan herrarna göra upp om på ett senare stadium.

Jag tycker nog att Pierre Schori slog litet till reträtt när det gällde demokratin. I sitt första anförande recenserade han regeringens syn på demokratifrågorna och tyckte att det var en torftig doktrin som presenterades i budgetpropositionen. Nu låter det mera som att det inte är en torftig doktrin utan att det är samma doktrin som Socialdemokraterna har drivit i alla år. Felet med regeringen är att man påstår att man är originell. Torftigheten delas tydligen över hela brädet mellan partierna.

Jag tycker att det finns en ganska klar accentskillnad mellan den mera vidsträckta famn som Socialdemokraterna har öppnat mot olika regimer, rörelser och ledare över hela världen och den något mera sparsmakade hållning som regeringen nu intar. Regeringen ställer faktiskt högre krav – ribban placeras högre – och ger därmed viktiga signaler till Sveriges samarbetsländer, dvs. att Sverige fäster oerhörd vikt vid att dessa länder lever upp till demokratins krav och kraven på respekt för grundläggande mänskliga rättigheter.

Anf. 15 PIERRE SCHORI (s) replik:

Fru talman! Daniel Tarschys vill tydligen fortsätta debatten. Jag tänkte återkomma till dessa frågor i debatten med Alf Svensson, eftersom det är han som i regeringen är ansvarig för frågorna om mänskliga rättigheter.

Det vi är ute efter, Daniel Tarschys, är att främja demokratin för människornas skull. Vi är inte ute efter att straffa människor i andra länder som råkar leva t.ex. under en diktatur. Bryter man bistånd och kontakter, möjligheter till dialog och utvecklingsprogram som kommer människor till nytta, straffar man människorna – inte regimen. Det är därför man skall ha långsiktighet, pröva olika metoder från fall till fall och se hur man kan gagna en demokratiseringsprocess på sikt och inte bara stirra sig blind på vilken typ av regim som råkar finnas i det aktuella landet just nu. Man måste ha ett vidare perspektiv och se litet långsiktigare på problemen. Där går det kanske en skiljelinje.

Anf. 16 DANIEL TARSCHYS (fp) replik:

Fru talman! Nu bryter inte regeringen något som helst program, utom möjligen litet längre fram i tiden det som avser Cuba – som ju har varit under avveckling under rätt lång tid.

På den punkten förhåller det sig så som jag påpekade i mitt första inlägg, nämligen att Socialdemokraterna inte har något motförslag. Man har sagt att politiken är korkad, men har inte sedan följt upp detta omdöme med något alternativ eller någon annan politik. Man instämmer tydligen i den korkade politiken.

Fru talman! Jag tror ändå att det är litet tomma tunnor när Pierre Schori klagar över program som bryts. Här bryts faktiskt ingenting annat i hela den svenska biståndspolitiken.

Talmannen anmälde att Pierre Schori anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 17 ALF WENNERFORS (m):
Fru talman!

> När jag var liten pojk, använde jag farliga droger. Jag var mycket olycklig. Jag hade inga föräldrar som kunde hjälpa mig när jag var sjuk. Jag hade inget hem. Jag sov på gatan. Ibland regnade det, ibland var det mycket kallt. Jag var ständigt hungrig. Det var därför som vi gatubarn sniffade lim och bensin som vi stal. Då kändes inte hungern och kylan så mycket.

Fru talman! Det här är ett litet avsnitt ur en uppsats som den nioåriga Waltaka skrivit och fått införd i skoltidningen i en skola i Nairobi. Waltaka och hans bror tillhörde de tusen och åter tusen gatubarnen i de fruktansvärda slumområdena i Nairobis utkant.

I dag är dessa två bröder adoptivbarn i en svensk biståndsarbetarfamilj. Nu lever de båda pojkarna ett mera människovärdigt liv. De är mätta, har egna sängar, går i skolan och är älskade.

Jag inleder mitt inlägg i dagens biståndsdebatt med den här lilla solskenshistorien från Nairobi i Kenya för att understryka min uppskattning och respekt för allt gott och uppoffrande arbete som våra biståndsarbetare utför runt om i den fattiga världen.

Under senare år har den biståndspolitiska debatten varit livligare än någonsin. Vi har kunnat ta del av en mängd kritik. Krav på omläggning av biståndspolitiken har framförts. Jag har tillhört kritikerna. Jag gör det fortfarande när det gäller biståndssamarbete med länder som slår vakt om diktatur och enpartisystem och som t.o.m. begår brott mot de mänskliga rättigheterna och som inte vidtar kraftåtgärder gentemot korrumption.
Jag anser att vi fortfarande satsar för litet på befolknings- och familjeprogram.

Men denna kritik bör naturligtvis inte få oss att glömma de framgångsrika biståndsprojekten och alla de fall där svenska skattepengar faktiskt når fram till de verkligt fattiga och behövande.

Från min senaste resa i Afrika för några månader sedan har ett mycket lyckat svenskt kvinnoprojekt etsat sig fast i mitt minne. Ett 90-tal kvinnor hade bildat ett kooperativt företag som tillverkade byggnadsmaterial – betongsten och takpannor. De byggde bastanta och täta hus åt sig och sina familjer. De byggde vattencisterner och latriner. Och självfallet sålde de byggnadsmaterial i sund – inte vulgär – marknadsekonomisk anda och tjänade alltså pengar, som omsattes i ökad höns- och boskapsskötsel samt trädgårdsodling och åkerbruk. Allt fler lärde sig ekonomi, och samtidigt kunde diskussionerna om familjeplanering föras alltmer naturligt och obesvärat. Under vårt besök syntes männen i bakgrunden. Här var det lyckliga, öppna, frimodiga kvinnor som förde ordet.

Andra framgångsrika svenska biståndsprojekt var de vattenprojekt som vi såg. Kring en enkelt konstruerad vattenpump, som var handdriven, hade

bildats en "vattenförening", där man fördelade olika arbetsuppgifter mellan byns och föreningens medlemmar. En del skulle stå för reparation och underhåll, andra skulle turas om att vakta vattenpumpen, och ytterligare andra skulle ansvara för pumpens ekonomi. Man måste betala när man hämtade vatten, för att markera vattnets stora värde. Det berättades att före pumpens tillkomst gick drygt hälften av kvinnornas arbetsdag åt för att hämta vatten.

Exemplen på välskötta och framgångsrika svenska biståndsprojekt kan på det här sättet fylla många inlägg i riksdagsdebatten.

Men, som sagt, alla dessa framgångsrika biståndsinsatser hindrar inte att vi diskuterar hur biståndet skall bli ännu bättre. Dessa diskussioner kallar Pierre Schori för vulgärpropaganda. Jag må säga att man blir litet förvånad när debatten tar sådana former.

Utskottets betänkande har 94 beslutspunkter. I den sista, dvs. nr 94 på s. 104 i betänkandet, kan man finna något intressant, inte minst med tanke på hur Pierre Schori utformade sitt inlägg. Här är hela utskottet, socialdemokrater, kds, centerpartister, folkpartister, moderater – utom Ny demokrati och Vänstern – överens om att tillstyrka regeringens förslag om att anslaget för det svenska utvecklingssamarbetet för nästa budgetår skall omfatta 14,5 miljarder kronor. Ny demokrati reserverar sig för en minskning med 3,4 miljarder till 11 miljarder. Jag tar avstånd från Ny demokratis bedömningar, vilket också framgår klart av betänkandet. Vänstern vill å sin sida öka till nära 16 miljarder.

Men mellan de fyra borgerliga partierna och Socialdemokraterna finns alltså en glädjande bred enighet i stort. I vissa detaljer finns det små skillnader. Den som studerar de socialdemokratiska reservationerna kan se hur Socialdemokraterna ibland plussar på med ett tiotal miljoner, ibland minskar med ett tiotal miljoner.

När det sedan gäller Vietnam är skillnaden större. Vi stöder regeringens förslag att minska med 100 miljoner till 225 miljoner. Vi motiverar detta med att försöken till ekonomisk reformpolitik, vilka vi i omvärlden hälsar med tillfredsställelse, inte åtföljts av demokratiska reformer. Det kommunistiska diktatursystemet håller Vietnams folk i ett järngrepp. Man bryter fortfarande mot de mänskliga rättigheterna. En vietnames vågar inte tala med en utlänning, och gör han det så är det om vädret eller om fågelsång.

Dessa avskyvärda odemokratiska förhållanden berörs inte med ett ord i den socialdemokratiska reservationen, som alltså kräver oförändrad landram på 325 milj.kr. Inser ni inte att ni indirekt accepterar den kommunistiska diktaturen, enpartisystemet och brotten mot mänskliga rättigheter?

Pierre Schori hänvisade i sitt inlägg till Vietnams tidigare befrielsekrig. Men hur är det i dag? Det vietnamesiska folket – de fattiga och små i samhället – borde befrias från diktaturregimens ok. Hur ser Pierre Schori på den befrielsen?

Då säger Pierre Schori att om man här sänker anslagen så drabbar det de fattigaste. Men snälla nå'n – det tillstånd som de nu lever i innebär ju verkligen att de fattiga och små i samhället drabbas därför att de har ett så avskyvärt system.

Det är också förvånande att socialdemokratin vill öka landramen till Uganda, visserligen bara med 5 milj.kr. – litet marginellt. Regeringen före-

slår oförändrad landram, och utskottsmajoriteten tillstyrker. Personligen är jag, med särskild adress till biståndsministern, mycket tveksam, vilket tidigare har framgått i en särskild interpellationsdebatt. Jag hoppas att biståndsministern uppmärksamt följer utvecklingen i Uganda, vilket utlovades i den tidigare debatten.

Man har inte fått stopp på korruptionen. Om Kenya sägs det att presidenten Moi, hans ministrar, generaldirektörer och höga tjänstemän har personliga konton runt om i världens olika banker, som sammanlagt omfattar 2,6 miljarder kronor. Jag tar mig för pannan. Skall vi verkligen stillatigande acceptera det? Om vi skulle kritisera en så omfattande korruption – är det det som Pierre Schori kallar för vulgärpropaganda?

Gentemot Kenya har vi och andra givare reagerat. Men korruptionen är utbredd i flera andra länder, och inte minst i Uganda.

Jag inledde mitt inlägg med det positiva i vårt bistånd. Jag skall avsluta med ytterligare en glädjeyttring. Det var svårt för några år sedan att få både SIDA och regeringen att inse nödvändigheten av ökade insatser på befolkningsområdet. Jag vill gärna säga att socialdemokraterna i riksdagen såg litet annorlunda på detta för några år sedan och stödde våra krav på insatser.

Men nu har SIDA ändrat sig, tack och lov, och den nuvarande regeringen ser positivt på dessa frågor och aviserar ökade insatser. Att arbeta med befolknings- och familjeplaneringsfrågor är något mycket svårt, det är vi alla medvetna om – och det har SIDA informerat oss om. Men vi måste. På bara 20–25 år fördubblas befolkningen i flera av länderna i Afrika. Det är en ohållbar utveckling.

Fru talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Anf. 18 PIERRE SCHORI (s) replik:

Fru talman! Jag respekterar mycket Alf Wennerfors, han är en moderat gentleman. Vad han har sagt här om biståndet, vilken nytta det gör i tredje världen, är viktigt. I alla debatter vi kan ha här skall vi inte glömma bort att vårt bistånd lindrar nöd, ger hopp och räddar liv.

När jag talade om vulgarisering – jag talade inte om vulgärpropaganda – menade jag inte den proposition som har lagts och det betänkande som vi också har stött i alla delar, utan jag menade de bakomliggande tankarna, att man så hyllar marknadsekonomin som det allena saliggörande.

Man har t.o.m. gått så långt i regeringsdeklarationen att man höjer upp detta ekonomiska system, som vi alla stöder, till att vara likvärdigt med stora och eviga begrepp som frihet, demokrati och mänskliga rättigheter och säger att det har samma dignitet. Så är det ju inte.

Vad vi talar om är att det måste till en social marknadsekonomi. Det gör man i hela Europa också. Det är bara Moderaterna här i Sverige som inte talar om detta utan enbart om marknadsekonomi. Vi vet att marknadsekonomin som sådan kan urarta, som den gjorde i Pinochets Chile.

När vi inte vill att Sverige skall gå mot strömmen och kraftigt skära ner biståndet till Vietnam, i en tid då landet håller på att genomföra en ekonomisk reformpolitik, menar Alf Wennerfors att vi därigenom indirekt skulle accpetera diktaturen där. Inte alls. Och gjorde vi det, skulle vi i så fall vara i gott sällskap med de flesta EG-länderna, med Världsbanken, osv.

Det är inte detta det handlar om, utan det handlar om att vi tror att genom att man driver på en ekonomisk reformpolitik, kommer man också att bidra till en demokratiseringspolitik. Det är en politik som man också skall främja på andra sätt naturligtvis, i en mycket intensiv dialog med de vietnamesiska myndigheterna, som vi har gjort under alla år och som man fortsätter att göra.

Jag tycker inte att det passar Alf Wennerfors att försöka hävda att vi skulle stödja en kommunistisk diktatur, när vi kanske har en annan syn på hur man skall främja demokratiseringsprocessen på sikt. Det gäller att hjälpa människorna, inte straffa dem.

Anf. 19 ALF WENNERFORS (m):

Fru talman! Det är väl ändå rätt uppseendeväckande att det i reservation 15 om Vietnam inte står ett ord om demokratiseringsutvecklingen.

Jag har hört från många håll att så fort man sätter i gång med ett ekonomiskt reformprogram – ni kallar det t.o.m. för "ett mycket radikalt ekonomiskt reformprogram" – skulle det automatiskt stimulera reformer på det demokratiska området, och det skulle därigenom bli möjligt att införa flerpartisystem och få bort diktatursystemet.

Men det finns ju många länder där man har en mycket utpräglad fri marknadsekonomi, men där det sannerligen inte är vad vi kallar för demokrati. Det finns åtskilliga länder som utgör exempel på detta. Så det är inte alldeles självklart att Vietnam utvecklas till en demokrati. I varje fall har det inte skett hittills.

På den senaste partikongressen förra året sade diktaturregimens ledning klart ifrån att här kunde det inte bli fråga om att man skulle få bilda ytterligare partier. Ett parti skall det finnas, och det partiet skall drivas i marxistisk-leninistisk anda.

Det är vad vi har att rätta oss efter, och jag menar alltså att om man stöder ett land med pengar på det sätt som vi har gjort i många år, stöder man regimen. Tyvärr lever inte de fattiga och de små i samhället på det sätt som vi önskar, både Pierre Schori och jag.

Anf. 20 PIERRE SCHORI (s) replik:

Fru talman! Jag vet inte om vi har annorlunda syn på det här, Alf Wennerfors. Vårt bistånd har aldrig varit regimbistånd. Det har varit ett bistånd till människorna i länderna som vi vill stödja.

Därigenom har vi också varit mycket konsekventa. Vi har inte fört något slags vindflöjelspolitik. Om landet har bytt regering, har vi inte genast avbrutit biståndet, utan vi har försökt se till om våra biståndsprogram kan nå ut som avsett med de mål och de syften de har, att förbättra för människorna.

Därför har vi inte kunnat förstå exempelvis hur Alf Wennerfors parti under en rad år motsätter sig stöd till olika projekt som gagnar människorna i Nicaragua nu plötsligt svänger om, när landet har fått en annan regering. Det är ju samma projekt det gäller. Det finns ingen konsekvens i ert handlande, tycker jag.

Man måste hela tiden se till hur vi kan främja en demokratiseringsprocess, och en sådan tar tid i många länder. Just nu kan vi när det gäller Vietnam se

något litet ljus i slutet av tunneln, och det har många insett – Världsbanken, EG-länderna, SIDA och många av oss i Sverige. Det är inte just nu man skall skära ner biståndet radikalt.

Anf. 21 ALF WENNERFORS (m) replik:

Fru talman! Pierre Schori säger att det inte är ett regimbistånd som vi har tillämpat. Men problemet är ju faktiskt att väldigt mycket av vårt bistånd till ett land går via regeringen, via myndigheter. Det är också detta som ger utrymme för korruptionen. Hur skulle annars makteliten i Kenya kunna ha konton runt om i världens banker, som omfattar ca 2,6 miljarder kronor?

Det är när biståndet inte går via regering och myndigheter utan när det går t.ex. via enskilda organisationer som det inte på samma sätt kan bli pengar i privatpersoners egna fickor.

I förra inlägget sade Pierre Schori att med vulgärpropaganda menade han bakomliggande tankar om marknadsekonomin och att den inte skulle vara social. Varför skulle inte ni kunna uttrycka det då i er reservation, att med fri marknadsekonomi – som ni ansluter er till, eller hur? – skulle tankarna om den sociala sidan kunna tillkomma? Varför är ni dunkla på den punkten? Är det så som ordföranden i utskottet sade för en stund sedan, att ni egentligen håller fast vid planhushållningen?

Talmannen anmälde att Pierre Schori anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 22 BERTIL MÅBRINK (v) replik:

Fru talman! Det är riktigt att vi har föreslagit en kraftig ökning av biståndet, 10 % utöver regeringens anslag. Det motiverar vi med att pengarna skall gå till dem som kämpar för mänskliga rättigheter runt om i världen.

Jag skulle vilja fråga Alf Wennerfors om han anser att det finns något svenskt programland som lever upp till de mänskliga rättigheterna, så som vi utgår ifrån att man skall göra. Finns det något sådant programland? Vad anser Alf Wennerfors om länder som Peru, Filippinerna, Sri Lanka, Thailand, Egypten, Ghana och Kina som inte är programländer, men som via BITS får bistånd? Anser Alf Wennerfors att det är länder som respekterar de mänskliga rättigheterna?

Det skulle vara intressant att få svar på de frågorna. Anser Alf Wennerfors att de länder som jag räknat upp respekterar de mänskliga rättigheterna? Ja eller nej?

När det gäller Vietnam skall jag hålla med Wennerfors om att det är ett av de programländer som fortfarande bryter mot de mänskliga rättigheterna. Vietnam har människor inspärrade på grund av deras politiska eller religiösa uppfattning. Jag jobbbar ganska intensivt tillsammans med Amnesty när det gäller dessa människor i Vietnam. När det blir något resultat, skall jag redovisa det. Jag har påtalat det här för vietnameserna.

Samtidigt, om man går fem år tillbaka och jämför med i dag, finner man att det sker en förbättring av tillståndet i Vietnam. Vi kommer inte ifrån det. Att i det läget börja dra in biståndet rimmar väldigt dåligt.

"Mänskliga rättighets-pengarna" som vi föreslår anser vi skall användas

för att stödja organisationer – fackliga organisationer, MR-organisationer m.fl. – som jobbar i och utanför Cuba, i och utanför Vietnam, i och utanför Indien samt i och utanför Sri Lanka i deras verksamhet. Vi vill att pengarna skall användas till att stödja de fria och självständiga journalister som finns i de här länderna. Det är på det sättet som vi skall arbeta, bl.a.

Jag anser också att biståndet inte är till regimer utan till människorna i de olika länderna. Sedan får man använda olika kanaler för att få in det. Det är inte alltid säkert att man då skall gå via regimernas ledningar, utan frivilligorganisationerna har, som Alf Wennerfors har sagt, en betydelsefull roll i detta sammanhang.

Anf. 23 ALF WENNERFORS (m) replik:

Fru talman! Arbetet med mänskliga rättigheter är en långsiktig utvecklingsprocess. Det ena landet har kanske kommit längre än det andra. Vi riksdagsmän utnyttjar all den rapportering vi får från olika håll för att försöka göra dessa bedömningar. Jag kan inte här säga att det ena landet har större respekt för mänskliga rättigheter än det andra. Det är mycket svårt. Men vi kan reagera när vi får rapporter som visar på uppenbara brister. Det gäller t.ex. Vietnam, som nämnts här, eller ett land i Afrika som Uganda. Det finns åtskilliga andra länder som vi har anledning att vara missnöjda med.

Anf. 24 BERTIL MÅBRINK (v) replik:

Fru talman! Svara nu på mina frågor, Alf Wennerfors! Det är ett faktum att vi ger bistånd till Thailand, till Peru och till Filippinerna, visserligen via BITS, men det är biståndspengar.

Är Peru ett land som respekterar de mänskliga rättigheterna mer än Vietnam? Man spärrar in människor från terroristorganisationen Sendero luminoso, och de förtjänar att spärras in, enligt min uppfattning. De bedriver terroristverksamhet. Men det finns andra vänsterrörelser som inte bedriver terroristverksamhet, och deras medlemmar spärras in och torteras grovt av den regim som fortfarande sitter i Peru. Anser Alf Wennerfors att detta land skulle vara förtjänt av svenskt bistånd via BITS? Eller Filippinerna, Egypten, Ghana eller Kina – varför kritiserar aldrig Alf Wennerfors dessa regimer? Varför får man aldrig höra om detta av Alf Wennerfors?

Om jag skall ta Moderaterna på allvar när det gäller mänskliga rättigheter krävs att ni fördömer dessa regimer och fördömer att vi över huvud taget har biståndssamarbete via BITS med dem. Men Alf Wennerfors föredrar att säga att han inte kan jämföra det ena landet med det andra. Vad är det för undanflykter? Gå nu upp i talarstolen och visa litet kurage!

Anf. 25 ALF WENNERFORS (m) replik:

Fru talman! Bertil Måbrink kräver verkligen mycket av mig. Jag har gett honom ett svar, och jag tycker att det var ett bra svar. Jag kan inte jämföra Peru och Sri Lanka och en mängd andra länder och säga att det ena landet har större respekt för mänskliga rättigheter än det andra. Bertil Måbrink får nöja sig med det.

Talmannen anmälde att Bertil Måbrink anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 26 PÄR GRANSTEDT (c):

Fru talman! Om ett par veckor kommer vi att ha en debatt om Europapolitiken här i kammaren. Det är möjligt att den debatten kommer att tilldra sig större intresse än denna debatt. Den utrikespolitiska debatten i Sverige har blivit mycket Europainriktad. Det är i och för sig inte så konstigt, eftersom vi står inför mycket stora beslut som gäller Sveriges relationer till övriga Europa framöver.

Samtidigt är det viktigt att vi är medvetna om att de verkligt stora frågorna som vi står inför på det internationella planet är globala. Det är där vi har de stora hoten mot mänskligheten. Det är stora ord, men verkligheten är inte bättre.

Vi har allvarliga ekologiska problem som på sikt kan påverka förutsättningarna för mänskligt liv på jordklotet. De kräver gemensamma internationella insatser, och många av de insatserna måste göras i länder som har små förutsättningar att klara det själva – fattiga länder, i Europa, men också i Afrika, Asien och Latinamerika. Massfattigdomen i sig är ett hot mot stabilitet och utveckling, alldeles bortsett från de djupa humanitära aspekter som är förknippade med den.

Det är ett gemensamt ansvar för alla länder och folk att ta itu med dessa avgörande överlevnadsproblem. Vårt intresse för de mer näraliggande frågorna får inte skymma medvetandet om detta. Här finns en uppenbar risk. Det märks om man har kontakter med företrädare för tredje världens länder. De ser med oro på att de rika länderna tenderar att glömma bort tredje världens problem, därför att de rika länderna är så absorberade av de mer näraliggande problemen.

Det är naturligtvis beklagligt att det i Sverige finns möjligheter att vinna politiskt stöd för ett budskap av det slag som det Ny demokrati står för. När man från Ny demokratis sida skall motivera sin politik, gör man det på ett egendomligt sätt. Världsfattigdomen har ökat, säger Lars Moquist och andra. Trots ett par årtionden av bistånd är människorna ännu fattigare. Vad som är en viktig orsak till att biståndet inte förmått häva världsfattigdomen nämns inte, nämligen att OECD-länderna sammantaget trots 20 års arbete bara har nått upp till halva den nivå som FN har rekommenderat. Det logiska, enligt Lars Moquist resonemang, vore naturligtvis att kräva mer och bättre bistånd för att få en större effekt. I stället förordar han att man skall skära ner biståndet. Det avslöjar att det inte är omtanken om de fattiga folken det handlar om, utan ett oblygt vädjande till svensk egoism.

Ny demokrati vill vinna röster på att gå ut till svenska folket och säga: Ni behöver inte bry er om människorna i andra delar av världen. De försök vi har gjort att hjälpa är i alla fall meningslösa. Vi behåller våra pengar själva. Vi ser till att vi kan skaffa oss litet flera bilar, litet större villor och litet mera prylar till våra hem. Det är viktigare än att hjälpa tredje världens länder. Det är viktigare än att angripa världsfattigdomens problem eller att lösa de stora, globala miljöproblemen.

Det är Ny demokratis enkla budskap, och det är bara att beklaga att vi har ett sådant opinionsläge i Sverige att det går att bli representerad i Sveriges riksdag med ett sådant budskap och t.o.m. skörda opinionsmässiga vinster.

När vi närmade oss valet i höstas fanns det ett stort intresse bland journa-

lister för att försöka kartlägga vad som skulle kunna ske om vi fick ett regeringsskifte. Det är nog många i denna kammare som mötte det intresset. Bl.a. undrade man vad som skulle hända med biståndspolitiken om vi fick en borgerlig regering. Journalisterna tenderade att förutsätta, att om vi fick en regering med ett stort moderat inslag, skulle det naturligtvis bli nedskärningar av biståndet. Jag sade då att jag inte tror att det blir så. Det blir snarare en mer generös biståndspolitik, eftersom tre av de fyra partier som kan tänkas ingå i en sådan regering är för en mer generös biståndspolitik. Detta möttes med en god del skepsis.

Nu ser vi resultatet. Vi har fått ett regeringsskifte och en mer generös biståndspolitik än vad den socialdemokratiska regeringen förde. Det tycker jag är mycket glädjande. Moderaterna har fått ge upp sina krav på stora nedskärningar av biståndet. Det är mycket bra att man har gjort det och ställt sig bakom enprocentsmålet.

Mot den bakgrunden var det med växande häpnad jag tog del av Pierre Schoris uppläggning av sitt inledningsanförande. Det var alldeles uppenbart att han ville skapa ett intryck av att den biståndsbudget som fyrpartiregeringen och de fyra regeringspartiernas företrädare i riksdagen nu står bakom skulle innebära nedskärningar.

Nedskärningar var det stora temat i Pierre Schoris inlägg. Han uppmanade biståndsminister Alf Svensson att stå upp för biståndet. Detta är naturligtvis, fru talman, ett ovanligt fräckt försök att slå röda, eller jag skall kanske säga rosa, dunster i ögonen på kammarens ledamöter och på svenska folket.

Jag förstår Pierre Schoris dilemma. Jag tror att han är en mycket ärlig företrädare för en opinion inom Socialdemokraterna som står för solidaritet med tredje världen. Då är det naturligtvis besvärligt att se den verklighet i ögonen som innebär att socialdemokratiska regeringar historiskt sett har medfört en minskad solidaritet med tredje världen och att borgerliga regeringar inneburit en ökad solidaritet med tredje världen, om man ser biståndet som ett uttryck för graden av en sådan solidaritet.

Det var först under den borgerliga regeringstiden på 70-talet som vi nådde fram till enprocentsmålet. I tiden dessförinnan hade Centern och Folkpartiet ständigt i motioner krävt en snabbare upptrappning av biståndet så att vi skulle nå enprocentsmålet medan Socialdemokrater och Moderater hade bromsat.

Socialdemokraterna hade knappt kommit tillbaka i regeringsställning förrän de började söka efter vägar att gå ifrån enprocentsmålet. Man prövade olika metoder. Man räknade biståndet dubbelt så att man kunde utnyttja reservationer en gång till för att på det sättet nå enprocentsmålet. Ett år sade man t.o.m helt frankt att vi nu inte hade råd att upprätthålla enprocentsmålet.

Detta förslag stoppades i kammaren. Jag menar att det är till heder för de socialdemokratiska riksdagsledamöterna att de stoppade den socialdemokratiska regeringens försök att då kringgå enprocentsmålet. Men till sist hittade man metoden att låta östbiståndet och även flyktingmottagandet belasta biståndsbudgeten. Socialdemokraterna lyckades se till att enprocents-

målet inte längre behövde upprätthållas. Så var det under föregående budgetår.

När vi nu har fått en borgerlig regering har enprocentsmålet börjat återställas. Östbiståndet har lagts utanför, och den del som går till flyktingmottagandet har minskats. Vi hade velat se att man där kunnat återställa mycket mer. Sedan menar Pierre Schori, företrädare för den socialdemokratiska regering som tidigare varit så dålig på att upprätthålla biståndsmålet, att fyrpartiregeringens biståndsminister skall stå upp för biståndet.

Pierre Schori tog i sitt inlägg ordet hyckleri i sin mun. Jag tycker att den plädering han gjorde var ett strålande exempel på hyckleri. Vad som har skett är att det har gjorts omprioriteringar i förhållande till tidigare socialdemokratiska budgetar. Det är helt naturligt. En del anslag har skurits ned, och andra har ökats på. Detta är ingenting att förvånas över. Det är ett uttryck för det synsätt som Centern och andra länge har hävdat, nämligen att det landprogrammerade biståndet skulle minskas till förmån för mer målinriktade biståndsinsatser.

Vi har minskat på ett antal landprogram och i stället ökat resurserna för bistånd till demokrati och mänskliga rättigheter, miljöbistånd, bistånd genom enskilda organisationer, katastrofbistånd – något som nu tyvärr har blivit alltför angeläget – bistånd inriktat på familjeplanering osv. Vi har en annan filosofi när det gäller biståndsplaneringen med en kraftigare målinriktning av biståndet.

Eftersom vi vet att mottagarländerna bara får en del av sitt bistånd genom landprogrammen och ofta en lika stor del, kanske t.o.m. större, från andra program, säger detta ingenting om hur mycket de enskilda länderna kommer att få. Det är också mycket klart utsagt i betänkandet att vi utgår från att de fattiga länderna i Afrika kommer att få minst lika mycket bistånd som tidigare, även om planeringstekniken är annorlunda.

Man kan se med mycket stor tillfredsställelse på den utveckling som biståndspolitiken har genomgått. Det är synd att Socialdemokraterna i stället för att gå in i en sakdebatt om biståndets inriktning väljer att försöka ge intryck av att det som i själva verket är en höjd ambitionsnivå skulle vara en minskad.

Det finns sakfrågor att diskutera när det gäller biståndets inriktning. Skall vi ha den starka knytning till Världsbankens strukturprogram som vi i dag har? Jag känner en betydande tveksamhet inför det. Kan vi stärka våra insatser när det gäller de ekologiska behoven i tredje världen? Jag tror att det finns mycket som talar för det. Hur kan vi se till att vårt bistånd blir mer basbehovsinriktat så att vi bättre når ut till de fattigaste människorna? Också om detta behövs en viktig debatt. Låt oss i stället för att föra en skendebatt ägna oss åt en rejäl debatt om hur vårt bistånd skall bli bättre, nå de fattiga bättre och bättre täcka de faktiska behoven.

Herr talman! Jag yrkar bifall till hemställan i utrikesutskottets betänkande.

Anf. 27 PIERRE SCHORI (s) replik:

Herr talman! När det gäller själva sakfrågorna har Socialdemokraterna avgivit en omfattande motion och argumenterat för sin syn på biståndssamarbetet.

Pär Granstedt talar om ett dilemma. Javisst är det ett dilemma. Hans eget uttrycker han genom att tala mer om det förflutna än om framtiden. Det dilemma som den borgerliga regeringen har i biståndspolitiken, men också i andra sammanhang, är att den har ett parti som Moderaterna som är så pass starkt, så målmedvetet och står för en politik som egentligen är en "ytterkantspolitik" i sin krets.

Så har det varit inom biståndet. Man har motsatt sig enprocentsmålet. Nu har Moderaterna i den interna kohandeln när en fyrpartiregering bildats tvingats ge med sig på den punkten, och det är bra. Folkpartiet, Centern och Kds har all heder av att de baxat Moderaterna, som är för att skära ner pengarna till de fattiga människorna, in i en position där de tvingats att acceptera detta mål. Men vi skall ha klart för oss att detta är frukten av en kohandel. Vi vet inte hur pass bestående det är. Ni har djävulen i båten, bara så ni vet det.

Det är dessutom litet magstarkt att höra sägas att Sverige nu plötsligt har fått ett anseende i tredje världen genom att vi fått en borgerlig regering. Det är inte precis det intryck man får när man möter diplomater från tredje världen. Det Sverige nu gjort efter regeringsskiftet är att hänga på sig en skylt där det står: Vi är en del av det vita, välmående Västeuropa.

Det är detta som har högsta prioritet – den europeiska identiteten. Det är egentligen nästan ingen som säger som Daniel Tarschys, nämligen att vi har en global identitet, vilket vi måste ha. Det budskap som har gått ut från Stockholm och Rosenbad är: Vi tillhör fast den vita, välmående västeuropeiska kretsen. Ni därborta är vi inte så intresserade av.

I den mån Pär Granstedt, hans parti och andra kan vända på detta – vi får strax höra vad biståndsministern säger – är det utmärkt. Men det finns en fara för att det traditionellt goda anseende som Sverige haft som ett solidariskt, generöst land som skiljer ut sig litet från den västeuropeiska kretsen när det gäller attityden till tredje världen håller på att förändras. Kan ni ställa upp bakom detta inom regeringen så skall vi från oppositionen bidra till att få politiken på rätt köl.

Anf. 28 PÄR GRANSTEDT (c) replik:

Herr talman! Jag tog i och för sig inte i mitt inlägg upp frågan om Sveriges anseende i tredje världen. Jag ser inte biståndet framför allt som någon slags PR-verksamhet. Det viktiga är den faktiska grad av solidaritet som vi visar med den tredje världen.

Det är då jag konstaterar det historiska faktum att borgerliga regeringar har bedrivit en mer generös biståndspolitik än vad de Socialdemokratiska regeringarna har gjort. När det sedan gäller om alla i tredje världen är medvetna om detta eller inte kan vi väl hjälpas åt, Pierre Schori, att gå ut och tala om att t.ex. den nuvarande borgerliga regeringen är mer generös med biståndet än den regering som Pierre Schori tidigare tjänstgjorde för. Sanningen bör alltid fram.

Det vare mig fjärran att förringa moderaternas roll i den fyrklöverregering som vi har. Det är klart att moderaterna representerar ett stort parti och spelar en viktig roll. Men det kanske är litet djärvt av Pierre Schori att ta just biståndspolitiken som exempel på denna moderata dominans. Huvudtemat

i den tidigare moderata politiken har ju varit att skära ned biståndet, att gå ifrån enprocentsmålet. Det är det indirekta moderata stödet som tidigare har gjort det möjligt för Socialdemokraterna att på olika sätt kringgå enprocentsmålet. Det som kännetecknar den politik som nu faktiskt förs är raka motsatsen – det är en mer generös politik.

Sedan är det riktigt att moderaterna har haft ett stort engagemang för demokratifrågorna, men det har de inte varit ensamma om. Samma engagemang har alla övriga icke-socialistiska partier haft. Den profil när det gäller demokrati och mänskliga rättigheter som den här biståndsbudgeten har står vi samfällt för – den tycker vi att vi har all heder av, och vi skulle gärna se att också Socialdemokraterna stod för den.

Jag är litet förbryllad av Pierre Schoris argumentation, som innebar att han stämplade ett engagemang för demokrati och mänskliga rättigheter som något slags förkastlig moderatpolitik. Det är att ta djävulen i båten, sade Pierre Schori. Vad står Socialdemokraterna egentligen för när det gäller demokrati och mänskliga rättigheter? Jag tycker att förvirringen djupnar för varje gång som Pierre Schori här i kammaren tar till orda i den frågan.

Anf. 29 PIERRE SCHORI (s) replik:

Herr talman! Nu börjar det likna något. Kan det bero på att Pär Granstedt talar utan manus? Det är i och för sig sympatiskt, men det är inte till sin fördel för alla.

Anledningen till att människor ute i världen hyser en viss oro för Sveriges riktning och politik när det gäller tredje världen och till att många av oss här i Sverige också gör det är tvivlet på hållfastheten, tvivlet på att man skall hålla fast vid enprocentsmålet när man i regeringen har moderaterna, som alltid har varit emot det.

I den politik som den borgerliga regeringen för i Sverige dominerar den moderata ångvälten. Där skär man ned för de "svagare" och resursfattigare människorna. Det är precis det som man säger sig vilja bekämpa i tredje världen. Det måste finnas ett samband mellan den politik som man för här hemma och den man för där ute – annars blir det inte trovärdigt. Man måste ha samma mål för sin politik när det gäller inrikespolitiken som när det gäller utrikespolitiken: solidaritet, rättvisa, frihet och framsteg. På den punkten ser man uppenbara skillnader mellan den politik som regeringen står för i biståndspropositionen, som vi stöder i dess huvuddelar, och den politik man för här hemma. Det är därför vi är oroliga för att det i framtiden inte skall hålla heller i biståndspollitiken.

Anf. 30 PÄR GRANSTEDT (c) replik:

Herr talman! Den socialdemokratiska 80-talspolitiken ledde – det vet vi nu – till ökade ekonomiska klyftor i Sverige, till större skillnad mellan dem som tjänar mycket, i synnerhet "klipparna", och vanligt folk. Den innebar nedskuret bistånd relativt vår bruttonationalinkomst. Om Pierre Schori är stolt över den konsekvens som det är uttryck för – ökade klyftor i Sverige, minskad solidaritet med tredje världen – och efterlyser någonting liknande av den icke-socialistiska regeringen för att han skall känna sig trygg får det stå för honom.

Jag noterar för min del med tillfredsställelse att regeringen och riksdagsmajoriteten, trots de ekonomiska påfrestningar vi är utsatta för, står fast vid enprocentsmålet. Precis likadant var det under 70-talet. Det var också en tid av djup ekonomisk kris. Trots detta förde den dåvarande borgerliga majoriteten upp det svenska biståndet till enprocentsmålet och såg till att det låg fast där. Det var först sedan socialdemokraterna återkommit som man började urgröpa det. Den typen av konsekvens som Socialdemokraterna stod för under 80-talet – vidgade klyftor här hemma, minskad solidaritet med tredje världen – tycker jag inte är något recept för den fyrpartiregering som vi nu har.

Anf. 31 LARS MOQUIST (nyd) replik:

Herr talman! Pär Granstedt tog upp vad han kallade för Ny demokratis egoism, Ny demokratis önskan att gynna svenskar i förhållande till fattiga människor i tredje världen. Ja, Pär Granstedt, när biståndet används på det sätt som det görs i dag tycker vi att det finns anledning att ifrågasätta storleken på det. Vi skänker pengar som vi lånat och låter kommande generationer vara med och betala.

Vi tycker inte att det är egoism utan omsorg om våra barn och barnbarn att se till att Sverige inte är ett fattighus när de skall leva och verka i Sverige utan att de kan få en dräglig tillvaro här.

Världsfattigdomen tog Pär Granstedt också upp. Världsfattigdomen ökar, sade han, på grund av att olika länder inte har levt upp till FN:s mål på 0,7 %. Det är riktigt. Det är mycket få länder som gör det – jag tror att det i dag är bara fyra länder som verkligen lever upp till det, och vi går i täten genom att ligga på drygt 1 %.

Vi tycker att vi måste motsätta oss de höga militära utgifterna i tredje världens länder i förhållande till deras budgetar och inte skänka pengar till länder som vi tycker utvecklas helt snett. Varför skall vi skänka pengar till sådana länder?

Anf. 32 PÄR GRANSTEDT (c) replik:

Herr talman! Det är naturligtvis så att vi har ekonomiska påfrestningar i Sverige. Men samtidigt är detta utifrån den mycket höga konsumtionsnivå som vi ändå har. Den bild som Moquist här målar upp är genomsnittssvensken som sitter i sin soffa, i en villa eller lägenhet någonstans – med bil i garaget, med TV, med ett fyllt kylskåp, med i stort sett allt man kan begära av bekvämlighet i tillvaron – och säger: Det är naturligtvis synd att folk svälter, att folk går under i naturkatastrofer, att alla blir fattigare och fattigare, men jag kan inte offra någonting av det jag har; jag har det så besvärligt.

Den attityden uppmuntrar Ny demokrati och säger att det är riktigt att sitta i den bekväma svenska soffan framför TV-apparaten och säga: Det är ju synd om dem där borta, men det är ingenting som vi kan göra någonting åt – vi måste tänka på vår höga levnadsstandard och se till att den kan behållas.

Det är klart, herr talman, att man kan tycka att det är litet synd att man behöver ägna så stor del av u-landsdebatten åt enprocentsmålet, men behoven är egentligen omätliga. Vi skulle kunna satsa väldigt mycket mer, och

det borde vi egentligen också göra. Nu har vi sagt att vi är beredda att satsa åtminstone 1 % av vår bruttonationalinkomst – en mycket, mycket blygsam del av allt vi tjänar – på biståndet. Det är ett offer vi är beredda att göra. Då är det allvarligt när partier som Ny demokrati säger att t.o.m. det är för mycket, att t.o.m. det är en för stor uppoffring för vår heliga svenska levnadsstandard – det måste vi också skära ned på.

Anf. 33 LARS MOQUIST (nyd) replik:

Herr talman! Jo visst, Pär Granstedt, kan vi offra någonting – det är självklart. Men vi drar ju på våra barn nya skulder, gör nya ränteåtaganden. Är vi verkligen solidariska mot kommande generationer på det sättet? Det anser inte jag.

Det är okej att vi säger att vi skall dra ned på vår konsumtion eller att vi skall öka vår konsumtion – det kan man ha olika uppfattningar om. Men vi drar på oss skulder för barn och barnbarn. Jag tycker inte att vi i Sveriges riksdag har rätt att dra på kommande generationer sådana skulder – vi lånar upp för att skänka till länder där vi ser att effekterna inte är särskilt stora.

Anf. 34 PÄR GRANSTEDT (c) replik:

Herr talman! Det är riktigt att vi för närvarande lever över våra tillgångar. Men frågan är då: Är det möjligheterna till utveckling för tredje världens fattiga som vi skall dra in på eller är det möjligen en del av vår egen överkonsumtion? Om vi kunde tänka oss att dra ned vår egen konsumtion med en hundradedel hade vi sparat in precis det som allt vårt bistånd ger.

Frågan är då: Vad är det mest riktiga – att dra ned på vår egen konsumtion med en hundradedel eller att lämna tredje världens fattiga åt sitt öde? Vi vet Ny demokratis svar: Hellre lämna tredje världens fattiga åt sitt öde än minska vår egen konsumtion med en hundradedel.

Anf. 35 Statsrådet ALF SVENSSON (kds):

Herr talman! Lågkonjunkturen ställer, som vi vet, till stora problem i Sverige. En tidning påpekar att statliga garantier, lån m.m. till den svenska finansvärlden motsvarar totalt 14 miljarder kronor, dvs. ett belopp i samma storleksordning som det årliga svenska biståndet. Ingen vill dock, trots detta, avveckla det svenska bankväsendet. Massor av företag går i konkurs. Erfarna konkursadvokater anser att det förekommer brott vid åtskilliga av dessa konkurser. Trots detta tror vi på svensk företagsamhet.

Varför? Jo, vi har personlig erfarenhet av hur systemet fungerar – med sina brister och förtjänster.

Jämför detta med många människors inställning i debatten om det svenska u-landsbiståndet. Man kan inte låta bli att undra över den snedbalans som många gånger präglar meningsutbytet. Varför är det så intressant att lyfta fram misstag inom biståndsarbetet, och så ointressant att tala om biståndsinsatser som fungerar bra?

Svaret på den frågan tror jag delvis står att finna i våra vardagserfarenheter och i massmedias roll. Det finns inget att invända mot att massmedia gör kritiska granskningar av allt som rör sig i samhället. Men en följd av nyhetsvärderingen blir att tusentals människors outtröttliga arbetsinsatser för att

skapa positiva förändringar i u-länderna aldrig når fram till allmänhetens uppmärksamhet. De som av olika skäl inte lyckats ställs i rampljuset och präglar därmed människors bild av biståndsarbetet. Det är ju inte lika många som har personliga erfarenheter av livet i biståndsländerna som de som vet hur finansvärlden och företagen i Sverige fungerar.

De framsteg som görs i riktning mot bättre förhållanden förblir därför okända för de flesta. U-världen framställs som ett bottenlöst träsk av vanskötsel, svält och oförmåga att sköta de egna angelägenheterna. Det skapar en känsla av hopplöshet. Många tycker därför att det är meningslöst att engagera sig i u-landsinvånarnas situation.

Jag skulle därför, herr talman, gärna vilja ta tillfället att här i riksdagen nyansera denna bild och visa på några av de positiva utvecklingstrender som faktiskt finns i den tredje världen. Här är några aktuella fakta, som aldrig fått några stora rubriker:

Under de senaste 40 åren har den genomsnittliga realinkomsten mer än fördubblats i den fattiga världen – detta trots befolkningsökningen.

Barnadödligheten för barn under fem år, som är en av de tydligaste signalerna när det gäller det allmänna hälsotillståndet, har gått ned med 50 % eller mer under de senaste 40 åren i alla delar av tredje världen.

Den förväntade genomsnittslivslängden har ökat med mer än en tredjedel i alla delar av tredje världen sedan 1950, och i många regioner har ökningen varit betydligt större.

Andelen barn som går i grundskolor i tredje världen har ökat från mindre än hälften till mer än tre fjärdedelar under de senaste 40 åren; detta trots att antalet barn i skolåldern har ökat med 50 %.

Enbart under åren 1970 till 1985 ökade antalet människor som har tillgång till rent vatten från omkring 10 % till omkring 60 % av u-ländernas landsbygdsbefolkning.

Och slutligen, på denna lista, befolkningsutvecklingen. Trots vad de flesta tycks tro är det så att hastigheten i befolkningsökningen avtar överallt i tredje världen, inklusive Afrika. Tack vare tidigare satsningar på utbildning och befolkningsprojekt är antalet invånare på jorden ungefär 400 miljoner lägre än det i dag kunde ha varit enligt prognoserna.

Verkligheten i tredje världen är alltså inte alls så dyster och hopplös som många tycks tro. Tvärtom är det så att de senaste 30–40 åren har inneburit sociala och ekonomiska framsteg utan motstycke i historien i stora delar av världen – och detta trots det kalla kriget, väpnade konflikter, torkkatastrofer och folkökning. Tre människor av fyra är bevisligen friskare, bättre utbildade, lever längre, är mer välnärda och mer produktiva än för bara en generation sedan. Biståndet har medverkat som en faktor bland flera andra i denna pågående förändring av människors villkor.

Trots att det finns många olösta problem i tredje världen och trots att människor i vissa regioner fortfarande blir allt fattigare är ändå de positiva förändringar som jag nämnt en tydlig indikation på att också stora svårigheter kan övervinnas och att missförhållanden kan förändras. Det finns en stor kapacitet för utveckling i tredje världens länder.

Biståndet är, som nämnts, inte den enda faktorn och inte heller den viktigaste i denna process. Ländernas egen förmåga är den främsta orsaken till

deras utveckling. Men biståndet spelar en betydelsefull roll. När det är som bäst kan det ha en katalysatoreffekt, vars verkningar sprider sig långt utanför själva biståndsinsatsen.

Det finns alltså fortfarande många stora utmaningar att möta för att ge alla människor i de fattiga länderna en människovärdig tillvaro. Några av de problem vi i den rika världen måste hjälpa till att lösa är följande:

Hälften av jordens kvinnliga befolkning är ännu analfabeter.

Bara 44 % av landsbygdsbefolkningen i u-länderna har tillgång till läkarvård.

Över en miljard människor lever i absolut fattigdom – något som också har sagts här tidigare.

En femtedel av jordens befolkning går hungrig varje dag.

Militärutgifterna i de fattigaste länderna har visserligen minskat de allra senaste åren, men gick under åren 1960–1986 upp från 4,2 % av BNP till 5,5 %.

Miljöhoten bir allt allvarligare för oss alla.

Mot denna bakgrund vill jag nu, herr talman, gå in på hur det svenska biståndet i kombination med internationella insatser skall möta några av dessa utmaningar.

För det första: I biståndet krävs engagemang och vilja att dela med sig av erfarenheterna. Det gör vi genom alla de folkrörelser, kyrkor och andra organisationer som deltar i utvecklingssamarbetet. Vi gör det också genom det som brukar kallas tekniskt bistånd från experterna – enskilda, hos konsultföretag och myndigheter eller på universiteten – som fyller biståndet med dess kunskapsmässiga innehåll. Allt detta behövs för att biståndet skall ha hög kvalitet.

För det andra: I debatten verkar det ibland som om man glömmer bort att också de finansiella resurserna behövs för att få i gång en utveckling. Vi tvingas fortfarande konstatera att den samlade insatsen för u-länderna långt ifrån är tillräcklig.

För u-länderna betyder de globala handelshindren att de förlorar handelsmöjligheter som kunde gett mer än det samlade biståndet i exportinkomster. Fortfarande lever hoppet om att GATT-föhandlingarna skall kunna göra något åt detta.

Skuldproblemen är fortfarande inte lösta. Återflödet till de rika länderna och till de internationella finansiella institutionerna av räntor och amorteringar är nästan lika stort som tillskottet av nytt kapital genom lån och bistånd.

Sverige måste fortsätta att arbeta för skuldlättnader för de fattigaste länderna. Det gläder mig därför att utskottet har kunnat enas om att stödja regeringens förslag om att öka anslaget för stöd till ekonomiska reformprogram och skuldlättnadsåtgärder. Tyvärr finns det andra länder som bromsar nödvändiga uppgörelser.

Jag är också glad över att utrikesutskottet ställer sig bakom regeringens beslut att återupprätta enprocentsramen för bistånd till u-länderna. Efter ett drygt halvår på min nuvarande post kan jag försäkra att resurserna behövs. Vi stöter dagligen på nya behov som kräver nya insatser.

Utvecklingen i Sydafrika är glädjande och hoppingivande. Processen mot

demokrati fortsätter. Det intensiva svenska intresset och engagemanget för Sydafrika och mot apartheid består. Detta har inte minst avspeglats i ökande humanitärt bistånd till södra Afrika. Lika viktigt bedömer jag det vara att detta bistånd anpassas till den pågående processen. Även om demokrati, som jag hoppas, snart kommer att införas i Sydafrika, så kommer konsekvenserna av apartheidsystemet att prägla landet under år framöver. Apartheid har skapat ett samhälle med stor rikedom för ett fåtal, parallellt med fattigdom för flertalet. Vi håller nu på att gå igenom hur Sverige bäst skall kunna stödja det nya Sydafrika.

Ett annat område där det svenska samarbetet på ett påtagligt sätt bär frukt är Centralamerika. På särskild inbjudan deltog jag vid undertecknandet av fredsavtalet i El Salvador i Mexico den 16 januari. Jag har sedan dess haft samtal med regeringsföreträdare från Nicaragua liksom med representanter för parterna i såväl Guatemala som El Salvador. Genom alla dessa samtal kan jag konstatera att Sverige upplevs som en betydelsefull samtals- och samarbetspartner i fredsarbetet och på alla de områden som prioriteras i samarbetet, nämligen demokrati, mänskliga rättigheter och marknadsekonomi. Denna dialog avser jag att vidareutveckla i syfte att stödja en strävan mot försoning, samarbete och ekonomisk utveckling inom hela regionen.

När det gäller katastrofhjälpen måste jag tyvärr konstatera att behoven av insatser ökat kraftigt de senaste två åren. Det beror bl.a. på det katastrofala läget i Afrikas horn och i södra Afrika men också på utvecklingen i Öst- och Centraleuropa. Man kan konstatera att resurserna från givarna inte har hållit jämn takt med behoven. Sverige har dock enligt min mening hållit sig väl framme i dessa sammanhang. Jag hade personligen förmånen att i FN-huset i New York i januari som Sveriges representant kunna utlova det första bidraget till FN:s appell för Afrikas horn, en insats på 120 milj. kr.

Ett tydligt uttryck för den förvärrade katastrofsituationen är att de tre största operativa FN-organen i samband med katastrofer, dvs. livsmedelsprogrammet, Flyktingkommissarien och Unicef, ökade sina katastrofinsatser från 1989 till 1991 från 5 till 12 miljarder kronor.

Generalförsamlingen antog strax före julen 1991 ett svenskt förslag, som stärker FN:s möjligheter att agera samordnat vid katastrofsituationer. För att lösa de konflikter som ligger bakom många katastrofer måste politiska initiativ tas. Det behövs också en starkare koppling mellan humanitära insatser och utvecklingsbistånd. Jan Eliasson, tidigare chef för den svenska FN-delegationen i New York, har av generalsekreteraren utsetts att från 1 april i år samordna FN:s humanitära aktioner och bistånd. Denna utnämning tror jag är ett viktigt steg i effektiviseringen av FN:s katastrofinsatser. Men omfattningen av de senare årens katastrofer kräver också att vi här hemma ser över vår kapacitet att ha hög katastrofberedskap, att fatta snabba beslut och att följa upp insatsernas genomförande.

Sverige har under det senaste året givit katastrofhjälp till ett sextiotal länder. Hjälpen har givits genom ett stort antal enskilda organisationer samt genom FN och andra internationella organisationer och nationella myndigheter. De i särklass största insatserna har gjorts i Afrika, särskilt i Afrikas horn. Samtidigt har ett ökat antal svåra situationer krävt humanitära insatser i Albanien, Jugoslavien, Baltikum och andra delar av Östeuropa. Den fort-

satt svåra situationen i flera av dessa områden och hungerkatastrofen i södra Afrika gör att jag förutser ett ökat behov av katastrofmedel.

Regeringen har som bekant gett uttryck för ett ökat engagemang inom biståndspolitiken för demokratiseringssträvanden och respekten för mänskliga rättigheter. Att värna om de mänskliga rättigheterna är att vägledas av principen om människors lika värde och om varje människas inneboende värdighet. Detta är en aspekt av biståndspolitiken som utifrån min egen kristdemokratiska grundsyn ligger mig mycket varmt om hjärtat. I så gott som alla de möten jag haft med representanter för regeringar och myndigheter i våra samarbetsländer har jag tagit upp dessa frågor. Jag är övertygad om att de är viktiga inte bara för de individer vars människovärde så ofta kränks, utan också för samhällen och stater i deras strävan till utveckling och välstånd. De internationella FN-normerna om mänskliga rättigheter utgör en grundval för vårt åtagande att bistå de fattiga. Regeringen har föreslagit en kraftig ökning av stödet för att främja de mänskliga rättigheterna och en demokratisk samhällsutveckling – en ökning med 150 milj.kr. till 700 milj.kr. Insatser för att stärka rättsväsendet i flera länder liksom att värna barnens rätt blir prioriterade uppgifter.

Det är ofta barn som drabbas värst när våld och orättvisor präglar ett samhälle. Fattigdom och sociala missförhållanden tvingar miljontals barn att bli självförsörjande i tidig ålder. Många blir gatuförsäljare eller prostituerade. De möts då av samhällets förakt och utsätts för myndigheters förföljelse. Vi hör upprepade, skrämmande rapporter om hur "utrotningsgrupper" dödar gatubarn i Brasiliens och andra länders storstäder. Jag har tagit upp gatubarnens situation i samtal med bl.a. Unicef-chefen James Grant, med Brasiliens ambassadör och nu senast bara för några dagar sedan med påven.

Med FN:s konvention om barnens rättigheter har vi fått normer för att säkerställa barnets rätt till försörjning, skydd och deltagande i samhället. Jag anser det särskilt angeläget att följa upp konventionens övervakning med praktiska insatser. Barns rättigheter är en del av demokratimålet för svenska biståndsinsatser. Därför skall vi envist ta till vara alla tillfällen att med barnkonventionen som grund påtala missförhållanden som gäller barn.

Demokratimålet är också i hög grad knutet till kvinnans roll. SIDA har arbetat för att synliggöra kvinnors roll i utvecklingen. I hela biståndet till våra samarbetsländer integreras kvinnofrågor. Samtidigt satsar vi också i fortsättningen på speciella kvinnoprojekt. FN har beslutat att en ny världskvinnokonferens skall äga rum 1995. Då skall man anta en handlingsplan om bl.a. kvinnor i u-länder. I regeringskansliet bereds nu formerna för att förbereda det svenska deltagandet i kvinnokonferensen.

Nära förbunden med kvinnofrågorna är befolkningsutvecklingen. Man har visat att det finns ett klart samband mellan kvinnors utbildning och sociala status å ena sidan och födelsetalen å den andra. Trots den minskning i ökningstakten jag nämnde, kommer jordens befolkning att de närmaste 10 åren öka med 1 miljard. Om ingenting görs blir konsekvenserna förödande för miljön. Världens flyktingströmmar ökar dramatiskt och storstadsgettona i u-världen växer.

Tidigare svenska insatser när det gäller befolkningsfrågorna var ofta ensidigt inriktade på familjeplanering. Perspektivet var tekniskt-medicinskt. Nu

ser vi befolkningsfrågan i ett bredare perspektiv. Individens behov kommer i blickpunkten. Insatser för familjeplanering bör integreras med stöd till utbildning, mödra- och barnavård. Tonvikten skall läggas på kvinnornas villkor.

1994 kommer FN att ordna en ny befolkningskonferens. Regeringen kommer inför denna konferens att tillsätta en nationalkommitté för att dryfta Sveriges hållning.

Herr talman! Befolkningsutveckling, fattigdom och miljö i u-länderna hänger ihop. SIDA presenterade förra året en utredning där man visade hur miljöförstöring och fattigdom växelverkar. Fattigdomsbekämpning har därför blivit ett huvudområde i de svenska förberedelserna inför FN:s konferens om miljö och utveckling i Rio i juni. Sverige och de övriga nordiska länderna har inför Rio-konferensen föreslagit att ett finansiellt paket skall antas i Rio. Paketet innehåller bl.a. förslag om en tidtabell för att uppnå FN:s 0,7-procentsmål, större resurser till de internationella utvecklingsbankerna, åtgärder för att lätta skulderna för de fattigaste länderna och ett förstärkt FN-bistånd.

Regeringen vill verka för ett starkare FN i den nya internationella världsordning som nu är på väg att etableras. Stabil fred och säkerhet kan bara uppnås om det internationella samarbetet försöker undanröja fattigdomen, stoppa den globala miljöförstöringen och kraftfullt ta sig an demokratifrågorna och frågan om de mänskliga rättigheterna. Det kräver omfattande reformeringar av FN:s arbetssätt.

Sådana reformer har föreslagits inom det nordiska FN-projektet. Enligt projektet bör modernare och effektivare styrformer introduceras. De nordiska länderna föreslår också ett helt nytt finansieringssystem för att få fram de resurser som FN behöver i en ny krävande roll. Nordens reformförslag kommer att bli huvudfråga vid FN:s ekonomiska och sociala rådsmöte i sommar.

Herr talman! En fråga som alltid är aktuell när biståndspolitiken behandlas är frågan om biståndets effektivitet. De stora internationella undersökningar om biståndets effektivitet som gjorts liksom de ständigt pågående svenska utvärderingarna ger, vad kritikerna än säger, en totalbild av att biståndet fyller väsentliga funktioner i utvecklingsländerna.

Naturligtvis förekommer också felbedömningar och misslyckanden – liksom det gör inom alla mänskliga verksamhetsområden. Självfallet anser jag att man skall ta till sig all saklig kritik och se till att eventuella misstag inte upprepas. Vi skall nu effektivisera biståndet genom att närmare granska katastrofhjälpen, samarbetet mellan regeringskansliet och olika biståndsmyndigheter samt förstärka utvärderingen av biståndsprojekten.

Kritikerna av biståndet finns – men också ett brett folkligt stöd för det. Det var stimulerande att på den nyligen avslutade biståndsmässan i Örebro träffa en del av alla dessa entusiaster. Nu ökar vi i årets budget anslaget för enskilda organisationer till 875 milj.kr. Jag hopppas nu att de här organisationerna skall kunna leva upp till vår förväntan – biståndinsatser med engagemang, effektivitet och god överblick över projekten.

Till sist några ord om fantasins och inlevelsens betydelse. De reaktioner på biståndsinsatser jag ibland hör tyder på att många saknar fantasi att sätta

sig in i hur det är att vara fattig, hungrig eller på flykt. Därför är informationen om biståndet så viktig, liksom stödet till folkrörelser och enskilda organisationer. Vi måste avsevärt förbättra informationen om hela det svenska biståndet.

Lyckas vi med det har vi alla chanser att också höja kvaliteten i insatserna. Sverige vimlar av kreativa företag, kunniga forskare och kompetenta yrkesmän på alla områden, som med glädje går in i nya uppgifter. Vi skall i det sammanhanget inte glömma alla invandrarungdomar som tack vare hemspråksundervisningen blivit tvåspråkiga. Exportindustrin har redan upptäckt dem. Det är ingen tillfällighet att ett stort exportföretag startat försäljning till Vietnam med hjälp av en sverigevietnames.

Biståndet behövs! Det kan dessutom hjälpa oss att finna den ödmjuka inställning som, parat med stolthet över Sveriges insats, hjälper oss att bearbeta vår egen etnocentrism. Vi är inte ensamma på detta klot som är vårt gemensamma hem!
(Applåder)

Anf. 36 BERTIL MÅBRINK (v) replik:

Herr talman! Jag vill ställa några frågor till Alf Svensson.

Jag är naturligtvis överens med Alf Svensson om att man också skall framhålla de positiva delarna i svensk biståndspolitik. Det finns faktiskt sådana, och Alf Svensson nämnde dem ju också.

Jag sade i mitt inledningsanförande att 1980-talets kris i u-länderna visar att det inte räcker med bistånd för att höja de fattiga folkens levnadsnivå. Andra faktorer spelar större roll. Handelsvillkoren, råvarupriserna, räntan, i-ländernas protektionism, som tenderar att öka, och de transnationella företagen är ju väldigt viktiga och avgörande delar av en total u-landspolitik. Instämmer biståndsministern i detta, och är biståndsministern i så fall beredd att ta initiativ till en utredning som väger in också de här andra viktiga delarna, så att vi får en helhetssyn på utvecklingen?

Den andra frågan jag vill ställa tog jag också upp i mitt huvudanförande. När vi förhandlar med våra programländer om nya insatser väger vi ju in aspekten om de mänskliga rättigheterna. Den är ju väldigt väsentlig i sammanhanget. Jag tycker det är riktigt. Vi skall naturligtvis göra det. Men om jag inte har missuppfattat det skall de biståndspolitiska kraven – de är ju fem stycken – gälla även för våra andra organ, organ som samarbetar med andra länder än våra programländer, exempelvis medelinkomstländer. Anser biståndsministern att exempelvis BITS gör detta, dvs. att man precis som SIDA väger in aspekten om de mänskliga rättigheterna i förhandlingarna, när man förhandlar med olika länder ute i världen? Om svaret är ja är det litet svårt att förstå hur man kan använda biståndspengar till ett antal länder som jag har nämnt: Peru, Filippinerna, Ghana, Turkiet, Egypten och vad det nu är för länder. Tillståndet för de mänskliga rättigheterna i de länderna är ju under all kritik.

Jag vill att biståndsministern svarar på de här två frågorna.

Anf. 37 Statsrådet ALF SVENSSON (kds):

Herr talman! Jag är helt överens med Bertil Måbrink om att det viktiga inte bara är enprocentsmålet utan i högsta grad också handelspolitiken. Jag

sade i mitt huvudanförande att vi ännu inte har gett upp hoppet om att GATT skall kunna komma på bättre tankar. Jag är helt övertygad om att det är mycket viktigt att vi från svenskt håll – och inte bara från svenskt håll, utan detta är ju något som i allra högsta grad måste arbetas fram internationellt – ser till att handelshindren visavi u-länderna börjar nedmonteras. Låt oss gemensamt i alla de fora och sammanhang där det är möjligt verka i den riktningen. Det är mycket mycket angeläget.

Jag tror att Måbrink tänker fel om han vill göra gällande att BITS inte skulle bry sig om MR-frågor i sina relationer med andra länder.

För två eller tre veckor sedan var jag i Bolivia, och där var en delegation från BITS med. Varför? Jo, därför att man hyser förhoppningar om en demokratisering som har spirat och börjat byggas ut i Bolvia. Av den anledningen fanns också BITS med i delegationen.

Man kan naturligtvis som Måbrink räkna upp Peru och andra länder och hävda att BITS inte skulle finnas där. Men varför räknar då inte Måbrink upp Vietnam, Cuba och andra länder? Om jag inte minns fel stod Måbrink tidigare här och häcklade oss för att vi har tonat ner biståndet till Vietnam och avbrutit biståndet till Cuba.

Anf. 38 BERTIL MÅBRINK (v) replik:

Herr talman! Det är bra att ambitionen är att försöka riva ner handelshindren, herr biståndsminister. Jag hade tidigare ett replikskifte med utskottets ordförande om detta. Jag skall naturligtvis också försöka ställa upp på den ambitionen. Men verkligheten är ju annorlunda. Handelshindren ökar. EG, som ju biståndsministern är en ivrig förespråkare för ett svenskt medlemskap i, reser nya handelshinder gentemot u-länderna, och detta försvårar u-ländernas ekonomiska situation och ökar fattigdomen. Det är ju det verkliga förhållandet.

Jag har inte sagt att läget för de mänskliga rättigheterna är tillfredsställande i våra programländer. Jag kritiserade bl.a. Vietnam. SIDA har ju kontroll över dessa länder. Ni har ju sänkt biståndet, och jag har som bekant inte föreslagit att man skall öka biståndet till Vietnam. Jag står bakom regeringens proposition. Men man hör ingenting från BITS eller från andra förespråkare för regeringspartierna om länder som Thailand, Filippinerna, Peru och Kina. Jag har tidigare påpekat detta. Det finns ingen riktig konsekvens i ert agerande när det gäller mänskliga rättigheter. Vissa länder glöms på något sätt helt bort. Menar biståndsministern att exempelvis Thailand, med en arméegeneral, mer eller mindre en diktator, vid makten, är ett land som bör vara föremål för svenska biståndspengar? Kan det i så fall bero på att Världsbankens chefsekonomer har uttalat att Thailand är ett föredöme för Afrika när det gäller utveckling? Är det därför biståndsministern tiger när det gäller Thailand? Är det därför biståndsministern i en debattartikel i Sydsvenska Dagbladet för en eller en och en halv månad sedan höjde Världsbanken till skyarna som ett alldeles utmärkt organ?

Man måste ta upp dessa frågor och kunna ställa olika länder, oavsett vad de har för system, till svars när de bryter mot de mänskliga rättigheterna.

Anf. 39 Statsrådet ALF SVENSSON (kds):

Herr talman! Jag kan också uttala besvikelse över att handelshindren är så höga mellan EG och tredje världen, men EG existerar, vare sig Måbrink eller jag vill det eller inte – och jag tycker att det är bra att EG existerar. Jag har den uppfattningen, vilken Daniel Tarschys tidigare också sade sig ha, att vi har större möjlighet att påverka om vi är medlemmar än om vi sitter kvar i vår vrå av världen och bara iakttar handelshindren. Jag går omkring med den uppfattningen, att lika väl som Sverige har kunnat vara med och påverka åtskilligt internationellt skall Sverige också kunna påverka åtskilligt som medlem i EG, i synnerhet om hela den nordiska familjen finns med där och kan göra gemensam sak.

Jag är den förste att säga att MR-läget inte är positivt i länderna. Det framkom tidigare i Alf Wennerfors anförande att det finns mycket i övrigt att önska. Det är den bistra verklighet i vilken vi lever, och vad vi kan göra är att gång på gång påtala detta, för att förbättra läget något litet.

Jag håller icke med Bertil Måbrink när han säger att vi tiger om länder som Filippinerna, Thailand och Peru – det gör vi inte. För bara någon vecka sedan tog jag på en lunch emot en grupp mycket aktiva kvinnor som protesterar mot förhållandena i Filippinerna, och där är vi med och stödjer deras arbete och insatser. Jag kan gärna vara så ödmjuk att jag säger att vi kunde göra mer och höras mer, men tro inte att det finns något slags tudelning, så att vi protesterar när MR-läget kränks i vissa länder och tiger när det kränks i andra. Det är verkligen inte vår mening och avsikt. Då skulle vi ju helt förbruka vår trovärdighet.

Förste vice talmannen anmälde att Bertil Måbrink anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 40 PIERRE SCHORI (s) replik:

Herr talman! Jag vill gärna komplimentera Alf Svensson för hans första inlägg. Det var ett utmärkt inlägg, där han talade om att bistånd är viktigt och vad det svenska biståndet gör för nytta. För den som kan läsa mellan raderna var det också en klar reprimand till Ny demokrati och vad de står för i dessa frågor.

Alf Svensson sade i slutet av sitt första inlägg att han hade träffat en vietnamesisk flykting som nu hade börjat finna hopp om att kunna återvända till sitt fosterland och hade startat ett litet företag. Det där är just ett uttryck för den förändrade situationen i Vietnam, som vi har talat om och som man bör stödja.

Alf Svensson har också varit i Bolivia. Där heter presidenten Jaime Paz, och han är vanställd i ansiktet efter ha utsatts för ett attentat av högerextremister. Han sköts ned från en helikopter, fick vårdas och genomgå flera plastikoperationer i ansiktet. Det är en person som har fått mångårigt stöd från Sverige, från svensk socialdemokrati, genom en internationell solidaritetsfond och genom SIDA. Hans rörelse har fått stöd för att försöka kämpa för demokratin, i ett land som länge var en diktatur, som har världsrekord i statskupper men som nu är en ganska stabil demokrati och där man har fram-

gångsrikt bekämpat en 10 000-procentig inflation. Det finns nu hopp för Bolivia.

Bolivia är ett uttryck just för detta att man måste ha en långsiktig strategi för demokratin. När det finns en diktatur – det fanns många i Bolivia – stödjer man på andra vägar, genom folkrörelser, de kämpande demokraterna. Man skär inte ned, man håller sig inte borta, utan man har en långsiktig demokratisk strategi. Det är ett exempel på det som vi har diskuterat här tidigare, en kanske annorlunda syn på hur man skall kämpa för demokrati i tredje världen, där det inte är så lätt som här hemma, med vår långa erfarenhet och vår tradition att stå på.

Jag skulle vilja upprepa mina frågor till Alf Svensson, bl.a. om skuldfrågan: Hur kan det komma sig att ansvaret för frågor om tredje världens fattiga människor och deras skulder är på väg att föras över från hans departement till finansministerns? Jag skulle också vilja ställa en fråga om demokrati, men det får jag återkomma till.

Anf. 41 Statsrådet ALF SVENSSON (kds):

Herr talman! Jag kan verkligen understryka det Pierre Schori sade om Bolivias möjlighet att nu etablera en demokrati och att detta kommer att ta lång tid. Jag vill gärna också hålla med om att långsiktigheten är nödvändig. Bolivias president tog med mig upp i ett flygplan och visade stolt sitt land och även just den plats där han utsattes för attentatet. Just den stolthet, den framåtanda, det engagemang och den förhoppning som han visade visavi Sverige och visavi det internationella samfundet tror jag betyder väldigt mycket. Det skulle vara tragiskt om vi inte fanns där utan bara fanns på åskådarläktaren. Jag önskar verkligen att Bolivias framtid skall vara ljus, även om det, vilket Pierre Schori säkert är överens med mig om, ter sig dystert när man tänker på att hans samverkan har skett med en icke alltför demokratiskt sinnad herre för att få den majoritet han har.

När det sedan gäller skuldfrågan hade ju Daniel Tarschys och Pierre Schori ett meningsutbyte som var intressant. Jag tycker att det är något förvånande att Pierre Schoris parti går emot den ökning på 200 miljoner till 700 miljoner som regeringen föreslår. Det var också så, att under socialdemokratisk regim överfördes en del av Världsbanksrelationen till finansdepartementet. Jag kan gärna uttrycka att jag vill ha den tillbaka och arbeta för att så skall ske, men det var synd att den överfördes på den tiden då Pierre Schori satt vid regeringsmakten. Det hade varit lättare för mig att agera om detta inte hade skett.

Vi arbetar mycket med de här frågorna. SIDA har ganska nyligen till regeringen inkommit med en skrivelse med förslag till åtgärder för att minska de fattigaste ländernas skuldbörda. Det sitter en särskild arbetsgrupp, tillsatt inom regeringskansliet, som studerar SIDA:s förslag och undersöker vilka nya initiativ man kan bidra med för att ge sig på just denna utomordentligt stora och svåra del av utvecklingspolitiken.

Anf. 42 PIERRE SCHORI (s) replik:

Herr talman! Vi får återkomma till skuldfrågan med Anne Wibble.

Jag skulle vilja ställa en fråga till ministern för mänskliga rättigheter. Vi

har talat om demokratin, och på tre kontinenter har demokratifrågan nyligen varit uppe i den internationella debatten. Det var först i Venezuela, som har en demokrati och där ett kuppförsök ägde rum för några veckor sedan. En hel värld reste sig mot detta, protesterade och gav demokratin sitt stöd. Men Sverige sade ingenting – Sverige, som enligt regeringsdeklarationen skall stå för en klar röst för demokrati i världen. Det kan ha varit ett förbiseende.

Sedan hör vi att näringsministern Westerberg skall åka till Kina – ett land som inte precis är demokratiskt. Vi kommer ihåg massakern på torget i Peking. Jag undrar då, Alf Svensson: Vad är det för näring som han skall företräda där? Är det marknadsekonomi eller demokrati han skall diskutera?

En tredje kontinent är Saudiarabien. Där uttalade sig kungen av Saudiarabien nyligen så här: Fria val och demokrati är ingenting för oss i den här regionen; vi har en annan tradition, och vi vill inte ha det systemet.

Jag menar inte att vi skall gå till storms mot Saudiarabien, men här har alltså på tre olika kontinenter förts en diskussion om demokratibegreppet utan att man har hört Sveriges röst. Tvärtom skickar vi tydligen en näringsminister till Kina – vad han nu skall göra där, i detta läge.

Jag vill fråga hur Alf Svensson ser på det här, med tanke på vad man har sagt i regeringsdeklarationen. Jag frågar helt opolemiskt och vill bara reda upp de demokratiska begreppen.

Anf. 43 Statsrådet ALF SVENSSON (kds):

Herr talman! Jag tycker att det Pierre Schori sade om att man skall ta fram det här opolemiskt var mycket positivt. Det gäller så stora, viktiga och svåra frågor att vi måste försöka hantera dem utan att göra något slags partipolitisk vinst. Jag tror inte heller att något parti egentligen vill göra det.

När det gäller Kina hade vi för drygt en månad sedan en MR-delegation på besök. Som MR-minister var jag mycket mån om att få träffa delegationen, och jag gjorde det också. Jag påtalade då vår stora besvikelse över det vi vet sker i Kina – med den verkan det hava kan.

Det är alltid svårt att få ett riktigt klart svar på om det är bäst att ha kontakter och i samband med dem försöka verka för mänskliga fri- och rättigheter eller att vända ryggen till och hoppas att någonting skall ske när man inte finns på plats och försöker påverka och uttrycka sina åsikter.

Vi har nu talat om Kina. Vi kan i det här sammanhanget också tala om Vietnam. Skillnaden mellan Kina och Vietnam är inte gigantisk. När det gäller Vietnam förespråkar Pierre Schori att vi skall finnas med och påverka och att vi skall anse att det sker en utveckling åt rätt håll, både marknadsekonomiskt och politiskt-pluralistiskt, så att vi skall ha ett öppet fönster. Jag tycker att man skall vara så öppen att man kan fråga om detta inte rent av är en väg som skulle kunna vara framkomlig även beträffande Kina – att vi ser till att vara på talefot för att påverka. Det är i alla fall en uppfattning som åtskilliga länder i Europa anser vara den rätta, eftersom man nu ser till att få fotfäste i Kina igen. Jag hoppas att man samtidigt talar om vad man tycker om MR-läget där.

Anf. 44 LARS MOQUIST (nyd) replik:

Herr talman! Till att börja med så förstår jag inte, eller rättare sagt så förstår jag ganska väl, varför Pierre Schori stiger upp i talarstolen i stället för att ta sin replik från sin bänk. Herr talman, gäller inte antagna principer för debatten för Pierre Schori? Tydligen väljer Schori att frångå dessa debattprinciper när TV-kamerorna är på eller när läktaren är välfylld.

Min replik gällde emellertid biståndsministern. Han tog upp en rad goda och lyckade projekt och redogjorde för regeringens målsättningar och visioner. Men jag vill ta upp en prioriteringsfråga när det gäller biståndet. Jag skall bara ta upp en av de många prioriteringar som regeringen har att göra och måste göra.

I biståndsministerns anförande saknade jag en fråga som emellertid har tagits upp i en tidigare debatt, nämligen frågan om Tibet. Sverige har gett drygt 3 milj.kr. till tibetanerna, medan man sammanlagt har gett ungefär 10 miljarder till Vietnam. Alf Svensson lovade i en tidigare debatt att göra något åt tibetanernas förhållanden i samband med Dalai Lamas besök i höstas. Det skulle vara intressant att höra biståndsministerns syn på prioriteringen när det gäller Vietnam kontra Tibet, mot bakgrund av att vi ger drygt 225 milj.kr. i bistånd till Vietnam men ganska blygsamma belopp till Tibet.

Anf. 45 FÖRSTE VICE TALMANNEN:

Jag får bara meddela att det är en rekommendation till ledamöterna att ta replik i sina bänkar, men att vem som helst har rätt att ta replik även i talarstolen.

Anf. 46 Statsrådet ALF SVENSSON (kds):

Herr talman! Jag hoppas att ingen irriterar sig på att jag talar från talarstolen. Om så är fallet kan jag gå ner och ställa mig i bänken.

Låt mig säga att EG-länderna lade fram ett resolutionsförslag om MR-läget i Tibet, där Kina uppmanades att ta hänsyn till MR-situationen för tibetanerna. Jag vill nämna detta eftersom Bertil Måbrink hade den frågan uppe i ett tidigare inlägg. Det här förslaget föll emellertid på grund av ett motförslag om att man inte skulle ha någon behandling av den här typen av frågor, eftersom det inkräktade på kinesernas inre angelägenheter. Motförslaget lades fram av Pakistan och stöddes av Cuba, Syrien, Libyen och Sri Lanka.

Sverige har för närvarande ingen delegat i FN:s MR-kommission. Det uppdraget alternerar mellan de nordiska länderna, och nu är det Finlands tur. Jag kan emellertid försäkra Lars Moquist och andra att Sverige har agerat gång på gång när det gäller att ställa krav på Kina angående relationerna mellan Kina och Tibet och understryka nödvändigheten av att MR-situationen radikalt förändras för tibetanerna.

Våra möjligheter att göra biståndspolitiska insatser i Tibet är naturligtvis begränsade. Jag tror att Moquist känner till – efter något tidigare meningsutbyte vi har haft – att vi gör en hel del för att hjälpa flyktingar och för att hjälpa Tibet att upprätthålla sin kulturella identitet.

När Dalai Lama var här uttryckte han stor tillfredställelse över det sätt på vilket han togs emot och det sätt som vi rent ekonomiskt och opinionsmässigt stöder hans sak.

Anf. 47 LARS MOQUIST (nyd) replik:

Herr talman! Alf Svensson svarade inte direkt på min fråga. Min fråga gällde prioriteringar i det svenska biståndet och inte på vilket sätt man verkar internationellt. Det är i och för sig bra att vi verkar internationellt och försöker få till stånd en förändring i förhållandet mellan Kina och Tibet. Frågan om prioriteringar berörde dock Alf Svensson inte med ett ord.

Sverige skulle kunna göra något. Vi skulle t.ex. ytterligare kunna dra ned på stödet till Vietnam, omforma det och se till att mera stöd ges till demokratiseringsprocesser eller projekt just i Tibet.

Anf. 48 Statsrådet ALF SVENSSON (kds):

Herr talman! Det finns knappast någonting som jag tycker är så svårt som att begripa Ny demokratis biståndspolitik. Jag vet inte om någon annan gör det. Det sades nu att vi skulle kunna göra något visavi Tibet. Vid andra tillfällen finns det inget enda projekt som det är rim och reson i. Jag har aldrig hört någon nydemokrat stå här i kammaren och berätta om att något enda projekt har lyckats. Men i Tibet skulle vi alltså lyckas, särskilt om vi tar pengar från Vietnam.

Herr talman! Det har tidigare sagts från ett flertal debattörer i ett flertal anföranden att vi har tagit ner landramen till Vietnam med 100 miljoner. Vi har med detta velat ge signaler om att man nu får strama upp sig, skärpa sig och börja introducera politisk pluralism. Men samtidigt har vi sagt – jag säger det igen – att vi ser en utveckling i Vietnam, inte minst på marknadsekonomins område. Detta tror vi kommer att påskynda demokratiseringen. Att i det läget dra sig ifrån Vietnam – Sverige fanns ju där under de riktigt mörka, för att inte säga svarta, åren – anser vi skulle vara fel. Nation efter nation i Europa och runt om i världen vänder sig nu till Vietnam. Varför skulle då Sverige som har goodwill springa därifrån? Det vore verkligen inte till gagn vare sig för utvecklingen i Vietnam eller för svenskt näringsliv, om jag vågar lägga till det.

Förste vice talmannen anmälde att Lars Moquist anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 49 KARL-ERIK SVARTBERG (s):

Herr talman! Låt mig börja med att berömma biståndsministern för den klara markeringen när det gäller gatubarnen. Det är viktigt att vi håller trycket uppe i den här frågan. Vi socialdemokrater skrev genom vår partiordförande för en månad sedan till FN:s generalsekreterare, generalsekreteraren för FN:s konferens om miljö och utveckling i Rio, till Brasiliens president m.fl. om just den här frågan. Den här frågan är viktig men det gäller naturligtvis inte bara gatubarnen i Rio utan gatubarnen världen över. Vi måste se till att reagera överallt där barn far illa.

Det finns ju deklarationer och konventioner om mänskliga rättigheter, t.ex. konventionen om barnets rättigheter. Vad som nu återstår att göra är att se till att dessa konventioner, framför allt den om barnets rättigheter, efterlevs.

FN:s förutvarande generalsekreterare pekade vid ett tillfälle för några år

sedan på hur viktigt det är att vi försöker påverka, så att både deklarationer och konventioner efterlevs.

Herr talman! Egentligen hade jag begärt ordet för att kommentera FN och FN-biståndet. FN är ju en hörnpelare i den svenska utrikes- och säkerhetspolitiken. Det har vi i denna kammare varit eniga om. Visserligen tappades det bort i statsministerns regeringsförklaring i höstas. Men utrikesministern lyfte in det i sitt FN-tal.

Enigheten om FN:s roll gäller också, skulle jag vilja påstå, FN-biståndet. I det svenska utvecklingssamarbetet är en av hörnpelarna just FN. Att Ny demokrati mäler sig ur den här gemenskapen, enigheten, får vi naturligtvis försöka leva med.

Av Sveriges bistånd går cirka en tredjedel via FN. I de övriga nordiska länderna är motsvarande andel runt 40 %, som har påpekats i slutrapporten från multibiståndsutredningen. Både i regeringens proposition och i utskottets betänkande förs det ett resonemang om en eventuell ökning av vår andel när det gäller FN-biståndet.

Vi i utskottet gör ingen markering, inget ställningstagande, i fråga om en eventuell höjning av procentmålet för FN-biståndet men utgår från att regeringen fortlöpande överväger den här andelen – självfallet med hänsyn till effektivitets- och reformfrågorna. I det sammanhanget vill jag lyfta fram de resonemang som förts dels av oss i utskottet, dels i regeringens proposition.

1990-talet, dvs. återstoden av det här århundradet, kommer att ställa större krav på finansiella resurser för multilateral verksamhet. Vi behöver ett starkare och mera effektivt FN. Det måste alltså bli fråga om ett gemensamt finansiellt ansvarstagande. Vidare måste vi få till stånd en samsyn när det gäller de principer som skall styra bidragsfördelningen i framtiden.

Detta gäller både s.k. givare och mottagare. Egentligen avskyr jag ordet givare. I ett utvecklingssamarbete är ju båda parter såväl givare som mottagare.

Inom det nordiska FN-projektet har man presenterat en rad förslag till åtgärder för att åstadkomma en bättre organisationsstruktur. Inom FN-systemet finns det alltför många överlappningar och brister i koordineringen. På många områden leder det, tyvärr, till att FN inte spelar den kraftfulla roll som FN borde, och skulle kunna, spela med en bättre organisation. Därför är det enligt min uppfattning bra att Sverige och Norden gemensamt har drivit det här FN-projektet för att på så sätt skapa en bredare förankring bland medlemsländerna till förmån för konstruktiva reformer. Vi står nämligen inför utmaningar och problem som det är nödvändigt att på allvar ta itu med.

Inom det här FN-projektet förs det ett resonemang om ett internationellt utvecklingsråd, där man så att säga lyfter upp frågorna till ministernivå. Personligen tror jag att det är nödvändigt att åstadkomma det här lyftet när det gäller de internationella utvecklingsfrågorna. Nivån måste höjas, så att medlemsstaternas ministrar för utvecklingsfrågor klarare kan ta ställning och hantera FN:s biståndsfrågor – frågor som är gemensamma för oss alla, alltså för både givare och mottagare.

Anf. 50 GÖRAN LENNMARKER (m):

Herr talman! Det sägs ofta att klyftorna ökar mellan tredje världens länder och industrivärlden. Men det är en halvsanning. Vissa klyftor ökar näm-

ligen mellan en del u-länder och i-världen, medan andra klyftor snabbt minskar. Om man resonerar så, att det skulle vara hopplöst för u-länderna, är det inte en halvsanning utan direkt missvisande. På somliga håll inom u-världen går utvecklingen mycket snabbt. Den absoluta fattigdomen, som beräknas omfatta knappt en miljard människor, minskar snabbt i Ostasien. En betydande minskning är på gång även i Sydasien. Tyvärr konstateras en utveckling i motsatt riktning i Afrika söder om Sahara.

Det finns alltså ett betydande hopp vad gäller stora delar av u-världen. Bortemot 40–50 % av u-världens invånare lever i dynamiska ekonomier. Det beror naturligtvis på den kraftiga tillväxten. Det finns länder där BNP har ökat med 8–9 % under en lång följd av år. Det kan röra sig om 5 % eller mera i ökning per capita.

Det finns en ganska betydande erfarenhet när det gäller att åstadkomma utveckling och att utrota fattigdom. Det gäller att ta vara på den erfarenheten.

Vidare känner vi ganska väl till hindren. Vi kan ju tack vare solid erfarenhet se att det ofta är den korrupta statsmakten som utgör ett hinder för utvecklingen. Den korrupta statsmakten förhindrar, fördröjer och försenar, och den tar också bort incitament. Här bär naturligtvis socialismen till stor del skulden. Socialismens misslyckande har ju varit lika stort i tredje världen som i Öst- och Centraleuropa och i Asien. Jag tänker på Sydasien och på den arabiska och den afrikanska socialismen. I Latinamerika har dock socialismen varit ganska begränsad.

Det finns också andra typer av statscentrerade ideologier: feodalismen och oligarkin, som är en statsvariant av feodalismen som framför allt noterats i Latinamerika.

Vi ser alltså ganska väl var tyngdpunkterna i utvecklingspolitiken skall ligga. Här ägnar man sig inte så mycket åt ett teoritiserande. Ibland förs det här fram på ett sådant sätt att man skulle kunna tro att det fanns många teorier inom utvecklingsdebatten. Så är det nog inte. Men man tittar ganska noga på resultaten. Man ser till vad man har lyckats med och frågar sig: Vad lyckas man få till stånd i fråga om utvecklingen, och vad misslyckas man med?

Jag vill ta fram två mycket centrala delar i utvecklingsarbetet. Den ena gäller jordbruket. Man kan inte få en utveckling om man inte har ett livskraftigt jordbruk, som kan förse landets befolkning med mat. Man behöver inte prompt vara helt självförsörjande, men i allt väsentligt måste man ha en ordentlig livsmedelsproduktion inom landet. Vi vet också väl hur den fungerar bäst. Det är familjejordbrukets idé. Många småbrukare som har goda incitament att producera mat på ett effektivt sätt.

Den andra huvuddelen är småföretagsamheten. I själva verket måste hela den våldsamma ökning som sker på många håll, ja, nästan överallt i u-världen sugas upp i småföretag. I FN:s studie över Afrika, som kom för ett par tre år sedan, konstaterade man att småföretagsamheten helt och hållet är nyckeln till möjligheterna att utveckla Afrika. Det kommer inte att gå med en storföretagsstruktur, som i alla fall i ett tidigt skede stimulerades av västvärlden och även från annat håll. Det går inte heller att suga upp ökningen i

en offentlig sektor. Det måste växa fram en småföretagskultur om man skall klara detta.

De medel man har liknar mycket dem som man också använder på många andra håll i världen. Ett medel är privatiseringar. Den viktigaste enskilda fattigdomsutrotande åtgärden var privatiseringen av det kinesiska lantbruket. 700 miljoner människor, var sjunde människa på jorden, berördes av detta. Det kommer kanske för all framtid att vara den viktigaste enskilda utvecklingsfrämjande åtgärden.

Vi ser privatisering också på många andra håll, t.ex. i Latinamerika. Bolivia och Venezuela har nämnts tidigare i debatten. De har framgångsrikt drivit privatiseringsprogram.

Avregleringar är en annan möjlighet. Det gäller inte minst i de länder där man har låst in ekonomierna i privilegiesamhällen, där man tilldelar företag och enskilda i oligarkierna privilegiet att producera och ha säkrade marknader utan internationell konkurrens. Därför är avreglering och privatisering viktigast, framför allt i Latinamerika. Vi ser också från Mexico i norr till Argentina i söder hur man går fram efter dessa vägar.

Det är för övrigt ganska viktigt att även Sverige har slagit in på privatiseringens väg. Det sänder också en signal till u-världen om att detta är en viktig åtgärd, inte minst till de länder som tittar särskilt på Sverige, nämligen våra samarbetsländer.

Vi har i vårt land och i västvärlden ett stort ansvar för att utvecklingen kommer i gång. Det kan vi göra på två sätt. Förutom idéerna och impulserna betyder naturligtvis handeln oerhört mycket. En världshandel som ökar med fem sex procentenheter ger en helt annan möjlighet för tredje världen än en stagnerande eller svagt ökande världshandel. 1 % ökning av u-ländernas export till industrivärlden är 40 miljarder kronor. U-länderna kan aldrig klara sin skuldkris, sina räntor, om man inte har en god handel med i-världen. Därför är det centralt att vi öppnar våra marknader och ser till att u-världen verkligen kan exportera, även om det svider ibland. Om de blir framgångsrika i sin export, kan det också svida i i-länderna, därför att man får göra anpassningar på olika områden, textil, skor, livsmedel, m.m.

Här bör vi också observera att Sverige är ett av de länder som har minst import från u-världen av alla länder på jorden. Sverige har en import på ungefär 8 % från tredje världen. EG har 15 %, nästan dubbelt så mycket. Därför är det litet bisarrt i Europadebatten, när man från svenskt håll ibland kan höra åsikten att vi skulle lära EG att öppna sig mot u-världen. Skulle vi i Sverige ha samma import från Afrika som EG har, skulle det innebära ett tillskott på 8–9 miljarder kronor för Afrika. Då har jag ändå räknat bort OPEC-länderna, dvs. oljeimporten. Här är GATT-politiken inom EG oerhört central för u-länderna.

Men handeln räcker inte, för det finns länder som inte kan få den här skjutsen till följd av handeln. Man har inte den utvecklingsnivån. Det är här biståndet spelar sin centrala roll. Det är naturligtvis i de fattigaste länderna, kanske framför allt i Afrika, söder om Sahara, som biståndet är så viktigt. Just de områdena kommer att prioriteras mycket starkt framöver. Jag tror att särskilt Afrika måsta ha första prioritet på biståndssidan.

Här finns naturligtvis problem, som i all mänsklig verksamhet, när det gäl-

ler att göra rätt. Det är svårt att ge bistånd. Det är alls inte bara att betala ut genom ett slags Checkbook Assistance och sedan tro att det kommer utveckling i andra änden. Det ställer stora krav på kunskap och skicklighet. Därför får man ibland akta sig för att säga att man skall dra ned på biståndsbyråkratin, därför att man tror att den på något sätt skulle vara ett hinder för biståndet. Tvärtom behöver man skickliga och kunniga personer som förvaltar biståndet. Man har också lärt sig mycket genom åren, vilket är oerhört viktigt.

Här gäller det att inte stärka de hindrande krafterna. I många fall handlar det om att inte ge bistånd till den korrupta statsmakten, den som förhindrar utvecklingen. Däremot kanske man skall ge bistånd till fria och frivilliga organisationer och initiativ, för att bryta upp en stagnation. Jag tror att den här distinktionen är mycket central när det gäller att ge bistånd. Man måste se till att man inte förstärker de utvecklingshämmande krafterna. De är ofta mycket starka. De är ofta, inte alltid, koncentrerade till statsmakten i landet. Därför kräver det en hel del kunskap och skicklighet att kunna ge bistånd på ett klokt och förnuftigt sätt.

Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Anf. 51 NILS T. SVENSSON (s):

Herr talman! Riksdagens ansvar för att styra regeringens biståndspolitik är stort. Därför är det bra att vi socialdemokrater har fått gehör för två viktiga förslag, som syftar till att stärka och effektivisera biståndet.

För det första kommer ett av regeringen oberoende utvärderingssekretariat att bildas.

För det andra har vi fått gehör för vårt förslag om en översyn av hur riksdagen bättre kan få insyn och utöva sitt inflytande över biståndets utformning. Det gäller särskilt landprogrammeringens och sakanslagens resp. roller. Förutsättningarna måste säkras för ett långsiktigt och effektivt bistånd till de fattigaste länderna.

Här möter vi nämligen ett oroande drag i regeringens biståndsbudget. Det långsiktiga landprogrammerade biståndet genom SIDA måste förbli stommen i det svenska biståndet om vi vill bekämpa fattigdomen. Regeringen gör emellertid i propositionen betydande neddragningar i denna del och ökar i stället de särskilda sakanslagen. Vi finner att det föreligger stora risker att detta försvårar för oss att uppnå de krav på långsiktighet och effektivitet, på ansvarstagande och rätt fördelning av roller som vi av erfarenhet vet är så viktiga i biståndshanteringen.

Riksdagens revisorer påpekade också nyligen riskerna med alltför stora sakanslag.

I vårt utvecklingssamarbete är mottagarlandets ansvar och biståndets stödjande funktion grundläggande principer. Vi har en hög ambition med vårt bistånd, och det skall vi naturligtvis ha. Men vi måste också, menar jag, visa ett visst mått av ödmjukhet inför vad biståndet kan åstadkomma. Biståndet är en viktig men ändå begränsad del av den verklighet som u-länderna befinner sig i, och i denna verklighet måste biståndet vara ordentligt förankrat.

När man talar om bistånd och utvecklingssamarbete, går tanken först till överföring av finansiella resurser för olika angelägna verksamheter och pro-

jekt. Men utvecklingen drivs inte framåt enbart av kapital. Utveckling kräver också kunskap, ingenjörskonst och teknologi.

Jag skulle vilja ge några kommentarer om BITS, som är den minsta av våra biståndsmyndigheter och som har till uppgift att just bidra till utvecklingsfrämjande kunskapsöverföring och kompetensutveckling till vissa u-länder. Även länderna i Öst- och Centraleuropa omfattas som bekant av BITS stöd.

Som ledamot i styrelsen för BITS har jag fått inblick i vilken viktig roll som kunskapsöverföring spelar i vårt biståndssamarbete. Jag tycker därför att det är bra att denna del av biståndsprogrammet förstärkts genom åren och att den nu får ytterligare tillskott i årets biståndsbudget.

Inom det tekniska samarbetet är BITS nu verksam i dryga tjugotalet u-länder och inom ett tiotal olika ämnesområden. Det medför en stor spridning i vårt samhälle av många parter som är direkt engagerade i detta samarbete. BITS arbetar som bekant efter principen om efterfrågestyrning och kostnadsdelning, och det gör att stödet som lämnas avser ett av samarbetslandet högt prioriterat verksamhetsområde. Nu är det ju ofta kostnadsmässigt sett ett begränsat stöd som BITS förmedlar.

Det här stödet får emellertid en flerdubbel effekt genom att man kan medverka till att i mottagarlandet bygga upp och vidareutveckla ändamålsenliga och effektiva institutioner, genom att man tar fram underlag inför avgörande beslut och investeringar eller andra vägval i den utveckling som mottagarlandet står inför, genom att rationella metoder introduceras och att kostnadsbesparingar kan åstadkommas genom t.ex. ökad effektivitet och driftsäkerhet samt genom olika pilotprojekt som kan stimulera förnyelse. Detta är några förklaringar till att man kan hävda att man når denna flerdubbla effekt med dessa som sagt ofta kostnadsmässigt begränsade insatser.

BITS har i sin fördjupade anslagsframställning redogjort för det arbetssätt som man tillämpar för att åstadkomma största möjliga kostnadseffektivitet i verksamheten. Som kontraktsfinansiär ställs krav på såväl den svenska part som skall förmedla kunskap som den mottagande part som skall förvärva och vidareutveckla. Det ömsesidiga ansvaret tar sig ibland uttryck i kostnadsdelning där samarbetslandet har fått bevisa angelägenhetsgraden i samarbetet genom att bl.a. svara för lokala kostnader och redogöra för vilken uppföljning som planeras efter det att insatsen är slutförd. BITS skall vinnlägga sig om en resultatuppföljning av de insatser som man har finansierat, och detta skall ske vid sidan av de utvärderingar av verksamheten som är en naturlig del av myndighetens behov av att skapa ett eget lärande för att därmed ständigt anpassa och förfina arbetsmetoderna.

Om man ser på det årliga anslag som BITS har för det tekniska samarbetet, finner man att det inte är högre än SIDA:s administrationsbudget. Det är mycket glädjande att det nu föreslås en ökning av det finansiella utrymmet för det tekniska samarbetet. Jag vill också understryka det angelägna i att BITS får en administrativ förstärkning. I dag består myndigheten av 25 personer och har tre tunga verksamhetsområden att hantera. Det handlar om tekniskt samarbete och samarbete med Öst- och Centraleuropa. Vidare rör det sig om en omfattande internationell kursverksamhet här i Sverige. Det handlar också om u-krediterna. Såvitt jag förstår återkommer den senare

frågan i höst i form av en proposition. Då blir det tillfälle att behandla kreditinstrumentets roll i biståndet. Men om man ser till BITS administrationskostnader, finner man att de inte ens uppgår till 2 %, vilket man väl måste anse vara en mycket låg siffra.

Jag tycker att man på goda grunder kan hävda att den form av utvecklingssamarbete som BITS företräder innebär en mycket god hushållning med våra biståndsmedel. Det blir en hög utvecklingseffektivitet med olika strategiska insatser från den svenska kunskapsbasen. Svensk kompetens får alltså möjlighet att göra sig gällande i det internationella utvecklingssamarbetet på ett sätt som också är berikande för det egna samhället.

Jag vill också gärna understryka vad utskottet, och även biståndsministern, har givit uttryck för, nämligen att den verksamhet som BITS ansvarar för, dvs. tekniskt samarbete, internationella kurser och u-krediter, på ett värdefullt sätt bidrar till att uppfylla de biståndspolitiska mål som vi har ställt upp.

Avslutningsvis en kort kommentar till en motion av Bertil Persson och mig, vilken fått en positiv behandling i utrikesutskottet. Motionen gäller ekonomiska insatser för att upprätta ett WHO-universitet för medicinsk teknologi lokaliserat till Malmö. Det rör sig här om ett utmärkt sätt att föra över kunskaper på ett område som är mycket viktigt för u-länderna. Vi är tacksamma för att motionen har tillstyrkts av utrikesutskottet.

Anf. 52 KARL-GÖRAN BIÖRSMARK (fp):

Herr talman! Det har varit mycket intressant att sitta och lyssna på den här debatten. Den har enligt min mening varit konstruktiv och givande. Jag drar mig till minnes biståndsdebatten i maj 1991. Då hade Folkpartiet liberalerna en reservation som jag hade till uppgift att försvara. Jag tänkte att jag för att påminna om vad jag då sade skulle citera bara några rader ur reservationen. Där står bl.a. följande:

"Att stödja övergången till demokrati och marknadsekonomi samt kampen mot den i många fall katastrofala miljöförstöringen i Central- och Östeuropa är en utmaning som Sverige måste möta med omfattande och genomtänkta insatser. Frigörelsen i öst innebär emellertid inte att behoven minskar på andra håll i världen. Ekonomiskt stöd till Central- och Östeuropa får därför inte innebära att de utfästelser vi gjort till u-länderna upphävs eller urholkas. Utskottet vill slå fast att enprocentsmålet är ett moraliskt bindande åtagande från Sverige som nation gentemot de fattiga länderna. För att enprocentsmålet skall kunna upprätthållas måste vi utöka våra samlade internationella stödinsatser. Finansieringen av biståndet till Baltikum, Central- och Östeuropa skall därför ske på ett sådant sätt att det enprocentsmål riksdagen beslutat om ligger fast och biståndet till Central- och Östeuropa således ligger utanför enprocentsramen."

Nu har detta blivit verklighet. Vi har under tiden fått en ny regering, och östbiståndet ligger utanför den enprocentsram som gäller världens fattiga länder.

Tidigare i dag sade Pierre Schori att regeringen har tagit djävulen i båten, och djävulen skulle i detta fall vara Moderaterna. Jag vill bara påminna Pierre Schori om att det var med den "djävulen" som Socialdemokraterna

rodde den båten i land för ett år sedan, när biståndsramen sänktes och östbiståndet lades utanför enprocentsramen. När Pierre Schori uttalade sig på detta sätt i den här debatten tyckte jag att det blev något av ett lågvattenmärke, men uttalandet får stå för hans egen räkning.

Efter valet har vi också fått ett nytt parti i riksdagen, Ny demokrati. Partiet skriver i sin reservation 4: "Vårt land förfogar inte över de resurser som krävs för att vi skall kunna fortsätta ge bidrag i denna omfattning – – –." I reservation 27 skriver man "att det hittills gällande enprocentsmålet saknar relevans". Därmed menar Ny demokrati att Sverige inte har råd att i bistånd ge 1 % av bruttonationalprodukten. 99 % av bruttonationalprodukten är inte tillräckligt för Sveriges del. Det skall möjligtvis vara 99,5 %. Man vill halvera biståndet. I sin motion skriver Ny demokrati att svenskt utvecklingsbistånd har både positiva och negativa effekter för människorna i mottagarländerna. Därefter exemplifierar man med bara negativa effekter. Jag har inte hört Ny demokrati en enda gång säga någonting positivt. Ordet positivt dyker ibland upp, men det görs inga exemplifieringar. Man nämner korruption, diktatur och militärutgifter, men det skulle vara välkommet om Ny demokrati någon gång gav exempel på vad partiet menar med positiva saker i biståndet. Det finns, som påpekats tidigare, flera saker som kan lyftas fram. Medellivslängden t.ex. har ökat från 46 år 1960 till 62 år 1987. Läskunnigheten bland vuxna har ökat från 43 till 60 %. Dödligheten bland barn under 5 år har halverats, osv. Varför inte tala om dessa positiva saker när det gäller biståndet?

Kritik är bra. Den skall dock vara saklig och objektiv. Jag tycker att det finns stort utrymme för att lyfta fram de positiva effekterna av biståndet.

Jag vill uppehålla mig något vid ett av de stora problemen, nämligen befolkningsökningen. Av världens befolkning på 5,4 miljarder människor lever 1 miljard i absolut fattigdom i dag. 14 miljoner barn dör varje år av undernäring och ohälsa. Samtidigt väntas jordens befolkning öka med 80–90 miljoner årligen under 1990-talet. Det är detsamma som om vi fick ett nytt Mexico varje år. 95 % av ökningen kommer att tillfalla u-länderna. Därför behöver biståndsprogrammen nya dimensioner och metoder för att bli effektivare. Vi måste lyfta fram familjeplaneringens betydelse. Det är de unga, den nya generationen, som måste medvetandegöras.

Redan i dag arbetar ett stort antal enskilda organisationer med s.k. Life Education Programmes för ungdomar. En större del av det svenska bilaterala biståndet bör öronmärkas för liknande familjeplaneringsprojekt.

Faktum är att befolkningsfrågan är eftersatt i de bilaterala avtalen, trots att flera av våra programländer har en snabb befolkningsökning. Tanzania och Zambia har den högsta årliga ökningstakten i Afrika. Den ligger på mellan 3,7 och 3,8 %. Endast 2 % av Sveriges samlade biståndsmedel går till verksamhet relaterad till befolkningsutveckling. U-länderna står själva i dag för 80 % av kostnaderna för familjeplaneringen. I framtiden bör vi försöka ändra på denna relation.

Givetvis kan inte familjeplaneringen ensam öka den ekonomiska tillväxten i u-länderna och förbättra människornas livsvillkor där. Utvecklingen är beroende av en rad samverkande faktorer, såsom demokrati och marknadsekonomi samt tillgång till utbildning och hälsovård. Man skall inte glömma

att läskunnighet är en förutsättning för informationsspridning, som i sin tur främjar bl.a. familjeplaneringen.

Nu ökar analfabetismen i världen. Vi hinner inte med att bygga tillräckligt många skolor i förhållande till antalet barn som föds. Därför blir det fler analfabeter, trots att fler kan läsa. I Jomtien 1990 skrev ett 140-tal länder på ett dokument, där man lovade att satsa på grundutbildningen. Det var UNDP, Unesco, Unicef och Världsbanken som ställde sig bakom detta program, som man nu försöker förverkliga. Vi kan se glädjande och positiva trendbrott i denna utveckling.

Befolkningsutvecklingen är också en miljöfråga, en kvinnofråga naturligtvis och ytterst en fråga om fördelning av jordens resurser. Ett är säkert: det krävs snabba och effektiva insatser för att öka kunskapen hos både politiker och andra opionionsbildare i u-länder om befolkningsökningens konsekvenser. Även svensk biståndspersonal behöver få mer utbildning på det här området.

Situationen är inte hopplös. Flera projekt med familjeplanering i Afrika visar att befolkningsökningen går att kontrollera, att man kan minska ökningstakten på mycket kort tid. I Kenya t.ex. har man under perioden 1984–1989 lyckats få ned fruktsamhetstalet, dvs. det antal barn som en kvinna i genomsnitt föder under sin fruktsamma period av livet, från 8 till 6,7 barn.

En intressant jämförelse är att det tog 58 år för USA att minska sitt fruktsamhetstal från 6 till 3,5 barn, medan det tog Indonesien 23 år, Colombia 15 år, Thailand 8 år och Kina 7 år. Flera färska undersökningar visar dessutom att kvinnor i tredje världen önskar färre barn än tidigare.

Under 1980-talet satsade man mycket på marknadsföring av preventivmedel. I Thailand och Taiwan m.fl. östasiatiska länder har man uppnått nivåer som är jämförbara med Europas. Dessa ansträngningar måste intensifieras. Informationskampanjer bör framöver inriktas på ungdomar. Exempelvis måste tillgången till preventivmedel förbättras.

Kvinnor får i dag rådgivning genom bybarnmorskor och genom barn- och mödravård, medan tonåringar och män nås genom andra kanaler, exempelvis skolor, universitet, arbetsplatser och militäranläggningar. Det är viktigt att stärka kvinnornas sociala ställning i kombination med en högre utbildningsnivå.

Regeringens budgetproposition och utskottets betänkande ger tydliga signaler om att befolkningsfrågan skall tas på allvar. Både UNFPA, som är FN:s befolkningsfond, och IPPF, Internationella familjeplaneringsfederationen, föreslås få ökade anslag. Sverige bör spela en aktiv roll i befolkningsfrågan under de kommande åren. Den svenska FN-delegationen, som deltar i miljö- och utvecklingskonferensen i Brasilien i juni, har en fantastisk möjlighet att uppmärksamma befolkningsfrågan.

Varje människa har rätt att få sina grundläggande behov av mat, vatten, god miljö och andlig frihet tillgodosedda. Inga barn väljer sina föräldrar. Slumpen avgör var man föds. Därför angår befolkningsfrågan oss alla. Jordens resurser tillhör ju oss alla.

Anf. 53 LARS MOQUIST (nyd) replik:

Herr talman! Karl-Göran Biörsmark undrar bl.a. varför vi inte ser något positivt i biståndet och påpekar att vi aldrig tagit upp några positiva effekter

av biståndet. Jag erkänner, Karl-Göran Biörsmark, att det finns flera positiva biståndsinsatser. Men det kan väl uttryckas som så att hälsan ofta tiger still. Karl-Göran Biörsmark får väl utgå från att mycket har varit bra, eftersom vi inte har påtalat fler tokiga projekt än vad vi har gjort. Vi anser att u-länderna främst i Afrika måste ta itu med sina problem, sådana som korruption och höga militära utgifter.

Karl-Göran Biörsmark tar också upp en annan sak och återger den litet felaktigt. Han säger att vi vill halvera biståndet. Så är det inte. Det är en vantolkning av vad vi föreslår i våra motioner. Vi säger att vi skall halvera biståndet till de s.k. programländerna, och det är någonting annat. Det innebär ett minus på 2 miljarder. Sedan vill vi även genomföra andra neddragningar som rör det multilaterala biståndet. En neddragning av biståndet till programländerna, som ju innebär en halvering, vill vi utföra så att de 4 miljarder som det kommer att fattas beslut om här skall läggas på två år i stället för på ett år. U-länderna har då vetskap om att pengarna kommer dem till godo men att de får dem under en tvåårsperiod i stället för en ettårsperiod. Det var alltså halveringen.

Biståndet totalt sänker vi därmed från enprocentsmålet, men vi ligger fortfarande en bra bit över FN:s rekommendation på 0,7 %. Varifrån Karl-Göran Biörsmark fick sina procentsatser vet jag inte.

Anf. 54 KARL-GÖRAN BIÖRSMARK (fp) replik:

Herr talman! Några positiva exempel fick vi inte nu heller, utan Lars Moquist sade att hälsan tiger still. Det betyder att det finns hälsa i biståndet i alla fall. Det vore bra om Ny demokrati hjälpte till att påpeka detta, för vad Ny demokrati gör i dag är att ni hela tiden med era uttalanden undergräver den svenska biståndsviljan. Det är vad ni försöker göra. Det är därför som det är så viktigt att man också pekar på vad biståndet kan uträtta. Men där gör ni ingen insats. Ni hjälper inte till i opinionsbildningen, utan ni förvränger hela tiden genom er negativa syn på biståndet.

Vi från vår sida gör både-och. Vi kritiserar där biståndet går fel. Vi försöker rätta till det och använda de dyrt ihoptjänade skattepengarna på ett effektivt sätt för att göra biståndet bättre, samtidigt som vi också påpekar vad biståndet har uträttat under dessa 30 år, och långt tidigare för resten när missionen gjorde en stor insats. Men nu talar jag om det bistånd som den svenska riksdagen beviljar.

När det gäller halveringen är det riktigt som Lars Moquist säger att det enligt det förslag som ni nu lägger fram rör sig om 2 miljarder mindre. Men i valrörelsen var det inte tal om detta. Då var ni ute och drev en helt annan linje som gick ut på att biståndet skulle halveras. Sedan har ni kanske fått litet kalla fötter här i riksdagen och inte kunnat leva upp till det som ni sade i valrörelsen. Såvitt jag förstår är väl ert mål det som sades under valrörelsen, nämligen en halvering av biståndet. Eller är det fråga om en ny signal? Har vi ändå lyckats påverka Ny demokrati här i riksdagen så, att ni har övergett förra årets vallöfte? Det vore i så fall en positiv signal.

Anf. 55 LARS MOQUIST (nyd) replik:

Herr talman! Vallöftet var precis det som jag här tidigare har uttalat, dvs. en halvering av biståndet till programländerna. Karl-Göran Biörsmark kan

kanske ha lyssnat på ett annat sätt under våra valtal och någon kan ha sagt någonting annat också. Det är inte lätt att hålla reda på vad alla har sagt i valrörelsen.

Vi förvränger inte fakta. Karl-Göran Biörsmark sade att vi inte bidrar med någonting positivt eller konstruktivt i debatten vad beträffar biståndet. Men vi anser att vi har gjort det, bl.a. i en motion som vi som vanligt har fått avstyrkt. Vi vill ha till stånd en utvärdering av alla biståndsprojekt, där man tar fram både positiva och negativa faktorer i biståndet. Denna redogörelse skulle då presenteras för svenska folket i form av t.ex. en broschyr, så att man verkligen hade ett rejält underlag för att kunna ange vad som har gått snett och vad som har gått bra. Utifrån denna utvärdering kunde man sedan ta lärdom av biståndsprojekt från förfluten tid. Då skulle man slippa sådana skandaler som har dykt upp från och till.

Anf. 56 KARL-GÖRAN BIÖRSMARK (fp) replik:

Herr talman! Lars Moquist sade att det är svårt att hålla reda på vad Ny demokrati i olika sammanhang sade i valrörelsen. Det kan jag hålla med om. Det var inte så lätt att få det hela att gå ihop. Men jag tror att jag har många med mig när jag säger att uppfattningen som meddelades av Ny demokrati var att biståndet skulle halveras. Nu har det skett litet finsnickerier här i riksdagen så, att man har gjort om detta till att halveringen gäller programländerna. Den signalen gick definitivt inte fram i valrörelsen. Men det är bra att ni nu ger en ny signal om att det inte var fullt så illa som att ni ville halvera biståndet. Det är ett bra besked. Jag hoppas att det går ut till svenska folket att Ny demokrati inte alls vill halvera biståndet, utan bara att det skall minskas med 2 miljarder.

Under förra biståndsdebatten räknade jag upp ett femtontal utvärderingar som har gjorts när det gäller biståndet. Man har utvärderat väldigt mycket på biståndsområdet. Så sent som förra året presenterades en stor utredning om bl.a. det multilaterala biståndet. Det finns mycket material, så detta är inte något nytt förslag. I årets proposition och i betänkandet framläggs det också nya förslag om utredningar. Vi stöder visst förslaget att det hela tiden skall göras en successiv utvärdering och utredningar i syfte att förbättra biståndet. Det är således inte någonting nytt som Ny demokrati för fram. Vi har hela tiden hållit på med utvärderingar och utredningar, och det skall vi fortsätta med.

Det är välkomnande att Lars Moquist säger att vi skall försöka exemplifiera och visa på både det som är positivt och det som är negativt i de utvärderingar som man skall göra. Då önskar jag att också Ny demokrati på sina torgmöten lyfter fram det fina och det goda som svenskt bistånd uträttar ute i världen för världens fattiga.

Förste vice talmannen anmälde att Lars Moquist anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 57 VIOLA FURUBJELKE (s):

Herr talman! Jag vill inledningsvis instämma i det som Karl-Erik Svartberg tidigare här sade om gatubarnen.

Enligt FN:s deklaration om de mänskliga rättigheterna har alla människor lika värde, oavsett ras, hudfärg, nationalitet, religion eller kön. År 1979 antog FN dessutom en konvention som syftar till att få slut på all diskriminering av kvinnor. Den ratificerades av omkring 100 av FN:s medlemstater. Men denna konvention och deklarationerna om mänskliga rättigheter till trots diskrimineras kvinnor i förhållande till män mer eller mindre i nästan alla världens länder.

Könsdiskriminering i vår del av världen handlar mest om arbeten och likaberättigande. I en lång rad länder i den fattigare delen av världen får diskrimineringen allvarligare konsekvenser. Där handlar det bl.a. om fördelning av knappa resurser – ofta mat för dagen –, om brist på utbildning, om att vara utsliten på grund av hårt arbete och för många förlossningar.

I UNDP:s Human Development Report för 1991 finns det mycket intressant information att hämta, bl.a. om kvinnors överlevnad. Statistiken visar att trots att man vet att nyfödda flickor har bättre överlevnadsförmåga, dör långt fler flickor än pojkar under sina första år, om de lever under jämlika uppväxtförhållanden. Enligt rapporten kan detta ha flera förklaringar. Flickorna ammas t.ex. mindre och får sämre omvårdnad, men också mord på nyfödda flickor finns dokumenterade.

En annan upprörande sedvänja som trots västliga protester fortfarande tillämpas i ett tjugotal afrikanska länder är kvinnlig omskärelse. Kvinnoorganisationer världen över arbetar envist vidare med att bekämpa denna grymma tradition, men det är svårt att ändra mönstret.

FN:s barnfond Unicef och Världshälsoorganisationen har tillsammans undersökt fenomenet "son-preference". Man kom då fram till att i endast 2 av 38 undersökta länder föredrogs flickor, nämligen i Venezuela och i Jamaica. I alla övriga länder föredrogs pojkar. I t.ex. Uganda omtalas en nyfödd pojke som "stöttepelaren", medan man om en nyfödd flicka säger att "det blev bara en prostituerad".

Synen på flickor och kvinnor tar sig olika uttryck. På många håll är det en utbredd vana att flickor och kvinnor får mat först när pojkarna och männen har ätit, om det blir något över.

Så länge försörjningen för de gamla är beroende av hur många barn man har som kan bidra till försörjningen kommer pojkar att föredras. Diskrimineringen i detta avseende beror framför allt på fattigdomen. Bl.a. därför måste fattigdomsbekämpning även fortsättningsvis vara vårt övergripande biståndsmål.

Ett annat hot mot kvinnors hälsa är de många och täta graviditeterna. Mot den skrämmande bakgrunden att uppskattningsvis 500 000 kvinnor årligen dör i samband med graviditet, förlossning eller inom 42 dagar efter förlossningen – enligt Världshälsoorganisationens definition – och att 98 % av dessa 500 000 kvinnor, dvs. 490 000 kvinnor, finns i tredje världen är det hög tid att sätta mödrahälsovården i fokus. På initiativ av en socialdemokratisk motion uttalar utskottet för andra året i rad angelägenheten av en internationell professur i mödrahälsovård. Vi får hoppas att SAREC, som är verkställande biståndsorgan, i denna fråga i år är mer lyhörd för riksdagens uttalande än vad man var förra året.

Det finns ett klart samband mellan många graviditeter och kvinnors ut-

bildningsnivå. Ju högre utbildning, desto färre graviditeter. Och framför allt: om kvinnor eller flickor får utbildning, skjuter de upp den första graviditeten. På så sätt blir antalet tonårsmödrar färre. Det är därför väldigt angeläget att också alfabetisering och utbildning för flickor får fortsatt hög prioritet.

Herr talman! Erfarenheterna från 30 års utvecklingssamarbete har för länge sedan visat att om biståndet skall vara framgångsrikt, måste dess positiva effekter nå både kvinnor och män. Samma insikt finns bland andra biståndsgivare och multilaterala biståndsorgan.

Numera står kvinnoinriktat bistånd ganska högt upp på den internationella dagordningen. Men det är tyvärr långt mellan ord och handling.

Milstolpar i utvecklingen har varit FN:s kvinnokonferenser – 1975 i Mexico City, då FN:s kvinnoårtionde proklamerades, och i Nairobi 1985 vid kvinnoårtiondets slut. I Nairobi antogs de framåtsyftande strategierna för 90-talet, ett dokument som visar hur kvinnors ställning skall stärkas, dels praktiskt i vardagen, dels strategiskt för att de på sikt skall få ökat inflytande och ökad makt över sin situation och över samhällsutvecklingen.

Dessa båda kvinnokonferenser har haft stor betydelse för utvecklingen, och 1995 är det dags igen. Då – tio år efter konferensen i Nairobi – skall en ny internationell kvinnokonferens i FN:s regi gå av stapeln. Det är viktigt att denna konferens får samma uppbackning som FN:s konferenser om miljö nu i juni och mänskliga rättigheter 1994. Inför kvinnokonferensen 1995 bör en svensk nationalkommitté tillsättas.

Att utvärdera bistånd möter stora svårigheter. Visst har vi våra biståndspolitiska mål att mäta mot, men vad säger en sådan utvärdering egentligen? Vi kan ibland t.ex. konstatera att biståndet främjar resurstillväxt eller social och ekonomisk utjämning. Förhoppningsvis bidrar det också till demokrati och mänskliga rättigheter.

Men vad är resurstillväxt värd om man inte kan konstatera att också kvinnorna får del av resurstillväxten? Vad är social och ekonomisk utjämning värd om man inte kan konstatera att den kommer också kvinnorna till del? Fortfarande är kvinnorna i många av våra biståndsländer utestängda från den offentliga ekonomin, ekonomiskt omyndigförklarade.

Vad betyder främjande av demokrati och mänskliga rättigheter om kvinnorna utestängs från beslutsfattande och inflytande över utvecklingen i byn och i landet och om deras mänskliga rättigheter ideligen kränks?

Bristen på statistik som speglar kvinnornas situation i förhållande till männens är ofta ett problem. I statistiken är kvinnan osynlig. Kvinnan har en reproduktiv roll. Hon föder och tar hand om barnen. Hon svarar för nästan allt hushållsarbete, förbereder och lagar maten, hämtar ved och vatten, tvättar och håller rent – sysslor som är grundläggande för familjens överlevnad. Detta tillsammans med det omfattande jordbruksarbete som kvinnor utför för familjens försörjning finns aldrig med i statistiska tabeller eller vid beräkning av BNP. Mannen däremot, som ofta är lönearbetare och därmed en del av den offentliga ekonomin, är del av statistiken. Tabellerna är fyllda med hans verksamhet.

En könsuppdelad statistik görs i regel bara när det gäller utbildning, löner och dödsorsaker. Traditionell statistik är därför inte något tillförlitligt instrument när man vill se hur ett biståndsprojekt kan tänkas påverka kvinnors

resp. mäns vardag. Det finns helt enkelt inte några andra sätt än att på plats studera vardagslivet – vilken roll män resp. kvinnor har i samhället och i byn.

Av detta skäl är det synnerligen viktigt att det på biståndskontoren finns särskilt utsända handläggare, vilkas uppgift är att utifrån kunskap om kvinnors och mäns roller och funktioner i mottagarlandet utforma alla biståndsprojekt och se till att de är väl förankrade hos både kvinnor och män. Tyvärr finns det i dag bara en utsedd handläggare som har som huvuduppgift integrering av kvinnoaspekter i biståndsprojekten.

En socialdemokratisk motion i vilken denna fråga behandlas har i positiva ordalag besvarats i betänkandet. Biståndsministern har i en interpellationsdebatt för en kort tid sedan också ställt sig positiv till detta behov. Men självfallet kommer vi att hålla utvecklingen på detta område under uppsikt.

Herr talman! Kvinnorna utgör ungefär hälften av jordens befolkning. Det innebär inte att vi äger hälften, får hälften av utbildningen, gör bara hälften av allt arbete, innehar hälften av alla parlamentsplatser eller hälften av alla chefsjobb, osv, och minst av allt innebär det detta för u-landskvinnorna. Att detta är djupt orättvist och måste ändras, är de flesta av oss överens om. En professur i internationell mödrahälsovård, en svensk nationalkommitté för förberedelser inför nästa kvinnokonferens och utsända kvinnohandläggare på biståndskontoren ändrar naturligtvis inte dessa förhållanden över en natt, men de vore goda steg på vägen.

Herr talman! Jag vill i anslutning till det anförda inte framföra några särskilda yrkanden, men jag står givetvis bakom de socialdemokratiska reservationerna.

Anf. 58 BIRGITTA HAMBRAEUS (c):

Herr talman! Kvinnan har en central roll i all utveckling. I Afrika har kvinnan av tradition det helt avgörande ansvaret för familjens försörjning med livsförnödenheter. Kvinnan skaffar vatten och energi, sköter den största delen av odlingen samt försäljningen av överskott på lokala marknader. Pengar som kommer in från det används främst till barnens skolavgifter och annat nödvändigt för familjen.

När det gäller näringslivets utveckling skulle det alltså vara självklart att allt utvecklingssamarbete skedde med kvinnorna. Effektivast vore det säkert också om det administrerades av kvinnor. Kvinnor organiserar sig ofta på ett annat sätt än män, mindre högtidligt, mer flexibelt, och många funktioner blandas naturligt.

Kanske borde det också finnas några "manshandläggare" på varje biståndskontor för att se till hur männen skall kunna finna sin roll i familjens försörjning. Nu är det alltså tvärtom. Som Viola Furubjelke påpekade får riksdagen t.o.m. markera att det åtminstone skall finnas några kvalificerade "kvinnohandläggare" på biståndskontoren, som har till uppgift att se till att kvinnorna över huvud taget kommer med i det internationella utvecklingssamarbetet.

Jag tror att huvudorsaken till de otillfredsställande resultat som vårt bistånd ibland nått beror på att man, naturligtvis oavsiktligt, i själva verket har försvårat arbetet för kvinnorna, utan att männen därför tagit över familjens försörjning. De ökade inkomster som man har fått av manligt dominerade

industrier och jordbruk för exportgrödor har skrämmande ofta inte använts till familjens försörjning. Den är ju något som männen är vana vid att kvinnorna klarar.

Vi bör inte i första hand fara till u-länderna och lära dem att bli som oss, utan vi bör alltid först undersöka vilka organ i landet som våra pengar skall gå till, så att folk får resurser att på eget initiativ ta kontakt med resten av världen och resurser att själva utveckla sitt land. Vi bör stärka de internationella grupper som arbetar för u-ländernas rätt till en självständig utveckling, t.ex. UNCTAD, Sydkommissionen, osv.

Herr talman! Sveriges främsta internationella uppgift är att arbeta för en ny rättfärdig ekonomisk världsordning. Vi bör avlänka vår biståndspolicy från beroendet av Världsbanken och Internationella valutafonden, IMF.

Det är tragiskt att Sverige numera bundit sin policy i relationerna till u-länderna till Världsbanken och IMF. Vi får inte acceptera orättfärdiga spelregler, även om de hävdas av till synes övermäktiga intressen. Världsbanken och IMF domineras av i-länder som inte ens gör rätt för sig i FN och som mest tänker på egna intressen. Det är fråga om ren och skär maktpolitik.

Förr stödde Sverige u-ländernas kamp för en ny ekonomisk världsordning för att u-länderna skulle kunna frigöra sig från den koloniala näringslivsstrukturen, få rättvist betalt för sina råvaror och tillgång till världsmarknaden för sina industriprodukter. Vi chockerades av Världsbankens och Internationella valutafondens överförmynderi. Många inspirerades av tanken att små stater och u-länder skulle kunna sluta sig samman och bygga en värld av en mångfald centra som samarbetar till ömsesidig glädje och nytta, utan över- och underordning. I stället för att göra de rika rikare och räkna med att rikedomen skulle sippra ned till de fattiga, ville man stödja en utveckling "nedifrån och upp".

1984 kunde svenska UD inte tänka sig att biståndskoordinering skulle kunna innebära att svenskt bistånd direkt villkorades till genomförande av makroekonomiska reformer, t.ex. ingående av stabiliseringspolitiska stand by-avtal med IMF. Jag refererar i detta sammanhang en gammal UD-källa.

När OPEC var som starkast och i-världen insåg att u-länderna skulle kunna följa exemplet och sluta sig samman för att få bättre pris på sina råvaror, gick man i FN med på långtgående utfästelser om en ny ekonomisk världsordning. UNCTAD, det handelsorgan som stod på u-ländernas sida, spelade en framträdande roll och Sverige var pådrivande i arbetet för u-ländernas rätt.

Sedan OPEC:s inflytande minskat har i-världen tappat intresset för att ge u-länderna rättvisare villkor. I-länderna utnyttjar tvärtom sitt övertag och betalar allt sämre för råvaror, höjer räntan och ökar protektionismen. U-länder som sedan kolonialtiden är ensidigt beroende av att exportera några få råvaror har drabbats mycket hårt.

I slutet av 1980-talet förändrades också Sveriges inställning till allt detta. De förhållanden vi kritiserat och bekämpat hos Världsbanken och IMF ansågs plötsligt nödvändiga, låt vara beklagliga. I stället för att tala för att Sverige skall försöka att ändra spelreglerna sträcker sig ambitionen endast till att försöka lindra konsekvenserna av det onda spelet för de fattigaste.

Det är inte längre självbestämmande som gäller, utan integrering i världsmarknaden på de rikas villkor. Det ställs krav på regeringarna att ställa om landets ekonomi så att man kan sköta räntebetalningarna på lån till de internationella finansinstituten. Det är skandal att resursflödet numera går från u-länderna till i-länderna, inte tvärtom. Den koloniala maktstrukturen behåller greppet.

Jag anser att den viktigaste insatsen som vi kan göra i vårt utvecklingssamarbete med u-länderna är att arbeta för en ny rättfärdig ekonomisk världsordning.

Herr talman! Våra biståndspolitiska mål förhindras av Världsbankens och IMF:s strukturanpassningsprogram. De strukturanpassningsprogram som Världsbanken och IMF kräver av skuldsatta u-länder är inte förenliga med Sveriges biståndspolitiska mål. Synsätt och metoder är kontraproduktiva, även om man numera talar vackert om fattigdomsbekämpning och miljö. Jag vill nämna våra mål ett i taget.

Först det övergripande målet att höja de fattigas levnadsvillkor. Bevisen för att särskilt kvinnor och barn drabbas hårt av programmen är många. De får arbeta mer för att livnära sig på lägre lön och sämre mark. Den bästa jorden odlas upp för exportgrödor. Flickorna måste se efter småsyskonen när mamma arbetar och hinner inte gå i skolan. Skolundervisningen är inte längre gratis, hälsovården har skurits ned och matsubventionerna har dragits in. Det har drabbat de fattiga i städerna.

Sedan övergår jag till de fem målen. Det första handlar om resurstillväxt. Några länder har ökat sin bruttonationalprodukt, men de flesta länder i Afrika som antagit strukturanpassningsprogrammen har sänkt sin BNP. Investeringarna har många gånger eftersatts. Skuldtjänsten har dominerat över resurstillväxt som kommer landet till godo. Huvudinriktningen är i praktiken fortfarande bytesbalans och skuldtjänst.

Det andra målet rör ekonomisk och social utjämning. Jag tror inte att någon hävdar att denna främjas av strukturanpassningsprogrammen.

För det tredje gäller det ekonomisk och politisk självständighet. Den sorts tillväxt som främjats leder inte till självständighet utan till större beroende av en världsekonomi som inte gynnar de svaga. U-länderna själva anser att konditionaliteten är ett hot mot deras suveränitet.

För det fjärde handlar det om en demokratisk samhällsutveckling. Alla talar ju om vikten av detta nu. Men hur skall en regering kunna få folkets stöd när man tvingas att höja matpriserna för de fattiga i städerna, skära ner den offentliga sektorn och strama åt budgeten? Hur skall man kunna bygga demokrati utan folkets stöd?

Det femte målet gäller en framsynt hushållning med naturresurser och omsorg om miljön i mottagarländerna. Världsbankens storskaliga projekt utarmar och hotar miljön. Det gäller t.ex. det stora dammbygget i Narmada i Indien där tiotusentals människor tvingas flytta. Bankens retorik har ändrats även här, men det är inte mycket som märks i verkligheten. Av Världsbankens 6 000 anställda är det bara 100 som arbetar med miljö och de har föga inflytande över praktiken. Den plan för tropiskt skogsbruk som Världsbanken antagit för miljöns skull har fått allvarlig kritik, bl.a. av World Watch

Institute, för att gynna avverkningsintressena på miljöns och urprungsbefolkningarnas bekostnad.

Herr talman! Jag anser sammanfattningsvis att Sverige bör frigöra sin biståndspolicy från beroende av Världsbanken och Internationella valutafonden. Vi bör samarbeta med de u-länder som vi har förtroende för och stärka deras egna program för en strukturomvandling på deras egna villkor.

Anf. 59 KRISTINA SVENSSON (s):

Herr talman! I morgon, den 23 april, kommer 1992 års upplaga av Human Development Report att världslanseras av UNDP här i Stockholm.

Då kommer man att presentera den tredje rapporten över utvecklingen i världen. Tillsammans med Världsbankens årliga ekonomiska rapport är UNDP:s rapport det standardverk som ger oss data och information för att vi skall kunna avläsa tillståndet i världen vad gäller social och ekonomisk utveckling. Det är en glädje att se rapporten presenteras i Stockholm. Sverige har nämligen varit drivande för att få till stånd den här rapporten.

Under det gångna året har vi i Sverige haft en intensiv offentlig debatt om biståndet. Det har blåst kring biståndspolitiken. Kritiken har varit hård. Flera debattörer har talat om det omöjliga biståndet, om det ineffektiva biståndet och om bistånd som inte når fram utan stannar i korrupta tjänstemäns och politikers fickor. Biståndsarbetare har utpekats som Lords of Poverty som övertagit gamla koloniala mönster.

En del av dessa debattörer har alldeles uppenbart haft ett mål för ögonen, nämligen att misskreditera biståndet och biståndsansvariga både här hemma och ute på fältet. De har fört en debatt för att urholka biståndsviljan, för att därigenom lägga en grund för ett lägre biståndsanslag. Man har ifrågasatt enprocentsmålet.

Andra debattörer har utgått från andra utgångspunkter. De har utifrån en insikt om att biståndet verkligen behövs, lagt fram konstruktiva förslag för att minska biståndsberoendet och för att förverkliga målet att höja de fattiga folkens levnadsnivå.

I det här perspektivet är det nödvändigt att lyfta fram de båda rapporterna från UNDP och Världsbanken. Här får vi faktiskt bekräftat att bistånd till de fattiga länderna medverkar till en förändring av människors levnadsvillkor.

Jag vill redovisa några data ur den rapport som kommer att presenteras här i Stockholm i morgon. Även biståndsministern gjorde det i sitt anförande, men jag tycker att dessa fakta är värda att upprepas. Jag vill framför allt att Nydemokraterna hör detta, om det nu finns någon i kammaren från Ny demokrati. Det gör det inte. Det var synd.

Vad är det då som sägs i UNDP-rapporten. Jo, att barnadödligheten under de senaste 30 åren har gått ner med 50 %.

På en generation har andelen människor med tillgång till rent vatten i u-världen ökat med två tredjedelar.

Läs- och skrivkunnigheten bland vuxna har från 1970 till 1985 ökat från 46 % till 60 %. Det är nästan 15 %.

Nästan tre fjärdedelar av barnen i u-länderna går nu i skola mot mindre än hälften för 40 år sedan.

Andelen flickor i grundskolor har ökat från 74 % till 87 %. Det är flera

talare som tidigare har tagit upp hur viktigt det är att just flickor får del av primärundervisningen. Det får positiva följdeffekter för deras hälsa och när det gäller det antal barn som föds.

Det konstateras i rapporten att inkomsterna i u-världen har fördubblats i reala termer på 40 år. Detta trots folkökningen. Man konstaterar i UNDP-rapporten att tre människor av fyra bevisligen är friskare och bättre utbildade, lever längre, är mer välnärda och mer produktiva än för bara en generation sedan. Biståndet har naturligtvis medverkat till detta. Biståndet är en av flera faktorer.

Men man kan också utläsa en varning i UNDP-rapporten. Flera talare har också poängterat att det är över en miljard människor som lever i absolut fattigdom i dag.

Hälften av jordens kvinnliga befolkning är fortfarande analfabeter.

Jordens befolkning kommer att öka från 5,4 miljarder till 8 miljarder de närmaste 30 åren. Vi vet alla att det är de fattigaste som står för den största ökningen.

En femtedel av jordens befolkning går hungriga dagligen. Gapet mellan den fattigaste och den rikaste femtedelen av jordens befolkning ökar.

Å ena sidan ger UNDP-rapporten belägg för att en positiv utveckling har ägt och äger rum. Men å andra sidan får man naturligtvis i rapporten klara belägg för att ett fortsatt engagemang är nödvändigt.

Slutsatsen är mycket tydlig och klar. Biståndet har spelat en roll, och bistånd är inte omöjligt.

UNDP-rapporten visar med all tänkbar tydlighet att vi måste satsa mer på bistånd till de mycket fattiga. I den socialdemokratiska partimotionen om de fattigas rätt, har vi lagt fram förslag utifrån den insikten. Vi har följt upp förslagen i de reservationer som finns fogade till betänkandet.

Med utgångspunkt i den insikten föreslår vi ett högre anslag till bl.a. Moçambique, Tanzania, Uganda, Laos och Vietnam. Det är länder som enligt Världsbankens atlas för 1991 hör till de absolut fattigaste.

Det är besynnerligt att regeringspartierna inte ställer upp på dessa förslag. Delvis tar ni skydd genom att hävda att det inte är fråga om nedskärningar, utan om budgetteknik och omfördelningar. Ni pekar på att biståndet för näringslivsinsatser lyfts ur landramarna och har en egen anslagstitel. Ja, det är riktigt. Men det är ju viktigare att hålla fast vid det långsiktiga fattigdomsinriktade biståndet genom landramarna.

Jag tyckte att det var intressant att lyssna på Göran Lennmarkers inlägg. Om jag inte hörde fel, sade Göran Lennmarker att Afrika måste prioriteras. Det gör det ännu besynnerligare att ni moderater inte stöder det högre anslaget till dessa länder.

Det finns numera ett stort antal studier som visar på olika vägar att nå de fattiga. Låt mig referera till Världsbankens fattigdomsrapport och UNDP:s rapporter. SIDA har naturligtvis också många egna rapporter och erfarenheter.

Det går t.ex. att använda arbetsintensiva metoder som går ut på att utnyttja lokala resurser och lokal arbetskraft i stället för importerad teknologi – som inte heller kan underhållas. Både SIDA och NORAD har genomfört intressanta och lyckade projekt med sådana metoder.

För att nå de fattiga är det i många länder också nödvändigt med jordreformer. Det kan vara tekniska lösningar som kan användas av de fattiga, t.ex. handpumpar i stället för dieselpumpar vid konstbevattning. Här finns exempel där Unicef och SIDA arbetar tillsammans med sådana projekt både i Indien och i afrikanska länder.

Ett annat exempel är beredskapsarbeten för daglönare, utveckling av jordbruksteknologi för småbönder och kreditsystem för fattiga och småföretagare. Grameens Bank i Bangladesh har lång erfarenhet av sådant arbete. Banken har under lång tid fått stöd från Sverige.

Bästa sättet, enligt UNDP, är att investera i de fattiga människorna för att på så sätt frigöra deras egen initiativkraft. Det görs genom att satsa på bashälsovård, primär- och sekundärundervisning, rent vatten och sanitet, landsbygdsutveckling och lågteknologi.

Är detta möjligt? Alla som sysslar med bistånd vet hur svårt bistånd är. Många misslyckanden har kantat den biståndspolitiska vägen. Det har funnits trender även när det gäller biståndet, och flera av dessa har förvisso lett in i återvändsgränder.

Men vi *vet* att det är möjligt. Vi vet att det är möjligt att bekämpa fattigdomen i världen. Vi vet att biståndet är en av de faktorer som bidrar till att höja de fattiga folkens levnadsnivå. Därför vill vi socialdemokrater se ett stort och generöst bistånd.

Herr talman! När det gäller Birgitta Hambraeus inlägg – hon är inte heller kvar i kammaren – och det hon sade om Världsbanksprojekten och strukturprogrammen, vill jag hänvisa till den debatt som vi hade för ett år sedan.

Anf. 60 GÖRAN LENNMARKER (m) replik:

Herr talman! Kristina Svensson tog upp frågan om Vietnam och Afrika. Det finns ett bekymmer med biståndet till Vietnam. Den regim som har haft makten i Vietnam under lång tid är i sig ett huvudskäl till bristen på utveckling. Det är detta som gör det så svårt att ge bistånd. Det kan i så fall komma att stärka den struktur som skapar fattigdom. Det är därför angeläget att finna vägar och former för att t.ex. stödja det framväxande näringslivet i Saigon och i framför allt södra delen av landet, där det finns en viss tradition på det området. Det är också viktigt att stödja fria och frivilliga organisationer och de som på olika sätt undergräver regimens fattigdomsskapande politik.

Dilemmat är hur man skall finna dessa vägar och se till att fattigdomen inte cementeras och i stället föra en politik som tar landet ur fattigdomen. Vietnam är därför ett bra exempel på hur svårt det kan vara att nå fram och finna vägar så att biståndet stimulerar till utveckling och inte stimulerar brist på utveckling.

Det är väl naturligt att Afrika måste prioriteras. Det är den kontinent där vi kan se de största bekymren. Utvecklingen går i vissa avseenden i negativ riktning. Handeln har där inte samma betydelse. En hel del av dessa länder har en så svag näringslivsstruktur att handeln relativt sett betyder litet.

Anf. 61 KRISTINA SVENSSON (s) replik:

Herr talman! Göran Lennmarker argumenterar faktiskt för ett högre bistånd. Jag förstår inte slutsatsen. Slutsatsen måste alltså bli att biståndet inte

skall skäras ned om man tror på bistånd och dess effekter och möjligheter att vara fattigdomsbekämpande. Då går det väl inte att skära ned biståndet, som ni vill göra när det gäller Vietnam och de mycket fattiga länderna i Afrika?

Anf. 62 GÖRAN LENNMARKER (m) replik:

Herr talman! Men kära Kristina Svensson, det beror på till vem biståndet går. Landramen går ju normalt till statsmakten, som har att använda biståndet. Därför kan ett landramsbaserat bistånd, om det går till en korrupt statsmakt, komma att användas på ett sådant sätt att det förhindrar en utveckling. Vietnam är fattigt därför att utvecklingen har förhindrats under lång tid. Landet är väsentligt fattigare än det borde ha varit, beroende på att en felaktig politik har förts under en lång tid. Det här gäller inte bara Vietnam, utan även en hel del andra länder.

Därför går det inte säga att bistånd är lika med landramar, vilket skulle innebära att bistånd till statsmakten automatiskt skall utgå.

Mycket av den nya regeringens politik handlar om bistånd till frivilliga organisationer och bistånd till näringsliv, och biståndet går nu andra vägar än tidigare. Det är klokt.

Anf. 63 KRISTINA SVENSSON (s) replik:

Herr talman! Den UNDP-rapport som kommer att presenteras i morgon, tidigare rapporter från UNDP och Världsbankens fattigdomsrapport talar mycket tydligt för att bistånd är nödvändigt. Bistånd ger faktiskt resultat, och är nödvändigt för att förändra förhållandena för de mycket fattiga människorna.

För mig är det motstridigt att skära ned det svenska biståndet och minska ramarna för landprogrammen i dessa länder.

Det har sagts många gånger tidigare i dag att bistånd faktiskt inte går till regimer utan till människor för att förändra människors levnadsvillkor.

Anf. 64 MARGARETA VIKLUND (kds):

Herr talman! Jag tycker att det har varit mycket intressant att sitta på min plats och lyssna till den debatt som har förts här i dag. Vi har varit med om att skapa historia, och vi har också fått en redovisning för den tidigare historien här i riksdagen.

Sverige har ju sedan länge bedrivit en biståndspolitik som syftar till att hjälpa de fattigaste länderna i världen. De länder som valts ut som programländer har ofta varit "unga" länder som sökt bygga upp sina nationer på socialistisk ideologisk och ekonomisk grund. I dag vet vi, och det vet också ledarna i de berörda länderna, att den vägen inte var så bra.

För att skapa en bärkraftig och långsiktig utveckling och komma till rätta med försörjningskrisen har man i dag ett omedelbart behov av demokratisering och förändring mot friare marknader. Det måste därför skapas förutsättningar så att marknadskrafterna får möjlighet att samverka på ett effektivt sätt. Till det krävs, enkelt och schematiskt uttryckt, bl.a. stöd, uppmuntran och påverkan till attitydförändringar.

Men det är också viktigt att vi som säger oss företräda marknadsekonomin

inte medverkar till att länder isoleras, segregeras till "entredjedels-samhällen", dvs. att ett litet antal människor lever i rikedom och resten i fattigdom. Socialistiska ekonomier är ofta "entiondels-samhällen" – en tiondel är med i partiet och har alla privilegier, medan resten lever mindre bra. Alla måste kunna vara med i samhällsutvecklingen. Det är den policy eller politik som i alla fall vi i kds vill föra.

Även om det sker en förändring mot friare marknader, är det viktigt att vårt lands biståndsinsatser inte utgår från det svenska näringslivets behov utan utgår från det hjälpbehov som finns hos människorna i det land som vi avser att hjälpa. Det är därför hög tid att sätta sig in i de verkliga behoven i de länder som vi vill och kan hjälpa i den tredje världen.

Skall biståndsprojekt lyckas, måste initiativet till dem komma från de människor som hjälpen är avsedd för. Utvecklingsprojekt måste vara i samklang med idéer, levnadssätt och samhällsutveckling i de länder som skall motta hjälpen. Det är därför viktigt att ta vara på idéerna hos enskilda och grupper i u-länderna för att stödja dem i ett utvecklingsarbete på deras villkor. Men då fordras lyhördhet, engagemang och visioner. Det kan handla om att se och komma förbi stelbenta administrativa regelsystem.

För att få i gång mjuka projekt och kunna lösa mänskliga problem direkt där de uppkommer är ett samarbete med organisationer och rörelser på gräsrotsnivå en viktig förutsättning. De frivilliga organisationerna har genom sina kanaler bättre möjligheter att komma i direkt kontakt med rörelser och enskilda i andra länder än vad kanske den verksamhet har som går från administration till administration.

Det är bra att anslaget till frivilliga organisationers biståndsverksamhet ökat. Jag anser att det är en väg till bistånd som kan utvecklas ännu mer än vad som har skett och sker i dag.

Jag anser inte att det är rätt att spela ut Baltikum och Östeuropa mot världens absolut fattigaste länder. Även om behoven är stora hos våra närmaste grannar i öster, är de trots allt små i jämförelse med de behov som finns i världens fattigaste länder. Det är därför bra att biståndet till Baltikum och Östeuropa har egna anslag och inte belastar anslaget för biståndet till den tredje världen och därmed konkurrerar ut de allra fattigaste.

Herr talman! Det är viktigt att Sveriges syn på ekonomisk och politisk frihet förklaras mycket tydligt i dialogen med mottagarländernas regeringar. Brott mot mänskliga rättigheter skall påtalas mycket klart. Markeringar måste göras när det gäller biståndet till regimer som förtrycker eller militärt bekämpar sitt eget eller andra folk. Sådana markeringar tycker jag regeringen har gjort i budgetpropositionen, när det gäller några länder.

Det är också viktigt att snabba och kraftfulla insatser görs i länder där en ny skör demokrati kämpar en ojämn kamp mot krafter som vill bryta ner den.

Men arbetet för demokratisering och höjning av de fattigas levnadsstandard kräver att vi försöker tränga in i även totalitära staters liv och inte vänder oss bort från befolkningen där. Biståndsviljan i Sverige har sin ryggrad hos folkrörelser och ideellt engagerade människor. Där finns ofta en stark vilja till fortsatt hjälp för de fattiga folken även när deras ledare har gjort sig

oförtjänta av stöd. Därför är det ytterligare en anledning att stödja de frivilliga organisationernas arbete.

Folkrörelser och enskilda organisationer kan spela en mycket stor roll i ländernas demokratiseringsarbete. Det statliga biståndet har i den tidigare förda politiken ägnat alltför litet omsorg åt stöd till organisationer och institutioner utanför den offentliga sektorn. Det finns ett stort behov av gräsrotsorganisationer som kan göra utvecklingsarbetet effektivare och stärka basen för en demokratisering. Kooperationen, fackföreningsrörelsen, kvinnoorganisationerna och politiska partier behöver utvecklas i de olika länderna. Människorna måste få träning i den demokratiska processen. Frivilligorganisationerna är väl lämpade att främja demokratimålet genom att de når befolkningen och därför kan påverka utvecklingen på bynivå.

Herr talman! Kvinnornas och barnens situation omnämns på flera ställen i både proposition och betänkande. Det är bra. Men jag anser trots det att i den nya inriktning som biståndet måste få och som delvis är på gång, måste kvinnans situation i världen lyftas fram ännu mer än tidigare – och det har vi kvinnor hittills sagt härifrån talarstolen. Det kan ju tyckas tjatigt att ständigt dra fram kvinnans situation i världen. Men det är genom tjat och påtryckningar som man får saker och ting att hända. Jag kan faktiskt inte vara tyst om kvinnans situation i världen, när t.ex. antalet vuxna analfabeter år 1990 var 963 miljoner. En kvinna av tre är analfabet. Bland männen är förhållandet en av fem.

Tydligast är könsskillnaden inom analfabetismen i Asien och Oceanien. Medan antalet manliga analfabeter sjönk från 247 miljoner 1970 till 233 miljoner 1985, ökade antalet kvinnliga analfabeter under samma period från 390 till 418 miljoner.

Analfabetismen orsakar dödsfall. 17 miljoner barn, främst i tredje världen, dör årligen på grund av mödrars analfabetism och bristfälliga kunskaper i näringslära, som t.ex. okunnighet om hur viktig modersmjölken är.

Alfabetiseringsprogrammen för kvinnor har givit dem en ökad medvetenhet om sina rättigheter, vilket är nödvändigt om det skall bli någon rättvisa i världen.

En grundläggande mänsklig rättighet är rätten till utbildning, som i sin tur är avgörande för att kunna åtnjuta och utöva andra rättigheter. I det moderna samhället är utbildning det väsentligaste och mest verkningsfulla villkoret för utveckling.

Såväl i landsomfattande massalfabetiseringskampanjer som i mer lokala kampanjer har i synnerhet kvinnornas deltagande varit mycket beroende av omgivningens inställning. En del män är oroade av undervisningen och tillåter inte att deras fruar deltar i den. För att alfabetiseringsprogram skall lyckas måste både män och kvinnor motiveras. Män måste informeras om alfabeteringens frigörande effekter. Det har visat sig att kvinnor som har alfabetiserats möts med ökad respekt i samhället och hemmet. De är bättre rustade att söka jobb och kan därför tjäna mer. De har mycket lättare att hjälpa sina barn med skolarbetet. De har större förmåga att driva småföretag och själva sköta den bokföring som krävs.

Biståndspolitiken måste få ännu tydligare signaler om att kvinnans situation måste lyftas fram i allt biståndsgivande. Men för att nå kvinnan måste

man också nå mannen, så att hans attityder och inställning till kvinnan förändras. Kvinnan måste komma upp på samma plan som mannen i alla de länder där svenskt bistånd är engagerat. Hon måste bli accepterad som en fullvärdig individ med samma rätt till det vi kallar människovärde.

Herr talman! Världen är i dag översvämmad av flyktingar. Miljontals afghanistanska flyktingar lever i Pakistan. I de afrikanska länderna och i andra delar av världen finns också miljontals flyktingar.

Ett av de mest hårresande exemplen är den barfotavandring som 15 000 pojkar mellan sex och sjutton år just nu gör mellan Sudan och Etiopien. Pojkarna har förlorat föräldrar och hem i kriget och vandrar från staden Pochala i söder på jakt efter ett nytt hem i en hård miljö. Enligt en alldeles för litet uppmärksammad tidningsartikel hade pojkarna i början på april vandrat 30 mil sedan de gav sig i väg i slutet av februari.

Jag anser att Sverige i FN med det snaraste bör se till att dessa pojkars situation uppmärksammas och att det görs något åt den. Det är inte acceptabelt att de i tusental skall driva på vägar och genom djungler i sitt sökande efter en fast hemvist. I sammanhanget kan man inte låta bli att undra över vart dessa pojkars systrar har tagit vägen. Jag anser också att det är en uppgift för FN att undersöka och offentliggöra.

Herr talman! Sammanfattningsvis kan sägas att i årets biståndsbudget har tumskruvarna dragits åt något när det gäller landramen för några länder, som visat sig inte uppfylla kravet på demokrati och mänskliga rättigheter. Det är bra och rätt, även om det kan möta en del protester. Det är också bra att en ökad andel av biståndet skall gå genom frivilliga organisationer.

Biståndsinsatser får inte ha sin grund i det svenska näringslivets behov utan skall utgå från det hjälpbehov som finns hos människorna i de länder vi sagt oss vilja hjälpa. Kvinnans situation måste lyftas fram i allt biståndsarbete och kvinnorna bli delaktiga av de konsekvenser begreppet mänskliga rättigheter innebär. Vi måste också ständigt i vårt biståndsarbete ha världens flyktingsituation för våra blickar, så att vi snabbt kan göra insatser.

Herr talman! Jag har inga andra yrkanden än bifall till utskottets hemställan.

Anf. 65 RICHARD ULFVENGREN (nyd):

Herr talman! Jag ser att Alf Svensson går nu. Jag har honom med i mitt anförande, så det vore bra om han kunde stanna sju minuter till. Annars får jag ta det jag hade tänkt säga till honom en annan gång.

Först en eloge till Margareta Viklund för hennes härliga sätt att tala. Fler sådana här i salen, tycker jag!

Ny demokrati föreslår att det svenska biståndet i huvudsak skall bestå av tre olika inriktningar:

Utvecklingsbistånd och stöd till våra grannländer.

Ett aktivt deltagande och verkande för FN bl.a. som "världspolis".

Ett effektivt och världsomspännande katastrofbistånd.

Det jag tänkte utveckla här är ett konkret förslag som vi lagt fram i form av en motion, U230, om en internationell katastrof- och biståndsbrigad.

Tänk er ett regemente med samlad expertis på området bistånd och katastrofhjälp, där de värnpliktiga är sådana killar och tjejer som prioriterar

denna sorts utbildning framför den traditionella militära utbildningen. Här finns även den samlade operativa ledningen och administrationen inom Sverige vad gäller katastrof- och biståndsinsatser.

Till sitt förfogande har de all tänkbar utrustning och förråd som kan behövas för att nå det område och den terräng dit hjälpen är ämnad. Det kanske är blågula Herkulesplan, helikoptrar, jeepar, bandvagnar, snöskotrar, servicecontainers, mobila fältsjukhus etc.

Utöver att en sådan kvalificerad brigad – eller vad man nu skall kalla det – snabbt kan utföra direkta hjälpinsatser, kan den också bli en bas för utskeppning av överskottsmaterial, jordbruksprodukter m.m.

Möjligheterna till samordning med andra hjälporganisationer är uppenbara. En stor del av de spridda hjälpinsatser som i dag görs via diverse organisationer och anslag kan på detta sätt koncenteras, bli effektivare, snabbt tillgängliga och professionella.

Jag vet att det finns projekt, bl.a. inom räddningsverket, som påminner om vårt förslag, och det är mycket möjligt att dessa insatser kan vara en bra grund i en sådan här satsning. Men här handlar det om rejäla tag.

Vad gäller lokaliseringen bör en sådan verksamhet ligga vid en flygplats med nära tillgång till järnväg, väg och hamn.

De aspiranter som söker sig till denna verksamhet kommer att få lära sig u-landskunskap, geografi, språk, fysisk träning, viss sjukvårdsutbildning, överlevnadsteknik, tekniskt underhåll m.m. Utbildningar som i dag ligger inom SIDA:s ramar, t.ex. Sandö U-centrum, kan integreras i denna nya verksamhet. Även andra uppföljningsstudier och utvärderingar skall ha sin bas på brigaden. Det blir ett operativt SIDA.

För att utnyttja biståndsbrigaden även i ett icke operativt läge och därmed få ned kostnaden kan den offerera sina tjänster till närliggande kommuner, exempelvis brand- och räddningstjänst vid olyckor, ambulansflygningar och fordonsservice samt diverse tjänster på den flygplats som skulle bli brigadens bas.

Några ord om finansieringen för det hela. Anslagen bör tas ur den befintliga biståndsbudgetens anslag till SIDA med underrubrikerna Katastrofer, Återuppbyggnad, Bistånd genom folkrörelser och organisationer, Särskilda miljöinsatser och program, Rekrytering och utbildning och Vissa landprogramskostnader, alltså en rad olika delmoment, dvs. den del av C2-anslaget som inte ingår i landprogramsramen. Dessutom utnyttjas C5-anslaget.

Sedan finns det en rad olika, i dag fungerande mindre organisationer och myndigheter som kunde integreras i brigaden. Även för delar av värnpliktsmyndigheten kan det bli en avlastning.

Till sist kanske man skall lägga till att inom området katastrofbistånd finns förutom snabba proviant- och medicinsändningar även projekt av litet mer teknisk karaktär.

Jag har själv, som jag sagt tidigare här i kammaren, deltagit i ett antal biståndsprojekt, av vilka två har varit riktiga katastrofprojekt. Det ena var när en damm hade rasat i norra Sri Lanka och dränkt en hel by. Vi hade sex månader på oss att reparera skadan innan nästa regnperiod kom. Med landets egna resurser hade det kanske tagit sex år. Ett annat projekt var Kafue

Gorge i Zambia, ett kraftverk som hade brunnit, vilket gjorde att Zambia till större delen var utan el under sex månader.

Denna typ av projekt är en bra och vettig del av biståndet. Jag kan ge Alf Svensson och även Karl-Göran Biörsmark fler exempel på bra bistånd. Jag håller med om att debatten kunde innehålla mer positiva tongångar och beklagar om Ny demokratis inställning enbart verkat negativ.

En utmaning som vi alla kan ta till oss och som kunde öka anslaget till biståndet, är att hjälpa till att få fart på Sverige och därmed öka vår BNI. Det är ett ganska bra sätt.

Men nu är det faktiskt inte biståndets storlek i kronor som är det viktiga, utan det är vad som uträttas för pengarna. Vad som Ny demokrati försöker fightas för är att vi skall göra mer för samma eller till en början mindre pengar. Det är vad det handlar om. Sedan får ni tro vad ni vill.

Herr talman! Vi hade tre yrkanden i vår motion. De avstyrktes i ett nafs, utan att utskottet ens tittade närmare på förslaget. Det är också en form av negativ inställning. Det är tråkigt, tycker jag. Ett sådant här förslag är värt ett bättre öde, och skam den som ger sig.

Alf Svensson sade här tidigare att han var i FN i januari. Jag var där i december och träffade Jan Eliasson i New York och lyssnade till hans spännande planer på området katastrofbistånd.

Alf Svensson sade också att det är dags att se över vår katastrofverksamhet här hemma. Det var precis detta vi ville i vår motion: att utreda det totala katastrofåtagandet, som i dag bedrivs genom räddningsverket, SIDA, Swedерelief, som jag har funnit det svårt att hitta – jag vet inte var det finns någonstans – vissa frivilligorganisationer m.m., och se om man kunde finna en samordnande operativ funktion.

Jag tillsätter härmed en enmansutredning för att vidareutveckla förslaget. Den som vill är välkommen att vara med. Särskilt spännande vore det att ha Alf Svensson och Jan Eliasson som bollplank.

Se möjligheterna och utmaningen i att kunna göra effektiva och välbehövliga insatser för människor i nöd och fattigdom!

Jag yrkar bifall till motion U230, yrkandena 1 och 3, vid moment 63.

Anf. 66 BERTIL PERSSON (m):

Herr talman! Det var ju intressant att vi hastigt och lustigt fick världens största enmansutredning tillsatt. Det var minst tre personer i den.

Herr talman! Så här sent i debatten vill jag koncentrera mig på ett speciellt avsnitt, ett avsnitt som har engagerat mig väldigt mycket, och uttrycka min uppskattning för det positiva mottagande förslaget fick av biståndsministern. Det gäller anslaget till förarbete för ett WHO-universitet i Malmö.

Bakgrunden till den motion som har tillstyrkts av utskottet är nog så allvarlig. 70 % av all medicinsk-teknisk utrustning i u-länderna står stilla på grund av bristande underhåll. Man har kompetens för att använda modern teknik, men man har inte kompetens att underhålla den, och det har varit ett av de största hälsoproblemen i u-länderna.

WHO har i åtskilliga år uppmärksammat det här problemet i form av olika konferenser, men man har inte kommit längre än till en teknikerskola som har upprättats i Nicosia.

För sex år sedan blev både jag och Nils Stormby, som nu är sjukvårdskommunalråd i Malmö, uppmärksammade på problemet, för både Malmö stad och Electrolux fick in ett antal förfrågningar om medicinsk-teknisk utbildning från olika u-länder. Det gjorde att vi tog upp en diskussion med WHO i Genève för att se vad man kunde göra åt denna fråga. I WHO ansåg man att det som behövdes inte var en enklare teknikerutbildning utan en kvalificerad utbildning gällande sjukvårdens underhållsplanering, management och teknikutvärdering. Det ledde så småningom till överläggningar mellan WHO:s dåvarande generalsekreterare Halfdan Mahler och utrikesminister Sten Andersson. De utföll positivt vad gäller UD. Men på SIDA var man negativ. Konflikten var helt enkelt följande.

WHO vill ha en skola av detta slag och menar att den skall vara knuten till ett välrenommerat universitet i ett i-land, så att WHO skall kunna garantera kvaliteten i utbildningen. På SIDA däremot kan man inte tänka sig att pengarna inte sänds till ett u-land. Den konflikten blev förlamande för de fortsatta diskussionerna.

WHO har arbetat vidare. WHO har presenterat ett s.k. position paper, och man har i England utarbetat ett curriculum för en skola av detta slag. Det rör sig om en kvalificerad Masters-utbildning på 18 månader, som innefattar 6 månaders avhandlingsarbete som görs i hemlandet. De studenter som tas in skall vid ankomsten ha en kvalificerad basutbildning, och det är regeringarna som skall ansöka om plats på skolan. Efter utbildningen skall eleverna anvisas arbete på riksnivå eller regional nivå i hemländerna. Man räknar med att ta in 100 elever om året.

En sådan här skola är naturligtvis attraktiv för många. Bland de orter som har anmält sitt intresse för förläggningen av skolan är Helsingfors, Glasgow och Singapore. Fortfarande hävdar man dock, i varje fall i våra kontakter med WHO, att Malmö har ett försteg. Man har så goda erfarenheter från FN:s sida av det nuvarande World Maritime University, som är lokaliserat till Malmö.

Malmö har lovat att stå för lokalfrågan, och finansieringen är tänkt att bli multinationella bidrag och kursavgifter. Från WHO:s sida har sagts att årsskiftet 1993/94 skulle kunna bli den första intagningsperioden och att frågan kan komma upp vid vårsessionen i generalförsamlingen nästa år.

Vi är inte där än. Vi är inte nära ett beslut om en sådan här skola i Sverige. Men det är positivt att man kan ta upp dessa diskussioner efter det beslut som sannolikt kommer att fattas här om någon timme.

Ett universitet av detta slag i Sverige ger många fördelar. Den främsta är naturligtvis att förutsättningar uppstår för en väsentligt mer kvalificerad sjukvård i u-länderna, med alla de folkhälsofördelar det innebär. Det är det viktigaste. Jag tror att det är svårt att åstadkomma så mycket gott för så litet pengar som vi gör genom att ge denna typ av kvalificerad utbildning.

Sedan finns det andra fördelar. Det är inte fel att svenska medicinsk-tekniska produkter blir dem man övar sig på och att man får nära kontakter med svensk industri under denna utbildning. Det handlar här om utbildning av tunga beslutsfattare. Kontakterna mellan oss och dem kommer att bli av värde framöver. Det kompetenstillskott som vi får med professorer och de

inflygande gästprofessorer som en sådan här skola för med sig kan ha betydelse för den svenska medicinsk-tekniska forskningen.

Herr talman! Att medel nu ställs till regeringens förfogande för arbetet med skolan ger oss chansen att åstadkomma en av de allra viktigaste insatser för u-länderna som över huvud taget är tänkbara. Det är inte fråga om regionalpolitik här. Sju professorer löser inga arbetslöshetsproblem i Sydsverige. Men det hjälper WHO med ett av nyckelproblemen, och det kan ge Sverige ytterligare en WHO-institution. Vi har i dag bara två. Det är faktiskt inte mycket för ett land som ger så stora bidrag till FN som vi gör.

Herr talman! Jag behöver inte yrka bifall till Nils T. Svenssons och min motion. Den har ett enigt utskott redan tillstyrkt.

Anf. 67 EVA ZETTERBERG (v):

Herr talman! Dagens biståndsdebatt har varit lång, och många viktiga saker har lyfts fram. Jag tänker inte gå till grunden och tala om biståndspolitiken som helhet. Jag tänker ta upp två saker som jag tycker har fattats i debatten, om jag nu inte har missat något inlägg.

Den första fråga jag vill ta upp gäller att bistånd är utveckling och möjligheter för människor att självständigt leva i och utveckla sina länder. Men det är också frånvaro av krig. Där kommer Sveriges roll som deltagare i FN och fredsbevarande styrkor in.

Jag och mitt parti har blivit oroade av signaler som försvarsminister Anders Björck på senare tid har kommit med. Han har gått ut och talat om att FN-styrkorna är för dyrbara och att Sverige inte skulle ha råd att vara med och finansiera dem vidare. Jag tror att det finns olika fall där man definitivt kan diskutera om det är meningsfullt med de insatser som har gjorts och om FN borde satsa annorlunda. Jag skall senare ta upp några konkreta exempel på sådana insatser.

Jag tycker att det vore viktigt att man från regeringens sida gjorde en markering. Frånvaron av inlägg på den punkten tyder på att regeringen som helhet inte står bakom Anders Björcks uttalanden. Man kan definitivt diskutera att ändra inriktningen på dessa försvarsinsatser. Men att i grunden ifrågasätta att Sverige skulle vara med och finansiera FN:s fredsbevarande styrkor anser jag vara att dra helt fel slutsats. Låt oss hoppas att det är ett enskilt utfall från Anders Björck.

Några exempel: FN har utarbetat en fredsplan för Västsahara som saboteras av Marocko. FN:s fredsbevarande styrkor har inte ens fått fram sin utrustning och kan inte fungera. Det skulle ha hållits val, men hela tidtabellen har förskjutits. Nu ser det ut som om de anslagna medlen för att finansiera planen skulle ta slut. Man kan undra vems felet är i det fallet. Det måste rimligen vara Marockos. Man kan också fråga sig hur FN kan tillåta Marocko att sätta sig över världsorganisationen. Förklaringen kan vara det stöd som kung Hassan får från franska regeringen och att man fruktar konsekvenser om kungen skulle störtas. Det är risk för att folket i Västsahara får rösta om sin framtid men inte det marockanska folket.

I Cambodja har FN:s fredsresurser använts för att låta delar av den gamla Pol Pot-regimen få stöd och stora resurser till skydd – skydd mot det egna

folket i Cambodja. Det är en mycket dyr FN-operation. Man kan undra om det inte finns andra sätt att stödja folket i Cambodja.

I Libanon finns en fredsbevarande styrka som skickades dit för att övervaka de israeliska truppernas tillbakadragande, men de fastnade i södra Libanon. 1982 var det dags igen för israelisk invasion. Varför tillåts Israel att sabotera för FN?

På Cypern finns också en fredsbevarande styrka. Nu har FN skickat en observatörsstyrka också till El Salvador, som skall bevaka de mänskliga rättigheterna. Detta är en huvudpunkt i fredsavtalet mellan regeringen och befrielserörelsen FMLN som slöts i januari. Men det kommer nu mycket oroande rapporter från FMLN om att fredsavtalet hotas. Frågan är också om regeringen har makt att hålla dödsskvadronerna i schack. Skall detta bli ytterligare ett fall av permanent fredsbevarande?

Detta är olika exempel som vi kan ta upp där det finns anledning till klander. Men är det vettigt att Sverige går ifrån ett fredsåtagande och ett fredsövervakande inom FN:s regi? Det är frågor som hör samman med Sveriges internationella uppdrag.

Den andra frågan som saknas i denna debatt gäller handikappbiståndet. Vi har här fått höra, och det framgår av själva betänkandet, att regeringen gör en stor satsning på stödet till kvinnor och barn, något som vi från oppositionen självfallet ställer oss bakom. Margareta Viklund har just berört kvinnornas situation. Men det jag undrar är: Var kommer handikappbiståndet in? Jag beklagar liksom tidigare talare att Alf Svensson har avvikit från kammaren. Jag trodde att detta var en fråga som låg Alf Svenssons hjärta nära.

Vi vet att bara 1 % av det bilaterala biståndet går till handikappade och att det på det internationella planet inom det multilaterala biståndet inte är mycket högre siffror, trots att antalet handikappade i världen långt överstiger 1 %. Det finns väl utarbetade projekt och intresse från enskilda organisationer, och det borde också finnas detta från SIDA och FN-organ. Det är bara att se till att styra pengarna så att projekten mer får den inriktningen.

Jag vill därför skicka med dessa två frågor. Det vore lämpligt om regeringen tittade mer på de delarna.

Anf. 68 HANS GÖRAN FRANCK (s):

Herr talman! Eva Zetterberg har berört några frågor som inte har kommit med i den här debatten tidigare. Jag skall beröra en annan fråga som inte heller har ägnats nämnvärd uppmärksamhet, trots att den enligt min mening är viktig. Också jag beklagar att Alf Svensson inte är här i kammaren liksom att de flesta av utrikesutskottets ledamöter är frånvarande. De som sitter kvar här kan sträcka på sig.

Det finns i dag enligt FN:s flyktingkomissarie, UNHCR, 17 miljoner människor som lever som flyktingar. Lika stort antal är på flykt inom sina egna länders gränser. Till detta kommer 2,3 miljoner flyktingar under mandatet för FN:s hjälporganisation för Palestinaflyktingar, UNRWA.

Detta betyder en mycket snabb ökning av antalet flyktingar under UNHCR:s och UNRWA:s mandat från början av 1980-talet, då antalet flyktingar beräknades till 8,5 miljoner. Det finns mycket som tyder på att antalet flyktingar kan komma att minska vid de stora konflikthärdarna i Sydost-

asien, Centralamerika, södra Afrika, Afghanistan och Mellanöstern. Men det beror på om påbörjade eller träffade fredliga uppgörelser kan bli framgångsrika och varaktiga. Å andra sidan finns nya konfliktområden och inbördesstrider i länder som skapar nya stora flyktingströmmar.

En förutsättning för att Sverige skall vara framgångsrikt i solidariteten med världens flyktingar och kunna ställa stora krav på andra länder med lågt flyktingmottagande är att vårt land föregår med gott exempel i vår egen flyktingpolitik. Detta har riksdagen tidigare vid upprepade tillfällen uttalat, dock inte på senare tid. Dess värre är det alltför få länder som ger bidrag, och i andra fall ger man alltför litet.

En aktiv fredspolitik, freds- och konfliktlösning och internationella fredsbevarande styrkor hör till de mest verksamma medlen för att motverka flykt och immigration. Jag instämmer därmed i det Eva Zetterberg sade om regeringens försvarsminister, som gjort egenartat negativa uttalanden om behovet av ökade medel för FN:s fredsbevarande insatser.

I dagens stora konflikthärdar, där fredsavtal träffats, står UNHCR och andra organ inför det stora och resurskrävande problemet att bistå flyktingarna med frivillig återvandring till hemländerna. Frågan om bistånd till återvandring är ett underskattat problem runt om i världen, trots att det som regel är den bästa lösningen för flyktingarna.

Om man betänker hur stora problemen är, är det anmärkningsvärt att UNHCR och UNRWA har så små budgetar. UNHCR har fått 878 miljoner dollar resp. 950 miljoner dollar för de senaste åren. Det svenska bidraget till UNRWA uppgick verksamhetsåret 1990/91 till 130 milj.kr., vilket är ca 8 % av UNRWA:s budget. Utöver bidraget till dessa två organ bidrar Sverige till flyktinginsater genom FN:s livsmedelsprogram WFP.

UNHCR, som för en tid sedan genomgick en svår personell och organisatorisk kris, har starkt förbättrat sin verksamhet under de senaste åren. Men det finns alltjämt stora problem med att rekrytera personal liksom med att genomföra och följa upp vissa verksamheter och projekt. För att förbättra rekrytering och vidareutbildning borde Sverige kunna göra en speciell insats genom att medverka till ett internationellt utbildningscenter, förslagsvis vid Sandöskolan, där utbildning för biståndsarbetare sker sedan lång tid tillbaka. Jag undrar vad Daniel Tarschys anser om en sådan idé, även om den inte finns på dagordningen för dagens debatt.

I en reservation om bidrag till UNHCR konstaterar vi socialdemokrater att behovet av flyktingbistånd är mycket stort och har ökat. Exempelvis har den fruktansvärda situationen på Afrikas horn förvärrats kraftigt även om regimen i Sudan nyligen hävt det förbud mot matflygningar som blev livshotande för tusentals flyktingar.

Situationen för kurderna är fortsatt mycket svår genom återkommande turkiska bombningar samt blockad och terroraktioner från Bagdadregimen.

Utökade insatser krävs fortfarande i de stora konflikthärdarna. Vi socialdemokrater anser mot denna bakgrund att Sveriges bidrag till UNHCR bör ökas med 40 milj.kr. till sammanlagt 255 milj.kr.

UNRWA spelar en stor och viktig roll för palestinierna, vilket inte minst är av stor betydelse nu under pågående förhandlingsprocess. Genom sin integritet och självständighet i förhållande till ockupationsmakten Israel är

UNRWA omistligt. Den kommer att behövas under avsevärd tid även efter ett fredsavtal. Bevakningen och stödinsatser för mänskliga rättigheter behöver kraftigt utökas.

De israeliska bosättningarna på Västbanken och Gaza har ökat mycket kraftigt under senaste tiden. I dag uttalade premiärminister Shamir mycket provokativt att det inte är fråga om att Israel skall lämna de ockuperade områdena. De utgör en del av Israel. Det rör sig sålunda om något som är ännu mer allvarligt än en långvarig ockupation, nämligen en annektering. Det finns all anledning att i dag rikta en skarp protest mot detta utmanande uttalande under pågående förhandlingsprocess. Vad anser Daniel Tarschys om detta Shamirs uttalande?

Antalet dödade palestinier uppgår till mer är 1 000 personer sedan intifadan började i december 1987. Även israeler har genom terrordåd åsamkats död och stora skador. Förstörelse av palestinska invånares egendom, kollektiva bestraffningar och deportationer i strid med folkrätten förekommer i stor omfattning i de ockuperade områdena.

Sedan intifadan började har ca 75 000 palestinier arresterats av politiska skäl. Antalet frihetsberövade med politisk bakgrund kan i dag beräknas till ca 15 000.

Enligt rapporter från olika MR-organisationer, bl.a. enligt en rapport från Amnesty International så sent som i mars 1992, är det inget tvivel om att tortyr och annan brutal behandling används i stor omfattning i de ockuperade områdena. Det finns alltså ett stort behov av förstärkta MR-insatser.

Goda förutsättningar ges genom samarbete med de olika MR-organisationer som finns. Av intresse och betydelse är särskilt att UNRWA breddat sin verksamhet till att omfatta även bevakning och insatser av MR-frågor. UNWRA har på grund av sina erfarenheter och sin status i de ockuperade områdena helt andra och bättre förutsättningar att göra verksamma individuella och allmänna insatser än vad frivilligorganisationerna har.

Jag är därför något förvånad över att utskottsmajoriteten inte insett detta utan endast hänvisar till frivilligorganisationernas arbete, som i och för sig är mycket förtjänstfullt men klart otillräckligt.

Vi socialdemokrater anser att biståndet till UNRWA bör utökas med 20 milj.kr. till 160 milj.kr., dvs. med 14 milj.kr. utöver vad som anges i budgetpropositionen. Det utökade biståndet bör användas främst för insatser på MR-området. Jag yrkar alltså bifall till reservationerna 1 och 2.

Jag vill till slut, herr talman, säga att Sverige måste ha en egen strategi för att i en generös och solidarisk anda driva flyktingfrågorna i Europa och ute i världen. Ett svenskt regeringsinitiativ bör tas, helst av statsministern, för att vidta behövliga och verksamma internationella åtgärder. Detta borde inte vara främmande för Folkpartiet, som tidigare har lagt fram det förslaget – eller hur, Daniel Tarschys?

Anf. 69 DANIEL TARSCHYS (fp) replik:

Herr talman! Flyktingproblemen i världen är utomordentligt allvarliga, och Sverige gör stora insatser för att försöka bemästra dem. Det är därför vi är mycket stora bidragsgivare när det gäller både UNRWA och UNHCR,

dvs. när det gäller operationerna kring Israel och Palestina och när det gäller FN:s flyktingkommissarie.

När det gäller UNRWA är Sverige den näst största bidragsgivaren. Vi har under mycket lång tid varit stora bidragsgivare när det gäller det arbete som där utförs.

När det gäller UNHCR har vi också betydande anslag. Jag vill i det här sammanhanget gärna understryka att det anslag som föreslås i budgetpropositionen inte är någon övre gräns för våra bidrag. Det kommer ytterligare bidrag från svensk sida, som finansieras över andra anslag, framför allt katastrofanslaget, för insatser i särskilda områden.

Anf. 70 HANS GÖRAN FRANCK (s) replik:

Herr talman! Det är bra att Daniel Tarschys säger att det inte är någon övre gräns. Vi får väl avvakta vilka förslagen kommer att bli i den delen. Han placerade Sverige något för högt på stegen, men det tycker jag är mindre väsentligt. Däremot tycker jag att Daniel Tarschys skulle ha besvarat de konkreta frågor jag ställde.

Anf. 71 DANIEL TARSCHYS (fp) replik:

Herr talman! Jag placerade inte alls Sverige för högt på stegen – Sverige *är* näst största bidragsgivare till UNRWA!

Hans Göran Franck ställde till mig frågor om ett uppslag som han hade fått på ett sent stadium – inte framfört i motionsform, inte framfört i utskottet men framfört här i debatten – om att förvandla Sandöskolan till en inrättning för flyktinginsatser. Jag skulle föreslå Hans Göran Franck att utforma detta som en motion, utveckla förslaget och låta oss behandla det på vanligt sätt i riksdagen. Men omedelbara reaktioner på senkomna uppslag är det litet svårt att servera i den här debatten.

Dessutom ställde Hans Göran Franck frågor om Israels utrikespolitik. Den debatten föreslår jag att vi för någon gång när vi diskuterar den saken.

Anf. 72 HANS GÖRAN FRANCK (s) replik:

Herr talman! Frågan om vad premiärminister Shamir i dag yttrat – som återgavs i radion – är en viktig MR-fråga. Det är nämligen fråga om att övergå från ockupation till annektering. Det betyder att MR-situationen fortsättningsvis kommer att vara mycket allvarlig. Det betyder att man inte kan skönja några tendenser till bättring från israelisk sida. Det understryker i sin tur det starka behovet av de ökade anslag som jag har pläderat för.

Anf. 73 YLVA ANNERSTEDT (fp):

Herr talman! Jag vill inleda med att säga att jag tycker att det är mycket glädjande med den nya tonen i biståndsdebatten det här året. Både propositionen och betänkandet genomsyras av tydlig respekt för de mänskliga rättigheterna, insatser för demokratisk utveckling och krav på att demokratiska fri- och rättigheter också skall främjas i de länder som tar emot svenskt bistånd.

Herr talman! I flera sammanhang har jag tagit upp övergreppen i Tibet mot mänskliga rättigheter och den kinesiska utarmningen av de tibetanska

livsbetingelserna. Företrädare för samtliga partier här i riksdagen har skrivit under en sjupartimotion, väckt under den allmänna motionstiden, där de här problemen har tagits upp.

Sedan 1959 finns det tibetanska flyktingar i Dharamsala, dvs. den ort i Indien där Dalai Lama har sitt hem. De tibetanska flyktingar som finns där lever under mycket knappa omständigheter. Värst är kanske förhållandena på det medicinska området. Ofta saknar man mediciner, och tillgång till läkare finns endast i korta perioder, när Röda korset eller någon annan hjälporganisation kan skicka någon eller när frivilliga krafter ställer upp och gör en insats för tibetanerna i Indien på sin semester.

Också inne i Tibet är umbärandena svåra. Röda korset är uppenbarligen den enda organisation som tillåts verka där. Vi har därför i motionen föreslagit att Sverige skall kanalisera biståndsresurser till Röda korset för att stödja dess arbete för tibetanerna, dels i Tibet, dels i Dharamsala i Indien.

Jag har med lupp studerat betänkandet för att hitta behandlingen av det yrkande som vi i motionen ställde om just biståndsinsatser, men jag har faktiskt inte kunnat finna någon mening om det i betänkandet. Jag vill därför ha en förklaring till att det inte finns med i betänkandet den här gången.

Vi har alltså ett yrkande – det är motionens yrkande nr 4 – som säger att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som angetts i motionen om biståndsresurser till insatser för tibetanerna. Eftersom det är ett uppenbart biståndsyrkande tycker jag att det hade varit på sin plats att behandla det i detta betänkande. Jag yrkar bifall till ett yrkande med den innebörden.

I ljuset av det ökade stödet för demokratisk utveckling borde Sverige också stödja de grupper som med fredliga medel arbetar för frihet och demokrati och inte bara ge bidrag till militanta befrielseorganisationer som ANC och tidigare SWAPO och sandinisterna. Här finns ett utmärkt tillfälle att stödja en fredlig organisation.

Tibetanerna har i 30 år försökt få till stånd stöd och uppslutning kring en fredsplan. Man har försökt få till stånd fredliga förhandlingar och även aktioner genom Förenta nationerna. Jag tycker att det är självklart att Sverige bör stödja sådana ansträngningar. Ett sätt är att förhindra att tibetanerna går under av svält, bristande hälso- och sjukvård och andra umbäranden.

Jag vill också understryka vikten av att vi har skilda former av bistånd till olika mottagare. I det här sammanhanget vill jag peka på den form av bistånd som BITS, dvs. beredningen för internationellt tekniskt och ekonomiskt samarbete, står för: internationella kurser, tekniskt bistånd och u-krediter till länder som har kommit en bit på väg. Jag representerar Folkpartiet liberalerna i BITS styrelse. Vi har funnit att ett system med delning av kostnaderna ger anledning för mottagarlandet att överväga sina prioriteringar. Det är ju också ett viktigt led i utvecklingen till en bättre administration och ett bättre sätt att sköta sina angelägenheter. Det har visat sig vara en effektiv samarbetsform, speciellt när det gäller stora biståndstagare som utsätts för det som numera kallas för biståndsbombardemang.

Man tvingas prioritera och fundera över om det är det ena eller andra projektet som man vill lägga sina egna knappa resurser på. Det har bidragit till en stor uppslutning och seriositet i behandlingen av många projekt i en be-

svärlig situation att resultatet innebär viktiga erfarenheter för landets fortsatta utveckling.

Herr talman! Jag vill gärna ha svar på frågan om var motionen om biståndsresurser till tibetanerna har tagit vägen.

Anf. 74 DANIEL TARSCHYS (fp) replik:

Herr talman! Ylva Annerstedts motion om mänskliga rättigheter i Tibet kommer att behandlas i utrikesutskottets betänkande om mänskliga rättigheter som kommer i höst. Utskottet har inte funnit anledning att dela sönder motionen i sina primfaktorer.

Till den värderade ledamoten av konstitutionsutskottet vill jag tillägga att det är svårt att tillstyrka en motion som inte är föremål för behandling.

Anf. 75 YLVA ANNERSTEDT (fp) replik:

Herr talman! Jag inser att det är svårt att yrka bifall, men jag vill trots allt ha vår formulering till protokollet med anledning av att vi faktiskt behandlar budgeten för biståndsinsatser. Möjligen förutskickar ordföranden i utrikesutskottet att behandlingen av betänkandet om mänskliga rättigheter också innebär att man kan fördela biståndsresurser. Det är alltså det som är avsikten med yrkande 4 i motionen. Men vi kan gärna ta behandlingen senare, under förutsättning att det blir en positiv behandling.

Anf. 76 TREDJE VICE TALMANNEN:

Innebär det att Ylva Annerstedt tar tillbaka sitt yrkande?

Anf. 77 YLVA ANNERSTEDT (fp):

Herr talman! Jag tar tillbaka yrkandet.

Anf. 78 INGELA MÅRTENSSON (fp):

Herr talman! Jag tänker ta upp de motioner som jag lade i januari och som behandlas i det här betänkandet.

Till att börja med konstaterar jag till min glädje att alla motionerna har fått en välvillig för att inte säga positiv behandling. Det vill jag gärna framföra här i kammaren.

Utskottet slår fast att det övergripande målet för det svenska biståndet är att höja de fattiga folkens levnadsstandard. I dag satsas alldeles för stora resurser på militären, inte minst i de fattiga länderna, vilket leder till att människornas misär snarare förvärras, när befolkningen växer, än tvärtom. Jag föreslår därför i en motion att Sverige inte skall ge bistånd till länder som väljer att använda stora delar av sina resurser till militära ändamål; en minskning av militärutgifterna bör i stället stimuleras.

Utskottet referar i sitt betänkande från UNDP:s rapport – Human Development Report – 1991, som jag tycker är mycket tänkvärd. Man säger där att u-länderna kan spara potentiella anslagshöjningar på över USD 10 miljarder per år endast genom att frysa militärutgifterna på nuvarande nivå. Om i-länderna reducerade sina militära utgifter med 3 % skulle, enligt samma rapport, ca 25 miljarder USD frigöras årligen.

Det är verkligen någonting att fundera över och dra konkreta slutsatser

av. Det är något som inte minst vi i Sverige borde ta till oss. Höjda anslag till det svenska försvaret överenstämmer inte med ett sådant tänkande, inte heller en ökad svensk vapenexport, vilket många i dag talar sig varma för. Det skulle troligen innebära ökad export till tredje världen.

Jag noterar dock med tacksamhet att utskottet anser att det är angeläget att regeringen verkar för en s.k. fredsåterbäring som på engelska kallas peace divident, och att den skall diskuteras i samband med det s.k. Stockholmsinitiativet och utnyttjas när det gäller de fattiga ländernas utveckling. Det tycker jag är bra.

Till de allra fattigaste i världen hör gatubarnen. Gatubarnen i Brasilien har uppmärksammats med all rätt. Egentligen borde inte FN arrangera en världskonferens i ett land där barnens mänskliga rättigheter kränks på ett så grymt sätt. Det är absurt och omöjligt att förstå hur man kan skjuta barn på det här viset.

Jag har föreslagit i min motion att Sverige skall använda biståndspengar för att förbättra situationen för gatubarnen. Barnen behöver vuxna som engagerar sig och ser till att de åtminstone får mat och logi.

Utskottet utgår från att regeringen aktivt verkar för att barnkonventionen efterlevs och att situationen för gatubarnen i Brasilien förbättras. Jag vet att biståndsministern har ett starkt engagemang när det gäller dessa barn. Jag har själv haft frågan uppe tillsammans med ministern och fått det bekräftat. Jag vet att också många av riksdagens ledamöter har upprörts av behandlingen av gatubarnen. Jag tror att det finns anledning att återkomma i den här frågan, och att följa den och se till att den får en lösning.

De mänskliga rättigheterna i Östtimor och på Västpapua kränks också dagligen. Indonesien har fått den internationella opinionen emot sig genom den upprörande massakern för ett halvår sedan. Just nu pågår rättegångar i Östtimor. Den svenska regeringen har genom utrikesministern tidigare här i kammaren deklarerat att man följer dessa rättegångar noga. Det är mycket angeläget att man gör det och att det internationella samhället sätter press på Indonesien när det gäller respekten för de mänskliga rättigheterna; i dem ingår också att få sin sak prövad på ett opartiskt sätt i en rättegång. Men det gäller också att sätta press på Indonesien när det gäller den östtimoresiska befolkningens rätt att få bestämma över sin framtid i enlighet med FN:s beslut.

Det svenska biståndet bör sättas i relation till dessa förhållanden. Det är bra med det besked som vi får genom betänkandet att regeringen inte anser att det är aktuellt med några u-krediter till Indonesien under den närmaste tiden. Jag hoppas att man inte tänker ge några u-krediter eller andra former av bistånd till Indonesien så länge man begår dessa kränkningar. Däremot bör man ju ge bistånd direkt till det östtimoresiska folket och till den västpapuanska befolkningen. Det gör man också i dag. Det sker genom internationella Röda korset. Regeringen har sagt att man är positiv till att kunna öka biståndet genom Röda korset.

Jag anser att man bör överväga om man inte kan utnyttja katastrofbiståndet och ge det direkt till frivilligorganisationer i Östtimor och på Västpapua.

Slutligen vill jag ta upp frågan om bistånd i Västra Sahara och till Polisario. Jag har vid ett flertal tillfällen tillsammans med andra folkpartister motione-

rat om att man skulle kunna ge bidrag direkt till Polisario. Det skulle också vara ett sätt att erkänna Polisario som en representant för det västsahariska folket.

Jag har tidigare inte fått någon verklig förståelse från regeringens sida. Jag hade en diskussion med Lena Hjelm-Wallén, som ansåg att biståndet måste gå via frivilligorganisationer. I detta utskottsbetänkande framför man att det skulle kunna vara möjligt att ge bistånd direkt till Polisario. Jag tycker att regeringen bör fundera över den möjligheten. Polisario har ju visat att man kan fördela bistånd och att det kommer människorna till del. Det är ett mycket starkt behov hos den västsahariska befolkningen, som sedan lång tid väntar på den fredsprocess som nu borde ha resulterat i en folkomröstning, men som försenats betydligt med anledning av Marockos agerande.

Därför är det angeläget att detta bistånd kan ges och kommer människorna till del. Inte minst med hänsyn till de problem som finns i Algeriet är det västsahariska folket än mer utsatt.

Däremot har jag inte fått riktigt gehör i fråga om krediterna till Marocko. Jag tycker att man borde överväga att inte ge bistånd eller krediter till Marocko med tanke på Marockos agerande i fredsprocessen.

Det står i betänkandet att det inte är regeringens uppgift att överväga vem som saboterar denna fredsprocess eller ej och att ta ställning till detta. Jag tycker att utskottet åtminstone kunde ha uttalat sig och sagt att man i detta läge inte ger några krediter till Marocko, eftersom Marocko ändå uppenbarligen saboterar den fredsprocess som har påbörjats, men som inte alls har kommit så långt som den borde ha gjort.

Anf. 79 BJÖRN SAMUELSON (v):

Herr talman! Regeringen hävdar att en anslutning till EG inte kommer att föranleda någon omläggning av kursen för den svenska biståndspolitiken. Det handlar bara om att kanalisera en del av biståndet genom EG, vilket sägs vara förenligt med våra biståndspolitiska mål. Det övriga svenska biståndet kommer, som EG ser ut i dag, att påverkas endast i mindre grad.

Som EG ser ut i dag – ja. Men redan den 1 januari kommer den Europeiska unionen att börja utvecklas enligt Maastrichtfördraget. Här skall man säkerställa ett konsekvent utrikespolitiskt handlande, och det omfattar inte bara utrikes- och säkerhetspolitiken utan även biståndspolitiken. Det finns ett avsnitt om bistånd, där det bl.a. heter att EG och medlemsstaterna skall samordna sin biståndspolitik och konsultera varandra om sina biståndsprogram. De skall samordna sitt uppträdande i internationella organisationer och på internationella konferenser. Unionen skall tala med en röst.

Då måste vi fråga oss: Hurdan är EG:s biståndspolitik? Ligger den i linje med de biståndspolitiska mål som riksdagen fastlagt?

EG:s u-landspolitik kritiserades i den rapport om den ekonomiska krisen i Afrika, som FN:s generalsekreterare presenterade i somras. Om Loméavtalet sades: "Det måste emellertid påpekas att de afrikanska, karibiska och Stillahavsländerna nu har en mindre andel av EG-marknaden än när det första Loméavtalet undertecknades."

GATT kom förra våren med hård kritik av EG:s protektionism, som sades ha slagit hårt mot u-länderna. GATT uttryckte förhoppningen att Uruguay-

rundan skulle åstadkomma både en sänkning av EG:s generella yttre protektionism och en minskning av skillnaderna i behandlingen av leverantörer från tredje land.

EG:s biståndspolitik är byråkratisk som så mycket annat inom EG. Utbetalningarna släpar långt efter. Bindningen till uppköp i EG-länder är förhållandevis hård, uppåt 95 % i Lomé III. Livsmedelsbiståndet konkurrerar ut u-landsbönder. Av jordbruksbiståndet går väldigt mycket till exportgrödor och storskaligt jordbruk. Fler exempel skulle kunna anföras på hur EG:s handels-, jordbruks- och biståndspolitik nog strider mot våra biståndspolitiska mål. Om Sverige skulle bli medlem i EG, så skulle vi sannolikt tvingas återinföra multifiberavtalet, vilket inte vore särskilt u-landsvänligt.

Därför tycker vi att Sverige skall vara försiktigt och inte samverka med EG på biståndsområdet. Det finns andra typer av samarbete på biståndssidan om man vill ha det. Vi tycker inte att man skall börja samverka med EG på biståndsområdet redan före ett medlemskap.

Anf. 80 DANIEL TARSCHYS (fp) replik:

Herr talman! Björn Samuelson fann en mängd fel i EG:s u-landspolitik. En fråga: Hur tror Björn Samuelson att vi bäst kan påverka EG:s u-landspolitik – genom att vara medlemmar, eller genom att stå utanför?

Anf. 81 BJÖRN SAMUELSON (v) replik:

Herr talman! Det framgick av mitt anförande att vi inte behöver vara medlemmar i EG för att bedriva en bra biståndspolitik.

Vissa farhågor hyser också utskottet, som skriver på s. 49: "Utskottet delar denna bedömning men vill gärna samtidigt understryka vikten av att Sverige såväl i förhandlingarna om medlemskap som i den eventuella kapaciteten av medlem värnar om den hittillsvarande svenska ambitionsnivån på biståndsområdet."

Utskottet gör väl ändå här en viss markering, eller hur skall det tolkas?

Anf. 82 DANIEL TARSCHYS (fp) replik:

Herr talman! Jag hyser inga som helst farhågor för att Sverige inte skall kunna föra en egen biståndspolitik i framtiden.

Men jag ställde en fråga till Björn Samuelson, som fann så många fel i EG:s u-landspolitik, som är så viktig för u-länderna: Hur anser Björn Samuelson att vi bäst kan påverka EG:s biståndspolitik – genom att vara med eller genom att stå utanför?

Anf. 83 BJÖRN SAMUELSON (v) replik:

Herr talman! Daniel Tarschys vet att jag inte vill sälja ut Sverige till EG. Jag vill inte ingå i den europeiska unionen. Jag anser att det finns andra former för internaionellt samarbete. Det sade jag också.

Om EG är öppet kan det i dialog, diskussion och debatt med Sverige finnas möjligheter för Sverige att ge sina synpunkter. Om vi har riktigt på fötterna kan vi då också påverka deras politik i de avseenden vi anser att den inte överensstämmer med den biståndspolitik vi vill föra.

Anf. 84 ANITA PERSSON (s):

Herr talman! Jag skall fatta mig mycket kort, men vill göra några tillägg till debatten. Den har i stort sett varit bra. Kvinnornas och barnens, speciellt gatubarnens situation, har blivit belyst.

Jag har med tillfredsställelse kunnat konstatera att regeringen fortsatt på den socialdemokratiska linjen att öka bidragen till familjeplaneringsorganisationerna UNFPA och IPPF. Deras verksamheter är oerhört viktiga för att förbättra tillståndet för de allra fattigaste. Att det går att förbättra situationen kan vi se här i Sverige, där situationen i början på 1900-talet var jämförbar med många u-länders förhållanden i dag.

Om vi inte hjälper u-länderna kommer världens befolkning att uppgå till 6,3 miljarder år 2000. Därav kommer 95 % att återfinnas i u-länderna. Men det är ett problem inte bara för människorna, utan också för den totala världsmiljön. Det är alltså viktigt att vid miljökonferensen i Rio även befolkningsfrågan tas upp.

Jag vill därför liksom utrikesutskottet uppmana regeringen att agera kraftfullt med denna fråga vid Undset-konferensen.

En av orsakerna till den snabba folkökningen är de medicinska framstegen, med bl.a. vaccinationer, som har lett till att dödligheten har minskat. Detta är ju glädjande. Men vi har sörjt för en överlevnad utan motsvarande generell utveckling. Detta har resulterat i en obalans mellan befolkning och resurser, med tilltagande fattigdom och en förstörd miljö.

Därför är familjeplaneringen viktig, då den leder till att föräldrar inte skaffar fler barn än de och samhället kan föda, uppfostra och ge en rimlig välfärd. Befolkningsutvecklingen är i dag sådan, att även om miljoner människor dör av svält, ersätts de av nya inom ett halvår.

Människor har i alla tider försökt använda olika födelsekontrollerande åtgärder. När dessa misslyckas har man tagit till abort för att begränsa barnafödandet, ofta med förödande konsekvenser för kvinnors hälsa. Världshälsoorganisationen beräknar att det årligen görs 36–53 miljoner aborter i världen. Över en halv miljon kvinnor beräknas varje år dö i samband med havandeskap. Många av dessa dödsfall – 125 000–170 000 – antas ha sin orsak i kvackares aborter.

En av biståndets angelägnaste uppgifter är att verka för att moderna preventivmetoder kommer u-länderna till del. En effektiv familjeplanering är först som sist en mänsklig rättighet av avgörande betydelse för kvinnors och familjers hälsa och därmed också för nationernas välfärd. Att bidra till en familjeplaneringsservice som ger människorna i u-länderna tillgång till de preventiva metoder som de efter moget övervägande finner bäst passar dem är en mycket angelägen humanitär insats, som är värd ett utökat stöd.

Herr talman! Jag vill också framföra min besvikelse över att professuren för internationell mödrahälsovård ännu inte har blivit tillsatt. Jag har under flera år motionerat i denna fråga, och jag var glad över den behandling frågan fick förra året. Behovet av denna professur är stort, och det insåg den socialdemokratiska regeringen, som uppmanade SAREC att tillsätta professuren. Cirka en halv miljon kvinnor dör varje år i u-länderna i graviditets- och förlossningskomplikationer. Det motsvarar en jumbojetkatastrof var fjärde timma, med 250 förlossningskvinnor ombord på planet, dygnet runt

och året om. Barn till kvinnor som omkommit i graviditets- eller förlossningskomplikationer löper 95 % risk att dö innan de uppnått fem års ålder. Till detta kommer också spridningen av HIV och aids, som är mycket omfattande i u-länderna. T.ex. har 40 % av alla nyfödda i Uganda HIV-smitta förutom andra infektioner.

Jag vill således uppmana regeringen att se till att SAREC får resurser så att man omgående kan tillsätta denna professur, då den är oerhört angelägen.

Herr talman! Jag har inget särskilt yrkande, men jag biträder självfallet samtliga socialdemokratiska reservationer.

Överläggningen var härmed avslutad.

Beslut

Mom. 4 (de biståndspolitiska målen)

Utskottets hemställan bifölls med 281 röster mot 14 för meningsyttringen av Bertil Måbrink i motsvarande del. 3 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 10 (u-ländernas skuldsituation)

Utskottets hemställan – som ställdes mot meningsyttringen av Bertil Måbrink i motsvarande del – bifölls med acklamation.

Mom. 22 (utredningar)

Utskottets hemställan bifölls med 287 röster mot 13 för meningsyttringen av Bertil Måbrink i motsvarande del.

Mom. 25 (biståndet och EG)

Utskottets hemställan – som ställdes mot meningsyttringen av Bertil Måbrink i motsvarande del – bifölls med acklamation.

Mom. 32 (bidrag till UNHCR)

Utskottets hemställan bifölls med 171 röster mot 131 för reservation 1 av Pierre Schori m.fl.

Mom. 33 (UNRWA)

Utskottets hemställan bifölls med 172 röster mot 131 för reservation 2 av Pierre Schori m.fl.

Mom. 34 (övriga multilaterala insatser)

Utskottets hemställan bifölls med 149 röster mot 25 för reservation 3 av Pierre Schori m.fl. 129 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 38 (röstregler och öppenhet inom Världsbanken)

Utskottets hemställan – som ställdes mot meningsyttringen av Bertil Måbrink i motsvarande del – bifölls med acklamation.

Mom. 39 (Världsbankslån till Iran)
Utskottets hemställan – som ställdes mot meningsyttringen av Bertil Måbrink i motsvarande del – bifölls med acklamation.

Mom. 43 (C 1 Bidrag till internationella biståndsprogram)
Utskottets hemställan bifölls med 278 röster mot 23 för reservation 4 av Lars Moquist.

Mom. 44 (långsiktigt biståndssamarbete med de afrikanska länderna)
Utskottets hemställan bifölls med 172 röster mot 131 för reservation 5 av Pierre Schori m.fl.

Mom. 46 (medelsram för Moçambique)
Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 6 av Pierre Schori m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 47 (medelsram för Namibia)
Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 7 av Pierre Schori m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 48 (medelsram för Tanzania)
Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 8 av Pierre Schori m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 49 (medelsram för Uganda)
Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 9 av Pierre Schori m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 50 (medelsram för Zimbabwe)
Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 10 av Pierre Schori m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 51 (medelsram för Bangladesh)
Utskottets hemställan bifölls med 147 röster mot 22 för reservation 11 av Pierre Schori m.fl. 132 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 52 (medelsram för Indien)
Utskottets hemställan bifölls med 149 röster mot 24 för reservation 12 av Pierre Schori m.fl. 130 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 53 (medelsram för Laos)
Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 13 av Pierre Schori m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 54 (medelsram för Sri Lanka)
Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 14 av Pierre Schori m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 55 (medelsram för Vietnam)
Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 15 av Pierre Schori m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 58 (medelsram för anslagsposten Demokrati, mänskliga rättigheter och humanitärt bistånd)
Utskottets hemställan – som ställdes mot meningsyttringen av Bertil Måbrink i motsvarande del – bifölls med acklamation.

Mom. 59 (humanitärt bistånd till södra Afrika)
Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 16 av Pierre Schori m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 63 (katastrofbistånd)
Utskottets hemställan bifölls med 272 röster mot 23 för utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till yrkandena 1 och 3 i motion U230 av Ian Wachtmeister m.fl. 6 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 66 (bistånd till Västbanken och Gaza)
Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 17 av Pierre Schori m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 70 (medelsramen för särskilda program)
Utskottets hemställan bifölls med 161 röster mot 23 för reservation 18 av Pierre Schori m.fl. 118 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 74 (C 2 Utvecklingssamarbete genom SIDA)
Utskottets hemställan bifölls med 274 röster mot 23 för reservation 19 av Lars Moquist. 2 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 75 (medelsram för forskningsstöd genom SAREC)
Utskottets hemställan bifölls med 279 röster mot 23 för reservation 20 av Lars Moquist.

Mom. 81 (IMF och skuldlättnadsåtgärder)
Utskottets hemställan – som ställdes mot meningsyttringen av Bertil Måbrink i motsvarande del – bifölls med acklamation.

Mom. 82 (medelsram för anslagsposten Stöd till ekonomiska reformprogram och skuldlättnadsåtgärder)
Först biträddes reservation 21 av Pierre Schori m.fl. med 75 röster mot 23 för reservation 22 av Lars Moquist. 201 ledamöter avstod från att rösta.
Härefter bifölls utskottets hemställan med 149 röster mot 23 för reservation 21 av Pierre Schori m.fl. 129 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 85 (C 3 Andra biståndsprogram)
Utskottets hemställan bifölls med 277 röster mot 23 för reservation 23 av Lars Moquist.

Mom. 86 (C 4 Styrelsen för internationell utveckling)

Utskottets hemställan bifölls med 278 röster mot 23 för reservation 24 av Lars Moquist.

Mom. 89 (C 6 SAREC)

Utskottets hemställan bifölls med 275 röster mot 24 för reservation 25 av Lars Moquist. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 90 (C 7 Nordiska Afrikainstitutet)

Utskottets hemställan bifölls med 278 röster mot 22 för reservation 26 av Lars Moquist.

Mom. 94 (total medelsram för biståndet)

Först biträddes reservation 27 av Lars Moquist med 27 röster mot 23 för meningsyttringen av Bertil Måbrink i motsvarande del. 249 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter bifölls utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 27 av Lars Moquist – genom uppresning.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

4 § Undantag från skatteplikt till mervärdesskatt för vissa tjänster inom sjukvårdsområdet, m.m.

Föredrogs

skatteutskottets betänkande

1991/92:SkU24 Undantag från skatteplikt till mervärdesskatt för vissa tjänster inom sjukvårdsområdet, m.m. (prop. 1991/92:122).

Anf. 85 INGER LUNDBERG (s):

Herr talman! Det går undan i Bo Lundgrens vrå på finansdepartementet. Gamla moderatreservationer vaskas fram som nya propositioner. Nu stöds de av dem som tidigare ställde upp på en solidarisk finansiering av välfärden.

Denna snabbhet har lett till okänslighet för de krav som dagens konjunktur har gett upphov till och för de satsningar på jobben som behövs. Resultatet såg vi när budgetpropositionen lades fram i våras. När de välavlönade fick lägre skatter på förmögenheter och pensionsförsäkringar, försvann pengar som skulle säkra framtidssatsningar på vuxenutbildning, byggande och ett tryggt sjukförsäkringssystem. En försvagad offentlig sektor blir ett hot mot sysselsättning och välfärd. Konsekvenserna ser vi i ständigt ökande arbetslöshetssiffror.

Men, herr talman, det är inte bara politiska brister i de många, och snabbt framtagna, propositioner som kommer från finansdepartementet.

I dag skall vi ta ställning till regeringens proposition om att också sjukvård, tandvård och social omsorg som utförs på uppdrag skall vara momsbefriade. När skattereformen antogs var riksdagen enig om att det inte var skattereg-

lerna som skulle avgöra vem som skulle utföra en tjänst. Därför är grundkraven i propositionen logiska.

Vi har inte några principiella invändningar mot propositionen. Det hade inte majoriteten heller, inte när propositionen kastades fram, inte när motionstiden gick ut, inte på förmiddagen dagen innan skatteutskottet skulle behandla propositionen. Men kvällen före ringer en företagare till en företrädare för majoriteten och visar på att konsekvenserna blir jobbiga för den som utför sjuktransporter.

Den 30 mars aktualiseras en komplikation. Den 31 mars föreslås utskottet ta ställning till ett utskottsinitiativ som innebär att sjuktransporter skall vara momsbelagda. Den 1 april skall betänkandet justeras. Det går undan.

Så här får det inte gå till. Riksdagen måste kunna räkna med att regeringen har gjort en grundlig beredning av de ärenden som vi skall ta ställning till. Riksdagens beslut får inte bero av att utskotten i elfte timmen uppmärksammas på komplikationer och tvingas att agera både utredare och beslutsfattare. Ingen har haft en ärlig chans att analysera om och i så fall var det finns risk för smittoeffekter om sjukresorna momsbeläggs. Berörda myndigheter och organisationer ges inte en chans att lägga fram synpunkter på förslagen.

Propositionen är inte ordentligt beredd. Skatteutskottet borde enhälligt ha föreslagit återremiss till regeringen. Men icke. Hur slarviga propositionerna än är skall de till varje pris genom riksdagen.

Det kan vi socialdemokrater inte acceptera. Därför föreslår vi att propositionen återremitteras till regeringen för snabb handläggning. Ärendet bör återkomma under vårriksdagen. Det bör ändå vara möjligt att se över om det finns andra effekter av propositionen som inte är beaktade.

Smittoefffekter av en momsbeläggning måste studeras. Riksdagen har tidigare beslutat om ett särskilt schablonbidrag till kommunerna för den mervärdesskatt som de indirekt belastas av när de handlar av företag som inte är skattskyldiga. Ingen som helst analys av hur det fungerar i praktiken finns i propositionen. Nog är det ett minimikrav när ändringar görs i systemet. Samtidigt är det rimligt att regeringen ser över hur en skattebeläggning av sjuktransporterna kan förenas med de anpassningar ett EG-medlemskap kräver.

Det är illa nog att den proposition som vi behandlar i dag är slarvigt beredd av regeringen. Värre är att den inte är ensam. I går behandlade skatteutskottet ytterligare en regeringsproposition, som utmärks av samma ytliga beredning som den vi behandlar i dag. Också där kan det komma ett utskottsinitiativ. Det hade inte varit nödvändigt om regeringen bemödat sig om litet större noggrannhet.

Herr talman! Jag yrkar bifall till socialdemokraternas reservation 1 under mom. 1.

På andra områden har regeringen inte lika bråttom. I motion Sk314 uppmärksammar Kaj Larsson och Bengt Silfverstrand missförhållanden på skatteområdet. De vill att riksdagen begär en översyn av de bestämmelser som gäller beskattningen av landbaserade turistresor. Resor inom landet är beskattade. Gör vi däremot en resa till ett annat land räknas det som export. Då blir också den del av resan som sker i Sverige skattefri.

Nog måste vi hålla med Larsson och Silfverstrand om att det inte fungerar. Visst måste det kännas konstigt för den som skall åka till Storlien att ta en "repa" in i Norge för att komma undan skatten. Inte är det särskilt bra för skattemoralen om resan från Kiruna till Helsingborg innehåller en utflykt till Helsingör, inte på grund av Hamlet eller wienerbröd eller Tuborg, utan bara för att reseföretaget skall komma undan skatten. Både kommittén för indirekta skatter och föredragande statsråd uppmärksammade att reglerna kunde komma att betyda problem. Men de menade att det fick tas upp när man sett utvecklingen. Nu har vi sett den, och den är inte bra på det här området.

Vi skall ha ett skattesystem som vi alla kan ha respekt för. Då är det rimligt att regeringen gör en översyn av bestämmelserna så att inte lockelsen att bli skattesmitare blir för stark. Uppriktigt sagt, Karl-Gösta Svenson, moderaternas skatteexpert, är det inte litet prestigefyllt att inte kunna göra ett tillkännagivande till regeringen att det faktiskt är bråttom och att det behövs en översyn?

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservation 3 under mom. 5. Det skulle sätta fart på regeringen på ett område där takten inte är densamma som den är på de områden där man vill sänka skatterna för höginkomsttagarna.

En sak till, herr talman! Ett parti har yrkat bifall till i stort sett varenda motion som innehåller förslag om momsbefrielse eller momssänkning, nämligen Ny demokrati. Här finns allt från hästfoder och dubbelfyrar till gallerier och doktorsavhandlingar.

Här finner vi också motion Sk617. Jag riktar mig till Ny demokratis företrädare. Om ni än en gång läser den här motionen och ser hur ni har uttryckt er och vad ni faktiskt har skrivit, skäms ni inte litet grand då?

Anf. 86 PETER KLING (nyd):

Herr talman! Jag tänker börja mitt anförande med att tala om två motioner. Den ena är författad av socialdemokraten Ulla-Britt Åbark och centerpartisten Ivar Franzén och den andra av folkpartisterna Ingela Mårtensson och Erling Bager. Motionerna handlar om avdragsrätt för ingående moms för ideella föreningar och stiftelser som restaurerar statligt ägda byggnader. Vi i Ny demokrati tycker att dessa motioner är mycket bra.

Om en stiftelse bildas som investerar skattade pengar i statligt ägda byggnader, är det bra och rimligt att denna stiftelse momsbefrias. Det ger klara fördelar för staten. Dels behöver staten inte investera själv med tanke på restaureringar, dels skapar det arbetstillfällen. Skattemedel kommer även in. Hur får man då in skatter? Jo, denna stiftelse måste givetvis ha folk som utför arbetena, som elektriker, rörläggare och murare. För dessa yrkesmän betalas, som alla vet, sociala avgifter och skatt.

De här två motionerna ger enbart vinnare. Därför ställer vi i Ny demokrati oss bakom sådana här motioner. De byggnader det gäller är av kulturellt värde för oss i Sverige – motionärerna åsyftar speciellt en fyr utanför Hallands kust, vilken har ett stort kulturellt värde. Jag hoppas verkligen att de fyra motionärerna, som jag har nämnt, röstar för sina motioner litet senare i dag. Jag hoppas verkligen att de inte kommer att trycka på avstå-knappen, utan att de står loppet ut för det som de har sagt. Jag hoppas vidare att de

verkligen inte har gått ut i sin hemort i syfte att åstadkomma litet reklam och komma i viss tidning, för att därefter inte stå för det som de en gång har skrivit.

Fru talman! Jag vill dessutom tala om något annat som borde vara fritt från moms enligt Ny demokratis mening, nämligen fotvården. Motionärer från Centerpartiet, Moderaterna och Socialdemokraterna tar upp detta problem. Tyvärr låser sig emellertid socialdemokraterna i sin motion vid att fotvården skall ges efter remiss av läkare eller legitimerad sjuksköterska. Efter en momsbefriad fotvård kan man däremot kräva att fotvården skall vara legitimerad i sig själv.

Vilka människor utnyttjar då fotvården? Jo, det är sockersjuka och gamla människor, hos vilka det upptäcks sår, svullnader, bölder m.m., vilket i det långa loppet kan leda till amputeringar, m.m. Vi menar bestämt: Momsbefria fotvården och se den som sjukvård i sig. Det kan på sikt leda till stora besparingar för samhället.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservation nr 2 under mom. 3, reservation nr 8 under mom. 10 samt slutligen reservation nr 9 under mom. 14.

Anf. 87 LARS BÄCKSTRÖM (v):

Herr talman! I betänkande SkU24 behandlas vissa momsfrågor och enligt uppgift kommer kammaren tämligen snart att få anledning att diskutera betydligt större momsfrågor, varför jag tänker fatta mig tämligen kort i detta ärende.

För att kommentera mom. 1 och den socialdemokratiska reservationen har vi en egen meningsyttring. Vi menar att den tekniska lösning som utskottet har valt när det gäller sjuktransportproblemet troligtvis är den riktiga. Vi vill dock instämma i kritiken att ärendet beredningsmässigt har forcerats fram i utskottet och att det, enligt vår mening, med god vilja hade varit möjligt att återremittera ärendet till departementet för att få ett mer utförligt beslutsunderlag. Vi stöder därför Socialdemokraternas reservation i detta avseende.

Jag yrkar bifall till Vänsterpartiets meningsyttringar avseende mom. 2, 3 och 5. Dessa meningsyttringar rör frågor om mervärdesskatten på livsmedel, hotell- och restaurangtjänster och persontransporter. Det är tre viktiga områden. Vi vet att man i regeringskansliet diskuterar en generell momssänkning. Det vore dock, menar vi, en tvivelaktig åtgärd. Det vore en oerhört kostsam skattesänkning med tvivelaktiga samhällsekonomiska effekter.

Vi i Vänsterpartiet säger att Sverige med tanke på det dramatiskt växande budgetunderskottet – troligtvis runt 100 miljarder från tidigare 70 – inte har råd med stora skattesänkningar. Skatteuttaget kan däremot naturligtvis omfördelas och göras så effektivt som möjligt samhällsekonomiskt sett. Alla skatteuttag innebär att man stör marknadens funktion. Det gäller då att man fördelar skatter så att de dels stör så litet som möjligt, dels blir så effektiva som möjligt fördelningspoliskt sett.

Vissa skattesänkningar kan vara effektiva samhällsekonomiskt sett. Det har den borgerliga sidan rätt i. Vänsterpartiets samlade budgetförslag innebär att Sverige budgetåret 1992/93 står kvar på det skatteuttag som gällde föregående budgetår. Vi förespråkar alltså inte något höjt skatteuttag utan

ett oförändrat skatteuttag. Inom ramen för detta har vi pekat på att det är möjligt att sänka vissa skatter, t.ex. när det gäller livsmedel. Det är naturligtvis av fördelningspolitiska skäl som vi driver detta krav.

En sänkning av mervärdesskatten på hotell- och restaurangtjänster kan ge dynamiska effekter på ekonomin. Jag återkommer till den berömda visan om djur som är små men ändå finns, för ibland är de här effekterna små, mycket små. Här kan man dock förvänta sig positiva effekter. Sverige har ett högt löneläge, och om man vill hålla en hög nivå på välfärden i samhället kombineras det ofta med ett högt löneläge internationellt sett. Löneläget är dock inte dramatiskt högt i Sverige. Det är emellertid högre än i vissa andra konkurrentländer.

Ett sätt att minska kostnaderna för den här produktionen är naturligtvis att minska skatteuttaget. I det här läget skulle man kunna gå in med en form av chockterapi i syfte att stimulera näringen. Vi har visat hur man kan finansiera förslaget som skulle möjliggöra att näringen helt befrias från mervärdesskatt, vilket skulle gynna svenskt tjänstenetto. Vi skulle också få in turistintäkter och minska utflödet av turistresor.

De dynamiska effekterna är naturligtvis inte alldeles omedelbara. Man bör så att säga inte kalkylmässigt ta in dem i sitt budgetförslag, eftersom de är svårskattade. Därför har vi sagt att de skattesänkningar som genomförs skall finansieras. Man skall ha en säkerhetsmarginal. I vår motion i den här frågan har vi också sagt att vi, om riksdagen inte vill tillstyrka ett förslag om total skattebefrielse, i andra hand kan tänka oss ett tillkännagivande om en nedtrappning av nivån.

Ny demokrati har lanserat förslaget att enbart sänka nivån. Där borde vi ha kunnat nå ett mått av enighet, men vi har inte gjort det, och det beror på att Ny demokrati icke vill finansiera detta till någon del. Tyvärr har vi inte kunnat ena oss, eftersom vi menar att skatterna kan sänkas på vissa punkter och omfördelas men att man då måste skaffa intäkter på annat håll.

De förslag som vi har ställt för att finansiera våra skattesänkningar går framför allt ut på att man kan slopa grundavdraget vid inkomster över brytpunkten. Där man betalar statlig skatt behövs inte något grundavdrag. Jag vill ta tillfället i akt i dag och framföra detta, för det diskuteras i regeringskansliet att slopa schablonavdraget, något som skulle leda till kontrollproblem. Det är att ta bort ett avdrag som gynnar människor med låga inkomster.

Det finns alltså ett annat instrument att gripa till om man vill genomföra ändringar i avdragssystemet – det gäller de mer generella avdragen – och det är att se till att grundavdraget slopas för de inkomster där statlig skatt utgår. Det skulle vara fördelningspolitiskt riktigt och i motsats till några andra alternativ som diskuterats inte medföra kontrollproblem.

Det är därför som jag nu tar tillfället i akt och säger till regeringens företrädare och Karl-Gösta Svenson: Krångla inte till Sveriges skattesystem. Slopa inte schablonavdraget, men väl grundavdraget för inkomster över brytpunkten. Det är en enkel metod, leder inte till kontrollsvårigheter och är fördelningspolitiskt riktig. Det ger dessutom stora och påtagliga skatteintäkter, som möjliggör skattesänkningar på vissa andra områden. Så kan man fördela

om skattetrycket fördelningspolitiskt riktigt och få positiva effekter i samhällsekonomin.

En sak som kunde få såväl positiva samhällsekonomiska effekter som positiva miljöeffekter, och som behandlas under mom. 5, är att mervärdesbeskattningen av kollektiva personfordon slopas. Det gäller en verksamhet som till mycket stor del är skattefinansierad. Här har vi ett exempel på vad Moderaterna brukar kalla rundgång. Man lägger en skatt på dessa kollektiva transporter, och så finansierar man det via bidrag, som finansieras via skatter. Vi vet att de kollektiva transportsystemen måste få dessa subventioner för att kunna upprätthålla en rimlig prisnivå, så att man kan minska behovet av privat bilism i tätorterna. Det vore samhällsekonomiskt oerhört effektivt att minska eller helt slopa, som vi föreslår, mervärdesbeskattningen av de kollektiva transporterna. Det skulle också gynna den turistnäring som vi vill gynna.

Tyvärr kommer vi att få avslag på denna punkt. Vi vet hur det kommer att bli vid voteringen. Jag tycker ändå att regeringen borde fundera på att göra riktade skattesänkningar, där det är samhällsekonomiskt optimalt, miljömässigt positivt och fördelningspolitiskt riktigt, i stället för att krångla till skattesystemet. Det är mycket märkligt att man är inne på sådana tankegångar.

På vissa andra punkter, herr talman, har vi sympatier för vissa reservationer. Det gäller t.ex. reservation 7 under mom. 9. Vi menar där att det pågår ett positivt arbete redan inom regeringskansliet. Det gäller länsmuseernas situation. Vi har inte ställt oss bakom den reservationen. Vi ställer oss naturligtvis bakom de övriga meningsyttringar som vi har i betänkandet, men för att förenkla ärendebehandlingen yrkar vi inte bifall till dem. I slutvoteringen kommer vi att stödja socialdemokraternas reservation 3 under mom. 5 om persontransporter.

Anf. 88 PETER KLING (nyd) replik:

Herr talman! Lars Bäckström nämnde att vi kanske kunde komma överens om hotell- och restaurangmomsen. Vi har yrkat på 12,87 %. Lars Bäckström sade att han vet att det finns dynamiska effekter att hämta här.

Vi kan självklart inte gå med på att slopa grundavdraget. Jag tror att Lars Bäckström inte är med på vår finansiering, som innebär att vi minskar anslaget till hemspråksundervisningen med en miljard och organisationsbidraget med ett par tre miljarder.

Sedan får man en dynamisk effekt om man sänker hotell- och restaurangmomsen och turistmomsen över huvud taget. Vi vet att 10 000 arbetstillfällen kostar staten 1,3 miljarder – om man alltså är arbetslös i stället för att ha arbete. Vi vet att turistexporten ligger på i runda tal 19 miljoner och är större än bilexporten. Så det finns mycket att ta här, Lars Bäckström.

Det vore väl inte så orimligt att även Lars Bäckström tänkte på dynamiska effekter och eventuellt gick med oss i fråga om minskat organisationsbidrag och minskat bidrag till hemspråksundervisning.

Anf. 89 LARS BÄCKSTRÖM (v) replik:

Herr talman! Att den här åtgärden får positiva effekter är alldeles givet, annars skulle vi inte föreslå den; det vore ju komplett meningslöst. Det sade

jag också i mitt anförande. När vi talade med en av fru Thatchers favoriter, Mr. Peter Lilly, i det engelska parlamentet och frågade honom om dynamiska effekter och finansiering, sade han: Vi tror inte på trolleri i det här landet.

Det är viktigt för oss att tänka på att det inte finns perpetuum mobile som är helt självgenererande.

Men för att diskutera finansieringsformer: Det är väl inte så naturligt att Ny demokrati inte kan tänka sig att slopa grundavdraget. Det finns ju ledande företrädare för Ny demokrati, t.ex. ledamoten Bert Karlsson, i denna kammare som påpekat att Ny demokrati vill driva fördelningspolitik. Att slopa grundavdraget för inkomster över brytpunkten är hårdhänt med rättvis fördelningspolitik, en tämligen enkel åtgärd.

Jag måste erkänna att vi inte kan tänka oss att dra in anslagen till hemspråksundervisningen. Det vore oss komplett främmande. Men låt oss diskutera mer kring finansieringsfrågorna, så kanhända det kan finnas ett mått av samsyn. Då kan det tänkas att fler partier börjar fundera över åtgärden att minska mervärdesbeskattningen av hotell- och restaurangtjänsterna, av regionalpolitiska skäl och av skälet att vi då kan öka turismen inom landet.

Detta är en sak som vi får arbeta vidare på, men vi får också ha i åtanke att det inte enbart är statsmakternas fel att det finns problem inom turistnäringen. Det finns en stor överetablering och spekulationsverksamhet. Men vi får arbeta på många fronter för att få ett bättre sakernas tillstånd. Debatten får gå vidare.

Anf. 90 PETER KLING (nyd) replik:

Herr talman! Lars Bäckström säger att han inte tror på några dynamiska effekter. Till att börja med vill jag tala om att vi nu har fått ett, förhoppningsvis, bättre fungerande turistorgan som kan tillföra en exportökning på 20–25 %. Där har vi ett bra underlag, 4–5 miljarder, att ta in skatter på. Det är alltså pengar som spenderas i Sverige av utlänningar.

Låt oss titta på underskottet, som nu kanske närmar sig 100 miljarder. Det är en väsentlig dynamisk effekt, på grund av att vi har så pass höga skatter som vi har.

Anf. 91 LARS BÄCKSTRÖM (v) replik:

Herr talman! För att göra det väldigt tydligt: Jag tror på dynamiska effekter av riktade skattesänkningar på vissa områden, t.ex. det område som vi talar om. Däremot vill jag inte ge mig på att på förhand tala om hur stora de blir, sätta en siffra på det hela och säga att det är finansierat nu. Det kan ta tid, innan sådana effekter slår igenom. Hur stora de blir kan man aldrig på förhand veta. Därför kan man inte ta in dem i sin finansieringskalkyl på förhand. Det är det som är min poäng.

Andre vice talmannen anmälde att Peter Kling anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 92 KARL-GÖSTA SVENSON (m):

Herr talman! Den nuvarande mervärdesskattelagstiftningen när det gäller vård, omsorg och utbildning är inte konkurrensneutral i fråga om verksam-

het som bedrivs i offentlig regi och motsvarande verksamhet i privat regi. Regeringen har därför tillsatt en utredning som skall se över dessa och andra frågor inom mervärdesskatteområdet, vilka inte uppfyller kravet på konkurrensneutralitet. I detta sammanhang är det också nödvändigt att den svenska mervärdesbeskattningen i möjligaste mån skall vara konkurrensneutral i förhållande till vad som gäller i vår omvärld.

Den proposition som ligger till grund för dagens betänkande är efterlängtad. Den nuvarande lagstiftningen på vård- och omsorgsområdet har ställt till mycket stora problem för den privata sjukvården. Som bekant, Inger Lundberg, är det Socialdemokraterna som står bakom de bestämmelser som vi för närvarande har. De nuvarande bestämmelserna har nämligen utformats så, att det enbart är det direkta tillhandahållandet av dessa tjänster till vårdtagare eller till den som åtnjuter omsorgen som omfattas av undantaget. Detta har medfört att tjänster som en underentreprenör eller uppdragstagare tillhandahåller vårdgivaren eller den som bedriver omsorgen är skattepliktiga, även om dessa tjänster i sig är av sådant slag att de skulle ha varit undantagna från skatteplikt, om de i stället tillhandahållits patienten eller den som åtnjuter omsorgen direkt av uppdragstagaren.

Den privata vårdgivare som inte utfört entreprenörstjänster av detta slag åt kommun eller landsting utan till en annan privat vårdgivare har på det här viset drabbats av klart konkurrenssnedvridande momskostnader. I de flesta fall har företagen drabbats ekonomiskt, och i vissa fall har patienter drabbats genom att de fått betala högre ersättningar. När företagen har drabbats har man inte kunnat täcka sina höjda kostnader genom det försäkringssystem som vi har i Sverige. En privat höftledsoperation kan för den enskilde patienten med tanke på de nuvarande mervärdesskattereglerna ha fördyrats avsevärt.

Med beaktande av dessa snedvridande effekter är det absolut nödvändigt att så fort som det är möjligt ändra på detta förhållande. Det är ett viktigt skäl till den snabba behandlig som vi har haft när det gäller den här frågan.

I anslutning till behandlingen i utskottet uppmärksammades att privata entreprenörer avseende sjuktransporter med därför särskilt inrättade fordon skulle drabbas negativt av de ändringsförslag som nu föreligger. Dessa är nämligen i huvudsak entreprenörer åt landstingen och därmed inne i momssystemet på grund av de bestämmelser som vi för närvarande har. Det är Socialdemokraterna som en gång i tiden har drivit fram denna lagstiftning, som inte är bra. Den är undermålig. Som bekant har landstingen avlyftningsrätt när det gäller moms. De drabbas alltså inte direkt av denna momsbeskattning. För att inte skapa en ny konkurrenssnedvridande effekt har därför utskottsmajoriteten ställt sig bakom ett initiativ till att slopa det skattefria undantaget avseende dessa transporter. Man vill i stället att dessa transporter skall jämställas med yrkesmässiga persontransporter. På så sätt skapas det neutralitet inom beskattningen.

Jag är medveten om att socialdemokraterna i utskottet har reagerat mot det snabba förfaringssättet, men utskottsmajoriteten ansåg att det för att det skulle bli någon effekt var nödvändigt att ta detta initiativ. I reservation 1 står det: "Samtidigt har det visat sig att en lösning som går ut på att sjuktransporter jämställs med normala yrkesmässiga persontransporter kan dra med

sig andra komplikationer som utskottet nu under rådande tidspress inte kan överblicka." Jag har inte hört socialdemokraterna påvisa någon komplikation. Ni talar om att det kan uppstå komplikationer, men ni har inte visat på någon. Visa mig på någon komplikation i det här avseendet, Inger Lundberg!

Sedan frågar man sig: Vad menas med att "erforderliga kontakter bör tas med berörda organisationer"? Vilka organisationer är det som bör kontaktas för att man skall få ett bättre underlag? Vidare står det någonting om de komplikationer som "framkommit vid utskottsbehandlingen". Jag återkommer till frågan om vilka komplikationer det rör sig om.

Inger Lundberg sade här att hon i och för sig ställer sig bakom propositionens förslag om att man skall ta bort de snedvridande effekterna. Likväl sägs det i reservationen att "sjuktransportväsendet även i fortsättningen får behålla sina skattefördelar på ett eller annat sätt". Skall vi behålla de bestämmelser som gäller i dagsläget, eller vad menar de socialdemokrater som står bakom reservation 1? Vill ni ta bort effekten av entreprenörsmomsen och bibehålla de negativa effekter som uppstår beträffande privata ambulansföretag? Frågan är hur man vill ha det.

Herr talman! I betänkandet behandlas också ett stort antal motioner från den allmänna motionstiden. Samtliga motioner har avstyrkts, varav en del med motiveringen att den pågående momsutredningen kommer att ta upp vissa av de frågor som är aktualiserade i motionerna.

Det finns ett antal reservationer och en meningsyttring till följd av dessa motioner. Reservationerna från Ny demokrati och meningsyttringen från Vänsterpartiets representant ger en bild av att dessa partier inte vet vilket ben de skall stå på när det gäller momsens utformning. Olika skattenivåer blandas med undantag. Lars Bäckström vill inte ha något krångel i systemet, men med hans och Vänsterns förslag som innehåller en blandning av slopande av momsen, sänkt moms osv. blir det ett krångligt system. Det blir inget renodlat system utan ett lapptäcke. Om man har mervärdesskatt med differentierade skattesatser kan man möjligtvis få ett renodlat system, men inte om man slopar momsen. Vi kan se effekterna på skattefria områden. Det har utskottsinitiativet visat exempel på.

Till Peter Kling vill jag ställa en fråga när det gäller reservationen om hästfoder, som jag tycker slår alla rekord. Bortsett från kontrollaspekten skulle det vara intressant att höra Peter Kling redogöra för om det verkligen förhåller sig så, att ridsporten i Sverige står och faller med om vi har moms på hästfoder eller inte.

I reservation 3 tas effekterna av resor upp. Om man köper en resa till Helsingör och avbryter resan i Helsingborg, kan man köpa resan momsfritt. I den proposition som var aktuell när momsen på persontransporter, turistmomsen och momsen på livsmedel sänktes står det klart och tydligt att regeringen skall återkomma för att lösa dessa problem. Riksdagen behöver således inte göra något tillkännagivande i detta avseende, eftersom frågan bearbetas inom regeringen. Därmed behöver man nog ha litet is i magen för att kunna vänta och se hur det blir på internationell basis i samband med EG när det gäller de här frågorna. Vi köper ju internationella resor, och det sker

en "clearing" med avgifter, biljetter och liknande. Det är viktigt att man har en harmonisering i det här avseendet.

Herr talman! Avslutningsvis vill jag yrka bifall till utskottets hemställan i detta betänkande och avslag på samtliga reservationer och på meningsyttringen.

Anf. 93 INGER LUNDBERG (s) replik:

Herr talman! Skattelagstiftningen är komplex. Den kräver noggrannhet och att man går igenom konsekvenserna av olika beslut.

Karl-Gösta Svenson undrade vilken komplikation som kan uppstå. Det var ju Karl-Gösta Svenson som i samband med propositionen påtalade komplikationen. Det är ju detta som har lett till ett initiativ från utskottet, där man inte har kunnat bereda denna fråga tillräckligt. Det är inte rimligt att riksdagsärenden handläggs på ett sådant sätt att ett ärende tas upp av en person den 30 mars, att ärendet kommer upp i utskottet den 31 mars och att utskottsbetänkandet justeras den 1 april. Man får då inte en rimlig chans att undersöka om det kan uppstå andra komplikationer med de förändringar som föreslås.

Karl-Gösta Svensom, som faktiskt är Moderaternas skatteexpert, måste inse att utskottet har rätt till en annan beredning. Det vore också vettigt om Karl-Gösta Svenson ringde ett samtal till finansdepartementet och bad grabbarna och tjejerna där att vara litet noggrannare. De måste se till att det avges ordentligt förberedda propositioner. Då skulle vi inte behöva hamna i den här typen av situationer. Som Lars Bäckström sade fanns det tid att ändå lägga fram propositionen under vårriksdagen.

Hade ni varit kloka nog skulle ni redan den 1 april ha ringt detta telefonsamtal till departementet och sagt att man skulle återkalla propositionen och göra en genomgång med olika myndigheter och organisationer för att se om man kan vara trygg när det gäller dessa ställningstaganden. Då hade ni inte haft några svårigheter i kammaren i detta ärende.

Beträffande den andra punkten som gäller resorna blev jag först så glad när jag hörde Karl-Gösta Svenson. Han sade nämligen att den fråga som Silfverstrand och Larsson tar upp är viktig, att den skall åtgärdas och att en utredning pågår. Då tänkte jag: Nu kommer det. Men sedan sade Karl-Gösta Svenson: Man skall nog ha is i magen. Det betyder naturligtvis att vi får vänta, men vi vill inte vänta. Därför vädjar jag till alla andra att yrka på ett tillkännagivande på denna punkt.

Anf. 94 KARL-GÖSTA SVENSON (m) replik:

Herr talman! Det är många vårdföretag som har förlorat pengar på den socialdemokratiska lagstiftning som vi i dag har när det gäller mervärdesskatt och entreprenörmoms. Mängder av patienter har fått lägga ut mycket pengar i mervärdesskatt helt i onödan på grund av denna lagstiftning. Därför är det nödvändigt att den nya lagstiftningen träder i kraft så fort som möjligt, och vi vill att den träder i kraft den 1 maj.

Effekten för privata ambulansföretag är en följd av den dåliga lagstiftningen. Det blir inga komplikationer, och det får inga smittoeffekter, eftersom de till hundra procent har sina avtal med landstinget, som har full av-

dragsrätt. De är i dag inne i systemet, och de bör vara det. Vi får därmed en minskad snedvridning i förhållande till taxi och annat genom att detta område skattebeläggs. Det är helt okej. Vi skall försöka undvika att ha områden som inte är mervärdesskattebelagda, eftersom det då blir snedvridande effekter.

När det gäller persontransporterna är det inte så jätteenkelt. Visserligen noterade jag att Inger Lundberg i sitt huvudanförande sade att Socialdemokraterna vill ha dem landbaserade. Men det står ingenting i reservationerna om de landbaserade transporterna. Jag förmodar att Socialdemokraterna då avser tåg och buss. Men däremot sägs inget om flyget. Skall flygtransporter från Skellefteå till Arlanda och vidare till Rom vara momsbefriade, eller skall moms tas ut på den del av transporten som sker inom nationen? Det är alltså många olika effekter som man måste ta ställning till. Det gäller t.ex. limousinekörningar i anslutning till flygtransporterna, då flygtransporten går direkt utomlands, och där det sker en intern transport inom landet.

Dessa frågor bearbetas också inom EG med tanke på en EG-harmonisering. Det finns stora problem när det gäller hur momsen på internationella transporter skall hanteras, eller rättare sagt när flygtransport skall ske från ett EG-land till ett annat. Om man flyger t.ex. via Zürich i Schweiz blir denna resa inte momsbelagd. Om man däremot flyger direkt till London från Bryssel blir resan momsbelagd.

Anf. 95 INGER LUNDBERG (s) replik:

Herr talman! Utvecklingen stannar aldrig. Vi behöver se över all lagstiftning. Det kommer vi att göra från tid till annan utifrån att vi får nya erfarenheter.

Vi är ense om att vi skall se över detta område. Det är viktigt. Vi är också ense om att det är brådskande. Men om något sker fort blir det inte alltid bra, om det inte samtidigt sker noggrant. Om man fattar förhastade beslut som inte är ordentligt genomtänkta blir det tokigt.

I detta sammanhang var regeringen för snabb. Vad hade hänt om Karl-Gösta Svenson inte hade fått en signal om att sjuktransporterna kanske inte fungerade? Och vilka signaler är det som Karl-Gösta Svenson kanske inte har fått på grund av att propositionen inte har beretts tillräckligt noga? Jag vidhåller att det är skäligt, rimligt och klokt att regeringen snabbt men betydligt noggrannare går igenom propositionen.

Beträffande den andra punkten vill jag säga att det uppdrag som finns i motionen från Bengt Silfverstrand och Kaj Larsson inte är jätteenkelt. Men det beror på att det inte skall ses som någon liten fråga som får läggas samman med en mängd andra diffusa utredningsuppdrag i departementet.

Vidga gärna uppdraget och se över även flyget. Det är bra om Karl-Gösta Svenson vill vidga uppdraget. Vad vi har pekat på specifikt och begärt en översyn av är de landbaserade transporterna. Men vi har självfallet inget att erinra mot att översynen också omfattar flyget, och vi kommer inte att gå emot om Karl-Gösta Svenson vill vidga vårt tillkännagivande.

Anf. 96 KARL-GÖSTA SVENSON (m) replik:

Herr talman! Det behövs inget tillkännagivande. Regeringen är medveten om problemen och kommer att lösa dem också.

När det gäller vårdfrågan är det nödvändigt att vi så snabbt som möjligt ändrar den lagstiftning som i dag utgör ett hinder för privat vårdverksamhet och som ökar kostnaderna för privata vårdtagare. Det är nödvändigt att denna förändring åstadkoms. Den grundar sig på en utredning som för närvarande remissbehandlas när det gäller den tekniska utredningen av mervärdesskatten beträffande det förslag som ligger till grund för entreprenörmomsen i dag. Det är en utredning som ligger bakom denna.

Sedan kan man undra varför utredningen inte tänkte även på det fåtal företag i landet som bedriver privat ambulansverksamhet.

Andre vice talmannen anmälde att Inger Lundberg anhållit att till protokollet få antecknat att hon inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 97 LARS BÄCKSTRÖM (v) replik:

Herr talman! Karl-Gösta Svenson och jag är i alla fall överens om en sak, nämligen att vi tycker att det enkla är vackert. Det är dock bra om saker inte bara är vackra utan även bra, både samhällsekonomiskt och fördelningspolitiskt. Jag har emellertid mina dubier beträffande fördelningspolitik när det gäller Moderaterna.

Jag skall precisera vår ståndpunkt. Vi anser att det skall finnas två momssatser, en hög moms och en låg moms. Det anser man även ute i Europa. Vissa områden skall emellertid vara helt befriade från mervärdesskatt. Det anser man även ute i Europa.

Herr talman! I kammaren skall man ju lyssna och inte bara tala själv. Jag lyssnade noga på Karl-Gösta Svenson, och jag kände en nyansgliding när det gäller den moderata politiken när han sade att undantag i mervärdesskattesystemet inte är bra. Funderar Karl-Gösta Svenson på att ta in t.ex. sjukvården och utbildningen i momssystemet? De är nu helt fria. Detta skulle ge påtagliga skatteintäkter och måste rimligen innebära en skattehöjning.

Det vore intressant att få denna nyans litet mer lyft till ytan, eftersom den är oerhört intressant. Den är litet dynamisk i politiken i varje fall. Moderaterna har ju tidigare pläderat för att t.ex. fjärrvärmen skall ha en nollskattesats och ingå i mervärdesskattesystemet. Jag sade att man ju skulle kunna ha nollskattesats när det gäller hotell- och restaurangtjänster. Man kan även ha det på persontransporter. Det kan vi överväga.

Jag kan erkänna att vad vi har velat åstadkomma beträffande hotell- och restaurangtjänster och persontransporter är en chockterapi för sysselsättningens skull. Vi kan i fråga om hotell- och restaurangtjänster diskutera att i stället lägga momsen på denna låga nivå, om det kan finansieras. Visst kan vi göra det.

Vi har emellertid inget krångligt system i våra meningsyttringar. Vi har noll, en mellannivå och en hög nivå. Jag kan t.o.m. ge en liten öppning till Moderaterna. Jag tror att vi får ta ned dessa 25 % till ca 23 % över tiden. Men man behöver inte snabbsänka just nu. Detta ställs det inga ekonomiska krav på. Men över tiden kan en harmonisering kräva det. Det är korrekt. Jag tror att det kan vara rimligt att se detta under en period av fem sex år och att vi då har 23 % som en hög nivå, runt 15 % eller kanske 12 % som mellannivå och dessutom några momsbefriade områden.

När det gäller vår meningsyttring i övrigt har vi velat åstadkomma enkelhet. När vi talar om doktorsavhandlingar anser vi i första hand att bidragen skall höjas. När det gäller gallerier anser vi att man kan undanröja och stärka gallerirörelsen på annat sätt än genom momsbefrielse.

Vi i Vänsterpartiet anser att man inte skall ha krångliga system. Det är det enkla som är vackert, men det skall även vara bra. Därför skall man ta bort momsen på persontransporter så att människor kan åka. Det är miljömässigt och fördelningspolitiskt riktigt. Man skall minska momsen på maten, för hotell- och restaurangnäringen och för besöksnäringen. Det är bra. Vi föreslår ett enkelt och bra system.

Anf. 98 KARL-GÖSTA SVENSON (m) replik:

Herr talman! När det gäller kompletteringspropositionen som Lars Bäckström berörde i sitt inledningsanförande och delvis också nu, kan vi återkomma till den. Vi kommer ju att få ytterligare debatter om den både i utskottet och i kammaren.

Jag såg i mitt huvudanförande en bredare momsbas som en poäng, och så tycker jag fortfarande. Men det innebär inte några som helst skattehöjningar. Om man skulle diskutera en momsskattesats inom dessa områden innebär det inga skattehöjningar. Man balanserar det i så fall med en låg differentierad mervärdesskatt. Det som skiljer Lars Bäckströms sätt att resonera från mitt och regeringens sätt att resonera gäller detta med nollskattesatser. Vi får inte ha nollskattesatser med s.k. teknisk skattskyldighet vid ett kommande EG-medlemskap. Det strider mot EG:s regler att ha s.k. teknisk skattskyldighet.

Om vi hade haft en sådan bestämmelse redan i dagsläget, hade vi kunnat överföra den under en övergångstid, men inte på sikt. Vi kan inte genomföra en ändring nu. Det är för sent att åstadkomma en sådan utveckling när det gäller mervärdesskattesystemet.

Anf. 99 LARS BÄCKSTRÖM (v) replik:

Herr talman! Här kommer Karl-Gösta Svenson delvis in på EG-debatten och ger mig ett utsökt tillfälle att påpeka en av nackdelarna med ett EG-medlemskap. Jag säger ofta i debatten att Sverige inte kan vara ekonomiskt oberoende av omvärlden.

Jag vill ha fast valutakurs, låg inflation, lågt budgetunderskott, helst inget alls osv., men man skall ha suveränitet över sitt skattesystem, så att man kan välja enkla och bra lösningar. Man skall inte bli påtvingad andra system. Det är just därför som jag förespråkar att vi skall ha goda avtal med EG, som ger oss tillgång till den inre marknaden. Då skulle vi slippa dessa problem som Karl-Gösta Svenson tar upp. Jag tackar för den här lilla öppningen som gav mig tillfälle att ta upp detta moment i debatten.

Vi vill ha ett enkelt system med en generell momssats och en lågmomssats på vissa områden, och vi vill undanta vissa områden från moms på samma sätt som man gör i Europa.

Jag skall vara öppen i debatten. Vi kan väl börja räkna på de alternativ Karl-Gösta Svenson funderar på för att skaffa bättre balans i statsbudgeten. Men en höjning är dock en höjning, sedan kan man kompensera det totala

skatteuttaget med andra sänkningar. Det är just vad vi har förespråkat här. Sänk mervärdesskatten på hotell, restauranger, persontransporter och livsmedel. Kompensera det med en progressiv inkomstbeskattning genom den mycket enkla åtgärden att slopa grundavdraget för högre inkomster. Det är nästan ett slags Columbi ägg i sin enkelhet när det gäller fördelningspolitiken.

Anf. 100 KARL-GÖSTA SVENSON (m) replik:

Herr talman! Det är inte alls aktuellt med någon moms på vård, omsorg och utbildning. Det var ett teoretiskt resonemang vi förde i replikskiftet, Lars Bäckström.

Om vi skall kunna påverka EG och förhandla med EG kan vi inte göra det på våra egna villkor. I en förhandling gäller ju att vi får ta med en del av våra fördelar och nackdelar, och vi får ta emot en del av EG:s fördelar och nackdelar.

När det gäller en harmonisering på det indirekta beskattningsområdet går det ju en klar linje mellan länderna och medlemmarna att man skall ha en konkurrensneutral beskattning. Det får vi inte med vänsterns sätt att se det. EG kommer inte att acceptera en sådan åtgärd. Det är bara att konstatera att den inte är konkurrensneutral, Lars Bäckström.

Andre vice talmannen anmälde att Lars Bäckström anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 101 PETER KLING (nyd) replik:

Herr talman! Jag skulle vilja bemöta det som Karl-Gösta Svenson antydde förut om att det var mer eller mindre löjligt att slopa moms på foder inom hästsporten. Jag kan upplysa Karl-Gösta Svenson om att det inte är jag som har skrivit motionen. Det är Anders G. Högmark och Jan-Olof Franzén, båda moderater och partikolleger till Karl-Gösta Svenson. Om det är någon som är löjlig, är det väl de. Jag tycker faktiskt inte att motionen är löjlig. Då hade jag inte stött den.

Ridsporten är faktiskt den näst största idrottsrörelsen i Sverige efter fotboll. Det står i motionen att det i dag finns bara en enda idrottsgren i vårt land där utövarna behöver betala matmoms för sina idrottsredskap, dvs. hästarna. Det ligger ganska mycket i det. Ridsporten engagerar väldigt många ungdomar, framför allt flickor. Detta stimulerar ju ungdomsverksamheten, Karl-Gösta Svenson.

Sedan vill jag ta upp detta med fotvården. Vi anser att det är sjukvård och bör momsbefrias. Det är en förebyggande vård. Man kan däremot begära att fotvårdarna skall vara legitimerade i framtiden när man momsbefriar fotvården. Det finns en motion om detta som jag har tillstyrkt och som också är skriven av moderater, nämligen Mona Saint Cyr och Margareta Gard. De vill ha momsbefrielse för fotvården. De är också kolleger till Karl-Gösta Svenson. Vi vill bifalla den motionen.

Anf. 102 KARL-GÖSTA SVENSON (m) replik:

Herr talman! Jag är mycket väl medveten om vem som har motionerat. Jag reagerade för texten i reservationen där det står att svensk ridsport står

och faller med om vi skall ha moms på foder till hästar eller inte. Det är ju horribelt att påstå en sådan sak.

När det gäller fotvården finns det en utredning som jag själv leder, där vi håller på att utreda dessa frågor. Det kommer svar i sinom tid, förhoppningsvis ganska snabbt. Låt oss avvakta den utredningen, så får Peter Kling och Ny demokrati se vilken ståndpunkt som gäller i framtiden.

Anf. 103 PETER KLING (nyd) replik:

Herr talman! Jag tackar Karl-Gösta Svenson för att vi kanske får momsbefrielse på fotvården så småningom.

Beträffande reservationen är det kanske att ta i, men ibland är det kanske meningen att man skall ta i litet extra för att få litet tryck på saker och ting. Men ridsporten står och faller inte med momsen. Det kan jag villigt erkänna, Karl-Gösta Svenson.

Anf. 104 BERT KARLSSON (nyd):

Herr talman! Det är faktiskt inte lätt att agera i riksdagen, eftersom man helt tycks blunda för sakargument. När jag hör moderaten Karl-Gösta Svenson börjar jag undra om han över huvud taget vet vilka beslut som har fattats.

Man pratar om krångliga system. Ja, vi är förvånade och tycker att det är mycket krångligt och olämpligt att ha olika momssatser inom turistnäringen. Det påstås att man sänkte turistmomsen, men man gjorde ett stort undantag. Det gjordes ett undantag för det som är motorn i turistnäringen, nämligen de stora parkerna och nöjesfälten. Liseberg, Kolmården och alla andra parker betalar den höga momsen, medan andra betalar 18 %. Sedan kritiserar man olika nivåer.

Persontransporter tycks bara vara buss, järnväg och flyg, det som man åker med som riksdagsledamot. Man tycks glömma att svenskarna faktiskt åker bil på semestern. Vi har världens högsta bensinpris. Många säger att det är Italien som har det, men Italien har faktiskt avdrag för turisterna. Vi har världens högsta pris på bensin.

Det finns en annan momsbelagd bransch, nämligen taxinäringen. Det är intressant att titta på den, t.ex. när det gäller Stockholmsområdet. Det skulle ske en avreglering, och pengar skulle komma in till staten. Vad har hänt? I dag är taxinäringen i stort sett en svart bransch. En taxichaufför tjänar i dag i genomsnitt 7 000 kr. i månaden. Staten har gått in med lönegarantier på 20 milj.kr. Ändå påstås det att branschen fungerar bra.

Lika dumt är det med turistmomsen. Jag vet inte hur många gånger jag har stått här och förklarat gång på gång hur det har sett ut under den senaste tiden. Jag vet inte om Svenson och andra har tittat på statistiken. Sedan 1990 har turistbranschen förlorat 25 % i omsättning. År 1991 var första året som intänkterna från utlandet minskade totalt sett. Resevalutaintäkterna har ökat konstant, utom förra året. Det är ganska underligt. Under de tre senaste åren har underskottet ökat med 5 miljarder.

Jag kan upprepa hur det ser ut i turistbranschen. Där har varit 1 100–1 200 konkurser och 30 000, kanske fler, har blivit arbetslösa, och det ofta i glesbygden. Branschen är kolossalt i kris.

Jag vill ha svar från Moderaterna hur de tänker att det skall bli med alla parker som visar underskott. Senast visar Kolmårdens djurpark 6,9 miljoner i underskott. Skall parken läggas ned, eller skall skattebetalarna betala? Om skattebetalarna betalar, blir kontentan att de privata parkerna själva får lösa frågan om hur deras underskott skall finansieras. De kommunala parkerna, som utgör den största andelen av parkerna, får däremot alltid pengar från staten.

Jag vill påstå att momsen utgör en kolossal missräkning. Vi har sett hur det har gått i andra länder. Ofta skylls det på att företrädare för turistnäringen har snackat om att priserna är för höga. Jag har faktiskt kollat detta. Jag har själv åkt ut i Europa och insett att detta faktiskt är sant. Det är oerhört dyrt i Sverige.

Vi kan göra en jämförelse. Disneyland och Liseberg tar ut exakt samma entréavgifter. Den som har besökt båda parkerna inser att det är horribelt. Hotell och mat – allt finns till nästan halva priset. Sedan får socialdemokraterna säga vad de vill.

Jag tycker att det är att omyndigförklara folk att hävda att det är branschens eget fel eftersom man säger att allt är så dyrt. Det är detsamma som att säga att folk inte förstår att det är dyrt i Sverige. En del anser tydligen att de inte fattar det.

Vad kan vi se i annonser? Jo, SAS och alla statliga företag annonserar om Disneyland, Sevilla, osv. Dessa ställen är naturligtvis momsbefriade – självklart. Folk som skickas ut ur landet skall naturligtvis slippa moms. Men de som kommer hit skall åka på så mycket moms som möjligt.

Vänsterpartiet tycks inte tro på den svenska företagaren. Då är det verkligen kris i landet.

Om jag skall starta en rörelse, måste jag naturligtvis tro på att det skall bli en omsättning. Självfallet är det på samma sätt här. Det är bevisat på så många andra ställen. Irland, t.ex., sänkte sin moms rejält, och turistnäringen fördubblades på tre år.

Jag har ett argument till. Det sägs att det råder en kris i Sverige och att turistnäringen därför har minskat i omfattning. Det är underligt. I Norge råder en oerhörd kris. Där har turistnäringen ökat med 10 %. I Danmark likaså. I lågkonjunkturer går turistnäringar och nöjen över huvud taget ofta mycket bättre.

Karl-Gösta Svenson sade att nollmoms är förbjudet. Då förstår jag inte varför det inte införs moms för t.ex. cirkus och Folkets park. En folkpark kan ha ett visst uppträdande utan att moms tas ut, medan t.ex. Liseberg åker på moms.

Det finns så mycket dumheter med denna moms. Jag har fortfarande inte fått svar från någon om vad den egentligen har kostat samhället. Det är fråga om åtskilliga miljarder. Det värsta är att man fortfarande inte har insett hur illa det är – trots att argumenten och svaren finns.

Anf. 105 LARS BÄCKSTRÖM (v) replik:

Herr talman! Frågan är inte om vi i Vänsterpartiet tror på svenska företagare eller inte. Det viktiga är att företagarna tror på sig själva i en ekonomi. Det är inte politiker som skall tro på företagarna, utan det skall företagarna

göra själva. Så fungerar det på marknaden, och det tycker nog Bert Karlsson också.

Vi i Vänsterpartiet har faktiskt, om Bert Karlsson har observerat det, föreslagit att hotell- och restaurangtjänster skall befrias från moms, alternativt att det skall vara en lägre nivå. Det enda lilla momentet vi lägger in är att vi vill finansiera de skattesänkningar vi föreslår. Här kan vi överväga om det måste ske till hundra procent. Vi kan tänka oss att diskutera den saken. Men någon typ av finansiering måste göras, och det är vad Bert Karlsson inte vill göra.

Det är sant att Irland har haft en uppgång i turismen. Irlands ekonomi har rent allmänt varit på uppgång. Alldeles nyligen gick Irlands ekonomi alldeles totalt i baklås, och man hade djupa ekonomiska problem. En rad andra åtgärder förutom att sänka momsen vidtogs i Irland. Näringen gjorde mycket själv, och myndigheterna gjorde en samlad insats. Det var fråga om en rad samverkande insatser.

Danmark har haft en stor ökning i sin besöksnäring. Men Danmark har haft en generell, hög moms. De enkla sambanden finns inte, de tulipanarosor som löser allt. Jag vet att Bert Karlsson eftersträvar detta. Men det är krångligt i en komplicerad samhällsekonomi. Jag förstår dock inte kritiken när vi nu går åt det hållet. Vi är i alla fall överens om rörelseriktningen. Det blir då litet udda att vända sin kritik mot Vänsterpartiet.

Vi i Vänsterpartiet har i meningsyttringen vid mom. 4 tagit med att vi kan överväga om det har gjorts en för hård gränsdragning. I vår meningsyttring på s. 31 hävdar vi att det bör övervägas om även permanenta temaparker skall befrias från mervärdesskatt. Men först vill vi ha en utredning som tar fram vad detta kommer att kosta och hur det skall fungera. Det finns faktiskt en meningsyttring.

Anf. 106 BERT KARLSSON (nyd) replik:

Herr talman! När det gäller temaparker är det ganska enkelt. I stället för att parkerna skall fungera av sig självt skall stat och kommun subventionera verksamheten. Det förstår jag inte alls.

Vidare har vi frågan om finansieringen. Det är bara att se på siffrorna. Det är samhällsekonomiskt förkastligt, idiotiskt, att svenskarna åker från Sverige i stället för att turista i sitt eget land. Om svenskarna stannar i Sverige och turistar här kommer pengarna Sverige till del.

Alla partier snackar om att dra i gång företagandet. Det var tidigare en hearing i riksdagen om turistnäringen. Alla företagare var överens om, att om de fick likvärdiga konkurrensvillkor skulle de klara konkurrensen.

Det har alltid varit ett problem att vi säger en sak i riksdagen men gör något helt annat. Jag kan berätta vad Jesus sade en gång – för att ta det i religiösa termer –, problemen fanns nämligen redan på den tiden. Jesus snackade då med översteprästerna, som till varje pris skulle förstöra för honom. Han berättade en liknelse, som jag tycker passar bra i riksdagen.

En man hade två söner. Mannen sade till den ena sonen att han måste ut och arbeta. Nej, svarade sonen. Det ville han inte göra. Men efter en vecka ångrade sig sonen. Till den andra sonen sade mannen att han måste ut och

arbeta. Ja pappa, svarade sonen. Det skulle han göra med en gång. Men han gick aldrig ut och arbetade.

Ni kan själva fundera på vem som gjorde rätt. Men tyvärr tycker jag att den här berättelsen har en viss likhet med riksdagen.

Anf. 107 LARS BÄCKSTRÖM (v) replik:

Herr talman! Jag ser inte något annat alternativ än att säga till Bert Karlsson att det som finns att rösta på i kammaren är Vänsterpartiets meningsyttring vid mom. 4.

Anf. 108 BERT KARLSSON (nyd) replik:

Herr talman! Jag tänkte diskutera frågan om finansieringen. Vi har varit inne på den frågan tidigare, och jag vet att Lars Bäckström var intresserad av den.

Det fanns ungefär 4–5 miljarder att hämta hem hos alla dem som är skrivna i andra länder. Men det var inte speciellt många som var intresserade av att alla i det här landet skall betala skatt. Det är mycket förvånande. Även det förslaget kommer från en moderat. Alla förslag från Moderaterna tycks vara löjliga.

Anf. 109 KARL-GÖSTA SVENSON (m) replik:

Herr talman! När man hör Bert Karlsson får man uppfattningen att enbart momsnivån för turistnäringen i Sverige skulle ha orsakat den volymminskning som har skett och kanske fortfarande sker. Men Bert Karlsson säger att det finns andra bidragande orsaker. I hans egen motion hävdar han att Iraks invasion av Kuwait och andra faktorer, t.ex. dåligt väder, har haft en inverkan på turistnäringen i Sverige. Bert Karlsson hävdar själv i sin egen motion att det är mer än momsnivån som har varit avgörande för utvecklingen av volymen när det gäller turismen i vårt land.

Vidare har vi frågan om regeringens inställning i frågan. I den bok som vi alla har fått om Sverige, Europa och skatterna, framgår det klart från finansdepartementets sida att det är samhällsekonomiskt bra med en reducerad momssats. Men momssänkningen måste naturligtvis finansieras. Det är nödvändigt att vi i Sverige anpassar oss till de nivåer som finns när det gäller mervärdesskatten i omvärlden. Då blir det förmodligen också dynamiska effekter. Men i det ekonomiska läge vi befinner oss i är det nödvändigt att alla skattesänkningar totalfinansieras. Det finns i dagsläget inte utrymme för att sänka turistmomsen ytterligare.

I höstas, strax före jul, beslöt vi om en sänkning till 18 %, och vi har sett att det har inneburit klara förbättringar för näringen.

Vidare har vi frågan om den s.k. nollskattesatsen, dvs. teknisk skattskyldighet när det gäller mervärdesskatt. Vad jag kan förstå, måste Sverige som EG-medlem bredda momsbasen för de områden som i dag är momsbefriade i Sverige men som ingår i momsbasen i nuvarande EG-länder.

Anf. 110 BERT KARLSSON (nyd) replik:

Herr talman! Jag vet inte var Svenson har sett dessa förbättringar. Jag känner inte till något i det här landet.

Självfallet är det inte bara momsen som har orsakat nedgången, utan det är det allmänna kostnadsläget. Men försök att säga till Gyllenhammar att lönerna skall höjas med 70–80 %. Det är vad momsen motsvarar i turistnäringen. Jag kan lova att han och de andra hade packat och åkt till Spanien omedelbart. Det hade inte funnits en möjlighet att överleva en dag. Det kommer inte heller turistnäringen att göra.

Vilket konto skall alla konkurser tas på, och vilket konto skall vara för de arbetslösa, osv.? Jag kan räkna upp hur många exempel som helst. Men ni räknar bara på konton hit och dit. Är det inte fråga om ett eget konto, räknas plötsligt inte pengarna. Om det är kommunerna som betalar, är det inte riksdagens problem.

Jag fattar inte att inte ni fattar att hela Sverige faktiskt är *vi* och ingen annan. Alla pengar som betalas ut är faktiskt skattebetalarnas pengar. Det är sedan sak samma om det är fråga om stat, kommun eller landsting.

Det är ofattbart att inte ens Moderaterna tror på de dynamiska effekterna. Det hade varit en sak om inte Vänstern hade trott på det. Men det är ofattbart när Moderaterna tvivlar.

Anf. 111 KARL-GÖSTA SVENSON (m) replik:

Herr talman! Vi tror på de dynamiska effekterna. Företrädare för branschen har vid en uppvaktning hos mig personligen sagt att de såg klara förbättringar när sänkningen skedde från 25 till 18 %. Det är en dynamisk effekt som har konstaterats i efterhand.

Om turistmomsen skall sänkas ytterligare, Bert Karlsson, för att det i hög grad skall ske en anpassning till Europa, är det nödvändigt att totalfinansiera den skattesänkningen.

I det ekonomiska läge Sverige befinner sig i, kan vi inte inteckna en dynamisk effekt i framtiden. Då förlorar vi vår trovärdighet inför omvärlden. Räntorna blir höga, och det drabbar alla drastiskt.

Avvakta och se, och sedan kan vi göra en sänkning när resurserna finns.

Anf. 112 BERT KARLSSON (nyd) replik:

Herr talman! Jag fick inte något svar av Karl-Gösta Svenson. Skall Norrköpings kommun, och alla andra kommuner, betala underskottet i parkerna? Vem skall betala, och vilket konto skall pengarna tas från?

Anf. 113 DAN ERIKSSON i Stockholm (nyd):

Herr talman! 60 % av byggkostnaderna är skatter och avgifter! En 80 kvadratmeters lägenhet kostar cirka en miljon att bygga. Av denna miljon är alltså 600 000 kronor skatter och avgifter.

Sedan byggmomsen höjdes har vi alltmera uppmärksammat problemen med svartjobb. Dessa är inget som vi kan sopa under mattan, utan de är en realitet.

Så gott som varje vecka får jag telefonsamtal från, i huvudsak, mindre byggfirmor. I dessa tider har de som bekant svårt att få jobb över huvud taget, men tyvärr är det ett problem till. De har svårt att få jobbet med kvitto, särskilt när privatpersoner är beställare. Gör de inte jobbet svart, går kun-

den till någon annan, och i dessa tider med stor byggarbetslöshet är det inte så svårt.

Det här är ingen överdrift, och det är heller inte konstigt. En stor del av de 60 procenten av byggkostnaderna som är skatt kan byggaren och beställaren dela på. Det är naturligtvis svårt att kvantifiera totalt sett hur stor omfattning den här verksamheten har, men jag kan ta exempel från min egen bransch. Jag är fastighetsmäklare.

När fastighetsmäklare i dag säljer en lägenhet eller en villa som är litet risig, säger de: Det här renoverar du för si och så mycket, svart. Det är vanligt att man gör på det sättet, och det är inget som vi kan blunda för.

I Stockholm finns det troligtvis inte någon restaurang som inte fuskar med skatten på ett eller annat sätt. Att mygla blir under ett alltför högt skattetryck ett konkurrensmedel, ett sätt att klara sig. De som fuskar klarar sig bättre än de som sköter sig. Nu är skattetrycket så högt, särskilt i de branscher där man vänder sig till privatpersoner, att fusket utbreder sig mer och mer.

För byggbranschen och småhantverkare har gördetsjälvaren blivit en svår konkurrent. Skatt på skatt på skatt! Om man räknar ut hur många arbetstimmar det går åt för en löntagare att leja en målare som tapetserar om där hemma, blir effekterna uppenbara. Först skall man betala skatt och med beskattade pengar betala skatt en gång till, med högt skattetryck. Det är därför inte konstigt att många människor väljer att göra saker och ting själva.

Vad vi har att ta ställning till i dag är ett tillkännagivande till regeringen om problemen med den svarta sektorn och de effekter som blir följden. Byggmomsen är här ett stort problem, och vi ser fram emot kompletteringspropositionen för att se om den innehåller någonting.

Om ni tycker som jag – och det gör väl alla, förmodar jag – skall ni rösta på reservation 6 vid mom. 8.

Herr talman! Som avslutning yrkar jag således bifall till reservation 6 vid mom. 8.

Anf. 114 INGER LUNDBERG (s) replik:

Herr talman! Jag frågade i mitt inledningsanförande Ny demokrati om man än en gång hade läst igenom motion Sk617 och om man inte litet grand skämdes över formuleringarna i motionen. Partiets företrädare i skatteutskottet svarade inte, kanske för att han hade haft den goda smaken att inte underteckna motionen.

Men här är det en partimotion med Ian Wachtmeister, ordförande i partigruppen, som första namn, och Dan Erikson i Stockholm är en av dem som har skrivit under motionen. Visst kan det hända ibland att någon av oss som enskilda ledamöter lämnar in en motion som är litet slarvig, litet ytlig, men det är mycket mycket allvarligt när det är en partimotion.

Jag skulle vilja be Dan Eriksson om en förklaring till varför ni har formulerat motion Sk617 så som ni har formulerat den.

Anf. 115 DAN ERIKSSON i Stockholm (nyd) replik:

Herr talman! Jag svarar gärna på frågan, men vilken precisering är det som Inger Lundberg är ute efter? Det vore intressant att veta vad det är Inger Lundberg vänder sig mot i motionen.

Anf. 116 INGER LUNDBERG (s) replik:

Herr talman! Motion Sk617 handlar om begravningsmomsen. I den motionen har ni skrivit bl.a.:

"Skulle inte politiker av alla schatteringar kunna visa sina väljare den respekten att låta dem begravas utan att sticka in sina långa fingrar för att plocka åt sig skattepenningar.

I en röstmaximerande politikerhjärna kanske åtgärden förefaller överflödig. Den begravda får ju inte rösta- - -."

Ni skriver vidare: "Vi anbefaller en ny väg genom de politiska hjärnvindlingarna: tänk på att alla röstande skall begravas."

Ni har avslutat partimotionen med att skriva: "För att lugna oroade skatteindrivare vill vi meddela att enligt vårt förslag skall medvetslösa även i fortsättningen betala moms."

Visst kan vi skämta här i riksdagen, men skall vi vara plumpa? Och skall vi ha ett synsätt så grovt som det som uttrycks i denna partimotion? Jag tycker att det är på sin plats att Dan Eriksson som företrädare för Ny demokrati och å sin partiordförandes vägnar ber kammaren men också de verkliga människor som har röstat på oss, både de som röstat på Ny demokrati och de som röstat på oss andra, om ursäkt. Det här är rejält dåligt!

Anf. 117 DAN ERIKSSON i Stockholm (nyd) replik:

Herr talman! Jag trodde att diskussionen gällde byggkostnaderna, men jag skall gärna svara på frågan.

Vi vill avskaffa begravningsmomsen, och det tror vi att en övervägande majoritet av våra väljare också vill. Sedan kan man alltid diskutera formuleringar i motioner, men vi anser att det är innehållet som är viktigt.

Ibland kan det vara bra att ta till tillspetsade formuleringar för att väcka uppmärksamhet. Det har lyckats i det här fallet, och det är vi inte missnöjda med.

Andre vice talmannen anmälde att Inger Lundberg anhållit att till protokollet få antecknat att hon inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 118 HARRIET COLLIANDER (nyd):

Herr talman! Rubriken på mitt anförande lyder: Ändra momsreglerna för länsmuseerna, annars spolieras statens kulturpolitiska satsningar.

Skattereformen har inneburit konsekvenser för länsmuseerna som man inte förutsåg när den genomfördes. Länsmuseerna är stiftelser och har som sådana inte rätt att göra avdrag för ingående moms, utan momsen belastar verksamheten som en kostnad. Stiftelsernas huvudmän, som är landsting och kommuner, har däremot andra, förmånligare momsregler. Detta har fått två allvarliga konsekvenser.

För det första har de olika momsreglerna fått till följd att flera landsting allvarligt överväger att göra länsmuseerna till avdelningar i landstingen, för att på det sättet kunna minska sina anslag till museerna. Som det nu är, måste nämligen huvudmännen anslå pengar till länsmuseernas momskostnader. För exempelvis landstinget i Södermanland, som påbörjat sina försök att annektera Södermanlands museum, skulle ett införlivande av museet i lands-

tinget innebära att landstingets kostnader för museet skulle minska med ca 1 milj.kr. per år.

En sådan skatteplanering från landstingens sida innebär att länsmuseerna förlorar sin ställning som fria, självständiga kulturinstitutioner. Detta är orimligt. Det enda rimliga är ju att ändra momsreglerna, inte att permutera museistiftelser.

För det andra har länsmuseerna under de senaste åren fått ökade statsbidrag. Det är en kulturpolitisk satsning som staten har gjort för att stärka den del av museernas verksamhet som är riktad mot barn- och ungdomskultur, kulturmiljövård och konstbildning. Tyvärr innebär skattereglerna att merparten av de ökade statliga grundbeloppen går tillbaka till staten i form av moms. Som exempel kan nämnas Bohusläns museum. Av de fem nya grundbeloppen på sammanlagt drygt 500 000 kr. återgick 480 000 till staten i form av moms.

Den enda slutsats som man kan dra av detta är att den kulturpolitiska satsningen på barn- och ungdomskultur, kulturmiljövård och konstbildning har varit förgäves.

Förutom Ny demokratis motion finns ytterligare tre motioner i samma ämne av Gustaf von Essen, Moderata samlingspartiet, av Stina Eliasson och Elving Andersson från Centerpartiet och av Håkan Holmberg, Folkpartiet. Företrädare för fyra partier har alltså uppmärksammat missförhållandet – ändå har motionerna avstyrkts.

Detta är obegripligt för mig. Men den här frågan är bara ett av många exempel på att höger hand inte vet vad vänster hand gör här i huset. Riksdagen har beslutat om kulturpolitiska satsningar – satsningar som samma riksdag spolierar med ogenomtänkta momsregler.

Jag rekommenderar skatteutskottet att i fortsättningen vidga sina vyer ut över bordskanten och fatta sina beslut i samklang med andra riksdagsbeslut. Visar det sig att man fattat ett beslut som fått följder som man inte förutsåg, borde man kunna rätta till detta. Länsmuseerna och momsen är ett sådant fall.

Anf. 119 PETER KLING (nyd):

Herr talman! Jag vill för protokollets skull rätta till en sak som har sagts här i dag. Karl-Gösta Svenson har anklagat mig för att ha skrivit i reservation 12 vid mom. 18 att jag anser att ridsporten står och faller med momsen på bl.a. hästfoder.

Nu skall jag läsa upp reservationen, så att ledamöterna och publiken får ta ställning till om jag har sagt att ridsporten står och faller med detta. Reservationen lyder så här:

"Enligt utskottets uppfattning bör man beakta att ridsporten utövas av ett stort antal ungdomar, kanske främst av unga flickor. Det är ett känt faktum att flickor har svårare än pojkar att få gehör för sina krav på goda möjligheter att utöva sport och idrott, och redan detta talar för att samhället bör undanröja det ekonomiska hinder för ridsportens utövande som momsbelastningen på hästarnas foder utgör. Därtill kommer den värdefulla sociala insats som görs av ridklubbarna genom att de unga ryttarna fostras att själva ta ansvar för hästarna. Mot bakgrund härav ställer utskottet sig bakom yr-

kandet i motion Sk644 att begära en översyn av momsreglerna inom ridsporten, främst momsen på hästfoder. Riksdagen bör göra ett uttalande av denna innebörd."

Det är vad som står i min reservation nr 12, Karl-Gösta Svenson.

Anf. 120 DAN ERICSSON i Kolmården (kds):

Herr talman! Det är nog mer som borde ha rättats till än det som Peter Kling sade när det gäller uppgifter som kommer från Ny demokrati. Jag reagerade på litet avstånd från debatten, när Bert Karlsson påstod saker om Kolmårdens djurpark som definitivt är oriktiga. Situationen för landets djurparker är nog tillräckligt tuff ändå, utan att det skall behöva lämnas felaktiga och negativa uppgifter om dem.

Det förhåller sig alltså inte på det sätt som Bert Karlsson sade angående förlusterna för Kolmårdens djurpark. Det Bert Karlsson sade om kommunala bidrag är inte riktigt. Kommunen ger inga bidrag till djurparken, för kommunen har sannerligen en tuff situation att klara ändå. Jag tycker att Bert Karlsson borde ägna sig mer åt sina egna angelägenheter än åt att göra felaktiga beskrivningar av andras verksamheter.

Jag har en egen motion som just handlar om djurparker, och jag noterar i betänkandet att Vänsterpartiet i handling går längre än vad Ny demokrati gör när det gäller momsbefrielse för djurparker. Så inte heller på den punkten har Ny demokrati levt upp till vad partiet tidigare har hävdat.

En utredning har tillsatts för att försöka klara ut om det går att åstadkomma en nedsättning av momsen för exempelvis djurparker eller kanske t.o.m. få dem momsbefriade. Jag avvaktar resultatet av den utredningen.

Överläggningen var härmed avslutad.

Beslut

Mom. 1 (vissa tjänster inom sjukvårdsområdet, m.m.)

Utskottets hemställan bifölls med 166 röster mot 128 för reservation 1 av Lars Hedfors m.fl.

Mom. 2 (mervärdesskatten på livsmedel)

Utskottets hemställan bifölls med 283 röster mot 13 för meningsyttringen av Lars Bäckström i motsvarande del.

Mom. 3 (hotell- och restaurangtjänster m.m.)

Först biträddes reservation 2 av Peter Kling med 29 röster mot 19 för meningsyttringen av Lars Bäckström i motsvarande del. 244 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter bifölls utskottets hemställan med 256 röster mot 23 för reservation 2 av Peter Kling. 14 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 5 (persontransporter)

Först biträddes reservation 3 av Lars Hedfors m.fl. med 112 röster mot 13 för meningsyttringen av Lars Bäckström i motsvarande del. 172 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter bifölls utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 3 av Lars Hedfors m.fl. – genom uppresning.

Mom. 8 (byggnadsarbeten)

Utskottets hemställan bifölls med 273 röster mot 23 för reservation 6 av Peter Kling.

Mom. 10 (Nidingens dubbelfyr)

Utskottets hemställan bifölls med 270 röster mod 26 för reservation 8 av Peter Kling.

Mom. 14 (alternativ vård m.m.)

Utskottets hemställan bifölls med 264 röster mot 23 för reservation 9 av Peter Kling. 10 ledamöter avstod från att rösta.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Beslut om uppskjuten votering

På förslag av andre vice talmannen medgav kammaren att de ärenden som hann debatteras färdigt under återstoden av dagens sammanträde skulle företas till avgörande vid morgondagens arbetsplenum.

Anf. 121 ANDRE VICE TALMANNEN:

Jag får meddela att anslag nu har satts upp om att detta sammanträde skall fortsätta efter kl. 19.00.

5 § Statsbudgeten för budgetåret 1992/93 (jordbruksdepartementet)

Föredrogs
jordbruksutskottets betänkande
1991/92:JoU12 Statsbudgeten för budgetåret 1992/93 (jordbruksdepartementet) (prop. 1991/92:100 delvis).

Anf. 122 ÅKE SELBERG (s):

Herr talman! Det svenska jordbruket genomgår för närvarande en mycket omfattande avreglering och omställning. Det bör lägga en god grund för en fortsatt livskraftig jordbruksnäring. Initiativet till omställningen togs av den socialdemokratiska regeringen. Men enigheten var stor om behovet av en omställning.

Vid utskottsbehandlingen av regeringens proposition skedde också en del

förändringar i förhållande till förslaget, men när beslutet fattades av riksdagen var det mycket stor och bred politisk enighet bakom förslagen, och det är ju tillfredsställande.

Men just därför är det förvånande att det tycks ha gått grus i omställningsmaskineriet. Det finns i dag en stor oro bland lantbrukarna för hur det egentligen skall gå med omställningen och det fortsatta arbetet. Det framgår tydligt när man läser tidningen Land. Besked och riktlinjer efterlyses från regeringens sida och från jordbruksminister Karl Erik Olsson.

Bönderna känner sig många gånger svikna och övergivna. Man måste då ställa sig frågan: Är det kanske en logisk följd av en del uttalanden och utfästelser som gjordes av bl.a. den dåvarande oppositionspolitikern Karl Erik Olsson i valrörelsen? Då var kanske det viktigaste målet att lägga grunden för och nå ett regeringsskifte.

Vi socialdemokrater beklagar att ett av syftena med omställningen – att ge bönderna klara spelregler inför framtiden – med detta också förfuskats. Det är viktigt att regeringen nu klargör sin avsikt, som ändå uttrycks i budgetpropositionen, jordbruksbilagan, som vi nu skall behandla, nämligen att beslutet om omställningen ligger fast.

Men efter en så omfattande reform som omställningen av livsmedelspolitiken är uppföljningen en mycket viktig sak. Regeringen har tillsatt en omställningskommission – nu gäller det för den kommissionen att börja arbeta på allvar och att se till att riksdagen får rapporter om hur omställningen fortgår. Om någonting går fel och inte svarar mot intentionerna i beslutet är det viktigt att korrigeringar sker snabbt, men de skall naturligtvis följa de principer som vi lade fast i riksdagsbeslutet.

Naturligtvis innebär omställningen av jordbruket påfrestningar för de människor som lever på landsbygden och som har sin sysselsättning inom näringen. Men förändringar är också utmaningar och tillför nya möjligheter till utveckling av den svenska landsbygden och den svenska jordbruksnäringen. För att ta till vara dessa möjligheter föreslår vi i en motion en ökad satsning på utbildning, forskning och utveckling inom naturbruket.

Det finns i dag naturbruksskolor i våra län. Dessa bör nu bli bas för upprättandet av gröna utbildningscentra genom att nya utbildningslinjer tillförs. Det finns i dag ett stort intresse för utbildning inom t.ex. hästsport, djurvård och miljökunskap. Här finns nära beröringspunkter med utbildningen inom lantbruket. Det ökar elevunderlaget och ger därmed eleverna större valfrihet när det gäller utbildningslinjer. Därför bör regeringen i arbetet med nya läroplanen se till att inrättande av gröna utbildningscentra möjliggörs.

För att vi skall kunna upprätthålla en animalieproduktion är det viktigt att det finns en fungerande avbytartjänst. En sådan är viktig också för att många jordbrukare skall kunna leva ett socialt acceptabelt liv. Det gäller kanske framför allt de mindre jordbruksföretagen. Det är viktigt att vi ger de människorna möjligheter till semestrar och helgledigheter, och då måste vi lösa problemet med avbytartjänsten. Under tiden fram till 1995, då prisregleringen slutgiltigt skall vara avskaffad, måste regeringen och näringen ta ett ansvar för att ett nytt system för arbytarverksamheten utarbetas.

För både producenter och konsumenter är det av stort intresse att det finns en fungerande veterinärorganisation över hela landet. Den svenska veteri-

närorganisationen är relativt väl utbyggd och av hög kvalitet, men trots allt finns det problem, kanske främst i glesbygden och kanske mest markerat i de nordligaste länen med de långa avstånden.

För att uppnå intentionerna med småskalig produktion och förädling i glesbygd är det viktigt att vi har en fungerande veterinärorganisation och att kostnaderna för den är rimlig. Av den anledningen är det rimligt att veterinärorganisationen utreds, och det sker ju nu. Men i avvaktan på utredningens förslag bör djursjukvårdsavgiften inte höjas, vilket föreslås i budgetpropositionen.

En annan fråga som Socialdemokraterna har tagit upp i motionerna är fiskevårdsavgiften. Sport- och fritidsfiske är en populär fritidssysselsättning för många människor i vårt land. Inte minst viktigt är att sportfisket ökar människornas medvetande om vikten av ett aktivt naturvårdsarbete. Tillsammans med miljö- och naturvården är fiskevården avgörande för utvecklingen av möjligheterna till sportfiske. Fortsatta insatser till stöd för utvecklingen av sportfisket är därför angelägna.

Behovet av resurser till detta är stort, och den socialdemokratiska regeringen tog initiativet till en utredning om införande av en allmän fiskevårdsavgift. Vi har fått förslagen, och vi kan nu med förvåning konstatera att den borgerliga regeringen inte har för avsikt att medverka till införande av en fiskevårdsavgift. Jag vill därför ställa frågan hur regeringsföreträdarna har tänkt sig att i framtiden finansiera fiskevården. Nu sker det en halvering av avgiften, nästa budgetår kommer den att helt utgå.

Omställningen genomförs i flera steg. Det första steget består av avregleringen som nu genomförs. I det andra steget skall gränsskyddet behandlas. Enligt beslutet skall det andra steget tas när GATT-förhandlingarna är genomförda. För näringen är det viktigt att från konkurrenssynpunkt vara så väl rustad som möjligt inför ett medlemskap i EG. Därför är det nödvändigt att vi nu också börjar förbereda näringen för den konkurrenssituation som kommer att råda inom EG. Det kan vi göra inom ramen för det livsmedelspolitiska beslutet.

Skogsbruket är en av våra absolut viktigaste och mest betydelsefulla näringar. Skogsnäringen har lagt grunden till vårt välstånd och vår välfärd. För närvarande utreds detta av en skogspolitisk kommitté, tillsatt av den socialdemokratiska regeringen, som skall lägga fram sina förslag inom några månader. Därför är det förvånande att regeringen nu går in och gör avsevärda ingrepp i skogspolitiken innan kommittén är klar med sitt arbete.

När vi socialdemokrater hade regeringsmakten blev vi anklagade för att skogsvårdsavgiften var en ren beskattning. Men under den tiden klarade vi ändå stödet till skogsbilvägar, olika skogsvårdsåtgärder, osv. Nu flyter skogsvårdsavgiften in samtidigt som bidragen tas bort. Nu, efter det att vi har behandlat budgetpropositionen, kan man säga att det är befogat med kritik för att skogsvårdsavgiften är en skatt. Varför är de borgerliga ledamöterna, som tidigare argumenterade så högljutt, nu så tysta?

Var finns näringen? Varför är det så tyst från LRF? Det handlar i alla fall om åtskilliga miljoner.

När det gäller försurningen menar vi socialdemokrater att det är en mycket angelägen fråga; våra skogar påverkas och t.o.m. dör. Samma ut-

veckling kan man se i våra sjöar. Vi menar att det är osäkert om den höga ambitionsnivå när det gäller kalkningsprogrammet som vi antog i samband med 1991 års miljöpolitiska proposition kan upprätthållas. Vi vill därför tillföra ytterligare 7 milj.kr. för ytterligare skogsmarkskalkning.

Den översiktliga skogsinventeringen har visat sig ha stor betydelse. Den har också gett de positiva effekter som var avsikten och som förväntades vid införandet.

Nu föreslår regeringen en kraftig neddragning. Från Socialdemokraternas sida menar vi att ÖSI-verksamheten skall fortsätta och fullföljas inom den tidsperiod som från början var avsedd, nämligen fram till 1994.

För att den svenska skogsindustrin skall kunna behålla sin konkurrenskraft krävs hög kvalitet på dess produkter. Skogen är en färskvara. Det är den som utgör råvaran. Enligt industrin bör den transporteras utan mellanlagring, vilket både sänker kostnaden och höjer kvaliteten. För att nå det målet behöver man ett bra skogsvägnät.

Ett ordnat byggande av skogsvägar kräver, förutom samordning av markägarnas intressen, att man i ökad grad beaktar andra markanvändningskrav. Den framtida skogsvägsutbyggnaden måste i större utsträckning miljöanpassas, och man måste ta hänsyn till andra intressen. För att detta skall kunna ske på ett bra sätt förutsätts god kunskap och kompetens när det gäller planering och projektering samt insikt i natur-, ekologi- och miljöfrågor.

Jag skulle vilja veta hur regeringens representanter i framtiden tänker finansiera byggandet av skogsbilvägar utan skogsvårdsavgift.

Med vad jag anfört yrkar jag bifall till de socialdemokratiska reservationerna 1, 2, 3, 5 och 6.

Anf. 123 CHRISTER WINDÉN (nyd):

Herr talman! I fyra motioner av lika många partier hävdas det att yrkesfiskare som använder bensindrivna fiskebåtar borde ha möjlighet att få återbäring, dvs. restitution av bensinskatt. Denna möjlighet har de haft sedan 1920-talet, men den togs bort i mitten av 1980-talet. Alla motionärerna önskar återinföra denna rätt.

Det borde vara en enkel match att ge yrkesfiskarna rätt att t.ex. dra av bensinskatten i sin deklaration. På så sätt skulle man också slippa en onödig administration.

I betänkandet avslås denna begäran rätt och slätt med att: denna rätt har sedan lång tid upphört. Därför avstyrks motionerna.

Motionerna innehåller ungefär samma argumentation. Först rättvisekravet: Det är inte rimligt att fiskare med bensindrivna båtar skall ha andra villkor än de som använder dieseldrivna båtar. Vidare säger man att det är önskvärt att stimulera sysselsättning i glesbygd; det är ju oftast där detta kustfiske äger rum. Dessutom är det så att dessa yrkesfiskare drar med sig andra arbetstillfällen i glesbygden, såsom varv, verkstäder, redskapstillverkare, etc.

En del av motionerna innehåller frågor som: Varför skall dessa fiskare betala vägskatt?

Herr talman! Eftersom det finns fyra motioner borde det också finnas en gedigen majoritet för bifall i kammaren. För det kan väl inte vara så att den enda orsaken till att motionärerna väckte dessa motioner var att få publicitet

i branschorganet Yrkesfiskaren. Denna tidskrift gjorde nämligen stor affär av just dessa motioner i februari och mars. Man klappade motionärerna på axeln och skrev att det är bra att vi har insiktsfulla riksdagsmän. En av motionärerna är dessutom ledamot av jordbruksutskottet, men han lämnade bordet när detta beslut fattades. Varför han gjorde det, kan jag bara gissa.

Herr talman! Jag yrkar bifall till motionerna Jo407 av socialdemokraterna Sven-Gösta Signell, Birger Rosquist, Jan Fransson, Karl-Erik Svartberg och Christer Skoog, Jo420 av kristdemokraten Åke Carnerö, Jo425 från moderaterna Leif Carlsson och Bertil Danielsson samt Jo428 av mig själv, Peter Kling och Dan Eriksson i Stockholm från Ny demokrati.

Bifall yrkas således till reservation nr 4, mom 49. I övrigt bifall till utskottets hemställan.

Det skall bli intressant att se om motionärerna yrkar bifall till sina egna motioner. Om inte blir det ännu intressantare att se deras förklaringar i nästa nummer av Yrkesfiskaren.

I ärlighetens namn vill jag påpeka att jag själv har avstyrkt en motion från Ny demokrati, som handlar om införande av fiskevårdsavgift. Detta har skett i samförstånd med Dan Eriksson, som har väckt motionen. Han kommer senare, som sista talare på listan, att motivera varför vi har handlat på det sättet.

Anf. 124 ANNIKA ÅHNBERG (v):

Herr talman! I det här betänkandet behandlas budgetpropositionen i de delar som rör jordbruket, skogsbruket och fisket. Det var naturligtvis med stor spänning som vi såg fram mot den nya regeringens första budget på detta område. Jag måste för min och Vänsterpartiets del säga att vi blev rätt besvikna. Vårt samlade intryck är att det inte finns något av framtidsinriktning, ingenting av vision och utveckling för det svenska jordbruket i den här budgetpropositionen, utan det handlar om att man för en näring som på många sätt redan är hårt trängd kommer med ytterligare åtgärder som försvårar situationen. Det är vi naturligtvis mycket besvikna över.

Därför finns det till betänkandet fogat en meningsyttring, som på en rad punkter innehåller förslag som avviker från regeringens proposition. Tyvärr har vi inte fått någon majoritet i utskottet för att stödja dessa förslag. De förändringar som utskottet föreslår riksdagen att besluta om kan verka marginella i förhållande till regeringens förslag. Men de är inte marginella för dem som är berörda. För dem är det ju angeläget att riksdagen går ifrån regeringens förslag när det gäller utsädeskontrollen och att man framhåller vikten av att garantera resurser för ombildning av fiskevårdsföreningar till fiskevårdsområdesföreningar.

På det stora hela är detta marginella förändringar i förhållande till regeringens proposition.

Det sades i propositionen, och utskottet håller med om, att det livsmedelspolitiska beslutet om omställning från 1990 ligger fast. Vid det här laget kan man konstatera att det väl är det enda som ligger fast på jordbrukets område. I övrigt har ju i stort sett alla förutsättningar för det svenska jordbruket förändrats.

En majoritet i riksdagen har beslutat att Sverige skall ansöka om medlem-

skap i EG, vilket radikalt förändrar förutsättningarna för det livsmedelspolitiska beslutet. Vi har fattat ett beslut om avreglering – ett beslut som hade ett mycket brett stöd i riksdagen och som betyder att vi i rask takt avlägsnar oss från EG:s jordbrukspolitik, som är mycket reglerad. Nu har en majoritet i riksdagen – Vänsterpartiet tillhörde inte den majoriteten – beslutat att Sverige skall ansöka om medlemskap i EG. Det betyder att det svenska jordbruket först genomgår en snabb omställning från ett regleringssystem, för att några år senare kastas in i ett nytt. Detta skapar naturligtvis problem och borde redan för länge sedan ha lett till förnyad och intensifierad diskussion om konsekvenserna för den svenska omställningen av jordbruket.

Det är med beklagande jag konstaterar att det först är nu på sista tiden som den omställningskommission regeringen har tillkallat har kommit i gång med sitt arbete. Redan när beslutet fattades i riksdagen 1990 fanns förslag, bl.a. från Vänsterpartiet, om att man redan från start skulle ha en sådan grupp, som noggrant följde upp beslutet och kunde föra diskussioner och föreslå åtgärder om så var befogat.

Jag tror fortfarande att det hade varit bra om riksdagen redan 1990 hade beslutat om att tillsätta en sådan grupp.

Problemet i grunden är naturligtvis att EG:s jordbrukspolitik är dyr och dålig. Vi borde ha ambitionen att påverka EG, vare sig vi är medlemmar eller inte, till att förändra sin jordbrukspolitik. EG borde bli öppnare i förhållande till jordbruksproduktionen i de tidigare östeuropeiska länderna som nu möter stora problem med att få avsättning för sina produkter. Man skulle också behöva bli öppnare i förhållande till livsmedels- och annan jordbruksproduktion i tredje världens länder som också söker exportmarknader, men som inte når dem på några som helst rimliga villkor och som därför har mycket svårt att hävda sig.

Samtidigt skall vårt jordbruk trots allt – om vi nu kommer med i EG – leva med den jordbrukspolitik EG har. Vi kan inte ha en helt egen linje. Det är komplicerat att på samma gång försöka anpassa vårt jordbruk så att det kan överleva och samtidigt ha ambitionen, vilket vi bör ha, att i global mening avreglera de rika ländernas jordbrukspolitik.

Det är i alla fall min förhoppning att riksdagen senast till hösten skall få ett förslag från regeringen. Det måste komma då om det skall finnas någon som helst chans för de svenska jordbrukarna att få reda på vilka villkor som skall gälla. Det är redan nu mycket sent. Det borde redan ha funnits förslag. Nog om detta.

I meningsyttringen har vi från Vänsterpartiet föreslagit en lång rad åtgärder som vi tror är helt nödvändiga.

Vi har t.ex. föreslagit – ursprungligen kom förslaget från lantbruksstyrelsen – att man skulle inrätta ett investeringsbidrag för dem som vill investera i förbättrade djurmiljöer med anledning av de krav som den nya djurskyddslagen ställer. Vi menar att i detta läge av låg sysselsättning har möjligheterna till ett sådant investeringsbidrag, hur det nu skulle utformas, också betydelse ur sysselsättningsaspekt. Det skulle vara en av de åtgärder som behövs för att minska de enorma problem vi nu har med arbetslöshet.

Det skulle också visa Sveriges jordbrukare att det från statsmaktens sida

finns ett förtroende och en uppfattning om att jordbruket är en viktig näring som skall förbereda sig för att ha en verksamhet även i framtiden.

En sådan åtgärd skulle naturligtvis också innebära ett snabbare införande av ett förbättrat djurskydd.

Det finns någonting som heter det särskilda åtgärdsprogrammet, som har haft sin tillämpning inom stödområdet i norra Sverige. Vi har föreslagit att det skall utvidgas och gälla hela landet. I stället föreslår nu regeringen i annat sammanhang att det skall avskaffas.

Detta program är en summa pengar avsatta för att användas flexibelt av de lokala myndigheterna, som har insikt i de lokala förhållandena. Det är alltså inte den typen av anslag som varit så vanlig inom jordbrukspolitiken, där riksdagen eller myndigheter på högsta nivå bestämmer ganska detaljerat vad som skall ske på olika håll i landet. Här har resurser avsatts för att främja en utvecklingsverksamhet som ligger i nära anslutning till jordbruket på en gård, t.ex att man satsar på en vidareförädling.

En del av dessa pengar har specialinriktats på kvinnors sysselsättning och projekt där kvinnor utvecklat egen företagsamhet eller sysselsättningar nära jordbruket. Fast dessa summor varit mycket små i förhållande till det totala anslaget har de haft en oerhört positiv betydelse.

Vi tycker att detta är mycket viktigt ur sysselsättningssynpunkt, men också därför att man med hjälp av denna typ av medel kan fånga upp förslag om att utveckla nya s.k. nischproduktioner eller nya verksamheter. Man kan stödja dem och se till att de får en god chans att överleva.

Vi har tyckt att det är ett av de bästa sätten samhället kan använda om man vill satsa på ett framtidsinriktat jordbruk, där man ger möjlighet för brukarna att få gehör för sina egna idéer. Man har här från samhällets sida inte haft ambitionen att styra, ställa och dona och tala om precis hur allting skall se ut.

Om vi återigen skall se på det internationella perspektivet kan vi konstatera att detta är en typ av resurser som är förenlig med såväl EG:s jordbrukspolitik som med de troliga väntade GATT-besluten på området.

Jag beklagar mycket att inte utskottets majoritet har funnit det värt att stödja detta förslag. Denna mycket värdefulla verksamhet kommer dels inte att utvidgas till hela landet, dels inte ens att få finnas kvar inom det s.k. stödområdet.

I propositionen berörs också frågor som har med skogspolitiken att göra. Jag vill yrka bifall till den del av vår meningsyttring som berör mom. 41 Byggande av skogsbilvägar. John Andersson kommer senare i debatten att argumentera och förklara varför vi har lämnat detta förslag. Han kommer också att ta upp våra förslag som rör djursjukvårdsavgiften.

Jag vill redan nu yrka bifall till vår meningsyttring i den del som berör mom. 64 och som just handlar om djursjukvårdsavgiften.

Det finns många punkter att ta upp i vår meningsyttring. Vi står självfallet bakom dem alla, men jag kommer inte att yrka bifall till dem alla. Tiden räcker inte till för en diskussion kring dem.

Men en punkt tycker jag är viktig att ta upp. Den har att göra med alternativ odling eller ekologiskt lantbruk, som man numera själv ofta presenterar det som. Detta ekologiska lantbruk är en väldigt liten del av Sveriges jord-

bruk. Det är fantastiskt stimulerande dels att detta jordbruk har en mycket god djurhållning om man ser det ur djuretisk synvinkel, dels att det också har en mycket positiv miljöpåverkan, till skillnad från vad det konventionella jordbruket ibland har. Det tredje och mest fantastiska är den framtidstro och optimism som präglar den alternativa odlingen. Medan man på många andra håll inom jordbruket möter en negativ känsla, en känsla av att jordbruk inte är någonting att satsa på, är det precis tvärtom med alternativodlingen.

Man har en ökad efterfrågan på sina produkter. Problemet är inte att man producerar överskott som man inte kan bli av med, utan att man får fram för litet för att kunna komma fram i stor skala när det gäller avsättningen av produkterna.

Det är viktigt att samhället gör sin insats för att man skall få de efterföljande leden bättre, de som har att göra med vidareförädling, distribution och marknadsföring. I det livsmedelspolitiska beslutet fanns en stor summa pengar avsatt för rådgivning och information i samband med omställning av jordbruket. Vänsterpartiet menar att det vore rimligt att specialdestinera 10 miljoner av de pengar som avsatts för nästkommande budgetår till den alternativa odlingen för att hjälpa den att lösa problemen i senare led och bygga upp en förbättrad kontroll av sina produkter.

Alternativodlarna själva har satt upp som ett mål att år 2000 skall 10 % av det svenska jordbruket vara alternativodlat. Det är en hög ambition, men jag tror att de har stora förutsättningar att lyckas med den. Det skulle vara till stort gagn för näringen som helhet, men också för hela vårt land, för konsumenterna och för alla som värnar om god miljö och god djurhållning.

Jag noterade med glädje att i en annan proposition som vi nu behandlar i riksdagen, om vissa jordbrukspolitiska frågor, antyds åtminstone från regeringens sida att en ökad satsning på alternativ odling kan vara någonting som den omställningskommission skall arbeta med som jag nämnde tidigare. Det välkomnar vi mycket. Men vi menar att det också borde funnits utrymme för att i de avsatta budgetmedlen prioritera arbetet med den alternativa odlingen.

Jag vill yrka bifall till vår särskilda meningsyttring i den del den berör mom. 26 som handlar om dessa ökade resurser.

Herr talman! Jag har redan tagit en del tid i anspråk som jag inte hade tänkt mig, och jag skall därför nöja mig med vad jag här har sagt. Vi står alltså bakom alla delar i vår meningsyttring, men vi yrkar bifall bara till några av dem.

John Andersson kommer senare i debatten att ta upp frågor som gäller djursjukvården och skogspolitiken.

Anf. 125 CHRISTER WINDÉN (nyd) replik:

Herr talman! Jag har tydligen begått ett formellt fel i mitt första anförande. Jag vill klargöra mitt yrkande. Jag yrkar bifall till reservation 4, vilken innebär stöd för de motioner jag räknade upp i mitt huvudanförande. I övrigt yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Jag ber också om Annika Åhnbergs överseende med att jag utnyttjar min rätt att replikera på henne till detta meddelande.

Anf. 126 LENNART BRUNANDER (c):

Herr talman! Låt mig inledningsvis slå fast att jordbruket är en viktig näring i Sverige. Det är viktigt för vår försörjning med livsmedel. Vi producerar i Sverige livsmedel av mycket hög kvalitet. I ett internationellt perspektiv håller våra livsmedel en mycket bra kvalitet.

Vi kan också, om vi vill och om vi utvecklar den sidan mer, producera miljövänlig energi i ganska stor utsträckning. Det är också en viktig del i den omställning jordbruket står inför och håller på med.

Jordbruket är också en förutsättning för att vi skall kunna behålla öppna landskap och mot den bakgrunden ha en möjlighet att exponera vårt samhälle i turistnäringen, som diskuterades i det föregående ärendet om skattefrågor. Även ur den synpunkten har jordbruket en stor betydelse. Det är också av stor betydelse för att vi skall kunna behålla en levande landsbygd.

År 1990 fattade vi ett beslut som skulle ge förutsättningar för en långsiktig jordbrukspolitik och som skulle ge bönderna långsiktiga besked. Jag håller med Åke Selberg om att den avreglering och den omställning som vi då fattade beslut om skulle skapa förutsättningar för ett livskraftigt jordbruk. Som Annika Åhnberg sade ändrades också en del av de förutsättningar som låg i detta beslut i och med att vi fattade beslut om att söka medlemskap i EG, eftersom EG inte beter sig riktigt på det sätt som vi kanske förutsatte då vi fattade det jordbrukspolitiska beslutet.

Vad som också har skapat vissa svårigheter är att den GATT-överenskommelse som alla väntar på inte har kommit till stånd. Också det var en förutsättning som låg i det beslut vi fattade 1990. En grundsten i beslutet var bl.a. en ömsesidighet i fråga om våra och omvärldens exportsubventioner och i fråga om behandlingen av jordbruket i olika avseenden. Regeringen har nu tillsatt en omställningskommission, som skall behandla de här frågorna och se vad som krävs för att vi skall klara den här anpassningen, och man kommer sedan att lägga fram förslag om de korrigeringar som är nödvändiga.

Precis som Vänsterpartiet menade vi i Centerpartiet att en omställningskommision borde ha tillsatts redan 1990. Vi har nu fått en sådan kommission, och jag är glad för det, även om jag inte är glad över att vi blev tvingade till det; det hade varit bättre om det inte hade behövts.

Vi har i Centerpartiet också andra synpunkter som är viktiga i det här sammanhanget, nämligen att vi borde ha en ömsesidighet när det gäller exportsubventioner, när det gäller möjligheten för svenskt jordbruk att exportera. Vi har också haft synpunkter på att det inlösningspris för spannmål som finns inom EG och som vi så att säga håller på att ta bort ändå borde ses över och att man borde kunna skapa förutsättningar för ett system i Sverige som är något mer likvärdigt systemet inom EG. På det sättet kan jordbruket vara den resurs som vi vill att det skall vara när det gäller livsmedelsproduktion som grundar sig på miljövänliga råvaror. Jag kan till min glädje konstatera att partier både inom och utom regeringen nu delar vår uppfattning på den punkten. Det är därför med en viss tillfredsställelse man kan se framtiden an.

Jag skulle också i det här sammanhanget vilja ge en synpunkt på konkurrenslagstiftningen, eftersom det arbetas med en ny sådan. Precis som i fråga om det jordbrukspolitiska beslutet 1990 är det viktigt att denna lagstiftning

gör det möjligt att även fortsättningsvis bedriva en kooperativ verksamhet i Sverige och att de företag vi har på det här området kan gå starka in i en situation där vi kanske blir medlemmar i EG. Det är viktigt.

I det här betänkandet tas upp en del av förutsättningarna för att de här frågorna skall kunna lösas. I övrigt kommer vi tillbaka till detta i en proposition litet senare. Det som har tagits upp i propositionen och i ett antal motioner har behandlats i betänkandet.

Jag skall kommentera en del av de synpunkter som har tagits upp under dagens debatt, och jag börjar med frågan om djurmiljön. Djurmiljön i Sverige är bra, och vi har en lagstiftning som är bra. Det är riktigt att detta förorsakar kostnader för jordbruket. Den saken har tagits upp av jordbruksutskottet i flera sammanhang. Meningen är ju att jordbruket skall kunna få kostnadstäckning för nya marknader, och det är också förutsättningen för den jordbrukspolitik vi driver.

Också avbytarverksamheten har tagits upp. Jag vill understryka det som redan har sagts, att det är oerhört viktigt att den verksamheten kan fungera även framgent. Det finns utredningar om detta. I dag bekostas verksamheten delvis av budgetmedel, och jag tror att det är ganska nödvändigt med en social satsning från samhället även framgent.

Det är oerhört viktigt att vi kan behålla den distriktsveterinärsorganisation vi har ungefär på samma sätt som i dag. Åke Selberg nämnde att det är ett bekymmer för dem som har långa avstånd och där det är glest mellan jordbruken eller besättningarna, så att distriktsveterinärerna få åka lång väg, men det finns ju faktiskt en post i budgeten på över 2 miljoner som skall hjälpa till att betala kostnader för avlägset belägna djurägare.

Djursjukvårdsavgiften är inte något som jag precis älskar, men vi har ställt oss bakom förslaget i brist på andra sätt att klara den finansiering av budgeten som måste till. Man skall emellertid inte heller överdriva och säga att det blir förskräckligt dyrt. Jag är själv djurägare och har haft veterinären på besök flera gånger under de senaste veckorna. Jag har också anlitat rörmokare och andra entreprenörer, och i jämförelse med dessa är ju faktiskt veterinären billig att anlita. Givetvis skall vi se till att veterinärorganisationen fungerar också framgent.

Skogsbruket är naturligtvis en viktig näring i Sverige. Det är en stor och viktig inkomstkälla för Sverige som nation. Vår handelsbalans skulle se fruktansvärd ut om vi inte hade möjlighet att sälja produkter från skogen. Det privata skogsbruket är en viktig del i detta, liksom naturligtvis alla andra delar av skogsbruket.

Den nuvarande regeringen har i det här sammanhanget vidtagit en viktig åtgärd, nämligen att slopa skogsvårdsavgiften. Den försvann till hälften den 1 januari 1992, och den försvinner i sin helhet den 1 juli 1992. Detta får naturligtvis konsekvenser budgetmässigt. Att man då också tar bort anslaget till skogsvägar är ju ingen katastrof. Vi anvisar också i betänkandet en del andra vägar att gå för att klara finansieringen, exempelvis direktavskrivning. Det är saker som får tas upp litet längre fram, framför allt av den skogspolitiska utredningen.

För det kommande årets verksamhet finns det pengar i budgeten. Det är för nya projekt som det inte finns några nya pengar.

Kalkning är naturligtvis någonting viktigt, och kalkning av skogsmark är också viktig. Det har under ett antal år bedrivits en försöksverksamhet. Den är nu i princip avslutad och skall utvärderas. I samband med förra årets behandling av de här frågorna fick vi mer pengar till kalkning tack vare att vi den gången hade en opposition som i riksdagen såg till att anslaget till kalkningen blev större än vad den socialdemokratiska regeringen hade föreslagit.

Den skogskalkning som då skedde skulle bestå i dåvarande omfattning och inte minskas under utvärderingstiden. Så har också skett i och med den här budgeten. Man behåller kalkningsanslagen på den höga nivå som vi lyckades åstadkomma förra året, och även den skogsmarkskalkning som fanns föregående år behålls i avvaktan på den utvärdering som skall göras och de förslag som kommer från den skogspolitiska utredningen.

Försurningsfrågorna är naturligtvis viktiga, kanske t.o.m. avgörande, för att vi i framtiden skall kunna ha en skogsnäring av samma dignitet som vi nu har. Det är frågor som vi är mycket engagerade i och som regeringen kommer att lägga fram förslag om så snart utvärderingen är klar.

Den socialdemokratiska reservationen är inte häpnadsväckande. Den ger inte någonting mer än regeringsförslaget när det gäller kampen mot försurningen. Man vill omfördela pengar från andra kalkningsåtgärder till kalkningsåtgärder i skogen. Det kan i och för sig vara bra, men det löser inte försurningsproblemen.

När det gäller fisket och utsädeskontrollen är Carl G. Nilsson vår talesman.

Med det jag nu har sagt skall jag yrka bifall till de förslag som finns i detta betänkande och avslag på reservationerna.

Jag skulle också avslutningsvis vilja säga några ord om ytterligare en fråga som har behandlats i betänkandet, och det har att göra med bisjukdomar och ett kvalster som heter varroa. Ingvar Eriksson från Moderaterna och jag har i ett särskilt yttrande sagt att man är litet släpphänt på den punkten. Tidigare hade myndigheterna en klar linje, som innebar att kvalstret skulle slås ut på fastlandet, att man inte skulle tillåta det att få fäste och kunna utvecklas. Nu har man släppt den tanken och det sättet att arbeta, och vi beklagar det. Vi tror att det hade varit riktigt att fortsätta med den inriktning man hade, dvs. att inte släppa greppet om utvecklingen.

Jag har fått en hel del skrivelser från norr till söder, bl.a. från länsstyrelsen i Halland och från biodlarföreningar i många delar av vårt land, som är upprörda över att man nu frångår den tidigare metoden. Det innebär i sig att man måste gå in och bekämpa kvalstret med kemikalier, vilket inte är särskilt bra. Honung förknippar vi med naturprodukter, och en naturprodukt skall helst inte innehålla några kemiska substanser. Den risken finns nu, när varroa skall bekämpas med kemikalier.

Vi förutsätter att skrivningen i betänkandet, att regeringen kommer att vidta nödvändiga åtgärder, innebär att man ser litet allvarligare på detta än jordbruksverket tycks ha gjort. Det är en förhoppning som vi som har skrivit det särskilda yttrandet har.

Herr talman! Därmed yrkar jag alltså bifall till utskottets hemställan.

Anf. 127 ANNIKA ÅHNBERG (v) replik:

Herr talman! Den som väntar på något GATT väntar aldrig för länge, kanske man skulle säga. Med tanke på denna sega väntan på GATT-förhandlingar som aldrig tycks leda till något avtal som får effekter för jordbrukspolitiken blir jag litet beklämd när det enda Lennart Brunander har att komma med när det gäller det svenska jordbrukets förhållningssätt till de internationella processerna, såväl i EG som i GATT, är behovet av exportsubventioner. På mig ger det ett intryck – om Lennart Brunander i detta fall företräder den borgerliga regeringen – av att den ambition som regeringen i första hand har är att återvända till den tidigare typen av regleringspolitik.

De förslag som vi har lagt i våra motioner, t.ex. möjligheterna att satsa på ett särskilt åtgärdsprogram, berör Lennart Brunander inte med ett ord. Jag tycker att det är beklagligt, och jag måste ställa frågan: Är det så att det enda framtidsperspektiv som Centerpartiet och regeringen har att måla upp för det svenska jordbruket i framtiden är en återgång till ett regleringssystem, med exportsubventioner och allt som det i förlängningen för med sig av ytterligare regleringar? Vilka idéer har man om hur man annars skall vara med och stimulera den svenska jordbruksutvecklingen, så att den hittar andra vägar?

Lennart Brunander nämner bioenergi, och det är naturligtvis en oerhört viktig del, men det belyser bara ytterligare ett område där den borgerliga regeringen har misslyckats. Det är helt uppenbart så att det i dag inte finns en marknad, inte finns ett utrymme för spannmålsproducenter att i tillräcklig omfattning ställa om från den konventionella spannmålsodlingen av fodersäd och brödsäd till annan produktion, inriktad på bioenergi och baserad på spannmål eller andra råvaror. Det är ytterst beklagligt. Inte heller här verkar regeringen ha något att komma med.

Att det kan vara bra att avskaffa skogsvårdsavgifterna har vi också i Vänsterpartiet så småningom kommit till insikt om, men det behöver inte betyda att man fortsättningsvis inte stödjer skogsbilvägar. John Andersson kommer att ta upp det, men jag kan ändå inte avhålla mig från kommentaren att det verkar som att det, både i bokstavlig och i bildlig mening, är den enda vägen i skogen framöver, med regeringens politik på det här området.

Anf. 128 LENNART BRUNANDER (c) replik:

Herr talman! När man väntar på något gott väntar man aldrig för länge, sade Annika Åhnberg. Ja, vi vet egentligen inte riktigt vad vi väntar på när det gäller GATT och utvecklingen inom EG. Det är helt klart att det också kommer att rymma en hel del av bekymmer, men det skulle ge oss de klara spelregler som vi behöver. Som det nu är, vet vi inte vad som kommer att hända. Nu kommer inget GATT-avtal på ett bra tag, och det gör att situationen är mer oklar än den skulle ha varit, och än man skulle ha önskat att den hade varit för att veta vilka åtgärder man skall vidta.

Annika Åhnberg frågar om exportsubventioner är det enda som vi kan tänka oss. Det är det naturligtvis inte. Jordbruksministern och regeringen har ställt 60 miljoner till jordbruks- och livsmedelsindustrins förfogande för att de skall öka insatserna på att exportera svenska livsmedel. Men det räcker inte med det, utan vi måste skapa en bas för hela det svenska jordbru-

ket, så att man där kan arbeta utifrån ungefär samma förutsättningar som gäller för dem som man skall konkurrera med på andra sidan gränsen.

Jag tyckte mig höra att Annika Åhnberg i sitt inlägg sade att det faktum att vi nu har sökt medlemskap i EG borde stämma oss till viss eftertanke för att se om vissa justeringar måste göras om vi skall anpassa oss till det som sker där borta, och hon kritiserade regeringen för att den inte redan hade kommit med sådana förslag. Om jag då säger att jag också tycker att förslag borde komma, kunde vi vara sams åtminstone på den punkten.

När det gäller bioenergin är det klart att det har sina sidor att konkurrera med fossila bränslen, men på värmesidan har biobränslena en klar möjlighet att konkurrera och även på elmarknaden. Men inkörningssvårigheterna är naturligtvis stora, det är många hinder att övervinna och det tar tid innan vi når det omfång som är önskvärt. Det är ändå tveklöst så att jordbruket har en möjlighet att ge en stor mängd energi, som är miljövänlig, genom att den minskar utsläppen av koldioxid och andra föroreningar som är till förfång i naturen och i miljön.

Anf. 129 ANNIKA ÅHNBERG (v) replik:

Herr talman! Innan jag säger något mer skall jag för säkerhets skull be att få yrka bifall till vår meningsyttring i den del som berör mom. 8.

Jag sade att den som väntar på något GATT – inte gott – väntar aldrig för länge. Det var avsett att vara en lustighet, även om det satt långt inne.

Vi kan naturligtvis bli tvungna att ha exportsubventioner, men jag tycker inte att det är det första man som politiker bör tänka på, inte att det är den visionen man skall ha av det svenska jordbrukets sätt att möta en internationaliserad marknad. Det är en väg tillbaka. Det har så oerhört många negativa konsekvenser, att det kanske låser oss till en bulkproduktion av oförädlade jordbruksråvaror som vi exporterar, när vi i stället på detta område, liksom på många andra områden, borde satsa på kvalitet, vidareförädling, alternativodling, nya typer av produkter, både livsmedel och sådant som har en industriell tillämpning.

Det var bara det som jag beklagade, dvs. att det tycks vara så tomt och torftigt hos den nya regeringen när det gäller både ambitioner och visioner för det svenska jordbruket i framtiden.

Jag tror inte att det svenska jordbrukets framtid ligger i att gå tillbaka till det tidigare regleringssystemet som snävt låser produktionen till att omfatta vissa produkter och som har negativa konsekvenser för jordbrukarna och i slutändan naturligtvis även för konsumenterna. Det krävs att vi alla försöker hitta litet nya vägar framåt. Jag ville bara beklaga att det inte finns någon sådan ambition i propositionen eller hos regeringspartiernas företrädare här i dag. Det är beklagligt.

Anf. 130 LENNART BRUNANDER (c) replik:

Herr talman! Det är litet svårt att veta vad Annika Åhnberg egentligen vill. Hon säger å ena sidan att det kanske är nödvändigt att vi får gå en väg tillbaka och göra vissa saker på ett litet annat sätt än vi hade tänkt, eftersom verkligheten runt omkring oss ser litet annorlunda ut än vi förutsåg att den skulle göra. Men å andra sidan vill hon inte det här. Därför kritiserar hon

andra och mig i den här situationen för att vi tror att man måste göra något för att ta hänsyn till den verklighet som finns runt omkring oss. Jag kan hålla med Annika Åhnberg om att en satsning på alternativ produktion eller ekologiskt jordbruk ligger i linje med att ställa om jordbruket och att det är en del av det som skulle kunna användas. Men det finns redan med i det här arbetet. Det är ingen motsättning i detta.

Samtidigt som Annika Åhnberg säger att vi skall bort från regleringar vill hon ändå vara med och peta mycket. Det jordbrukspolitiska beslutet gick ut på att vi internt skulle ha en avreglering och att jordbruket som näring skulle få ett större ansvar och ett större inflytande på utvecklingen och utifrån vilka mål utvecklingen sker. Men vi skulle ha ett skydd gentemot omvärlden som är intakt. I den tanken sviktar Vänsterpartiet betänkligt då och då. När det gäller avregleringarna var vi dock överens.

Annika Åhnberg sade tidigare att vi skall satsa på alternativ produktion, eftersom man har så djurvänlig drift. Jag skulle vilja säga att det är ett betyg som man kan ge hela det svenska jordbruket. Undantagen är mycket få. Det kan vara en konkurrensfördel för svenska livsmedel i den internationella konkurrensen och inte minst i konkurrens med internationella livsmedel här hemma.

Tredje vice talmannen anmälde att Annika Åhnberg anhållit att till protokollet få antecknat att hon inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 131 ÅKE SELBERG (s) replik:

Herr talman! Låt mig först säga att vi har ett modernt och bra jordbruk i Sverige med stora möjligheter. Men då gäller det också att det inte föreligger någon tvekan om att de beslut som vi har fattat ligger fast. De beslut som fattades år 1990 var omfattande och kanske också ganska påfrestande för näringen.

Däremot vill jag kritisera att ni går in på område efter område där utredningar är tillsatta och gör ganska betydande ingrepp. Under utredningens gång tar ni t.ex. bort skogsvårdsavgiften. Trots att pengarna flyter in tar ni även bort stödet till skogsbilvägarna och till den översiktliga skogsinventeringen, där vi menar att man borde fortsätta och fullfölja det hela. Det finns många skäl till att man borde ha kvar stödet till skogsbilvägarna. Man borde åtminstone anvisa finansieringsmöjligheter i framtiden. Är det något som har stor betydelse för skogsbruket så är det att man bygger skogsbilvägar. På det sättet har man fått fram virke. Man har kollektivt kunnat satsa på det här, och man har hjälpts åt med en viss stöttning från samhällets sida. Enligt vägplan 90 från skogsstyrelsen är nybyggnadsbehovet 3 250 mil totalt. Upprustningsbehovet är drygt 4 000 mil inom den närmaste femtonårsperioden. När dessa möjligheter försvinner gör man ett stort ingrepp.

Samma sak gäller för distriktsveterinärerna. Vi måste förändra för att nå en bättre hantering. Men det är ingen idé att vi satsar på småskalig produktion och förädling om vi samtidigt höjer avgifterna så att veterinärkostnaderna går i taket. Då klarar man inte detta.

Anf. 132 LENNART BRUNANDER (c) replik:

Herr talman! Åke Selberg säger att vi har ett modernt och bra jordbruk och att det inte får föreligga någon tvekan om att de beslut som vi fattade 1990 ligger fast. Tveksamheten om hur beslutet skulle hanteras och jordbrukarnas sätt att efterleva det uppstod i mycket hög grad under den tid vi hade en socialdemokratisk regering. Det går inte så snabbt att ändra på detta. Det faktum att vi söker medlemskap i EG har naturligtvis också förändrat en del. Det är detta som omställningskommissionen skall försöka att räta ut.

Jag hoppas att Åke Selberg står för uttalandet att det jordbrukspolitiska beslutet skall ligga fast. Från socialdemokratiskt håll får man nu gång på gång höra att vi borde sänka gränsskyddet. Det är faktiskt ett sätt att gå ifrån det beslut som fattades. En av de grundläggande utgångspunkterna var att det skydd vi har gentemot omvärlden skall ligga fast i avvaktan på en GATT-överenskommelse.

Åke Selberg kritiserar regeringen för att vi gör vissa ändringar i sådant som nu utreds. Det kanske kan finnas fog för det. Vi har emellertid haft denna uppfattning mycket länge, och vi har haft ett krav på att skogsvårdsavgiften skall tas bort. Det är ingen överraskning för Åke Selberg eller någon annan. Här har vi således förverkligat ett krav som vi har haft i många år. Jag tycker att det är ganska bra att vi har kunnat göra det. Vi har därigenom kunnat ge skogsbruket en möjlighet till en bättre ekonomisk situation. Vi tar även bort stödet till skogsbilvägar. Däremot är det inte så att det inte finns några pengar till detta i årets budget. Där finns 39 962 000 kr. till de projekt som pågår. Skall man stoppa en sådan bidragsgivning får man göra det successivt på så sätt att man inte går in i nya projekt.

I utskottets betänkande har vi skrivit att man kanske måste hitta andra sätt för att finansiera det här. Det gäller bl.a. de förslag som finns om avdragsrätt för investeringar i skogsvägar och att det kan göras snabbare. Vi tycker att det är sådant som man måste uppmärksamma i det fortsatta utredningsarbetet, och man måste lägga fram förslag till hur det skall gå till. Vi lämnar således inte detta vind för våg.

Anf. 133 ÅKE SELBERG (s) replik:

Herr talman! Oavsett om man lämnar det vind för våg eller inte tas pengarna bort, trots att pengar delvis flyter in i statsbudgeten även framöver. Vi menar att man inte skall göra så stora ingrepp medan en utredning pågår. Man bör invänta det förslag som kommer från den skogspolitiska kommittén innan man gör så stora ingrepp. Det är helt klart att skogsbilvägarna och stödet till dem har haft oerhört stor betydelse, framför allt för de små skogsägarna. De har kollektivt kunnat gå ihop och finna lösningar.

Lennart Brunander säger att det inte är någon överraskning. Nej, det är ingen överraskning. Vi vet att ni har fört det här resonemanget. Samtidigt har ni beskyllt oss för att ta ut en skatt. Glappet här emellan kommer att bli en skatt som ni tar ut och som kommer att gå till statskassan, skogsvårdsavgiften.

När det gäller distriktsveterinärerna och kostnaderna tror jag att vi skall vara litet försiktiga med att jämföra rörmokare och veterinärer. Jag tror att de jobbar på helt olika villkor. Om vi skall ha bra distriktsveterinärer och om

alla skall kunna komma i åtnjutande av distriktsveterinärer, måste vi parera kostnaderna. Eljest kommer man inte att anlita veterinärerna i den omfattning som är nödvändigt och som man bör göra.

Anf. 134 LENNART BRUNANDER (c) replik:

Herr talman! När det gäller skogsvårdsavgiften är Åke Selberg och jag inte alls av samma åsikt. Det är inte Socialdemokraterna och den borgerliga regeringen heller. Det kan vi diskutera hur länge som helst. Men det här är en viktig åtgärd för att ge skogsbruken en bättre lönsamhet. Vi tar bort den straffbeskattning som Åke Selberg talar om. Den är borta fr.o.m. den 1 juli. Det är ett stort steg framåt.

För skogsbruket totalt är det naturligtvis en stor vinst att få bort skogsvårdsavgiften och i stället ta kostnaderna för skogsbilvägarna. Jag tror att det finns förutsättningar att klara den ekonomiska situationen ganska bra.

I utskottet tog vi däremot upp ett problem, som också beskrivs litet i betänkandet. Samordningen mellan de olika markägarna när man skall bygga en väg kan nämligen bli ett problem. Jag tror att det är viktigt att man ser över hur man skall klara det. I annat fall kanske man som Annika Åhnberg var inne på inte gör många vägar utan den enda vägen.

Jag tror dock att Åke Selberg och jag är ganska överens om vikten av veterinärorganisationen. Den höjning av avgiften som sker i och med det beslut som vi nu fattar är ändock ganska begränsad. Den förra regeringen och den dåvarande jordbruksministern har tillsatt en utredning som skall se över veterinärorganisationen. Förslag lär komma någon gång i höst. I direktiven till utredningen tror jag att det står att man skall pröva att överföra kostnaderna i sin helhet på näringen. I den nuvarande propositionen finns ungefär 75 miljoner av statliga medel för att stödja det. Skall man lägga över hela kostnaden på näringen kommer det att bli tufft och besvärligt. Jag hoppas att vi kan få Åke Selbergs stöd så att vi inte behöver göra det.

Tredje vice talmannen anmälde att Åke Selberg anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.
(forts.)

Ajournering

Kammaren beslöt kl. 18.03 att ajournera förhandlingarna till kl. 19.00 för middagsuppehåll.

Återupptagna förhandlingar

Förhandlingarna återupptogs kl. 19.00.

5 § (forts.) **Statsbudgeten för budgetåret 1992/93 (jordbruksdepartementet)** (forts. JoU12)

Anf. 135 CARL G. NILSSON (m):

Herr talman! Ärade ledamöter! Jag tänkte beröra två frågor i detta betänkande som rör dels avsnittet om fiskevård, dels avsnittet om statens utsädeskontroll. Båda dessa moment är föremål för ett tillkännagivande med synpunkter på regeringens tidigare förslag.

När det gäller den första frågan om fiskevård hade vi en ingående diskussion här i riksdagen om bildandet av fiskevårdsområden vid förra riksmötets budgetdebatt. Då framhöll en mycket enig riksdag värdet av fiskevårdsområden och bildande och drift av fiskevårdsområden. En enig riksdag beslutade att de samhällsstöd som tidigare hade gällt för att bilda fiskevårdsområden och de statsbidragsregler som hade funnits skulle fortsätta att gälla. Statens utfästelser skulle stå fast. Vi sade då att alla som hade ansökt om bildande av fiskevårdsområden före 1 september 1990 skulle få de stöd som tidigare var beslutat.

Nu har vi i utskottet återigen blivit tvingade att påminna om detta beslut. Vi har sagt att vi inte vill ändra de spelregler som är beslutade tidigare. De som fortfarande står i kö och som ansökt om bildande av fiskevårdsområden före det aktuella datumet 1990 skall få ut de stöd som de är berättigade till enligt dessa beslut. Det är ett tillkännagivande som utskottet gör på den punkten.

Till samma ämne hör reservationen beträffande införande av allmän fiskevårdsavgift. Det är också en fråga som vi har diskuterat ett flertal gånger här i riksdagen. I reservation 5 från socialdemokraterna i detta ämne skriver reservanterna bl.a.: "Regeringens deklaration att någon allmän fiskevårdsavgift inte bör införas innebär att sportfiskets funktion som omfattande folklig fritidssysselsättning hotas."

Man menar alltså att om vi inte inför den här statliga fiskevårdsavgiften, som jag ibland har kallat metskatt, skulle denna stora fritidssysselsättning inte kunna fortsätta. Jag tror att det verkligen är att underskatta den folkrörelsens stora framtida möjligheter. Enligt vår uppfattning skall ersättning för sportfiske gå den kortaste vägen mellan konsument och producent, dvs. sportfiskarna skall betala, och vill betala, en skälig fiskekortsavgift som dels skall utgöra ersättning för fiskevattenägarnas kostnader och vara en kapitalersättning, dels ge möjligheter för fiskevattenägaren och fiskevårdsområdet att få in resurser för ett bra och nödvändigt serviceutövande samt för fiskevårdsåtgärder.

Ett införande av en allmän fiskevårdsavgift skulle naturligtvis komma att innebära en omfattande och därmed kostsam byråkrati och en ny administration. Den skulle kosta pengar i sig. Vi skulle få en ny rundgång på pengar och en apparat som skulle kosta och inte ge det netto till fiskevården som de

direktkanaler som jag nyss nämnde innebär. Vi avvisar alltså tanken på att införa en ny statlig allmän fiskevårdsavgift.

Jag vill också säga ett par ord om den statliga utsädeskontrollen. Den är också föremål för ett tillkännagivande som egentligen går ut på att vi inte för närvarande skall vidta några stora förändringar i den statliga utsädeskontrollen i förhållande till hur den fungerar i dag. Det är kontentan i detta tillkännagivande.

Den här verksamheten har varit föremål för utredning ett stort antal gånger om man ser tillbaka i tiden. I dag har vi en mångfald och en konkurrens när det gäller utsädeskontrollen genom att vi har dels statens egen utsädeskontroll, dels enskilt ägda och enskilt drivna utsädeskontroller. För närvarande har vi en i Linköping och en i Örebro.

Vi har naturligtvis klart för oss att den förändring i jordbrukspolitiken som nu sker innebär ett minskat underlag och ett minskat behov av utsäde och därmed även ett minskat behov av utsädeskontroll. Enligt utskottets uppfattning bör den anpassning som behöver ske vid en sådan minskning av behovet ske genom en fri konkurrens i verksamheten i stället för att man ger den egna statliga kontrollen något slags monopolställning.

Det är viktigt att vi hittar en lösning där vi bibehåller mångfalden. Det bör vara en lösning som inte innebär att vi berövar Linköping och Örebro deras rättigheter att bedriva den här plomberingsverksamheten. Det innebär troligen också att vi måste upphäva en del begränsningar som för närvarande finns för dessa två enskilda utsädeskontroller. De har nämligen begränsningar i form av geografiska begränsningar, länsvisa begränsningar, och de har en hård styrning beträffande prissättning. Dessa begränsningar och inskränkningar behöver troligen upplösas.

Det är också värt att här säga, eftersom det skrivs en del om den s.k. stickprovskontrollen, att när det gäller den europeiska gemenskapen har man ännu inte infört stickprovskontroll. Det enda landet i EG som har gjort det hittills är Storbritannien.

Slutligen begär utskottet att regeringen skall återkomma till riksdagen med en redogörelse för hur regeringen avser att utforma den framtida utsädeskontrollen.

Herr talman! Med detta vill jag yrka bifall till hemställan i utskottets betänkande.

Anf. 136 ÅKE SELBERG (s) replik:

Herr talman! Vi socialdemokrater har väckt en motion om allmän fiskevårdsavgift utifrån att det också är ett önskemål från sportfiskarna att vi skall införa detta för att få bättre resurser till fiskevården. När det i propositionen föreslås att man skall ta bort pengar från budgeten kommer det att krävas andra resurser också.

Att bara förlita sig på inkomsterna från fiskekort är för det första en ganska orättvis hantering. För det andra kommer inte de resurserna att räcka till fiskevård i samtliga intressanta vatten.

Klart är att detta måste administreras. Det kommer att bli en viss administrationskostnad. Men det är precis samma system som vi har på jaktens område. Det är anmärkningsvärt att Carl G Nilsson litet nedlåtande pratar

om en metskatt. Jag tycker inte att det är en skatt, utan det är en avgift för att få bästa möjliga utbyte av en fritidsaktivitet som växer. Intresset för fisket växer. I dag är sportfiske förmodligen en av de mest omfattande fritidsaktiviteterna vi har. Därför har vi föreslagit en fiskevårdsavgift. Vi är helt övertygade om att den måste komma i framtiden för att vi skall kunna finansiera fiskevården, även om majoriteten avvisar den i dag.

Anf. 137 CARL G. NILSSON (m) replik:

Herr talman! Det är riktigt att fritidsfisket är en mycket omfattande verksamhet. Jag tror att man räknar med att cirka två miljoner svenskar fiskar någon gång om året. Norge har provat det här systemet med en allmän fiskevårdsavgift som man kallar fisketrygd. Man har gjort erfarenheten att det är mycket svårt att motivera fiskarna att betala den, eftersom den måste omges med en omfattande kontrollverksamhet om den skall fungera. Det är inte någon mening med att införa en avgift eller en bestämmelse om vi inte har möjlighet att kontrollera att den efterlevs. I Norge är erfarenheten på den punkten att ungefär 25–30 % av dem som är skyldiga att betala gör det.

Sedan säger Åke Selberg att resurserna inte räcker om om vi bara räknar med en försäljning av fiskekort. Jag tror att sportfiskarna skulle uppskatta att den betalning som de är villiga att göra för att fiska, går rakaste vägen tillbaka till vattnet och inte via en statlig administration. Fiskekortspriserna i Sverige är ju, och har varit, mycket låga. Konsumenterna och fiskarna är nog villiga att betala skäligt för sig. I själva verket är det nog så att man hellre vill betala en högre avgift för att få ett bra fiske, en bra fiskevård och en bra service än att erbjudas en dålig sådan och ett dåligt fiske gratis. Vi tror helt enkelt inte att vi löser det här med en ny statlig avgift.

Anf. 138 DAN ERICSSON i Kolmården (kds):

Herr talman! Jordbruksutskottets betänkande bygger på propositionstexten. Inriktningen där innebär att omställningen av svenskt jordbruk skall fullföljas i enlighet med 1990 års livmedelspolitiska beslut. Men det står dock redan nu klart att förutsättningarna för 1990 års livsmedelspolitiska beslut har förändrats. Det är något som redan har påtalats i debatten av både Lennart Brunander och Annika Åhnberg. Jag ser den nyligen tillsatta jordbruskommissionen som ett tecken på att regeringen inser detta och att en omprövning nu kan vara på gång.

Vid riksdagens behandling av propositionen om vissa jordbrukspolitiska frågor senare i vår kommer, vad jag förstår, dessa frågor att belysas på ett mer omfattande sätt än vad som nu gäller för själva budgetpropositionen.

I budgetpropositionen har hänsyn inte tagits till den händelseutveckling som ägt rum efter det livsmedelspolitiska beslut riksdagen fattade 1990. Bl.a. har Sveriges ansökan om medlemskap i EG skapat en ny situation för jordbruket. Det borde rimligen få konsekvenser för jordbrukspolitiken. Med anledning av detta har jag ett särskilt yttrande fogat till betänkandet, där jag finner det angeläget att en prövning sker om principerna bakom det livsmedelspolitiska beslutet 1990 håller mot bakgrund av Sveriges ansökan om medlemskap i EG och den faktiska utveckling som skett sedan beslutet fattades. Den diskussionen får vi ta senare i vår.

Efter att ha lyssnat på debatten skulle jag vilja belysa ytterligare ett par frågor. Det gäller Annika Åhnbergs inlägg, och jag vill på ett par punkter kommentera det hon sade.

En punkt handlade om att det skulle ske en satsning på och utveckling av ekologiskt jordbruk. Annika Åhnberg såg positivt på att det finns signaler för en ytterligare satsning. Jag vill påpeka att det i betänkandet finns tydliga skrivningar om att det program som finns för rådgivning och utbildning, och som nu pågår, också skall möjliggöra en kunskapsuppbyggnad som stimulerar övergång till alternativ odling. Jag tror att vi är på rätt väg, och det finns med i utskottets betänkande.

Den andra punkten handlade om bioenergi. Faktum är att de tidigare regeringarna med stöd av Vänsterpartiet, eller vpk som det då hette, drev en energipolitik som inte möjliggjorde att alternativen togs fram – något som ändå var ett beslut efter folkomröstningen 1980.

Det här innebar att under 1980-talet avvecklades många av de alternativa energikällor som det fanns en början till, bl.a. bioenergin. De kom inte fram.

Det är litet magstarkt att anklaga den nuvarande regeringen, som har suttit ett halvår, för att inte tillräckligt snabbt få fram resurser. Ändå har resurser tagits fram, och vi vet att det kommer mer för en satsning på bioenergiområdet. Det vore klädsamt om man noterade att nu kommer den satsning som tidigare regeringar inte har lyckats med.

Anf. 139 ANNIKA ÅHNBERG (v) replik:

Herr talman! När det gäller den alternativa odlingen, är det riktigt att det i utskottets betänkande finns vissa skrivningar som är positiva. Men om utskottet med de skrivningarna verkligen avsåg åtgärder i enlighet med vad vi i Vänsterpartiet föreslår i vår motion, nämligen direkt riktade satsningar på marknadsföring och förbättrad kontroll av alternativt producerade livsmedel, har jag svårt att förstå varför utskottet skulle avstyrka vårt motionsyrkande. Då borde det självklara ha varit att utskottet tillstyrkt motionsyrkandet och anvisat medel.

Det är svårt att se trovärdigheten i utskottets skrivning, när utskottet skriver några vackra ord men avstyrker ett motionsyrkande som berör precis den punkten.

När det gäller bioenergin tycker jag att det är litet magstarkt av föregående talare att göra Vänsterpartiet ansvarigt för de bristfälliga satsningar på bioenergiproduktion som den tidigare regeringen gjorde sig skyldig till. Så länge som jag i någon mån har sysslat med energipolitik och det vi kallar alternativa energikällor, har Vänsterpartiets linje varit att satsa mycket starkt på alternativa energikällor och däribland biobränslen.

Om vi skall vara riktigt noggranna och ärliga har den nuvarande regeringen visserligen inte suttit så länge. Men några av de i regeringen ingående partierna träffade en uppgörelse om energin tillsammans med den föregående regeringen. Ansvaret sträcker sig litet längre tillbaka i tiden än vad Dan Ericsson i Kolmården vill göra gällande.

Det resultat som kom ut av den energipolitiska uppgörelsen om biobränsle är ganska magert. Det är i grunden inte avgörande om litet extra medel anvisas för att öka engagemanget för att satsa på biobränslen. Det i grunden av-

görande är faktiskt hur man utformar skatte- och avgiftssystemet på det energipolitiska området. Där har vi hela diskussionen framför oss.

Jag har inte fått klart för mig att den nya regeringen har för avsikt att föra en sådan energipolitik som verkligen ser till att befrämja biobränslen. Jag tycker tvärtom att det finns oroväckande tecken som tyder på att regeringen har för avsikt att komma med andra förslag. Det vore intressant om Dan Ericsson kunde undanröja de bekymren i kväll.

Anf. 140 DAN ERICSSON i Kolmården (kds) replik:

Herr talman! När det gäller den första frågan om ekologisk odling, framgår det klart i betänkandet att det redan finns möjligheter och förutsättningar. Som Åhnberg sade i sitt tidigare inlägg, kommer det mer om dessa frågor. Det finns fler förslag på det här området som det finns möjlighet för Vänsterpartiet att stötta i den fortsatta diskussionen och i en kommande propositionsbehandling.

Vidare har vi frågan om biobränslen. Min poäng var ju att de tidigare socialistiska regeringarna under 1980-talet underlät att satsa på alternativa energikällor där biobränsle utgjorde en central del. De regeringarna hade ändå stöd av Vänsterpartiet. Jag menar då att det är litet magstarkt att hävda att den nya regeringen på ett halvår skall göra en sådan våldsam satsning att alla skall vara till freds. Det tar ju tid att lägga om politiken. Nu kommer det ändå en rejäl satsning på biobränslen. Jag vet inte vilka farhågor som Annika Åhnberg har. Men jag är trygg på den punkten. Jag vet att det kommer att bli en bra utveckling när det gäller biobränslen. Regeringen kommer att skapa goda förutsättningar för detta.

Anf. 141 ANNIKA ÅHNBERG (v) replik:

Herr talman! När det gäller de medel i syfte att stödja den alternativa odlingen vi diskuterar, är det inte sant som Dan Ericsson i Kolmården påstår, nämligen att resurserna redan används i det syftet. Det är korrekt att det finns några miljoner avsatta i statens budget att användas för alternativ odling. Men de resurserna är alldeles för knappa. Det handlar om kanske sammanlagt 2–3 milj.kr. De går inte heller till den del av verksamheten som vi har tagit upp i vår motion, nämligen förädling, distribution och marknadsföring. Det är inte korrekt att säga att det i dag finns utrymme för att pengarna skall användas på det sättet. Det är därför som det hade varit angeläget att riksdagen hade haft en tydligare mening på den punkten.

Vi kan säkert vara överens när det gäller kritiken av den tidigare regeringen, dvs. att den inte hade en tillräckligt tydlig energipolitik, vare sig när det gällde att stimulera produktion av biobränslen eller beträffande skatter och avgifter eller signaler om kärnkraftens avveckling.

Men detta kan väl inte vara ett rimligt skäl till att den nya regeringen skall kunna få fortsätta på samma sätt? Jag hoppas att det är riktigt som Dan Ericsson säger, nämligen att vi med tillförsikt kan se fram emot större satsningar på biobränslen. Det är oerhört angeläget.

Vi i Vänsterpartiet har inga hämningar eller begränsningar när det gäller samarbete över partigränserna i dessa oerhört viktiga frågor. Tvärtom! Det

är angeläget att många partier i riksdagen kan ena sig kring ökade satsningar på biobränslen.

Om sådana förslag kommer, kan Dan Ericsson vara förvissad om att vi från Vänsterpartiets sida kommer att vara med och stödja dem.

Anf. 142 JOHN ANDERSSON (v):

Herr talman! Jag har begärt ordet för att kommentera två anslag i budgeten för jordbruksdepartementet. Det ena gäller stödet till byggande av skogsvägar, och det andra gäller anslaget till djursjukvårdsavgiften. I bägge fallen har jag väckt en motion.

Jag börjar med att beröra frågan om byggande av skogsvägar.

Åke Selberg sade att skogsnäringen är en av våra viktigaste näringar. Jag tycker att det var blygsamt. Jag vill nog påstå att skogsnäringen, dvs. skogsbruk och skogsindustri, har en avgörande betydelse för vårt land.

Landets produktiva skogsmarksarealer uppgår till 23,5 miljoner hektar, med en ägarfördelning där hälften av marken ägs av privata ägare, 27 % är allmänna skogar och 23 % är bolagsskogar.

Antalet sysselsatta inom näringen beräknas till ca 300 000 personer. Av de privata ägarna bedrev under 1989 cirka 110 000 egen skogsverksamhet på fastigheten, vilket betyder att inkl. familjemedlemmar var det ca 150 000 människor som i en eller annan form berördes.

Det säger sig självt att skogsnäringen då har mycket stor betydelse för glesbygderna och sysselsättningen där. Man brukar säga att 1 000 orter i vårt land anses vara helt beroende av skogsbruket. För att ytterligare understryka den vikt skogsnäringen har för vårt land kan jag tala om att exportnettot för skogsindustrin under 1990 var 52,7 miljarder kronor. Som jämförelse kan nämnas att landets verkstadsindstri, Volvo och Saab bl.a., hade ett exportnetto under samma period på 7,4 miljarder kronor.

Därtill är vår skogsmark en allsidigt utnyttjad resurs. Den nyttjas av rennäringen, och där finns bär, vilt och andra nyttigheter. Turism och rekreation är andra intressen som nyttjar skogsmarken.

Med detta som bakgrund framstår förslaget om att slopa stödet till skogsbilvägar som ett mycket hårt slag mot skogsbruket och andra intressen, därtill helt omotiverat med tanke på näringens ekonomiska bidrag till landets finanser.

Om man säger att meningen är att skogsägarna själva skall betala vägarna, så är det inget annat än ett bevis på att man inte vet vad saken handlar om. Frågan står ju om vi skall få ett bra och behovsanpassat vägnät eller ett ineffektivt sådant med bristande naturvårdsanpassning. I en tid då man satsar miljarder på att förbättra infrastrukturen slopar man insatserna på en viktig del av skogsnäringens infrastruktur.

När det så gäller finansieringen av detta anslag kan man med fog påstå att det är finansierat flera gånger om. Avgiften för ett lastbilsekipage är ca 15 kr. per mil. För ett år kan det röra sig om ca 250 000 – 270 000 kr. Skogsbilvägnätet i vårt land är f.n. ca 27 000 mil eller tre gånger så stort som det allmänna vägnätet. Sålunda betalar skogsnäringen åtskilliga miljoner i skatter och avgifter på sitt eget vägnät.

Att hänvisa till att man har tagit bort skogsvårdsavgiften och att därför

anslaget skall upphöra, tycker jag är befängt. Jag är väldigt förvånad över att få höra det argumentet från bl.a. en centerpartistisk jordbruksminister.

Vad jag vet har man på vissa begränsade avsnitt av skogspolitiken direkt hänvisat till skogsvårdsavgiften som en finansieringskälla. När vi införde trygghetsförsäkringen för skogsbrukare hänvisade man till att reformen skulle finansieras av skogsvårdsavgiften. När man införde gallringsbidraget, som skulle ge så många sysselsättningstillfällen i skogsbruket, hänvisade man också till den finansieringskällan. Men någon direkt koppling mellan avgiften och anslagen på skogsbrukets område har mig veterligt inte funnits.

Jag är väldigt förvånad över att den borgerliga regeringen nu hela tiden hänvisar till att man har tagit bort den finansieringskällan. Vad jag minns, fördes argumenteringen på ett helt annat sätt när de borgerliga partierna befann sig i opposition.

Jag tycker att det är närmast ett sabotage mot skogsnäringen att nu plocka bort det här stödet, och jag skulle vilja fråga Lennart Brunander hur regeringen har tänkt sig att det skall gå till när man ute i de olika länen har ingått avtal, haft förrättningar där man har utlovat stöd från staten till vägföretagen och nu plötsligt finner att det inte finns pengar. Det är ju en väldigt bekymmersam situation som bl.a. skogsvårdsstyrelserna har försatt sig i nu.

Detta var om skogsbilvägarna. Sedan vill jag också säga några ord om förslaget att kraftigt höja djursjukvårdsavgifterna både då det gäller djur inom animalieproduktionen och då det gäller sällskapsdjuren. Det är helt klart, och det har poängterats från flera håll, att den här kraftiga höjningen kan få mycket allvarliga konsekvenser. Det finns en uppenbar risk för att distriktsveterinärorganisationen kommer att slås sönder, vilket då främst kommer att drabba Norrland och glesbygderna.

Avgifterna behöver inte tas ut av privatpraktiserande veterinärer, och följden av höga avgifter kan bli att distriktsveterinärer hoppar av och startar privat verksamhet. Det skulle bli särskilt lockande i djurtäta områden, där det skulle bli mycket lönsamt med privat verksamhet.

Om organisationen slås sönder, innebär detta att vissa områden inte får behålla den veterinära servicen. I längden kan man då få en sämre djursjukvård, kanske på gränsen till vanvård. Höga avgifter kan ju avhålla djurägarna från att söka vård för sina djur och därmed utsätta dem för vanvård eller djurplågeri. En sådan utveckling går stick i stäv med vad som uttalats om hänsyn till djuren.

Jag vill poängtera det Åke Selberg sade, att för närvarande utreds veterinärväsendet. Det är ju ett väldigt starkt skäl att inte nu rusa ut och höja de här avgifterna.

Här vill jag också ställa en fråga till Lennart Brunander. Jag vet inte om det var en eller två gånger som vi gav den socialdemokratiska regeringen bakläxa när den ville höja avgifterna på sin tid. Vi gick emot det med motiveringen att höjningen inte var bra för veterinärorganisationen och inte bra för djuren. Jag har väldigt svårt att förstå att centern på de tre år som jag har varit borta från riksdagen har övergett mängder av ståndpunkter som jag tycker var väldigt kloka och välmotiverade och nu intar ståndpunkter som går på tvärs emot de här intressena.

Jag har förundrat mig mycket över att centern kan byta skepnad på så kort

tid. Det skulle vara mycket intressant att höra om Lennart Brunander – både som utskottets talesman och som centerpartist – kan motivera den förändrade inställningen, bl.a. till veterinärorganisationen.

Anf. 143 LENNART BRUNANDER (c) replik:

Herr talman! För att börja med skogen och skogsägarna tycker jag att John Andersson gav en väldigt bra beskrivning av den betydelse som skogsnäringen har för Sverige, ur sysselsättningssynpunkt, för handelsbalansen och för en massa andra saker som vi använder den svenska skogen till.

Det är alldeles klart att John Andersson kunde ge en bra beskrivning av det. Han är ju en person som kan det här mycket bra. Men det är naturligtvis fel att dra slutsatsen att för att man inte ger bidrag till skogsvägar skulle allt det här rasa samman. När man tar bort skogsvårdsavgiften, ger man ju skogsbruket möjligheter att sköta finansieringen på egen hand. Vi har också i utskottsbetänkandet pekat på att man kan pröva litet andra sätt att göra detta genom t.ex. direktavskrivning vid investeringar. Man kan ju ibland göra en del investeringar billigare, så det är inte på det viset att man förlorar alltsammans.

Vi har också i olika sammanhang tagit upp att detta inte avbryts omedelbart. Möjligheten att lämna bidrag för nya projekt försvinner. Det finns 39 miljoner i budgeten för nästa budgetår, och det är inte omöjligt att det kommer att finnas pengar även senare budgetår för projekt som inte har hunnit bli färdiga. Jag förutsätter att de som har ansökningar inne och har fått löften kommer att bli behandlade på ett schyst sätt. Det är den utgångspunkt vi har.

John Andersson säger att det kommer att bli ineffektivt när människor nu får bestämma själva hur man skall bygga vägar. Jag tror inte att människor är så ineffektiva. John Andersson pläderade i sitt anförande för skogsägarna som duktiga människor som gör en stor insats, och jag tror inte att de skulle bära sig så dumt åt när de bygger vägar. Jag tror faktiskt att man kan ge skogsägarna också det förtroendet.

När det gäller veterinärorganisationen sade John Andersson att Centern hade en förfärlig massa kloka idéer för tre år sedan, då John Andersson själv var med här. Sedan dess har vi ändrat åsikter, sade han. Där ser John Andersson att det är ödesdigert att vara borta från riksdagen! Skämt åsido, djursjukvårdsavgiften är faktiskt till för att hjälpa de djurägare som finns i djurglesa områden. Man kan inte göra jämförelsen mellan en distriktsveterinär och en privatpraktiserande. Distriktsveterinären har en grundlön i botten från staten, och djursjukvårdsavgifterna är till bl.a. för att utjämna mellan de djurtäta och de djurglesa områdena. Från den synpunkten är inte djursjukvårdsavgifterna negativa för glesbygden, utan tvärtom.

Jag kan erkänna att jag inte tycker att detta är något särskilt roligt förslag. Man kunde gärna ha väntat. Nu är förslaget framlagt, och vid diskussionerna i utskottet kunde vi inte hitta något annat sätt att lösa detta på. Därför har det fått bli på detta vis. Men det är ingen katastrof.

Anf. 144 JOHN ANDERSSON (v) replik:

Herr talman! Det är väl inte fråga om ifall skogsägarna själva skall bestämma eller ej när det gäller skogsbilvägarna. Detta är ett sätt att ge ett

bidrag till skogsnäringen. Det finns enligt skogsstyrelsen ett behov av ett anslag på 250 milj.kr. om året. Det är egentligen en mycket blygsam summa vi diskuterar utifrån det behov som finns. Här är det fråga om att stimulera så att man får ett vägsystem i skogen som är anpassat till de krav naturvården ställer och så att man över huvud taget får till stånd några skogsbilvägar. Om det finns 15–20 olika fastighetsägare finns möjligheten att de bygger 15 olika korta vägar. Detta är ett sätt att se till att man i stället får en lång väg, som blir mycket billigare och även effektivare från skogsbrukssynpunkt.

Sedan tröstar Lennart Brunander mig med att det finns anslaget 39 miljoner. Jag har inhämtat upplysningar om de planer som finns och de förrättningar som har hållits. Man har på olika stadier redan godkänt att bidrag skall ges till projekt. Det handlar om bidrag på 80 miljoner som har utlovats för skogsbilvägar. Då är det inte mycket att komma springande med 39 miljoner. Det kan bli ganska intressant när skogsvårdsstyrelsens tjänstemän skall reda ut varför inte pengarna har kommit.

Sedan har vi detta med djursjukvårdsavgiften. Lennart Brunander säger att jag inte skall överdriva storleken, och han ser inte detta som någon katastrof. Men det gjorde vi faktiskt förut, när man föreslog mycket blygsammare höjningar. Då var vi många som tyckte att det kunde bli katastrof. Nu gör man en kraftig höjning och försöker förklara att detta inte kommer att medföra några problem. Det är ett felaktigt sätt att försöka lura sig själv, att hålla på med den argumentationen.

Anf. 145 LENNART BRUNANDER (c) replik:

Herr talman! John Andersson säger att de 40 miljonerna är en blygsam summa. Ja, det är en blygsam summa om man sätter den i relation till det som skogsbruket får tillbaka genom att man slopar skogsvårdsavgiften. Men sedan säger John Andersson att det som man har lovat och som är planerat rör sig om 80 miljoner. 39 miljoner är det som rör nästa budgetår. Vad som kommer senare kan jag inte gå in på här. Jag kan inte bedöma summan på 80 miljoner. Men jag utgår från att de ansökningar som har gjorts för projekt där löften har givits kommer att behandlas på ett schyst sätt.

Jag har inte sagt att det inte är några problem när det gäller djursjukvårdsavgiften. Det är alldeles klart att det alltid blir problem när någonting blir dyrare. Jag erkänner att jag inte tycker att detta är världens bästa förslag. Men det var det vi hade att hantera från regeringen, och vi måste göra det. Vi hade en diskussion i utskottet om att lyfta bort detta, men de förslag som kom från oppositionen var av den karaktären att det inte gick att gå på dem. Därför har vi kvar detta förslag. Jag vill nog hävda att det inte är så förfärligt märkvärdigt, även om det blir dyrare. Men det känns inte särskilt skönt. Det är någonting som jordbruket utan vidare klarar. Distriktsveterinärerna har varit bekymrade för de djur som inte tillhör jordbruket. Man kan tycka att det är viktigt att det finns en veterinärservice för dem, och det skall naturligtvis finnas. Men de har nytta av veterinärorganisationen, och det är rimligt att de tar sin kostnad.

Anf. 146 JOHN ANDERSSON (v) replik:

Herr talman! Lennart Brunander försöker åter lugna mig med att jordbruket kommer att klara dessa avgiftshöjningar. Det är möjligt att jordbruket

gör det. Men jag tror säkert att jordbrukets utövare inte ser denna höjning med någon större glädje. Jag befarar att Lennart Brunander har tappat litet av kontakterna med jordbrukets utövare, eftersom han kan göra ett sådant uttalande.

Jag gör inte någon koppling mellan de 40 miljonerna och skogsvårdsavgiften. Jag tror inte att man kan göra det. Det handlar om två olika saker. Borttagandet av skogsvårdsavgiften var ett sätt att förbättra lönsamheten inom skogsbruket. Jag tror att vi framför allt i Norrlands inland får vidta ytterligare åtgärder för att förbättra lönsamheten, utöver ett slopande av skogsvårdsavgiften. Det är inte de ljusaste vyer som nu målas upp, när man från industrins sida säger att man inte skall hämta virket längre än 17 mil från kusten. Det kommer att behövas åtskilliga åtgärder för att vi skall få ett skogsbruk även i fortsättningen i inlandet.

Jag gör inte den kopplingen, och jag vill påstå att vi aldrig har gjort någon koppling mellan skogsvårdsavgiften och dessa anslag. Vi gjorde en koppling i fråga om vissa anslag – t.ex. när Anders Dahlgren införde gallringsbidrag höjdes avgiften för att finansiera just den åtgärden. Men en automatisk koppling mellan alla anslag på skogsbrukets område och skogsvårdsavgiften har vi aldrig gjort. Det är ett senare påfund sedan den borgerliga regeringen tillträdde.

Anf. 147 DAN ERIKSSON i Stockholm (nyd):

Herr talman! Ingen fritidsaktivitet är så utbredd som fritidsfisket. Dess sociala värden är stora, även om de är svåra att mäta i monetära mått. Det har och kommer i framtiden att ha en mycket stor betydelse för turism och rekreation, och för människor.

Från vår egen cafeteria i riksdagen kan vi se hur fiskeentusiaster i ur och skur, i kyla och vind lever på hoppet om det stora nappet. De får faktiskt fisk också, och ibland riktiga bjässar till på köpet.

Denna för en storstad unika möjlighet beror på två faktorer. Dels är reningsgraden runt Mälaren hög, dels betalar Stockholms kommun 180 000 kr. per år för att sätta ut laxfiskar. Utan dessa 180 000 kr. skulle vi inte kunna se någon som fiskar i Strömmen.

Ett bra fiske är ingen självklarhet. Det krävs vård och omsorg. Det finns många tusen entusiaster runt om i landet som är beredda till stora arbetsinsatser för ett bättre fiske. Tyvärr saknas nästan alltid pengarna. Sportfiskarna vill själva ha en fiskevårdavgift för att få ett bättre fiske. Vattenägarna vill givetvis också ha det. Arbetskraften skulle vara till mycket stor del frivillig och nästan utan kostnad. Tala om utväxling på pengarna! Vi skulle få en mängd miljöförbättrande, turistfrämjande och socialt värdefulla åtgärder, utan att det skulle kosta staten något. Staten bidrar till fiskevård m.m. under budgetåret 1992/93 med en summa på totalt 4 174 000 kr. Detta bidrag kommer, vad jag förstår, att tas bort, vilket jag inte har något emot, om vi får någonting annat i stället.

Jag är som nydemokrat naturligtvis inte för onödiga regler och byråkrati. Jag kan dock göra avsteg från denna princip om jag ser uppenbara fördelar med det. I detta fall är fördelarna stora. Vi som är sportfiskare är beredda att betala en årsavgift på 75 kr. för att få ett bättre fiske. Administrations-

kostnaden skulle vi kunna hålla under 10 %, kanske rent av under 5 %. Det skulle vara väl använda pengar. Kan någon visa en annan lösning än en fiskevårdsavgift, är jag givetvis beredd att diskutera det.

Jag yrkar inte bifall till min motion, eftersom jag inte ännu har partiet med mig. Men om det blir votering, kommer jag givetvis att rösta för ett ännu bättre sportfiske.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 23 april.)

6 § Statsbudgeten för budgetåret 1992/93 (miljö- och naturresursdepartementet)

Föredrogs
jordbruksutskottets betänkande
1991/92:JoU13 Statsbudgeten för budgetåret 1992/93 (miljö- och naturresursdepartementet) (prop. 1991/92:100 delvis).

Anf. 148 INGA-BRITT JOHANSSON (s):

Herr talman! Miljöfrågorna framstår för oss socialdemokrater som några av de allra viktigaste framtidsfrågorna. Tyvärr har vi efter regeringsskiftet fått uppleva att arbetet för en bättre miljö helt och hållet har stannat upp. Vi kan också konstatera att vi inte kommer att få någon övergripande miljödiskussion här i dag, eftersom behandlingen av de miljömotioner som lagts fram har smulats sönder av den rådande fördelningen till olika utskott. Så finns exempelvis endast 5 av 52 att-satser i vår partimotion behandlade i detta betänkande. Det är helt otillfredsställande och understryker kravet på ett särskilt miljöutskott i riksdagen.

Vad vi i dag skall behandla är de frågor som har anknytning till budgetpropositionen. Eftersom den inte innehöll särskilt mycket om miljö blir det inte heller någon diskussion som kan klarlägga regeringens politik för framtiden. Vi får emellertid ytterligare ett tillfälle senare i vår, där vi hoppas få veta samtliga regeringspartiers inställning. Ironiskt nog sker detta på grund av att regeringen har lagt en förannonserad, för miljön viktig proposition i skrivbordslådan och därmed gett jordbruksutskottet tid att behandla andra motioner.

Socialdemokraterna har reserverat sig på fem punkter i betänkande JoU13.

I reservation 1 yrkar vi ytterligare 11 milj.kr. med anledning av ökade kostnader för vård och förvaltning av naturreservat. Arealen kommer nämligen att bli större än vad som förutsattes vid beslutet våren 1991. Det är för oss helt självklart att de områden som anses så viktiga att de skall skyddas också måste skötas.

Den skötseln kan också ökas genom de åtgärder som föreslås i reservation 2. I den nuvarande arbetslöshetssituaionen borde beredskapsarbeten i mängd kunna skapas i naturvårdens tjänst. Inte heller detta vill utskottsmajoriteten acceptera utan håller envist fast vid att det räcker bra som

det är. Jag vill gärna fråga Lennart Daléus om han inte tycker att det skulle vara värdefullt att kunna ge sin partikollega arbetsmarknadsminister Börje Hörnlund den draghjälpen.

Reservation 3 handlar om kalkningsprogrammet. När den frågan behandlades förra året ökade riksdagen på utskottets förslag till anslag med 20 milj.kr. I år skulle alltså situationen ha blivit så mycket bättre att man inte ens vill nå upp till den ursprungliga planmässiga ökningen. Vad är det som förändrats så sedan förra året? Vad är det som enligt regeringens uppfattning har blivit så mycket bättre?

I reservation 4 begär vi en redovisning av de erfarenheter som man fått av stödet till landskapsvårdande åtgärder. Detta är helt i enlighet med det livsmedelspolitiska beslutet 1990. Det är bra att regeringen är uppmärksam på dessa frågor, men vi vill att även riksdagen skall få ta del av erfarenheterna för att rätt kunna bedöma hur stödet skall utformas i fortsättningen.

Slutligen till reservation 5. Vi vill ha en redovisning av de konsekvenser för svenskt skogs- och jordbruk som konventionen till skydd för den biologiska mångfalden kommer att leda till. Vi menar att det skulle öka tilltron till det svenska intresset om man redovisar detta före Rio-konferensen.

Utskottsmajoriteten hänvisar till att miljöministern förväntar sig en fortsatt stark aktivitet inom FN:s miljöprogram bland arbetsgrupper och kommittéer samt att Sverige aktivt kommer att delta i det internationella arbetet. Det är faktiskt inte riktigt samma sak. Vårt förslag gäller de svenska insatserna i Sverige. Det krävs om man vill bli tagen på allvar att man är beredd att också dra konsekvenserna på hemmaplan. En första insats bör vara att för riksdagen redovisa de konsekvenser som konventionen kommer att leda till.

Herr talman! Med detta yrkar jag bifall till reservationerna 1, 2, 3 och 5. Jag står naturligtvis också bakom reservation 4, men för att visa min goda vilja att spara kammarens tid vid voteringen avstår jag från att yrka bifall till den.

Anf. 149 ROLF L. NILSON (v):

Herr talman! Representanter för vänsterpartiet har i många sammanhang i debatter om betänkanden som handlat om miljöfrågor och i interpellationer tagit upp problemet med försurning av skogar och sjöar. Det är en av de viktiga punkterna i vår meningsyttring till detta betänkande. Jag skall fatta mig mycket kort.

Kalkningsverksamheten är en nödåtgärd som i bästa fall kan bromsa upp den försurning som sker i stora delar av landet. Norrlands inland är hårt drabbat, men också den del av Sverige som jag kommer från och representerar, nämligen södra och sydvästra Sverige.

Vår bedömning är att det redan nu behövs extra medel för att kalka främst skogsområden men också vatten. Det är inte tillrådligt att vänta på de utvärderingar som utskottsmajoriteten hänvisar till.

Med detta yrkar jag bifall till den hemställan som finns i meningsyttringen av Annika Åhnberg vid mom. 7 om ett ökat anslag för kalkning om ytterligare 30 043 000 kr. Jag yrkar också bifall till kravet på ett engångsanslag om ytterligare 100 milj.kr vid mom. 10 för investeringar på miljöområdet. Med-

len skall användas för att förvärva mark till naturvårdsområden. Jag nöjer mig med detta.

Anf. 150 LENNART DALÉUS (c):

Herr talman! Inga-Britt Johansson betygar sitt och sitt partis engagemang i miljöfrågorna. Det är självfallet alltid skönt att höra att allt fler partier sluter upp för miljöarbetet. Men man skall kanske inte göra det med den förmätna attityd som Inga-Britt Johansson i dag visar.

Sanningen är den att under de gångna decennierna då miljöfrågorna har växt fram till en stor och viktig politisk fråga kan man, milt uttryckt, inte säga att det är Socialdemokraterna som gått i främsta ledet i kampen för miljön. Jag tillhör själv dem som var med i början på 70-talet när vi bildade nya miljöorganisationer, gick i armkrok och när Björn Gillberg tvättade skjortan i Prädd. Inte var det socialdemokrater man då återfann på de miljömässiga barrikaderna.

Om man ser till de frågor som har framstått som några av de främsta på miljöområdet hörde tveklöst frågan om kärnkraften till dem som dominerade miljöengagemanget i landet. Inte kunde man hitta Socialdemokraterna i främsta ledet i arbetet för att förnya energisystemet och ersätta kärnkraften.

Det som vi i dag diskuterar väldigt mycket på miljöområdet är hur vi skall hantera miljöfrågorna. Vi sätter i dag t.ex. de ekonomiska styrmedlen långt fram i det arbetet. Jag satt med i en utredning som hette miljö- och naturresurskommittén som var initierad av Centerpartiet och som blev klar en bit in på 80-talet. Så sent som 1983 reserverade sig Socialdemokraterna mot användning av ekonomiska styrmedel i miljöarbetet. Det tyder knappast på någon framsynthet på miljöområdet.

I dag talar vi mycket berättigat om biotekniken och dess miljöanknytning. Inte finns Socialdemokraterna med i arbetet med att föra in denna nya fråga som en väsentlig och viktig del i vårt miljöarbete.

Inga-Britt Johansson säger också med referens till det betänkande vi i dag diskuterar att frågorna har smulats sönder, som hon uttryckte det, i fördelningen mellan utskott. Det resonemanget bekräftar bara att Socialdemokraterna inte riktigt har förstått det väsen som miljöfrågorna i dag rymmer.

Miljöfrågorna har sprängt sektorsgränserna. Vi kan i dag inte tala om att hantera miljöfrågorna isolerat i något organisatoriskt sammanhang vare sig det är fråga om ett utskott eller för den delen ett departement. Sanningen är att miljöfrågorna tränger igenom alla samhällssektorer, och det är inte mer än rätt och rimligt att också alla utskott i riksdagen därför återfinner frågor som har en tydlig koppling till miljöarbetet. Det är enbart riktigt att sektorsgränserna på det sättet har blivit utsuddade.

Nu ligger, säger Inga-Britt Johansson, ett länge emotsett regeringsförslag i byrålådan, och det har skapat arbetsutrymme i jordbruksutskottet. Sanningen är den att när man tittar närmare på det material som fanns i byrålådorna när den nuvarande regeringen kom till arbetet visar det sig att det inte räcker med det underlaget för att lägga fram förslag som har den bredd som de förtjänar när de sätts in i rätt sammanhang, och till de frågorna hör förpackningsfrågorna. Man måste tala om förpackningsfrågorna i ett avfalls-

sammanhang – eller kalla det gärna ett kretsloppssammanhang – och dit hör många andra frågor.

Man kan väl därför snarare säga att regeringen nu måste ta nya initiativ för att koppla det underlag som fanns till de riktiga ambitioner som regeringen nu har att sätta in förpackningarna, avfallet, i rätt sammanhang, i ett kretsloppssammanhang, någonting som den tidigare regeringen inte förmått göra.

Inga-Britt Johansson nämnde sedan konventionen om biologisk mångfald. Hon sade inte konventionen om biologisk mångfald och bioteknik, som ju är den riktiga beteckningen på innehållet i den konvention som man nu arbetar med. Det är väl ändå att kräva litet väl mycket synskhet av regeringen att säga att regeringen nu skall redovisa effekterna för svenskt vidkommande av en konvention som ännu inte är färdig. Vore det inte bättre att konventionen blev klar och att man med utgångspunkt i den sedan tog de riktiga och berättigade tagen för att omforma den till riktiga åtgärder också på svensk botten – det må gälla biologisk mångfald, som måste värnas, och det må gälla kopplingen mellan den moderna biotekniken och miljöfrågorna?

Jag kan försäkra Inga-Britt Johansson att just de frågorna har en mycket hög prioritet i regeringens arbete. Jag är övertygad om att Inga-Britt Johansson kommer att få anledning att återkomma till en diskussion om de här frågorna när regeringen i sin tur återkommer till riksdagen med förslag om just hur man skall förfara i de viktiga miljöfrågor som hittills inte har fått den tidigare regeringens uppmärksamhet.

Jag vill, herr talman, till slut nämna något om de frågor som också finns i utskottets resonemang och som baserar sig på regeringens förslag när det gäller stöd till miljöorganisationer i det internationella arbetet. Jag tycker att det kan vara värt att här i kammaren uppmärksamma och betona att de svenska miljöorganisationerna bedriver ett mycket viktigt arbete när det gäller det internationella miljöengagemanget och att de svenska miljöorganisationerna har en framskjuten ställning.

Trots den tidigare regeringens förslag här i riksdagen lyckades en majoritet förra året åstadkomma ett markerat stöd till bl.a. internationella försurningssekretariatet, ett stöd som nu fullföljs i regeringens förslag. Det är ett viktigt arbete, och det förtjänar uppmärksamhet och stöd liksom annat internationellt arbete som de svenska miljöorganisationerna bedriver, inte minst riktat till Europa – det må gälla Österuropa eller länderna inom EG.

Herr talman! Det förslag som regeringen har lagt fram och som ligger till grund för utskottets betänkande – jag tänker på det engagemang som den nuvarande regeringen visar i miljöfrågorna och förmågan att hantera de riktiga instrumenten, inte minst de ekonomiska styrmedlen – visar att vi alla har förutsättningar att se ett starkt engagemang och ett konkret arbete, såväl på ett svenskt plan som i internationella sammanhang. Därför, herr talman, yrkar jag bifall till utskottets hemställan i jordbruksutskottet betänkande nr 13.

Anf. 151 INGA-BRITT JOHANSSON (s) replik:

Herr talman! Jag kan berätta för Lennart Daléus att jag började tidigare än på 70-talet – jag började 1968, när Hans Palmstiernas bok Plundring,

svält, förgiftning kom – med att starta en mängd studiecirklar där vi diskuterade miljöfrågorna och framtiden med utgångspunkt i den boken.

Miljöfrågorna är alltså inte nya inom socialdemokratin. Det fanns kända socialdemokrater som långt tidigare – redan på 40-talet – skrev böcker om miljösituationen och vad som behövde göras i framtiden. Sedan kan vi alla hålla med om att det har gått långsamt, inte bara hos oss utan i de flesta partier.

Ett tydligt exempel på hur långsamt det går ser vi just nu i centerns arbete i regeringen. Jag tror det var SAF-tidningen – men jag är inte säker; det kan också ha varit Ny Teknik – som i senaste numret betygsatte regeringen och de olika departementen. Där fick miljödepartementet en etta – det var det lägsta man kunde få. Tidningen hade samma utgångspunkt som vi har i vår kritik, nämligen att det icke har kommit någonting från miljödepartementet sedan regeringen tillträdde.

Nu har vi hört av massmedia att det kommer 500 miljoner i kompletteringspropositionen. Men allt det som det stod om i gröna bilagan, som ju egentligen var en beskrivning av redan beslutad politik, har vi inte sett så mycket mer av.

Lennart Daléus säger också att vi inte har förstått frågorna när vi säger att det behövs ett miljöutskott i riksdagen – miljöfrågorna måste genomsyra arbetet överallt. Okej, de skall genomsyra arbetet överallt, men det hindrar ju inte att vi behöver ett ställe där de övergripande frågorna diskuteras och där man drar upp riktlinjerna för miljöpolitiken, på det sätt som man hade hoppats att miljödepartementet skulle göra men inte gör. I och med att miljödepartementet inte har tagit upp frågorna gör de andra departementen ingenting heller – det händer ingenting över huvud taget.

När det slutligen gäller konventionen och behovet av att klargöra konsekvenserna, är det vår bestämda uppfattning att vi redan nu när vi ser åt vilket håll konventionen lutar kan redogöra för de konsekvenser som den kommer att få för svenskt skogs- och jordbruk och säga att vi är beredda att ta de konsekvenserna; vi kommer att verka för att åtgärderna så snabbt som möjligt genomförs i Sverige. Det kommer att ge de svenska insatserna på konferensen mer styrka än de annars skulle ha.

Anf. 152 LENNART DALÉUS (c) replik:

Herr talman! Jag betvivlar inte engagemanget hos enskilda personer med socialdemokratisk hemvist, ens genom årtiondena. Vad jag kritiserade var att det socialdemokratiska partiet i sin politiska utövning under många tiotal år inte har förmått att ta till sig eller föra en stark och riktig miljöpolitik. Det var min kritik. Jag är fullt medveten om att flera enskilda personer med socialdemokratisk bakgrund har haft ett engagemang, men det är två skilda saker. Centerpartiet har förmått att ha såväl individer som en partipolitik med just detta starka miljöengagemang.

Sedan är jag inte så orolig för den betygsättning som från tid till annan förekommer i tidskrifter av skiftande karaktär av det arbete som bedrivs i miljödepartementet. Det intressanta är om man lyckas ge miljöfrågorna en stark position i regeringens arbete. Inga-Britt Johansson vet lika väl som jag

att t.ex. de riktlinjer som vi just nu efterlyser tidigare inte återfunnits exempelvis som bilagor till finansplanen. Det är en åtgärd t.ex.

Jag har därutöver i en tidigare debatt med företrädare för Socialdemokraterna här i kammaren pekat på många åtgärder av rent konkret praktisk karaktär som har vidtagits i regeringens arbete, t.ex. åtgärderna i samband med grönområdet i Stockholms norra del, Hagaområdet, som jag nämnde vid det tillfället. Till det skall man lägga att den stora miljöhändelse som miljövärlden i dag ser fram emot är konferensen i Rio, den som kallas UNCED.

Jag kan lova Inga-Britt Johansson att det svenska arbetet – som rent definitionsmässigt kräver arbete – är mycket starkt inför den konferensen och att Sverige ligger mycket långt framme när det gäller förslag, åtgärder och engagemang, vilket också bekräftas av det internationella miljösamfundet. Där råder det inget tvivel om att Sverige driver de här frågorna, ett arbete som uppenbarligen och alldeles självklart kräver engagemang.

Det viktiga är ju att regeringen, på alla områden som genomsyras av miljöfrågorna, såsom energiområdet, trafikområdet och liknande, har ett aktivt miljöarbete. Inga-Britt Johansson vet att det är ett arbete som centern driver och har lyckats med.

Anf. 153 INGA-BRITT JOHANSSON (s) replik:

Herr talman! Jag vill påminna Lennart Daléus om att när det gäller många av de frågor där Sverige har varit föregångare har de drivits igenom av en socialdemokratisk regering, och alltså med vänstermajoritet i riksdagen. Det började med inrättandet av naturvårdsverket 1972.

Jag ställde två frågor i mitt inledningsanförande som Lennart Daléus inte har svarat på. Den ena frågan gällde varför centern inte kan ställa upp på att man använder beredskapspengar till att inrätta beredskapsarbeten i naturvårdens tjänst. Den andra frågan gällde vad som har blivit så mycket bättre när det gäller kalkningen, att man inte har tagit med den ursprungliga, planmässiga ökningen i årets budget.

De frågorna fick jag inget svar på. De är naturligtvis små detaljer i den övergripande diskussionen, men jag skulle ändå vilja höra Lennart Daléus svar på de två frågorna.

Jag tvivlar inte alls på att man lägger ner ett stort arbete på Rio-konferensen – ett arbete som också påbörjades under den förra majoritetens tid – men det arbetet får ju inte innebära att man inte gör någonting här hemma. Lennart Daléus påstår att det genomsyrar regeringens politik. Han kanske kan ge några konkreta exempel på nya frågor som kommit upp efter regeringsskiftet. Jag kan inte komma på en enda sådan ny fråga.

Anf. 154 LENNART DALÉUS (c) replik:

Herr talman! När det gäller den sista frågan vill jag säga att Inga-Britt Johansson nog läser tidningen precis som många av oss andra, så hon kan se hur man i fråga efter fråga, i sektor efter sektor – energisektorn, t.ex. – driver centerns engagemang nästan till sin spets. Hon kan också se hur centerns engagemang har lyckats i regeringsarbetet; det må gälla energifrågorna eller sammankopplingen av energi och ekonomi och därmed också beredvilligheten att vilja använda ekonomiska styrmedel.

Jag är övertygad om att Inga-Britt Johansson har tagit del av de referaten, precis som hon tidigare hänvisade till hur tidningar gör bedömningar.

De frågor som Inga-Britt Johansson tar upp är, precis som hon själv säger, av liten karaktär i det material som utskottet har haft att behandla. De är också av det slaget att de är påspädningar och marginella överbud i förhållande till regeringens förslag. Som utskottet har redovisat kommer de antingen att behandlas i det fortsatta arbetet eller finns redan tillvaratagna genom åtgärder från regeringens sida.

När det gäller UNCED och arbetet där har ju inte bara regeringen och miljöministern lagt ner ett stort arbete på att driva den frågan, utan man har också – och det är det viktiga – lyckats föra fram de tunga viktiga svenska ståndpunkterna när det gäller frågor som rör klimatförändringar, biologisk mångfald, bioteknik och kopplingen till militär verksamhet samt miljö. Jag tror alltså inte att Inga-Britt Johansson behöver vara orolig för att vi kan vänta någon negativ kritik från omvärlden när det gäller den här regeringens sätt att bedriva det internationella miljöarbetet, även om det uppenbarligen inte är lika uppskattat av Inga-Britt Johansson här hemma.

Tredje vice talmannen anmälde att Inga-Britt Johansson anhållit att till protokollet få antecknat att hon inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 155 SONIA KARLSSON (s):

Herr talman! Jag vill anföra några synpunkter med anledning av vår motion nr 603 om behovet av en besöksanläggning i Tåkern-Ombergsområdet.

Utskottet avstyrker vår motion med hänvisning till att det finns en särskild fond, Tåkernfonden, för vård av naturen kring sjön. Utskottet avstyrkte en likalydande motion förra året med samma motivering.

Tåkern är ett naturreservat, sjön är unik och räknas som vårt lands och norra Europas främsta fågelsjö. Det statliga anslaget för att vårda naturreservat m.m. har inte räckt till för att vårda Tåkern.

I årets motion har vi redovisat att Tåkernfonden har tillkommit för att bättre vårda och ta till vara Tåkerns möjligheter. Målsättningen är att avkastningen av fondens medel tillsammans med det statliga anslaget skall ge tillräckliga resurser för löpande skötsel så att sjöns möjligheter att bevaras och utvecklas stärks.

Fondens syfte är vetenskapligt; utredning av sjöns status och forskning är viktiga uppgifter. Dessutom lämnas stöd för betesdrift för att bevara strandängarna för fågellivet. Viss del används också till information samt viss guidning runt sjön.

Fondens avkastning är ca en halv miljon kronor – det räcker nätt och jämt för de uppgifter som fonden har. Det strider mot fondens syfte att använda medlen på annat sätt.

Tåkern är ett nationellt intresse. För att ge besökarna bättre möjligheter att uppleva och lära känna Tåkern och Tåkernbygdens stora värden behövs en besöksanläggning, liknande dem som finns vid Hornborgasjön och Abisko nationalpark.

Utskottet förbigår själva sakfrågan, nämligen besöksanläggningen. Tåkernfonden kan inte finansiera en sådan anläggning. Som motionär skulle

jag välkomna en dialog med utskottet om hur man skall kunna möjliggöra detta.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 23 april.)

7 § Vissa skogsfrågor

Föredrogs
jordbruksutskottets betänkande
1991/92:JoU14 Vissa skogsfrågor.

Anf. 156 JAN FRANSSON (s):

Herr talman! Det här betänkandet från jordbruksutskottet om vissa skogsfrågor utgör naturligtvis inget underlag för någon mer omfattande sakdebatt om skogspolitiken. Jag skall inte heller ta upp någon sådan debatt.

Vi har en skogspolitisk kommitté, tillsatt av den socialdemokratiska regeringen. Den har i uppdrag att senare i år lägga fram ett förslag till den framtida skogspolitiken. Men det finns anledning att starkt kritisera den nuvarande regeringen för att man genom olika beslut gång efter annan ändrat förutsättningarna för kommitténs arbete, utan att ändra direktiven för kommittén. Det må vara en regering obetaget att göra sådana ändringar av direktiv, men man har valt en linje där man fattar beslut som starkt förändrar förutsättningen för kommittén. Det har skapat stor oklarhet när det gäller kommitténs arbete. Den moderate ordföranden har ingen avundsvärd uppgift.

Man har här tidigare debatterat skogsvårdsavgiften. I kommitténs direktiv ingick att vi skulle se över skogsvårdsavgiften och se om man hittade någon annan form av finansiering. Det är också de enda tilläggsdirektiv vi har fått från regeringen, att när skogsvårdsavgiften är borta se om det finns någon annan finansiering och om kommittén finner att stödet är ett medel i skogspolitiken.

Jag vill gärna upprepa det som både Åke Selberg och John Andersson tidigare varit inne på, nämligen att det märkliga har inträffat att det har använts som ett medel i skogspolitiken att man kan kritisera den socialdemokratiska regeringen och vår riksdagsgrupp för att under i stort sett hela 1980-talet ha tagit ut en skogsvårdsavgift, som i och för sig sett över ett tidsperspektiv har återgått till skogsbruket. Trots detta har man med en papegojas envishet förfäktat att skogvårdsavgiften var en skatt som gick in i statskassan.

Nu har man avskaffat skogsvårdsavgiften. För protokollets skull vill jag att det blir helt klarlagt: skogsvårdsavgiftsmedlen går fortfarande in i statskassan för nästa budgetår i storleksordningen sannolikt kring 400 milj.kr., eftersom det finns en eftersläpning. Pengar finns, men regeringen har valt att stärka statskassan.

Jag är naturligtvis lika förvånad som tidigare talare som har frågat: Var finns skogsägarnas kritik, och hur kan man förklara denna helomvändning?

Skogsvårdsavgiften är efter det borgerliga majoritetsbeslutet i höstas en skatt som går in i Wibbles kassa. Men vi har tidigare hört från Åke Selberg

och John Andersson att skogsbruket i Norrlands inland får bekymmer, eftersom större delen har använts för att stärka lönsamheten i det norrländska skogsbruket.

Det är på samma sätt med det som debatterats tidigare här, nämligen stödet till samordning vid byggande av skogsbilvägar. När denna fråga ändå penetrerades i jordbruksutskottet kanske det också gick upp för vissa borgerliga ledamöter att man därmed avskaffat möjligheten till styrning av byggandet av skogsbilvägar, bl.a. ur naturvårdssynpunkt och miljösynpunkt. Man står alltså i dag tomhänt. Det är fritt fram för skogsägarna att bygga sina skogsbilvägar utan minsta hänsyn till miljön.

Det senaste exemplet på att man ändrar förutsättningarna är de signaler som kommer om att skogsvårdsorganisationen – som är ett viktigt instrument i skogspolitiken – skall bantas med en femtedel. Vi överraskas inte av någonting numera. Vi får väl se vad kompletteringspropositionen innebär.

Regeringen måste väl visa handlingskraft och visa hur man drar ner på organisationen. Att man inte har med några bedömningar av effekten kan vi ge många exempel på från många politiska områden. Inte på något område har svenska folket sett några positiva effekter av dessa skott man riktar åt olika håll i vårt välfärdssamhälle.

I kommittén har vi socialdemokrater vid ett par tillfällen övervägt om vi skall fortsätta att vara med i kommitténs arbete. Jag vet att även andra i kommittén frågar sig om det kanske vore lika bra att gå hem. Vi avvaktar om det kommer ytterligare ändringar av förutsättningarna för kommitténs arbete. Jag vill fråga om Ivar Virgin har någon som helst förståelse för att vi är kritiska.

Jag skulle också vilja fråga Ivar Virgin: Finns det någonting i misstankarna om att regeringen kör vid sidan om utredningen? Det har sagts att man kör sitt race vid sidan om utredningen. Jag har ställt samma fråga till den moderate ordföranden i kommittén. Han säger att han inte känner till någonting sådant.

Ivar Virgin har tillfälle att klara ut om regeringen är beredd att skjuta samma höftskott mot skogspolitiken som man gör mot andra områden i samhället. Målet är uppenbarligen klart: det ena området efter det andra skall skjutas sönder. Vad som sedan händer tror jag inte moderaterna känner någon större omsorg om. Det är moderata dogmer som styr politiken i stor utsträckning.

Jag vill för min del deklarera att vi socialdemokrater ser skogen som en oerhörd tillgång för vårt land, för vår ekonomi, för vår välfärd, för vår miljö. Den kan inte utsättas för de experiment som vi ser på andra områden.

Ivar Virgin är vice ordförande i jordbruksutskottet. Jag förväntar mig att han som tung regeringsrepresentant tar detta tillfälle att ge oss en principiell deklaration om hur han ser på de skogspolitiska målen och medlen.

Är det meningen att alla de medel som vi ganska framgångsrikt har använt i vår skogspolitik skall mönstras ut? Det är ett besked som Ivar Virgin har tillfälle att ge nu.

För övrigt yrkar jag bifall till den socialdemokratiska reservationen i utskottets betänkande 14.

Anf. 157 ROLF L. NILSON (v):

Herr talman! Jag skall mycket kortfattat och enkelt yrka bifall till den meningsyttring av Annika Åhnberg som finns fogad till betänkandet. Den berör mom. 4 och går ut på en begäran från riksdagen om ett tillkännagivande om ett förbud mot ytterligare plantering av contortatall och ett generellt förbud mot införande av främmande trädslag, om det inte rör sig om forskningsprojekt där man gjort en noggrann och allsidig miljökonsekvensbeskrivning innan ett sådant tillstånd ges.

Anf. 158 IVAR VIRGIN (m):

Herr talman! I detta betänkande behandlas en del motioner på skogsområdet. Jan Fransson satte i gång en allmän skogspolitisk debatt, och jag skall väl ta upp några av hans trådar.

Först och främst måste man konstatera att den skogspolitiska utredningen ursprungligen fick sina direktiv från en socialdemokratisk regering. Det är inte konstigt att en borgerlig regering genomför de förslag som de sedan länge har motionerat om. Med hänsyn till genomförandet av dessa åtgärder måste man då genomföra vissa ändringar i direktiven. Det är väl i detta fall en självklarhet.

Jag skulle tro att skogsägarna är utomordentligt tacksamma över den förändring som skett. De har nog alltid betraktat denna skogsvårdsavgift som en ren skatt, och det med all rätt. Att slippa en skatt måste ju för den grupp som slipper skatten upplevas som positivt.

Även om det skett ett visst överuttag i förhållande till de insatser som gjorts, tror jag ändå att de upplever förändringen som det väsentliga i det här fallet.

När det gäller skogsbilvägarna och miljöpåverkan vill jag samtidigt konstatera att SNF i många debattartiklar i sin tidning mycket skarpt kritiserat det statliga stödet till skogsbilvägarna.

Jan Fransson tar upp svårigheten att samordna, när man överlåter åt enskilda skogsägare själva att bestämma hur skogsbilvägarna skall dras. Jag är inte det minsta orolig. Jag är övertygad om att om det är en fördel att samverka så kommer skogsägarna att göra det. Betänkandet pekar dessutom på möjligheten att via skatteavdrag stimulera till en satsning på skogsbilvägar från skogsägarnas sida. Jag är helt övertygad om att skogsstyrelsen i vissa fall kan bidra till en samordning men att den samordningen naturligt kommer som ett initiativ från skogsägare som känner behov av hjälp på det här området.

Jag kan konstatera att de motioner som behandlas i betänkandet i de flesta fall avstyrks med hänvisning till den skogspolitiska utredningen, som Jan Fransson nämnde. Jag är övertygad om att den kommer att ge en allsidig belysning av skogsfrågorna, och jag hyser inte alls den pessimism i fråga om utredningens resultat som jag tyckte litet genomsyrade Jan Franssons framställning. Utredningen skall presentera sina resultat inom ungefär tre månader, så det är ju en relativt kort tid kvar.

Jag hoppas och tror att utredningen kommer att föreslå en radikal förenkling av nuvarande skogsvårdslagstiftning. Jag menar att det finns all anledning att hälsa en sådan förenkling med tillfredsställelse. Det finns många ex-

empel på att den nuvarande skogsvårdslagen faktiskt inte fungerar så väl som Jan Fransson försökte göra gällande. I fortsättningen tycker jag i princip att de krav som skall ställas på skogsägaren skall gälla skyldigheten att återplantera.

Att befria skogsbruket från detaljregler och byråkrati kommer enligt min mening att gynna nya, alternativa skogsbruksmetoder, och detta bör i sin tur medverka till en artrik och variationsrik skog. Det kommer på det sättet att vara lättare att leva upp till de krav på naturhänsyn som med rätta kan ställas på skogsägarna. Det förekommer i Socialdemokraternas motion på det här området kritik mot skogsägarna för att de inte i alla fall har levt upp till 21 § i skogsvårdslagen. Man kan ändå konstatera att det har skett en utomordentligt stark förbättring och att intresset från skogsägarnas sida ständigt ökar. Jag är på den punkten mycket optimistisk om möjligheterna att nå mycket långt inom det här området. Jag är dessutom övertygad om att skogsägare som tilldelas ett större eget ansvar också kommer att förvalta skogstillgångarna på bästa sätt och med stort hänsynstagande till naturvården.

Den socialdemokratiska tanken i reservationen, att man skall säkerställa mark för naturvårdsändamål med hjälp av kollektiv ägarfinansiering, finner jag stötande. Behöver vissa biotoper ett så starkt skydd att det är aktuellt att bilda naturreservat måste vanliga regler gälla. Staten får då gå in med budgetmedel och lösa in marken. Jag är helt säker på att ett biotopskydd ofta kan åstadkommas med relativt små förändringar i brukningsmetoder och att en rättvis ersättning till skogsägarnas insatser kommer att skapa ett gott klimat för samarbete. Även sådana ersättningar bör finansieras över budgeten.

När det gäller den särskilda meningsyttringen om införande av främmande trädslag kan jag mycket väl tänka mig att man genomför en miljökonsekvensanalys för att bedöma om en främmande trädart skall införas. Miljöskyddskommittén arbetar i den riktningen, och jag är övertygad om att förslag med den inriktningen kommer att läggas fram.

De krav som ställs på en sådan miljökonsekvensanalys måste vara rimliga. Vi har ändå hundraåriga omloppstider när det gäller träd, och kraven måste sättas så att man tillåts starta en odling och under perioden successivt kan bli säkrare och säkrare på att det är en riktig åtgärd.

Jan Fransson hade ett par åsikter om skogen som tillgång för vår välfärd, och jag håller fullständigt med honom om detta. Jag skulle vilja säga att skogen är en av våra absolut värdefullaste tillgångar. För att säkra den tillgången menar jag att det är av utomordentlig vikt att vi slår vakt om äganderätten i fråga om våra svenska skogstillgångar. Enligt min mening är den socialdemokratiska reservationen ett uttryck för att man inte respekterar den äganderätten.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan och avslag på reservation och meningsyttring.

Anf. 159 JAN FRANSSON (s):

Herr talman! Jag begärde inte av Ivar Virgin att han skulle göra någon större genomgång. Han började så smått med det. Vad jag var intresserad av var den mer principiella inriktningen och på vilken grund en framtida skogspolitik skall vila.

Jag frågade vilka medel i vår nuvarande skogspolitik Ivar Virgin vill mönstra ut och om grunden skall vara ägandemakt och marknad. I så fall skulle det naturligtvis vara intressant att höra var Virgin hämtar sina föregångsexempel, om de finns någonstans ute i världen. Hur ser Ivar Virgin rent allmänt på Sveriges sätt att sköta sin naturresurs skogen? Det var kanske mer av det resonemanget och de synpunkterna i klartext jag önskade från Virgin.

Anf. 160 IVAR VIRGIN (m):

Herr talman! Jag tyckte att jag väl täckte in just det området i mitt anförande. Jag har en utomordentligt stark tro på den privata äganderätten. Jag är helt övertygad om att skogsägare som uppmuntras och som får stöd från stat och samhälle är de bästa förvaltarna av den utomordentligt viktiga tillgång som skogen är. Alla intrång, alla statliga ingrepp på det här området bidrar i själva verket till att öka bl.a. miljöproblemen.

Vi har många instrument för artskydd och bevarande av viktiga, unika biotoper och naturtillgångar. Nationalparkerna är ju det yttersta instrumentet, och i det sammanhanget tycker vi att det är självklart att det är staten som skall äga, eftersom det är fråga om tillgångar av ett sådant värde att staten bör ta det yttersta ansvaret. Naturreservaten utgör ett annat sätt att bevara viktiga biotoper och viktiga tillgångar. Vi kan också tänka oss att på olika sätt stimulera enskilda ägare till att göra särskilda insatser för att skydda biotoper.

Jag kan erinra om att det inom EG finns mycket generösa regler för hur man kan hjälpa till att åstadkomma ett sådant artskydd. De hektarersättningar som förekommer i EG är höga, vilket innebär att man sätter stort värde på insatser som görs på det här området och att man är beredd att på ett rättvist sätt betala för den här typen av insatser. Jag tror att detta är metoder som garanterar mångfald inom skogsbruket, en mångfald som vi väl alla strävar efter.

Anf. 161 JAN FRANSSON (s):

Herr talman! Ivar Virgin nämnde Svenska naturskyddsföreningens intresse för det svenska skogsbruket. Det är bra att man inom Naturskyddsföreningen är intresserad av skogsbruket. Jag skulle vilja fråga Ivar Virgin om han delar Svenska naturskyddsföreningens uppfattning att det finns en konflikt mellan å ena sidan skogsägarens privata, kortsiktiga önskemål och å andra sidan samhällets långsiktiga, övergripande mål att bevara skogens biologiska rikedom. Det är ordagrant vad Naturskyddsföreningen har sagt. Delar Ivar Virgin Naturskyddsföreningens mening i det avseendet?

Sedan frågade jag efter ett exempel på någon föregångare när det gäller att vårda naturresursen skog i världen. Finns det något exempel, Ivar Virgin, på att ägarmakt och marknad har lett till en långsiktig hushållning med naturresurser och miljö? Jag kan nämna ett annat bra exempel på att naturresurser vårdas och brukas genom demokratisk kontroll, och det är Sverige som är ett föregångsland.

Vad vi nu har att göra är att komplettera skogspolitiken med ett miljömål. Alla åtgärder när det gäller att bruka skogen, att använda skogsmarken,

skall avvägas mot detta miljömål, som det nu är nödvändigt att sätta upp för skogsbruket.

Anf. 162 IVAR VIRGIN (m):

Herr talman! Jan Fransson säger att Sverige är ett föregångsland, och jag tror att han har rätt. Men jag skulle vilja analysera den bilden och säga att det bl.a. beror på att vi har självägande skogsägare, som har skött skogen i stort sett efter eget huvud. Jag tror faktiskt att vår skogsvårdslagstiftning delvis har hindrat dem i ett rimligt miljöansvar. De debatter vi har haft om bl.a. fjällnära skogar har ofta gällt skogar som har varit statligt ägda.

All erfarenhet talar för att ett spritt enskilt ägande, som uppmuntras av statsmakterna på olika sätt, är den väg som är den bästa i sammanhanget. Allt statligt ägande, all socialism i alla dess former, är ett hot mot naturresursen skog. Här har vi möjligen helt olika meningar, men min absolut bestämda mening är att äganderätten till skogen är själva hjärtpunkten i ett artbevarande och ett skogsbevarande på hög nivå.

Anf. 163 JAN FRANSSON (s):

Herr talman! Ivar Virgin försöker glida undan huvudfrågan, som inte handlar om privat ägande eller inte – ingen ifrågasätter privat skogsägande. Vad debatten handlar om är om vården av vår viktigaste naturresurs är en hela folkets angelägenhet, eller om det är en angelägenhet enbart för dem som äger makt genom ägande. Jag har efterlyst var Ivar Virgin står, och jag fick ett svar i hans senaste replik. Han menar att utgångspunkten när vi utformar vår skogspolitik är ägandemakt och marknad, och all möjlig demokratisk kontroll och inflytande från svenska folket över den naturresursen betraktar han som socialism. Jag tackar Ivar Virgin för att han ändå till slut blev tydlig på den här punkten, då det kan ge viss ledning i det fortsatta skogspolitiska arbetet i kommittén.

Anf. 164 IVAR VIRGIN (m):

Herr talman! Om jag utgår från att ägarrätten är utomordentligt viktig i detta sammanhang, har jag nu i många inlägg talat om att samhället, staten, självklart också har en rätt. Den rätten har jag försökt beskriva, bl.a. genom att säga att unika naturtillgångar, som skogstillgångar, skall kunna bli nationalparker, och där skall det vara ett statligt ägande, ett statligt inflytande. Det finns över hela världen, och det är en bra form. För mig är det självklart att ägandeförhållandet i det fallet överförs till staten.

När det gäller naturreservat är det för att skydda värdefulla biotoper och vissa områden, som ideella stiftelser, stat eller någon annan kan åta sig ett visst skötselansvar för att uppnå det här artskyddet. Jag kan inte se den konflikt som Jan Fransson målar upp mellan svenska folket och ägarmakten, som han uttrycker det. För mig är ägandet i detta fall en förvaltning, och med det följer ett förvaltaransvar.

Enligt min uppfattning tar ägarna av svensk skog detta ansvar, i utomordentligt hög grad, och det är någonting som vi alla skall vara tacksamma för. Jag är övertygad om att man, med rimliga spelregler, kan förstärka detta förvaltaransvar hos skogsägarna, och det skall vara inriktningen på skogspoliti-

ken att verkligen åstadkomma det, att få ett förtroendefullt samarbete mellan statsmakterna och skogsägarna.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 23 april.)

8 § Anslag till riksgäldskontoret

Föredrogs
finansutskottets betänkande
1991/92:FiU14 Anslag till riksgäldskontoret (prop. 1991/92:100 delvis).

Anf. 165 ROLAND SUNDGREN (s):

Herr talman! Vi socialdemokrater har i en reservation till finansutskottets betänkande nr 14 framhållit att vi vill att kontrollen skall förbättras när det gäller premieobligationshandeln.

Det här är en fråga som finansutskottet har behandlat under en följd av år. Under förra riksmötet konstaterades att riksgäldskontoret sedan en tid tillbaka har hållit på med en översyn av bl.a. förutsättningarna för en registrering av kommande premielån. Men ännu har ingenting hänt, och vi anser därför att tiden nu är mogen för riksgäldskontoret att verkligen se till att komma till rätta med detta problem.

Det är viktigt med en sådan här registrering, så att möjligheterna förbättras att kontrollera förmögenhetsbeskattning och förmögenhetsberoende avgifter och bidrag. Som har framhållits i en motion som utgör underlag för detta ärende, har en omfattande spekulation med betydande skatteundandragande kunnat ske genom denna obligationshandel.

Detta är en fråga som under senare år också har aktualiserats i flera utredningar, bl.a. kapitalvinstkommittén och inkomstskattekommittén.

En registrering motsvarande den som nu gäller för innehav av sparobligationer, VPC-noterade aktier och bankkonton skulle också i hög grad underlätta den fysiska distributionen samt handeln och vinstavstämplingen av premieobligationer. Det skulle därmed leda till att spararna inte behöver åsamkas förluster till följd av att de glömmer bort att lösa in vinster. Varje år preskriberas oinlösta premieobligationer och premievinster för ca 30 milj.kr.

Vår uppfattning är att något nu snabbt måste ske för att man skall komma till rätta med detta problem, och därför har vi avgett denna reservation, som innebär att regeringen ger riksgäldskontoret i uppdrag att skyndsamt lägga fram ett förslag i frågan.

Herr talman! Jag vill med det anförda yrka bifall till denna vår reservation.

Anf. 166 TOM HEYMAN (m):

Herr talman! Reglering, registrering och kontroll har alltid varit kännetecknande för socialdemokratisk politik. Tanken att det skall kunna förekomma en av staten oreglerad handel med premieobligationer tycks vara helt otänkbar för socialdemokratin. I reservationen tar man upp problemet med de oinlösta obligationerna som preskriberas. Det ger en vänligare fram-

toning än den ursprungliga motionen av Bengt Silfverstrand, som mest oroar sig för skattesmitning och spekulation.

Genom ett framtida kontobaserat premielånesystem kommer motionärernas krav att bli tillgodosett. Ungefär samtidigt kommer det fiskala behovet av kontroll att upphöra, eftersom förmögenhetsskatten slopas från och med år 1994. Vinsterna är ju redan skattefria. Något behov av skärpt kontroll finns därför inte. Därmed fordras inte heller något uppdrag till riksgäldskontoret. Det arbetet pågår redan.

Herr talman! Jag yrkar därför bifall till utskottes hemställan och avslag på reservationen.

Anf. 167 ROLAND SUNDGREN (s):

Herr talman! Det var ganska intressant att få höra att reglering och kontroll är kännetecknande för Socialdemokraterna. Det skulle betyda att skatteundandragande och möjligheter att komma undan skatt och få en orättvis beskattning enligt det beslut vi har fattat är något som kännetecknar Moderaterna.

Det finns här en mycket grundläggande skillnad. Vi har en helt annan utgångspunkt än den borgerliga majoriteten när det gäller förmögenhetsskatten. Vi anser att vi skall ha en förmögenhetsskatt. Det är orimligt att helt undanta stora förmögenheter från beskattning. Människor som äger hundra miljoner och kanske ännu mer skall således inte betala förmögenhetsskatt. Samtidigt har man planer på att inte ens låta dem som har resor till arbetet, om de uppgår till 4 000 kr., dra av det.

Orättvisorna och klassklyftorna växer för närvarande snabbt i det svenska samhället.

Anf. 168 TOM HEYMAN (m):

Herr talman! Det är väl riktigt som Roland Sundgren konstaterar att det är en grundläggande skillnad mellan våra uppfattningar om förmögenhetsskatten. Vår uppfattning är att det är bättre att de som har en slant på kistbotten bor i Sverige och investerar sina pengar här än att de drar till utlandet som de nu har gjort i många år.

Vi tycker att det här problemet med premieobligationerna gäller en relativt obetydlig företeelse. Det är inte riktigt värt att lägga ner så mycket möda på det som Roland Sundgren tydligen vill göra.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 23 april.)

9 § Anslag till riksdagens revisorer och deras kansli

Föredrogs
finansutskottets betänkande
1991/92:FiU15 Anslag till riksdagens revisorer och deras kansli (prop. 1991/92:100 delvis).

Tredje vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut skulle fattas den 23 april.)

10 § Den statliga rationaliseringsverksamheten och revisionen

Föredrogs
finansutskottets betänkande
1991/92:FiU16 Den statliga rationaliseringsverksamheten och revisionen (prop. 1991/92:100 delvis).

Anf. 169 SONIA KARLSSON (s):

Herr talman! Ärendet gäller den statliga rationaliseringsverksamheten och revisionen.

I vår reservaion har vi invändningar på ett par punkter.

Vi anser att regeringen och utskottsmajoriteten är oklara i sina direktiv om hur stabsmyndigheterna skall kunna fungera och ge stöd till regeringskansli och myndigheter. Det får förödande effekter på verksamheten om myndigheterna skall leva i ovisshet om vilka uppgifter som skall åläggas dem eller tas ifrån dem. Beskeden behöver komma så fort som möjligt i stället för att dra ut på tiden som nu sker.

Det saknas således en helhetssyn på hur förvaltningens struktur bör utvecklas.

Förslag har lämnats av en särskild utredare on den framtida utformningen av stabsmyndigheterna. Utredarens förslag byggde på en tydligare rollfördelning mellan myndigheterna och en separering av stödet till myndigheterna och regeringen.

Remissopinionen var mycket postitiv till förslaget att frigöra revisionsverksamheten från den normerande verksamheten. Detta faktum förtigs i propositionen.

Regeringen har i stället valt att i samma myndighet förena revision, ekonomiadministrativa föreskrifter och tillhandahållande av redovisningssystem. Därutöver skall en rad frågor återigen utredas. Överblicken saknas.

Det är angeläget att det förändringsarbete som har inletts de senaste åren fortsätter. Det är därför beklagligt att regeringen visar en sådan tveksamhet och väljer att skjuta på ställningstagandet och hänvisar till ytterligare utredningar.

I stället finns det mycket som talar för att utredningens förslag om att skilja revisionsverksamhet från den normerande verksamheten är den långsiktigt riktiga.

Vid en sådan renodling är det ännu viktigare med en stabsmyndighet som kan serva regeringen. Det är därför av vikt att statskontoret ges praktiska möjligheter att bli den stab till regeringskansliet som behövs vid genomförandet av de nya styrformerna.

Om utredningens förslag hade genomförts hade det lett till besparingar i storleksordningen 50 milj.kr. Regeringens ställningstagande leder tvärtom till en ökning av de samlade resurserna för RRV, statskontoret och anslaget för utvecklingsarbete.

Vi reservanter föreslår att regeringen bör komma med ett nytt förslag till hur organisationen för statlig revision och tillhandahållande av redovisningssystem och ekonomiadministrativa föreskrifter skall utformas.

Med detta ber jag att få yrka bifall till den socialdemokratiska reservationen, mom. 1.

Anf.170 TOM HEYMAN (m):

Herr talman! Den stora och komplicerade organisation som staten utgör kommer alltid att vara föremål för organisationsförändringar. Uppgifter tillkommer och uppgifter försvinner. Kravet på verksamheten förändras över tiden.

Det är naturligt att en nytillträdd regering inte omedelbart lägger fram förslag om en komplett och färdig organisation utan att vissa frågor blir föremål för ytterligare överväganden.

För riksrevisionsverket sker vissa förändringar redan nu den 1 juli. Ytterligare förändringar kan komma att aktualiseras senare. Men det är rimligt att man först får bättre erfarenhet av den nu pågående organisationsförändringen.

Den besparing som reservanterna anser skulle uppstå tror jag att man får betrakta som mycket teoretiskt framräknad. Det är i efterhand för det mesta omöjligt att påvisa den typen av kostnadsförändringar i stora omorganisationer.

Herr talman! Med detta yrkar jag bifall till utskottets hemställan och avslag på reservationen.

Anf. 171 SONIA KARLSSON (s):

Herr talman! Det är riktigt som Tom Heyman säger att vi har en ny regering och att det tar tid innan man vet hur man skall hantera olika frågor. Men Moderaterna har faktiskt varit mycket bestämda tidigare. De har exempelvis kritiserat att riksrevisionsverket inte har varit oberoende av regeringen. Därför kan man förvåna sig över att de drar på det här och i stället lägger ihop revision med de andra delarna.

Moderaterna har, som sagt, varit betydligt mera kritiska tidigare och bl.a. i motion 1990/91, av Lars Tobisson m.fl., hänvisat till den danska modellen. Den sades vara helt överlägsen, eftersom denna verksamhet var helt fristående från regeringen. I dagens betänkande står att man får se vilka förändringar som inträder och att man då kanske kan tänka sig att skilja på det här.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 23 april.)

11 § Teater, dans och musik

Föredrogs
kulturutskottets betänkande
1991/92:KrU20 Teater, dans och musik (prop. 1991/92:100 delvis).

Kammaren biföll förste vice talmannens förslag om att betänkandet skulle avgöras efter endast *en* bordläggning.

Anf. 172 ANDERS NILSSON (s):

Herr talman! I den allmänna kulturdebatten för några veckor sedan kunde vi från socialdemokratiskt håll redovisa en högre ambition än vad regeringspartierna orkade med. Det var ett led i att fullfölja den politik som vi förde i regeringsställning under förra mandatperioden.

Vår högre ambition kommer bl.a. till uttryck i det här betänkandet, och den gör det på två sätt. Vi nöjer oss inte med att enbart skriva vackra ord om de kulturyttringar som berörs i betänkandet. Vi ger det också ett reellt innehåll i form av högre anslag än vad regeringspartierna står för. Dessutom ser vi framåt. Vi vill få med oss riksdagen på utfästelser inför kommande budgetår. På några punkter föreslår vi olika slag av översyn och utredning till grund för en fortsatt offensiv kulturpolitik. Jag skall återkomma till det, herr talman.

När det gäller Riksteatern finns det motioner från flera partier om Riksteaterns tolkning. Det är ett initiativ som togs på Riksteaterns kongress 1988. Det har genomförts på en rad olika platser i landet tillsammans med organisationerna för de synskadade. Det är en verksamhet som har gått mycket bra. Vi förutsätter nu i enighet i utskottet att den här verksamheten kan fortsätta, men vi har också tagit ett initiativ till att skrivningen skall utvidgas till att gälla andra teatrar. Det är naturligtvis lika angeläget att de som besöker andra teatrar än Riksteatern, får den här möjligheten.

När det gäller svenska rikskonserter vill vi öka anslaget med tre miljoner kronor. Det vill vi göra för att främja en pedagogisk utveckling inom amatörmusiken. Det är penninginnehållet i den delen. Vi anser att kampanjen från 1990, Folkmusik- och dansåret, bör följas upp.

Rikskonserters lokaler har utnyttjats för olika musikändamål. Många olika organisationer inom musiklivet har utnyttjat dessa lokaler. De har fått något av funktionen Ett musikens hus. Vi anser att detta är mycket väsentligt och menar att rikskonserter bör få regeringens uppdrag att redovisa hur de framöver vill ta ansvar för ett stöd till utvecklingen av amatörmusik, folkdans och folkmusik.

Vi vill även att riksdagen beställer en utvärdering av amatörmusikorganisationernas centrala verksamhet. Den utvärderingen skall sedan ligga till grund för det fortsatta stödet under tre år framåt. Det är det framtidsinriktade i vårt förslag på det här området.

Vi vill öka stödet till regionala och lokala institutioner med tio grundbelopp fler än vad majoriten vill. Vi har pekat på länsteatern i Bohuslän och barn- och ungdomsteater som exempel på sådana områden där det framöver kommer att behövas fler grundbelopp. Det kommer sannolikt också att behövas för den länsteater som håller på att bildas i Halland.

När det gäller de fria grupperna har vi också ett förslag där vi vill anslå fem miljoner kronor utöver vad regeringen anslår. De fria grupperna har en mycket stor del av teaterproduktionen i landet, herr talman. De är till mycket stor del inriktade på teater för barn och ungdom. De har möjlighet att besöka små orter och spela på väldigt små scener och i små utrymmen,

oftast utanför institutionerna. Det råder inte någon särskilt god proportionalitet mellan anslag och verksamhet om vi jämför de fria grupperna med institutionerna. Vi menar att det är mer än välmotiverat att höja stödet med ytterligare fem miljoner kronor utöver regeringens förslag. Det är ett reellt innehåll på den här punkten.

Sedan anser vi också att de fria grupperna har en sådan verksamhet att det är rimligt att öka detta stöd under flera år framöver. Vi vill därför ha en översyn av det här stödet. Vi föreslår att den nivå som översynen skall arbeta med, bör ligga på ett tillskott på fem miljoner kronor under fem år framåt. De är tre punkter där som vi tycker är särskilt intressanta att titta på.

Det gäller möjligheterna till en ökad etablering av fria grupper utanför storstäderna, att ge unga artister och konstnärligt skapande ett ytterligare stöd och att sörja för att det stora utbudet som grupperna har när det gäller barn- och ungdomsteater kan fortsätta att utökas. Det är den framtidsinriktade delen av detta.

Jag vill nu säga några ord om Ny demokrati. De gjorde med stort buller och bång en affär av behovet av högre kulturanslag. Det blev faktiskt ingenting av detta, inte ett öre utöver vad regeringen föreslår. Nästa budgetår skall det hända stora ting, i miljardklassen t.o.m., säger de. Det skall bli mycket intressant att se i januari nästa år vad det blir av det löftet.

Ett expansivt kulturliv märks inte minst på det här området, musik, teater och dans. Det fullkomligt kryllar av nya initiativ, nytänkande, kreativitet och skapande runt om i landet. Nya grupper bildas. Teatern, liksom musiken och dansen, har möjligheter att söka sin publik bland nya grupper. Detta förtjänar stöd från samhällets sida, och det förtjänar ett ökat stöd framöver. Vårt alternativ till regeringens budgetförslag är ett uttryck för detta.

Herr talman! Sammanfattningsvis har vi mer i plånboken att erbjuda, men vi har också en markerad framtidsinriktning i vår politik. Vi står självfallet bakom samtliga våra reservationer till betänkandet, men jag yrkar endast bifall till reservation nr 6.

Anf. 173 ELISABETH PERSSON (v):

Herr talman! Jag skall koncentrera mig på några av punkterna i betänkandet. Jag vill börja med att ta upp den tråd som Anders Nilsson tidigare tog upp, nämligen den som gäller anslagen till de fria teater-, dans- och musikgrupperna. Vi vill belysa det i förhållande till det anslag som gäller Operan, Dramaten och Riksteatern.

I såväl propositionen som i betänkandet konstateras att kostnaderna för teaterverksamhet har stigit snabbare under perioden 1975–1990 än kostnaderna i samhället i övrigt. Jag och Vänsterpartiet anser att detta är ett riktigt konstaterande. Vi har inget att invända mot det, tvärtom. Det är dess värre fullt riktigt. Här föreligger det inga som helst politiska skiljaktligheter. Men det gör det så snart det handlar om att dra konsekvenserna av det här konstaterandet.

Vi i Vänsterpartiet har ingenting emot och ingenting att invända mot att såväl Riksteatern som Operan och Dramaten får betydande anslagsökningar. Vi tycker att de är viktiga institutioner som spelar en avgörande och framskjuten roll i det svenska kulturlivet. Deras uppgift är i många avseen-

den annorlunda än andra institutioners. Det vi reagerar emot är att samma resonemang och omsorg om verksamheternas ekonomi och framtid inte också gäller de fria teater-, dans- och musikgrupperna. Kostnaderna för verksamheten har även för dem stigit snabbare under den senaste perioden än kostnaderna i samhället i övrigt.

Med det föreliggande förslaget kommer Riksteatern att få en femtioprocentig ökning av sitt anslag. Bidraget till Operan blir 17 % mer än föregående år och Dramatens anslagsökning är 16 %. Med tanke på det statsfinansiella läge som annars så gärna hänvisas till, tycker vi att det inte är så dåligt.

Vi i Vänsterpartiet har dristat oss till att föreslå, att en liten del av den ökning av anslaget som är tänkt att gå till Operans resultatutjämningsfond skall, i stället för att skapas i ett slag, byggas upp under en treårsperiod. Vi föreslår att några få procent av denna relativt stora anslagsökning i stället skall gå till de fria grupperna.

Som tidigare har sagts, står de fria grupperna för huvudparten av teaterutbudet, framför allt för barn och ungdom. Utan överdrift, herr talman, går det att påstå att de fria grupperna gör ett viktigt arbete för att skola in morgondagens Opera- och Dramatenpublik. De fria grupperna gör ett ovärderligt arbete med den uppsökande verksamheten och har förmågan att nå ut till grupper som annars skulle stå helt utanför teater- och musikutbudet. Jag påstår att de bygger för morgondagen.

Hitintills har anslagsnivån för de fria grupperna varit låg. Men de har på något förunderligt sätt ändå kunnat hålla verksamheten i gång. Kommunernas beställningar har varit betydelsefulla i det här sammanhanget. Men nu vet vi hur det ser ut ute i landet. En gigantisk kulturnedrustning är på gång. Det saknas pengar, och det första som får stryka på foten är det kulturella utbudet. Kommunerna lägger ned bibliotek och drar in sina anslag till olika kulturverksamheter. Några pengar till arrangemang och köp av de fria gruppernas föreställningar finns inte längre.

Herr talman! Som jag har konstaterat tidigare har de fria grupperna drabbats av de nämnda kostnadsökningarna, både när det gäller produktion och turnéer. Där står vi nu.

Vi i Vänsterpartiet anser att de fria grupperna, såväl som Operan, Dramaten och Riksteatern, spelar en viktig roll i kulturlivet – om än på olika sätt, för olika målgrupper och på olika nivåer.

Regeringen föreslår att de fria grupperna skall få 2 milj.kr. i anslagsökningar. De 2 milj.kr. i ökningar skall fördelas på 50 teatergrupper och 15 dansgrupper. Vi i Vänsterpartiet anser att det inte är tillräckligt. Därför har vi föreslagit att resultatutjämningsfonden till Operan i stället skall byggas upp successivt under en treårsperiod. På så sätt får vi loss några miljoner, och 7 miljoner skall då tillföras de fria grupperna för att kompensera dem för deras kostnadsökningar.

Vi tycker att det här sättet att resonera, och som borde ha framkommit i propositionen och i utskottets betänkande, är riktigt. Kostnaderna för teaterverksamheten har stigit snabbare än kostnaderna i samhället för övrigt. Men vi vill vara konsekventa, och vi vill värna om såväl Dramaten, Operan och Riksteatern som de fria grupperna.

Jag vill med detta yrka bifall till Vänsterpartiets meningsyttringar vad avser mom. 3, 11 och 13 som berör dessa frågor.

Jag vill säga några ord om det framtida statliga stödet till utvecklingsarbete för amatörmusik, folkdans och folkmusik.

År 1990 var ett Folkmusik- och dansår. En liten efterklang av det fick vi ta del av i riksdagen i samband med riksmötets öppnande. Vi i Vänsterpartiet anser att erfarenheterna från Folkmusik- och dansåret 1990 var mycket positiva och att det är viktigt att de följs upp.

Utvärderingen av kampanjåret visar att verksamheten var framgångsrik men att genren är beroende av särskilda stödinsatser. I en flerpartimotion, undertecknad av folkpartister, centerpartister, kds:are och vänsterpartister, yrkas det att regeringen skall återkomma till riksdagen med förslag om stöd till utvecklingsarbete för förnyelse, experiment, dokumentation och pedagogisk utveckling bland barn och ungdom när det gäller amatörmusik, folkdans och folkmusik.

Jag har sagt det förr i kammaren, och jag upprepar det gärna: Amatörmusiken, folkmusiken och folkdansen är viktiga och omistliga delar av det svenska kulturarvet. I den föränderliga värld som vi lever i är det viktigare än någonsin med människors egna aktiva deltagande i kultur- och konstprocesser och att de möjligheterna utvecklas. Det är först när människor är trygga i sitt eget kulturarv som de kan vara med och utveckla och förnya konsten och kulturen, kan ta del av andra människors kulturarv och kan skapa konstruktiva och spännande synteser.

I den processen är amatörmusiken, folkdansen och folkmusiken basen. Vi menar att de erfarenheter som gjordes 1990 inte får gå upp i rök, och vi anser att riksdagen har ett ansvar att de tas till vara.

Med detta vill jag yrka bifall till Vänsterpartiets meningsyttring vid mom. 6.

Slutligen några ord om regionala och lokala musikinstitutioner. Då är det särskilt Helsingborgs symfoniorkester jag tänker på.

Helsingborgs symfoniorkester "försvinner" i betänkandet. Det förs ett resonemang om grundbelopp osv. Jag tycker att det är litet synd. Men jag skall inte orda så mycket om just den orkestern...

Anf. 174 FÖRSTE VICE TALMANNEN:

Den ärade talaren har anmält sig för sex minuter och har nu talat i nio minuter.

Anf. 175 ELISABETH PERSSON (v):

Herr talman! Jag vill påpeka att kulturutskottets ärende flyttades från torsdagen till onsdagen. Jag medger att jag kan ha brustit i förberedelserna, men jag har inte haft den tid som är bruklig och som jag hade räknat med. Jag beklagar tidsutdräkten, men jag hoppas att kammarens ledamöter har överseende med detta.

Jag har bara några rader kvar. Jag vill yrka bifall till meningsyttringen angående Helsingborgs symfoniorkester. Jag kan stanna där.

Jag kan påpeka att i nästa ärende kommer jag inte att tala i mina tio aviserade minuter. Det kan möjligen kompensera detta.

Anf. 176 GÖRAN ÅSTRAND (m):

Herr talman! Värderade kolleger i utskottet! Vi skall behandla den stora tunga frågan om hur vi från riksdagens sida skall stödja det som i svenskt kulturliv är litet av hjärtat, nämligen de stora institutionerna Operan, Dramaten och Riksteatern, det regionala musiklivet och teaterlivet, och all den fina kreativitet och verksamhet som finns ute i lokalt kulturliv.

Jag vill påminna om, som jag också gjorde i den allmänpolitiska debatten, att det gjorts en märklig beskrivning av alla olyckor som skulle inträffa när det blev en borgerlig majoritet. Den stora kulturskymningen skulle sänkas över landet. Elisabeth Persson uttalade faktiskt en sådan formulering nyss. Men jag förstår inte vad hon bygger den på.

Men vad som har hänt är, att i den del av propositionen som vi behandlar i kammaren i kväll är det fråga om att plussa på. Det är fråga om att ytterligare öka samhällets, i det här fallet riksdagens, satsning på kulturliv. Det är betydande belopp. Riksteatern får plus 29 milj.kr. Operan får plus 38 milj.kr. Dramaten får plus 20 milj.kr. På den regionala sidan lägger vi på ytterligare 39 milj.kr. i grundbelopp.

Jag kan naturligtvis som moderat företrädare säga att man skall balansera kostnaderna med de skatteeffekter de får. Men vi har med stor glädje och entusiasm accepterat propositionens mycket klara kulturprofil.

Till dem som har varnat, och även till Elisabeth Persson, att kulturskymningen sänker sig över landet, menar jag att det inte är ett sakligt påstående som hör hemma i den här debatten.

Satsningen på Riksteatern, Operan och Dramaten är viktig. Men i utskottets skrivningar framgår också att det är viktigt att basen i svenskt kulturliv på det här området ligger ute i regionerna – i första hand länen – och lokalt i kommunerna. Alla som är här och lyssnar vet precis vilken typ av institutioner och verksamheter det är fråga om.

I ett annat beslut från kulturutskottets sida, som har behandlats här i kammaren, har vi tagit upp frågan om synen på kulturadministrationen framöver. Jag vill här nu till protokollet notera att en av effekterna av den översynen rimligen bör bli att kostnaderna för en del av den rätt tungrodda och väldigt dyra kulturadministrationen på central nivå kan användas ute i kulturlivet, i första hand på regional och lokal nivå. I alla fall är det min och mitt partis alldeles bestämda uppfattning att det skall bli en följd av den utredning som sätts i gång.

Herr talman! Med de här markeringarna, alltså en satsning på Riksteatern, Operan och Dramaten, med mycket positiva ekonomiska anslag, en fortsatt satsning på regionalt och lokalt kulturliv, i första hand med den litet märkliga teknik vi använder här som kallas för grundbelopp, och med en förhoppning att den administrativa utredningen verkligen ger effekter på svenskt kulturliv på det viset att mer pengar går till kulturen och mindre till administrationen, yrkar jag på alla punkter bifall till utskottets hemställan.

Anf. 177 ANDERS NILSSON (s) replik:

Herr talman! Kulturskymning – jag känner inte igen det ordet. Jag vet inte var det härrör ifrån, men det kanske Göran Åstrand kan tala om.

Jag vill dra den parallellen att när vi stundom kritiserar regeringen för att

den inte hinner göra så mycket som de borgerliga partierna lovade i valet, brukar regeringens företrädare säga: Det kan ni väl förstå att vi inte har hunnit med det på några månader. Då kan det väl vara rimligt att föra samma resonemang nu från regeringspartiernas sida, att ni inte har hunnit med hela kulturskymningen ännu.

Nog är det en viss skillnad här. Den satsning som görs i år ligger på 35 miljoner. Under våra tre senaste regeringsår var det en höjning med 125 miljoner om året plus satsningen på Göteborgs musikteater.

Men det kan ju tänkas att den här ändå förhållandevis hyfsade kulturbudgeten kan bero på att moderaterna har fått ge vika på en massa punkter. Jag vill minnas att förra året sade Lars Ahlmark i debatten om samma ärende som nu att marknadsföringen av teater- och musiklivet sköts bäst av institutionerna själva. Några statliga bidrag till Skådebanan borde därför inte utgå. Men pengar till detta finns med i årets budget.

Moderaterna sade nej till statligt stöd till Rikskonserters fonogramproduktion. Det yrkandet har de gått ifrån. Moderaterna prutade faktiskt på anslaget till Riksteatern vid riksdagsbehandlingen, jämfört med både det förslag som mittenpartierna hade lagt fram och det förslag som vi lade fram. Nu talar Göran Åstrand sig varm för ett högre anslag till Riksteatern. Det är verkligen en sinnesförändring!

Sedan skall ju vår politik ses i samband med den politik vi för ute i kommunerna. Det har ju tyvärr blivit så att alltför många kommuner är moderatstyrda, och det innebär att det är särskilt väsentligt att statens stöd hålls uppe på en mycket hög nivå, för att ge ett exempel till kommunerna att följa efter.

Anf. 178 GÖRAN ÅSTRAND (m) replik:

Herr talman! Några korta kommentarer. Jag nämnde vem som hade använt ordet kulturskymning, nämligen Elisabeth Persson. Hon har också begärt replik, så hon återkommer väl.

Sedan kan jag också notera att pressdebatten – främst kan jag väl då hänvisa till A-pressens kommentarer efter valet – handlade om att nu går vi in i ett läge då samhället, i det här fallet riksdagen, är mindre intresserat av kultur. Jag bara noterar som ett direkt konstaterande att den majoritet som nu finns i kulturutskottet har genom att följa upp propositionen talat om att påståendet om kulturskymning var felaktigt.

En rad kommentarer som Anders Nilsson gjorde berörde nog främst Lars Ahlmark. Han är inte med här nu, och det var inte heller på honom som Anders Nilsson begärde replik. Det resonemang som Moderata samlingspartiet förde – det är lättare att kommentera det i de termerna – var att vi skall försöka lägga en större vikt vid svenskt kulturliv ute på regionerna.

Jag nämnde mycket utförligt i mitt anförande för en stund sedan, Anders Nilsson, att en av de viktigaste åtgärder vi kan göra är att lägga ut huvuddelen av det kulturella stödet på regionerna, till de kulturella institutionerna där. Om man har den ambitionen, var det mycket naturligt att resonera om Riksteatern i dess centrala roll och i dess lokala/regionala roll.

Det kommer nu en utredning som skall se över hela den kulturella administrationen. De frågeställningarna får Anders Nilsson och jag här i riksdagen anledning att återkomma till när utredningen är klar.

Anf. 179 ANDERS NILSSON (s) replik:

Herr talman! När jag apostroferade Lars Ahlmark, var det inte för att det var Lars Ahlmark utan därför att han var talesman för Moderata samlingspartiet i den debatten. Jag utgick ifrån att han förde fram de synpunkter som Moderata samlingspartiet hade vid den tidpunkten.

Jag har inte använt begreppet kulturskymning, men det ligger snubblandet nära, för det är väldigt lätt att göra det konstaterandet att under de tre senaste åren som Socialdemokraterna hade regeringsmakten låg ökningen på kulturområdet på 125 milj.kr. om året. Nu är det 35 miljoner. Det är en väsentlig skillnad, och jag tror nog att kulturarbetare uppfattar det.

Det är också en fråga om hur människorna ute i kommunerna uppfattar vad som händer på kulturområdet, kanske inte speciellt på de tre områden som vi diskuterar nu – teater, musik och dans – men på andra områden, som vi får återkomma till.

Dessutom vill jag göra den kommentaren att Göran Åstrand redan nu börjar att sopa alla besvärliga frågor in under utredningen som vi har beställt. När vi var med om att fatta det beslutet, var vi från vårt håll bestämda på den punkten att ett utredningsarbete inte får innebära att stödet till kulturområdet under tiden fryses inne, utan det skall fortfarande ligga på en hög och ökande nivå.

Anf. 180 ELISABETH PERSSON (v) replik:

Herr talman! Göran Åstrand diskuterar som vanligt ord i stället för innehåll. När man diskuterar ord, skall man nog vara litet mån om att citera rätt. Jag sade den här gången att det är fråga om en kulturnedrustning. Jag har säkert använt ordet kulturskymning andra gånger, men nu var det kulturnedrustning. Om Göran Åstrand inte känner till vad som händer på det här området ute i kommunerna, då är det bara att beklaga.

Jag har däremot också påpekat att vi ser med tillfredsställelse på anslagsökningen till såväl Riksteatern som Operan och Dramaten. Det är inte alls principerna och de bakomliggande orsakerna vi vänder oss emot. Jag var noga med att betona detta, och det är bara en liten del av anslaget som vi anser rimligen bör gå till de fria grupperna. Jag tyckte att jag motiverade det ganska noga, och jag fick också en reprimand av talmannen för att jag gjorde det för omständligt.

Jag vill återigen påpeka att vi hade rätt att i dag anmäla oss för längre taletid än sex minuter, och jag beklagar att det inte gjorts. Jag måste säga att jag blev litet berörd av påpekandet att jag talat för länge. Men jag vill ändå utnyttja min rätt att replikera Göran Åstrand, och det är som sagt fråga om en kulturnedrustning. Om sedan Göran Åstrand tycker att det är en kulturskymning, må det vara hänt.

Jag hävdar fortfarande att det hade varit rimligt att vara konsekvent och också sörja för de fria teater-, dans- och musikgrupperna. Den rimliga anslagsökning som vi föreslagit ryms alltså mycket väl inom två tredjedelar av det som skulle gå till Operans resultatutjämningsfond.

Anf. 181 CHARLOTTE BRANTING (fp):

Herr talman! Många lovord har sagts om kulturministerns satsning i årets budgetproposition på Riksteatern, Operan och Dramaten. Den var nödvän-

dig och efterlängtad, och det är glädjande att det i riksdagen också i stort sett råder enighet kring den.

Det är en imponerande verksamhet som genom dessa nationalscener erbjuds oss. Exempelvis hade spelåret 1990/91 Svenska Riksteatern 1 376 föreställningar och över 309 000 besökare på 60 turnéer. Operan hade sex föreställningar under turnéer – jag säger detta för att alla skall ha klart för sig att det handlar inte bara om Operan i Stockholm. I genomsnitt hade man 92 % av platserna besatta. Dramaten hade över 1 100 föreställningar 1990/91. Förhoppningen är att man genom bildandet av de föreslagna resultatutjämningsfonderna skall kunna planera, trygga och utveckla verksamheten framöver.

Herr talman! I januari motionerade jag och också några centerpartister och socialdemokrater om en permanentning av syntolkningsverksamheten vid Riksteatern. Försöksverksamheten har ju visat sig vara mycket lyckad, och mitt förslag var att man skulle avsätta 500 000 kr till denna verksamhet på anslaget till Svenska Riksteatern.

Utskottet bedömer att det inom ramen för den ökade medelstilldelningen bör finnas utrymme för Riksteatern att i, som man säger, mer permanenta former fortsätta den av teatern och de synskadade önskade syntolkningarna. Man förutsätter också att Riksteatern undersöker om medel för verksamheten kan erhållas på annat sätt. Vidare säger man att motsvarande ansvar bör undersökas för de andra statligt stödda teatrarna och då förstås i samverkan med de synskadades organisationer.

Med de här skrivningarna, som förhoppningsvis för frågan framåt, låter jag mig nöja, men jag tänker bevaka frågans utveckling.

Herr talman! I vad gäller Svenska rikskonserter konstaterar man här att uppfattningarna från olika håll är liknande. Många talar med all rätt om de positiva erfarenheterna från kampanjen Folkmusik- och dansåret 1990, och utskottet pekar just på att de områden som de socialdemokratiska reservanterna och vänstern framhåller som särskilt viktiga hör till de områden som faktiskt är Rikskonserters huvuduppgift. Man vill prioritera utveckling av pedagogiskt material, barn- och ungdomsverksamhet och service till folkrörelser.

Många teaterbesökare ute i landet blev besvikna förra året, då den planerade andra fasen i utbyggnaden av stödet till länsteatrar och symfoniorkestrar uteblev på grund av det statsfinansiella läget, som den dåvarande ministern sade. Nu ökar stödet med 35 grundbelopp till regionala musikinstitutioner och till teater- och dansinstitutioner med 22. I Kalmar har man fått den glada nyheten om regional teaterinstitution.

Ändå är man inte nöjd på socialdemokratiskt håll. Man vill ha ytterligare tio grundbelopp, och det är klart att det säkert hade varit bra om det gått att få fram dem, men det ekonomiska läget är inte sådant att det finns någon möjlighet till det, hur viktigt det än är med ökad barn- och ungdomsteaterverksamhet, något som jag verkligen vill stryka under.

Stina Gustavsson och jag skrev en motion under allmänna motionstiden angående den utomordentliga kammarorkestern Musica Vitae som finns i Växjö. Centern och Folkpartiet har nu i ett särskilt yttrande poängterat att

vi förutsätter att regeringen i positiv anda kommer att pröva och förklara Musica Vitae berättigad till statsbidrag i form av grundbidrag.

Några ord också om de fria dans- och musikgrupperna, som jag verkligen tycker att det finns all anledning att värna starkt om. De spelar verkligen en stor roll, inte minst i glesbygder och på mindre orter. Men de har också fått ett utökat finansiellt stöd under de senaste 15 åren, och det får de också i år med 8 milj.kr. netto.

Också här utlovades utökning av bidraget 1990. Det löftet kunde man inte infria fullt ut på grund av medelsbrist i fjol, men nu gör regeringen alltså det.

Herr talman! Sammantaget innebär utskottets förslag i detta betänkande att 1,3 miljarder anvisas till teater, dans och musik.

Självfallet hade alla vi som njuter av dessa konstformer eller som utövar dem kanske hoppats att man skulle kunna få fram ännu mer pengar. Men i dagens ekonomiska läge är det inte möjligt. Jag tycker att detta är en fullt acceptabel ökning i det läge vi nu befinner oss i. Jag yrkar bifall till utskottets skrivningar.

Anf. 182 ANDERS NILSSON (s):

Herr talman! Jag vill i anslutning till Charlotte Brantings anförande stillsamt påpeka att summan på 1,3 milj.kr. hade blivit något större om riksdagen hade följt de socialdemokratiska förslagen. Det hade varit bättre för både publiken och för dem som utövar dessa konster.

Jag vill lika försynt erinra om Birgit Friggebos utsago i samband med budgetförhandlingen, att kulturområdet är så pass litet att det i ett samhällsekonomiskt perspektiv inte finns anledning att spara på det. Då kunde det ha varit möjligt att göra ytterligare en del på området.

Anf. 183 CHARLOTTE BRANTING (fp):

Herr talman! Det är bra med Anders Nilssons försynta ton. Jag uppskattar den. Men jag tycker ändå att man borde uppskatta att det görs en klar markering i årets budget genom de utökade satsningarna. Jag vill också, i min försynta ton, påpeka att man inte kunde uppfylla förra årets förslag från den socialdemokratiska regeringen, i ett bättre ekonomiskt läge.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 23 april.)

12 § Kulturmiljövård, museer och utställningar

Föredrogs
kulturutskottets betänkande
1991/92:KrU23 Kulturmiljövård, museer och utställningar (prop. 1991/92:100 delvis).

Kammaren biföll förste vice talmannens förslag om att betänkandet skulle avgöras efter endast *en* bordläggning.

Anf. 184 ELISABETH FLEETWOOD (m):

Herr talman! För några dagar sedan var Åke Gustavsson och jag här i kammaren överens om att man skulle vara rädd om orden, om valörerna. Det tycker jag att vi båda två hade rätt i. Jag måste ta upp vad som just har sagts här. Nu får man höra talas om kulturskymning, när vi från den borgerliga regeringen lägger fram vår budget. Det talas om kulturnedrustning i förhållande till vad som annars skulle ha skett. Vi har ju utökat anslagen med 35 miljoner. Jag har svårt att se att det kan innebära en kulturskymning. Man måste från oppositionens sida ha tappat sinnet för proportioner, men det är inte heller så ovanligt.

Det område som vi skall behandla nu gäller museerna. Kungliga myntkabinettet har fått en ordentlig satsning. Den innebär att museet kan få egna lokaler, något som man har efterlängtat sedan ett par tre decennier. Statens historiska museum får sin fantastiska visningslokal, Guldkammaren eller Skattkammaren, som vi i utskottet har fått se på ritning. Den kommer att bli en stor attraktion. Nordiska museet, Tekniska museet och flera andra museer får här hjälp. En viktig punkt är att vi i förslaget har höjt anslaget till centralmuseerna med 7 miljoner, för att satsningarna på denna sida skall kunna utökas.

Men vi har hela tiden fått lov att minska på något håll. Man skall vara ärlig och tala om det i debatten. Det har varit omprioriteringar och någon minskning. Minskningarna har gällt den lokala biblioteksverksamheten, Arbetets museum och konstnärlig utsmyckning i bostadsområden.

I detta betänkande finns en reservation från några av de borgerliga partierna. Vi har således fått stryk av oppositionen tillsammans med ett par regeringspartier. Det gäller Arbetets museum. Jag är förvånad över det agerande som har varit i utskottet. När vi har föreslagit att anslagen till Arbetets museum skall sänkas, har vår avsikt aldrig varit en diskriminering av dess verksamhet.

Vi har egentligen bara gått på samma linje som den socialdemokratiske kulturministern Bengt Göransson tidigare. Han frös vid något tillfälle anslagen helt och talade om att detta inte var något statligt ansvar och inte fick bli det. Det kunde nämligen leda till ett prejudikat. Var hamnar utskottet då inför nästa års behandling? Vi vet hur många museer som i så fall skulle vilja hänga på låset, för att få statliga anslag i stället för de regionala anslag som de har varit tvungna att lita till. Arbetets museum är en stiftelse, och ansvaret finns hos stiftelsen och de kommuner och landsting som har med verksamheten att göra.

Vi har aldrig avsett att göra någon utvärdering av Arbetets museum. Den skall inte göras av några andra än dem som söker sig dit. Om man söker sig dit och använder sig av museets tjänster, visar det också att man vill ha det kvar, och det blir lättare att få pengar från det håll där pengarna bör komma ifrån.

Tidigare har det föreslagits att anslagsbeloppet till posten som kallades för Utveckling av centralmuseernas verksamhet skulle utökas med 7 milj.kr. Det märkliga är att man nu skär ner på det och lägger över pengarna till Arbetets museum. Det gör man trots att man måste vara medveten om att denna utökning redan var planerad. Arbetsgrupper har tillsatts, där det har

diskuterats hur dessa pengar skall kunna komma till museibesökarnas glädje. Sedan får de plötsligt veta att dessa pengar nog inte kommer, för utskottet kommer inte att följa regeringens förslag. Så händer ju ibland. Men jag beklagar det i högsta grad. Jag tror att det är många som är av samma uppfattning som vi reservanter och anser att det är ett olyckligt beslut när det gäller museivärlden i dess helhet. Det är det ansvaret vi har. Därför yrkar jag bifall till de reservationer som Moderaterna, Folkpartiet och Nydemokraterna har fogat till betänkandet.

Anf. 185 ELISABETH PERSSON (v):

Herr talman! Jag måste säga att det var med viss spänning som jag gick till kammaren i kväll. Jag tänkte att nu skulle väl för första gången motiveringen komma till den kraftiga nedskärningen av anslaget till Arbetets museum. Men jag måste säga att jag blir besviken. Jag tycker att det verkar som om det stora motivet för nedskärningen av medlen till Arbetets museum är att museet inte skall ha några statliga medel. Jag ser det förslag som förelåg som en första etapp i ett totalt borttagande av statliga pengar till Arbetets museum.

I Vänsterpartiets motion krävde vi inte att man skulle föra över pengar från de andra centrala museerna. Detta är en konstruktion som inte Vänsterpartiets hand ligger bakom. Vi ansåg naturligtvis att Arbetets museum, i likhet med exempelvis Tekniska museet, bör få sina pengar. Vi har också vid besök på museet fått reda på att kulturdepartementet inte har tagit några initiativ tidigare för att reglera uppdraget och huvudmannaskapet. Jag hoppas att så kommer att ske och att de formella hindren för att infoga Arbetets museum i kretsen av statliga museer därmed upphävs.

Herr talman! Jag vill inte uppehålla mig längre med att argumentera för bidrag till Arbetets museum. Jag tycker att det har framkommit i utskottsbehandlingen tidigare tillräckligt med argument för det. Jag vill med detta yrka bifall till Vänsterpartiets meningsyttring när det gäller anslag till Arbetets museum.

Anf. 186 BJÖRN KAALING (s):

Herr talman! I detta betänkande behandlas en medelstilldelning på nästan 800 milj.kr. Det kan vara värt att påminna om detta. Merparten av dessa kulturpengar är utskottet fullständigt enigt om.

Som framgått av de inlägg som hittills har gjorts i denna debatt anser en majoritet i kulturutskottet att anslaget till Arbetets museum skall räknas upp i förhållande till regeringens förslag.

Även om uppräkningen inte är av den omfattningen som vi socialdemokrater hade önskat är det i varje fall ett steg i rätt riktning. Jag vill gärna passa på att rikta ett erkännande till kds och Centerns representanter i kulturutskottet som, till skillnad från kulturministern, sett det ansvar som staten har för verksamheten vid Arbetets museum.

Förra året beställde riksdagen hos regeringen en höjning av resurserna till museet. Den nu sittande borgerliga regeringen föreslår en nedräkning av anslaget och antyder i budgeten att anslaget på sikt skall avvecklas. Det har också bekräftats här i dag av Elisabeth Fleetwood från talarstolen.

Från socialdemokratisk sida anser vi att regeringens förslag är oacceptabelt. Det vore ett hårt slag inte bara mot Arbetets museum och den viktiga kulturella verksamhet som bedrivs vid museet och som just har startats. Om regeringens förslag skulle vinna kammarens gehör är det också ett slag mot uppbyggnaden av hela industrimuseiverksamheten.

För att klara verksamheten vid Arbetets museum har det varit nödvändigt att göra en omfördelning inom ramen för kulturbudgeten. Det hade naturligtvis varit bra om vi hade sluppit att göra det. Men nu var läget sådant att det var nödvändigt för att nå enighet. De problem som uppstår till följd av bortfallet av medlen under anslagsposten Utvecklig av centralmuseernas verksamhet, menar utskottet får lösas i kommande budgetarbete.

För min del är jag övertygad om att ansvarsmuseerna ställer upp på att det är under denna anslagspost det är bäst att göra omfördelningen om den nu måste göras.

När den borgerliga regeringen säger att staten inte bör ha ett ansvar för att skildra arbetslivets historia är det enligt min mening i bästa fall en illa genomtänkt ståndpunkt och i sämsta fall en klassmässig reaktion som för det första borde var övervunnen i dag och för det andra inte hör hemma i det här ärendet.

Herr talman! Det kan var på sin plats, i synnerhet efter det Elisabeth Fleetwood har sagt, att understyrka att Arbetets museum är ett museum som har till uppgift att dokumentera och levandegöra arbetet och arbetets värde. Det är inte, vilket man kan få intryck av när man hör borgerliga företrädare tala om museet, fackföreningsrörelsens museum även om fackföreningarna tillsammans med KF är ägare till och tar ansvar för fastigheten där Arbetets museum finns.

I den reservation som finns till betänkandet och som Moderater, Folkpartister och Ny demokrati står för, hänvisar man bl.a. till att också den tidigare socialdemokratiska kulturministern i en debatt här i kammaren uttalat att staten inte påtagit sig ett ansvar för museets framtida finansiering. Så kan man naturligtvis läsa protokollet från förra årets debatt i kammaren om man vill, men jag gör det inte.

Jag vill i sammanhanget understryka att riksdagen naturligtvis har rätt att både ge synpunkter på och ändra på förslag som kommer från regeringen. Det är riksdagens uppgift.

Vidare framhåller man i reservationen att Arbetets museum genom åren erhållit 45 milj.kr. i statsbidrag, vilket äger sin riktighet. Men det är också så att stiftarna har skjutit till mer kapital än vad staten har gjort. Norrköpings kommun överlät fastigheten till ett lågt pris, viket kan anses vara kommunens bidrag. Stiftarna har sammanlagt tillskjutit 53 milj.kr. för fastigheten och bidrar till kapitalkostnader med i storleksordningen 6 milj.kr. per år.

Det kan vara på sin plats, herr talman, att här göra en jämförelse med Tekniska museet, som inte heller är ett statligt museum, vilket jag vill understryka. Staten har tecknat avtal med Tekniska museet. Det är ett avtal som bygger på att staten och näringslivet samarbetar om en angelägen kulturell verksamhet.

När det gäller Tekniska museet är näringslivet via en stiftelse ägare till hu-

vudbyggnaden och upplåter den utan ersättning mot att staten svarar för drift och underhåll. Det är fullt jämförbart med Arbetets museum.

Så sent som förra veckan beslutade vi här i kammaren att Tekniska museet får i fråga om personal som är anställd vid museet fatta sådana beslut som avser myndighetsutövning i den mån inte annat är föreskrivet. Detta är ett utmärkt exempel på hur verksamhet där staten samarbetar med en annan part kan utvecklas.

Vi socialdemokrater tycker att samarbetet med Tekniska museet är bra och kan tjäna som modell och att detta kan vidareutvecklas till att också omfatta Arbetets museum.

Därför anser vi att det är angeläget att staten har kvar sitt engagemang i Arbetets museum. I likhet med utskottets majoritet anser vi att att en dialog med företrädare för stiftelsen skall komma till stånd så att man kan diskutera på vilket sätt och i vilken omfattning staten skall vara engagerad i museet. När det gäller målsättningen med diskussionerna skiljer sig utskottsmajoritetens uppfattning, det vill jag här klart säga. Men vi socialdemokrater anser att verksamheten är så viktig och faktiskt så unik att överläggningarna med stiftarna bör gå ut på att utveckla verksamheten och inte avveckla den.

Med detta, herr talman, yrkar jag bifall till kulturutskottets betänkande nr 23.

Anf. 187 ELISABETH FLEETWOOD (m) replik:

Herr talman! Först till Elisabeth Persson. Jag är inte alls förvånad över att ni i er motion inte föreslår någon finansiering av er ökning. Det brukar ni inte göra, och det har ni naturligtvis inte gjort den här gången heller. Det är inte någonting märkligt med det.

Det är alldeles riktigt, Björn Kaaling, att vi är eniga om det mesta. Men i en sådan här debatt brukar det inte vara de punkter som vi är eniga på som vi tar upp till debatt. Det var därför som jag till stor del lät dem vara förutom att jag uttryckte min glädje över att vi har kunnat öka kulturbudgeten på det sätt som den borgerliga regeringen och majoriteten här i stort har kunnat göra.

När det gäller Arbetets museum hänvisade vi till vad Bengt Göransson sade förra året. Det märkliga är bara att Björn Kaaling här säger att det hela beror på hur man vill läsa protokollet. Ja, inte har vi läst det fel. Björn Kaaling sade själv: Jag läser det gärna som osv. Jag är övertygad om detta. Det är därför Björn Kaaling har kommit fram till resultatet att Bengt Göransson *icke* var av den uppfattningen att detta *icke* var ett statligt ansvar. Stryk de två ickena, och det blir en positiv mening.

Stiftarna måste se längre än till själva inledningen av verksamheten, och det är det har man här inte gjort. Förslaget är oacceptabelt, säger Björn Kaaling. Nu fick jag fram en ny uppgift som var ganska intressant. Anledningen till att ni har finansierat förslaget genom en minskning på det andra kontot var att detta var enda sättet att få enighet så att ni skulle få majoritet över oss. När jag får den uppgiften blir jag helt övertygad om att det stämmer. Ni gick således med på att minska med 2 miljoner för att få de två avhoppande regeringspartierna på er sida. Det var en väldigt bra information som Björn

Kaaling gav mig. Jag hävdar fortfarande att vi för kulturens skull och för museernas skull har fattat det rätta beslutet.

När det gäller Arbetets museum och dess verksamhet är det inte fråga om någon diskriminering. Men säg mig de museer som inte skildrar arbetet i vårt land, Björn Kaaling. Det gör våra stora museer. Det gör Nordiska museet, för att ta ett exempel i Stockholm, det gör de regionala museerna, länsmuseerna och hembygdsmuseerna. Överallt är arbetet och dess verksamhet en huvuduppgift.

Anf. 188 ELISABETH PERSSON (v) replik:

Herr talman! Jag blev angripen i den replik som Elisabeth Fleetwood begärde på Björn Kaalings anförande. Jag måste formellt fråga om jag har rätt att bemöta Elisabeth Fleetwood.

Anf. 189 FÖRSTE VICE TALMANNEN:

Elisabeth Fleetwood gick ju till angrepp i sin replik.

Anf. 190 ELISABETH PERSSON (v) replik:

Herr talman! Då vill jag utnyttja tillfället till att säga att vi finansierar våra förslag. Det är bara att titta i vår budget som vi lade fram i början på året. Vi har när det gäller slutsumman inga andra prioriteringar. Budgeten skiljer sig inte i några avgörande avseenden när det gäller summor från exempelvis regeringens budgetförslag.

Jag vill också påpeka att när det gäller det ärende som behandlades förut hade vi verkligen gjort en finansiering. Då togs detta som intäkt för någonting helt annat. Jag tycker att resonemanget är mycket konstigt och att det inte hör hemma i behandlingen av det här ärendet. Självfallet är våra förslag finansierade även om vi inte på varje enskild punkt anger att pengarna skall tas från ett viss håll utan från kulturbudgeten över huvud taget. Jag vill här hänvisa till Vänsterpartiets budget.

Anf. 191 ELISABETH FLEETWOOD (m) replik:

Herr talman! Javisst, Elisabeth Persson, har ni finansierat enligt er budget. Det tror jag visst det. Det är bara det att det att era satsningar enligt min uppfattning ofta är populistiska. Det vilar ett tungt ansvar över detta. Här tänker jag som moderat bl.a. på försvaret. Där har ni en post där ni kan spara ganska mycket.

Jag är övertygad om att om det händer någonting i världen om några decennier – jag hoppas att det aldrig händer – kommer de som då upplever att vi icke har satsat på vårt försvar att fördöma vårt handlande. Därför har vi varit beredda att spara in på annat i stället för att spara in på ett sätt som är mer populistiskt. Vi tar ansvar och vågar inte följa en sådan linje.

Anf. 192 ELISABETH PERSSON (v) replik:

Herr talman! Vi i Vänsterpartiet anser att det är en viktig uppgift för riksdagen att försvara bl.a. det svenska kulturarvet, kultur för barn och ungdom och nysatsningar som t.ex. Arbetets museum. Frågan är om vi kan vara utan den typen av kulturellt försvar.

När det gäller försvarsbudgeten vill jag ärligt erkänna att jag inte är förberedd att i detalj gå in och diskutera den. Men jag tar gärna en diskussion om försvaret av vår kultur och våra konstyttringar. Jag tycker att det är väl satsade pengar att se till att Arbetets museum kan fortsätta sin verksamhet när det gäller dokumentation av arbetet på det sätt som är påbörjat. Jag tycker att detta är en viktig försvarsgärning för värden som jag trodde vi var överens om var viktiga att slå vakt om.

Anf. 193 BJÖRN KAALING (s) replik:

Herr talman! Elisabeth Fleetwood sade att de museer som finns i Stockholm – Nordiska, Historiska, osv. – fyller de behov som Arbetets museum i dag försöker fylla. Jag anser inte att det är så. Nordiska museet tillgodoser ett etniskt behov, Historiska museet dokumenterar verksamhet fram till 1521, osv.

Arbetet är ju inte bara maskiner och produkter, Elisabeth Fleetwood. Det är ju arbetare också, och det är framför allt arbetets villkor det handlar om. Industrialismens framväxt beskrivs vid Arbetets museum. Visst ligger det ett stort kulturellt värde i att kunna spegla arbetet i nutid och visa hur det har sett ut förr och att levandegöra det! Visst är det ett stort kulturellt ansvar att dokumentera och i framtiden kunna visa människor hur t.ex. jämställdheten i arbetslivet har utvecklats, hur arbetsmiljöer och arbetsorganisation har förändrats, osv.

Jag förstår inte, Elisabeth Fleetwood, varför Arbetets museum inte skall ha det stöd för sin verksamhet som man behöver. Varför är det bara Arbetets museum av de museer som staten tidigare har tagit ansvar för som inte får en uppräkning av sitt anslag utan faktiskt en neddragning enligt det förslag som Elisabeth Fleetwood här försvarar?

Anf. 194 ELISABETH FLEETWOOD (m) replik:

Herr talman! Jag tycker att det verkar som om Björn Kaaling håller på att få ont om argument. Jag nämnde ett museum i Stockholm, och det var Nordiska museet. Sedan nämnde jag regionala museer, länsmuseer, hembygdsmuseer. Jag sade ingenting om att museerna i Stockholm skulle kunna svara för den här uppgiften, som är så viktig. Det är så viktigt att skildra arbetet, arbetarnas villkor, arbetsmiljön, industrialismens utveckling, maskinparken, osv., men det var ju just det som jag påpekade att många museer kan göra.

Björn Kaaling frågade varför Arbetets museum då inte skall ha stöd. Jo visst skall det ha stöd, men inte statligt stöd när det inte är ett statligt museum. Det får stöd på andra vägar.

Från socialdemokratiskt håll drar man då paralleller med Tekniska museet. Samtidigt säger man att vi har ett avtal med Tekniska museet. Har vi ett avtal mellan Arbetets museum och staten? Det har vi inte.

Anf. 195 BJÖRN KAALING (s) replik:

Herr talman! Men det är ju faktiskt så, Elisabeth Fleetwood, att det går att dra paralleller med Tekniska museet. Tekniska museet är inte heller något statligt museum – jag vill understryka det – utan det är ett museum som

staten har ett avtal med, och därigenom kan man behålla en viktig verksamhet.

Har vi ett avtal med Arbetets museum, frågade Elisabeth Fleetwood. Nej, det har vi inte. Men det är ingenting som säger att vi inte kan få det. I de överläggningar som en majoritet i utskottet vill ha till stånd har man möjlighet att ta upp olika frågor som gäller Arbetets museum.

Det är också möjligt, har jag fått klart för mig, för staten att, precis som när det gäller Tekniska museet, utse en statlig representant i Arbetets museums stiftelses styrelse. Det är ingenting som man motsätter sig från Arbetets museums sida. Tvärtom – det skulle man välkomna. Man skulle alltså ha möjlighet att få i stort sett samma konstruktion vid Arbetets museum som man har vid Tekniska museet.

Förste vice talmannen anmälde att Elisabeth Fleetwood anhållit att till protokollet få antecknat att hon inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 196 ROSE-MARIE FREBRAN (kds):

Herr talman! Sedan 1983 har Stiftelsen Arbetets museum aktivt verkat inom sitt område, arbetets historia och samtida arbetsliv. Stiftelsen har bedrivit insamlings-, publikations-, konferens- och seminarieverksamhet, producerat utställningar samt lämnat service och rådgivning i arbetshistoriska frågor till organisationer, studiecirklar, lokala intressegrupper m.fl. samtidigt som museilokalerna iordningställts. Dessa ligger i den åttakantiga byggnaden Strykjärnet mitt i Motala ström i Norrköpings tidigare mäktiga och unika industrilandskap.

Staten har sedan budgetåret 1984/85 lämnat ett årligt bidrag till verksamheten. Nominellt uppgår den samlade statliga insatsen för museet fram till 1991/92 till ca 45 milj.kr. Stiftelsens huvudmän har endast lämnat mindre driftbidrag men stått för museifastighetens kapitalkostnad. Under 1992 beräknas kapitalkostnaden till ca 6 milj.kr.

Vid riksdagens behandling av denna fråga förra året uttalades att regeringen vid kommande budgetprövning borde beakta behovet av ökade resurser till Arbetets museum på grund av ökade driftkostnader efter museets invigning, som ägde rum i december 1991. Ett av de nuvarande regeringspartierna stod bakom detta beslut. Detta riksdagsuttalande har regeringen inte tagit hänsyn till i budgetpropositionen. I stället föreslås en minskning av det statliga stödet med 2 milj.kr.

Neddragningen motiveras med att staten inte har åtagit sig ett permanent ansvar för museets drift. Regeringen anser enligt propositionen att ett betydande kontinuerligt statligt driftstöd bara är naturligt i fall där verksamheten avser statlig egendom eller bedrivs under statlig insyn. Denna skrivning i propositionen kan uppfattas som om stiftelsen motsatte sig statlig insyn. Så är emellertid inte fallet. I själva verket är det tvärtom.

Herr talman! All verksamhet är beroende av rimliga planeringsförutsättningar. Att ena året få ökat stöd kopplat till ett uttalande som inger stiftelsen förhoppningar om ytterligare ökningar för att året därpå få ett kraftigt minskat stöd skapar stora problem för verksamheten.

Det är angeläget att staten inte ensidigt drar ned resurserna till Arbetets

museum med drastiska konsekvenser för verksamheten. Staten måste föra en dialog med huvudmännen om den framtida verksamheten och ansvarsfrågorna. Att samförståndsvägen försöka hitta en långsiktigt bra lösning är angeläget.

Det är rimligt att överväga en modell för Arbetets museum liknande den som utformats för Tekniska museet. En annan möjlig lösning kan vara samarbete med något annat museum. Under alla förhållanden måste stiftelsen få rimlig tid för anpassning till förändrade ekonomiska villkor. Lokalt och regionalt stöd eller sponsorpengar kommer inte av sig självt. Det krävs tid och energi för att få fram de medel som behövs för en utveckling av verksamheten vid Arbetets museum.

I avvaktan på ett utfall av en nödvändig dialog bör museet tillförsäkras motsvarande resurser som man har under innevarande budgetår, alltså en liten uppräkning från nuvarande 8 454 000 kr. till 9 000 000 kr., enligt yrkande i motion Kr278 av Dan Ericsson i Kolmården, kds. Detta är en ökning i förhållande till regeringens förslag med 2 546 000 kr.

En ökad belastning av statsbudgeten bör undvikas. Finansieringen bör därför ske genom motsvarande minskning av anslagsposten Utveckling av centralmuseernas verksamhet under anslaget Centrala museer: Vissa kostnader för utställningar och samlingar m.m.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan i kulturutskottets betänkande 23.

Anf. 197 MAJ-INGER KLINGVALL (s):

Herr talman! Arbetets museum i Norrköping invigdes den 14 december 1991 efter ett mer än tioårigt planeringsarbete. De första tre veckorna besöktes museet av mer än 15 000 människor. Intresset har fortsatt att vara lika stort. Det är naturligtvis mycket glädjande; kanske beror det på att arbetets museum är ett annorlunda museum, både genom sin placering och genom sin inriktning. Det ligger där i Norrköping, mitt i strömmen som rinner genom staden. Det är i det märkliga åttkantiga huset med namnet Strykjärnet som arbetets museum ligger.

Utmed Motala ström ser man raden av textilfabriker som påminner om Norrköpings ledande ställning som Sveriges textilstad under 1800-talet. Det är industrialismens genombrott i vårt land som illustreras i kvarter efter kvarter längs strömmen. Men pulsen har stannat, maskinerna är borta och arbetarna har gått hem. Kvar står fabrikerna som märkliga fornlämningar från den tid som flytt.

Vid statens tidigare anslagsgivning har ett motiv varit att medverka till bevarande av förnyelse av industrilandskapet som under 1990-talet kommer att vara ett av landets största projekt av det här slaget, jämförbart med det medeltida Visby eller Gamla stan i Stockholm.

Arbetets museum har genom sin verksamhetsinriktning, arbetets historia och samtida arbetsliv, täckt in ett område som fram till dess inte haft någon riktig plats i svensk museivärld. 1991 slöts ett avtal mellan Arbetets museum och Nordiska museet i avsikten att stärka samarbetet till gagn för arbetets och arbetslivets historia i Sverige. Ett sådant samarbete förekommer också med andra vetenskapliga institutioner byggt på museets särskilda inriktning

och kompetens. Under senare tid har museet förstärkt forskningsresurserna. En adjungerad professor i ekonomisk historia är numera knuten som forskningsledare till museet. Uppgiften är att bedriva egen forskning, men också att fungera som handledare för doktorandutbildning.

Ett forskningsprogram för 1990-talet – det mångkulturella arbetet – har arbetats fram och kommer att ligga till grund för verksamheten under 1990-talet.

Herr talman! Vi är många som har arbetat för att det här museet skulle komma till stånd. Nu finns det där. Vi är självklart mycket glada åt att utskottsmajoriteten ställer upp bakom museet och dess unika verksamhetsinriktning. Vi kan också glädja oss åt en stark uppslutning lokalt för museet, både i Norrköping och i Östergötland, över partigränserna. Jag utgår nu från att riksdagen även i fortsättningen kommer att ta ansvar för Arbetets museums fortsatta verksamhet.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 23 april.)

13 § Forskning

Föredrogs
kulturutskottets betänkande
1991/92:KrU24 Forskning (prop.1991/92:100 delvis).

Kammaren biföll förste vice talmannens förslag om att betänkandet skulle avgöras efter endast *en* bordläggning.

Förste vice talmannen konstaterade härefter att ingen talare var anmäld.
(Beslut skulle fattas den 23 april.)

14 § Lokalförsörjning m.m.

Föredrogs
kulturutskottets betänkande
1991/92:KrU25 Lokalförsörjning m.m. (prop 1991/92:100 delvis).

Kammaren biföll förste vice talmannens förslag om att betänkandet skulle avgöras efter endast *en* bordläggning.

Förste vice talmannen konstaterade härefter att ingen talare var anmäld.
(Beslut skulle fattas den 23 april.)

15 § Anslag på massmedieområdet

Föredrogs
kulturutskottets betänkande
1991/92:KrU26 Anslag på massmedieområdet (prop. 1991/92:100 delvis).

Kammaren biföll förste vice talmannens förslag om att betänkandet skulle avgöras efter endast *en* bordläggning.

Anf. 198 ÅKE GUSTAVSSON (s):

Herr talman! Den 4 februari anmälde regeringen genom statsrådsberedningen att det under april månad kommer att lämnas en proposition om filmpolitiken. Nu är vi i slutet av april och någon sådan proposition har vi inte sett. Förutsättningen för att en sådan proposition skall kunna lämnas är rimligen förhandlingar med branschen. Några sådana har såvitt jag vet inte förekommit. Den enda fråga som jag tänker ställa till utskottets talesman, Hugo Hegeland, är därför: Kommer regeringen, som ni skriver i majoritetsskrivningen, att senare i vår – man kan ju sträcka ut våren till midsommar – lämna någon proposition med förslag till filmpolitik, eller kommer den senare? Jag tror att hela branschen väntar på ett besked på den punkten. Det är min enda fråga till Hugo Hegeland.

Utöver detta vill jag göra några kommentarer. Den första handlar om att jag tror att det är väldigt väsentligt att vi ser som en uppgift att stimulera och stödja filmskapandet. Det är självklart att vi alltid kommer att ha behov av importerade filmer och TV-serier, men dessa kan ju aldrig beskriva vår egen historia, vår egen samtid och få samma betydelse som de har för att bearbeta traditioner, framtidsdrömmar och samhällsproblem.

Utifrån detta har vi från socialdemokratiskt håll sagt att filmpolitiken har en dubbel uppgift; den skall dels stödja den konstnärligt avancerade filmen, men den skall också bidra till att skapa ett svenskt kvalitetsutbud också i populära genrer, t.ex. thriller och komedi. Vi har sagt att för att vi skall kunna hålla uppe kvaliteten i svensk film måste vi också ha en viss kvantitet. Vi har satt upp ett ganska ambitiöst mål. I dag har vi en produktion på 10–12 filmer. Vi säger att ett rimligt produktionsmål för spelfilmer är 15–20 filmer per år, varav 3–4 skall vara barnfilmer och 3–4 dokumentärfilmer. Det hade varit klädsamt om också Hugo Hegeland hade ställt sig bakom detta.

Folkpartiet uttalade i valrörelsen ett mycket starkt stöd för filmbranschen. Om jag inte minns fel var den nuvarande socialministern, som dessutom är ordförande i Folkpartiet, ute i valrörelsen och sade att man såg mycket allvarligt på detta. Man kan alltså förvänta sig ett mycket kraftigt stöd. Jag förutsätter att det visar sig i den proposition som alltså skall läggas före vårens slut. Men jag har inte så stora förhoppningar när jag hör regeringens företrädare i debatten säga att en reformtrakt på 35 milj.kr. om året är bra, jämfört med den socialdemokratiska reformtrakten på 125 milj.kr.

Den andra frågan som betänkandet behandlar när det gäller massmedieområdet handlar om utgivningsstödet. Det handlar om En bok för alla. Jag vill understryka att utskottet var enigt när man sade att man anser att regeringen bör bemyndigas att för tiden t.o.m. januari månad i år sluta avtal med

ny huvudman om överförande av rättighet och förpliktelse enligt det nuvarande avtalet med litteraturfrämjandet. Vidare bör regeringen bemyndigas att för tiden därefter, t.o.m. januari månad 1993, avtala om en verksamhet med i huvudsak samma inriktning som gäller i ovan nämnda avtal med litteraturfrämjandet.

Här uttalar alltså riksdagen en bestämd vilja som jag hoppas att regeringen har möjlighet att utan alltför stora komplikationer effektuera. Men från oppositionen säger vi därutöver att vi vill stödja invandrar- och minoritetslitteratur med ytterligare 1 milj.kr., liksom barn- och ungdomslitteraturen med samma belopp. Det hade varit trevligt för kulturministern, som också är invandrarminister, att kunna vara med om en ytterligare uppräkning av detta. Jag har förstått att hon inte är det, eftersom regeringspartiernas företrädare i utskottet inte har velat prioritera invandrarlitteraturen så högt.

Slutligen kan man som sammanfattning säga att man hör husbondens röst hela tiden. På varje punkt där oppositionen efterlyser initiativ säger utskottsmajoriteten: Man skall inte föregripa regeringens beredningsarbete – produktionsmålet kommer att prövas i den aviserade filmpropositionen – frågan om stöd till mediaverkstäder kommer att behandlas i den kommande filmpropositionen.

Har ni ingen egen vilja? Förlåt, det blev en andra fråga.

Anf. 199 HUGO HEGELAND (m):

Herr talman! Jag börjar med att yrka bifall till kulturutskottets betänkande 26 på alla punkter och avslag på samtliga reservationer, eftersom det inte tillförts något nytt under debatten.

Sedan ställde faktiskt Åke Gustavsson en fråga till mig. Den inleddes med att regeringen den 4 februari aviserade en proposition om filmpolitiken. Han hade inte sett någonting. Den skulle komma senare i vår, och han undrar om den kommer senare.

Snälla Åke Gustavsson: Våren har ännu inte kommit. I dag på morgonen när vi gick till Nationalmuseum för att höra deras beklagande över att man tar 2,5 miljoner från förnyelseanslaget som skulle gå till samtliga museer och i stället lägger dem på Arbetets museum, till vilket varken Norrköpings kommun eller landstinget eller facket i Norrköping vill ge ett enda öre, så snöade det ju!

Då kunde jag inte undgå att erinra mig barnsången av Alice Tegnér:

Än så är det långt till vår
innan rönn i blomma står.
Sov du lilla utskott
än så är det vinter.

Vänta, Åke Gustavsson, till våren kommer – då kommer givetvis svar på denna fråga.

Anf. 200 ÅKE GUSTAVSSON (s):

Herr talman! Det var ett mycket intressant och uttömmande svar som herr Hegeland lämnade.

Kan jag nu få svar på min fråga, nämligen om regeringen kommer att lägga fram en proposition såsom den aviserat?

Min indikation är nämligen att så inte kommer att ske. Jag menar att det i sak vore av värde om vi kunde få besked i kväll om att så kommer att ske.

Regeringen har sagt under april månad. Även om det snöade i dag så är det faktiskt inte många dagar kvar av april månad.

Anf. 201 HUGO HEGELAND (m):

Herr talman! Åke Gustavsson ställer till mig en fråga om vad regeringen skall göra. Jag sitter inte i regeringen. Jag är inte kulturminister. Varför inte fråga kulturministern i stället för att fråga mig? För än så länge är det långt till vår.

Anf. 202 ÅKE GUSTAVSSON (s):

Herr talman! Jag är väl medveten om att herr Hegeland inte sitter i regeringen. Jag ställer frågan av den anledningen att på varje punkt då en sakfråga diskuteras i detta betänkande och där vi är oeniga hänvisar utskottets majoritet med full förtröstan till regeringen. Därav kom det sig att jag använde uttrycket husbondens röst.

Man anser att regeringen kan hantera frågorna. Vi skall inte föregripa beredningsarbetet. Man förutsätter att den aviserade filmpropositionen inte skall föregripas osv. Om man har denna totala tillit till regeringen förutsätter jag också att man har total information och insyn i regeringens beredningsarbete och delar, totalt sett, de slutsatser regeringen skall komma med. Någon annan slutsats kan man inte dra eftersom ni vill ge regeringen carte blanche i det avseendet.

Anf. 203 HUGO HEGELAND (m):

Herr talman! I ett avseende har jag en ståndpunkt gemensam med Åke Gustavsson: Jag litar fullkomligt på den regering som företräder mitt parti, liksom Åke Gustavsson litar fullkomligt på den regering som företräder hans parti.

Socialdemokraterna hänvisade alltid tidigare till sin regering, till att det pågår ett arbete i regeringen, till att de har fullständigt förtroende för sin regering. På samma sätt har jag fullständigt förtroende för min regering.

Anf. 204 ÅKE GUSTAVSSON (s):

Herr talman! Jag förstår att Hugo Hegeland har fullt förtroende för sitt parti i regeringen. Det är snarast en bekräftelse på att det är moderaterna som tar kommandot i regeringen.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut skulle fattas den 23 april.)

16 § Ny kyrkolag

Föredrogs
konstitutionsutskottets betänkande
1991/92:KU32 Ny kyrkolag (prop. 1991/92:85 delvis).

Kammaren biföll förste vice talmannens förslag om att betänkandet skulle avgöras efter endast *en* bordläggning.

Anf. 205 YLVA ANNERSTEDT (fp):

Herr talman! Jag noterar med tillfredsställelse att den stora frågan om relationen kyrka–stat nu kommit ett steg närmare sin lösning i och med att ERK-utredningen börjar beredas.

Utskottet har genom ett tillkännagivande klart sagt ifrån att en parlamentarisk beredning skall bereda frågan, något som också krävts i en motion av Jan-Erik Wikström och Carl-Johan Wilson.

Så då, herr talman, till medlemskapsfrågan. Inte heller nu ser vi en lösning på problemet kring religionsfriheten och medlemskapet i svenska kyrkan. Fortfarande är det så att utlänningar som blir svenska medborgare automatiskt ansluts till svenska kyrkan om de tillhört ett evangelisk-lutherskt samfund, och detta sker utan att de ens blir underrättade om det.

Detta upprör med rätta dem som drabbas och som tror att full religionsfrihet råder i Sverige.

För 15 år sedan beslutades om en övergångsregel som skulle nödtorftigt dölja att grundlagen trädde för när. Konstitutionsutskottet har upprepade gånger uttalat kritik mot de rättsövergrepp som övergångsreglerna innebär. JO har påtalat förhållandet, men kyrkan väljer att sätta sig över kraven på att svensk grundlag skall respekteras.

Folkpartiet liberalerna har varje år i den debatten, tillsammans med Vänsterpartiet, varit det enda parti som klart tagit ställning för att religionsfriheten i Sverige skall gälla alla, och att grundlagen skall respekteras.

Vi tycker inte att utskottsmajoriteten varit tillräckligt tydlig i år heller. Vi har därför en reservation när det gäller motiveringen. Herr talman! Jag yrkar bifall till den.

Anf. 206 ELISABETH PERSSON (v):

Herr talman! Jag vill yrka bifall till den meningsyttring som är fogad till betänkandet av Johan Lönnroth och som avser mom. 1, 2, 4 och 12.

Anf. 207 GÖRAN ÅSTRAND (m):

Herr talman! I denna sena timme mycket kort i denna mycket viktiga fråga. Det är kyrkohistoria som skrivs i det ögonblick riksdagen i morgon kl. 12 i samband med voteringen bestämmer en ny kyrkolag. Då sammanförs en splittrad och svåröverskådlig lagstiftning till en. Den har passerat kyrkomötet, och ett långt lagstiftningsarbete slutförs nu.

Jag noterar med stor tillfredsställelse att utskottet vid sin behandling i huvudsak är enigt.

Ylva Annerstedts anförande pekar på en sak som nu går in i den parlamen-

tariska beredningen, både i kyrka–stat-frågan och i medlemskapsfrågan. Jag vet att man inom Folkpartiet i denna fråga är otålig, men jag är inte beredd att instämma i reservationen. Jag tycker att det är rimligt att en fråga som nu är så nära sitt avgörande får behandlas i den parlamentariska beredningen.

Jag noterar kyrkomötets bestämda uppfattning att tystnadsplikten också skall omfatta diakoner. Riksdagens beslut blir en hänvisning till att regeringen bör se på denna lagstiftning. Frågan faller därmed i den riktning kyrkan önskat.

Avslutningsvis, herr talman: Jag har personligen engagerat mig litet kring de icke-territoriella församlingarna, hovförsamlingen och tyska församlingen, och jag noterar att utskottet på väsentliga punkter tillgodosett önskemål som framförts från församlingarna. Utskottet har därmed tillgodosett en motion från mig.

Med detta, herr talman, yrkar jag bifall på samtliga punkter till utskottets hemställan.

Anf. 208 TORGNY LARSSON (s):

Herr talman! Även om det nu är sent på kvällen kan historiens vingslag ändå anas i och med att det i morgon skall fattas ett beslut som innebär att vissa delar av en 306 år gammal lag, 1686 års kyrkolag, kommer att upphävas. Om jag räknade rätt alldeles nyss har denna lag funnits under 14 eller 15 kungar.

Det är i stor enighet beslut om detta fattas. Poängen är att det blir en samlad kyrkolag, men det innebär inte att reformarbetet på det kyrkliga området därmed är färdigutfört, utan det är naturligtvis nödvändigt att reformarbetet fortsätter. Det är mot den bakgrunden värt att notera att den s.k. ERK-utredningen under Carl-Axel Petri nu är färdig och att regeringen kommer att tillsätta en beredning som skall arbeta vidare.

Jag noterar att det hos Vänsterpartiet finns en otålighet, men jag vill i det här sammanhanget poängtera att vi inte hade varit där vi är i dag om inte kyrkomötet för några år sedan hade fattat beslut som innebar att man begärde att regeringen skulle tillsätta den beredning som sedan Carl-Axel Petri kom att leda. Man har därigenom fått ett värdefullt underlag för det fortsatta reformarbetet.

I den reservation som Ylva Annerstedt står bakom säger hon om jag uppfattar henne rätt att kyrkan sätter sig över lagen. Jag vill bara kommentera det genom att säga att det inom kyrkan trots allt finns en växande insikt om behovet av en förändring av reglerna. Jag delar i sak helt hennes uppfattning att nuvarande bestämmelser är djupt otillfredsställande. Det gäller inte bara i det avseende som Ylva Annerstedt nyss nämnde utan även i en hel rad andra avseenden. Den beredning som nu snart kommer i gång kommer att arbeta med de här frågorna, så jag tror att det – i alla fall i den här kammaren, men kanske inte helt och hållet inom svenska kyrkan – råder en stor och bred enighet om nödvändigheten av att se över detta.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Anf. 209 YLVA ANNERSTEDT (fp):

Herr talman! Det är utmärkt att Torgny Larsson ger klart uttryck för att han delar Folkpartiet liberalernas åsikter när det gäller medlemskapsfrågan.

Det är synd bara att det har tagit 15 år att komma fram till den insikten. Men jag hoppas att vi ändå tillsammans skall kunna lösa den här frågan ganska snabbt, när vi nu är överens om att detta är ett stort problem.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 23 april.)

17 § Bordläggning

Anmäldes och bordlades
Motionerna
med anledning av prop. 1991/92:86 Ändring i reglerna för lagervärdering
1991/92:Sk26 av Hugo Hegeland (m)

med anledning av prop. 1991/92:92 Utskiftning av löntagarfondernas tillgångar m.m.
1991/92:Fi32 av Bengt-Ola Ryttar (s)
1991/92:Fi33 av Anita Johansson m.fl. (s)
1991/92:Fi34 av Ingvar Carlsson m.fl. (s)
1991/92:Fi35 av Lars Werner m.fl. (v)
1991/92:Fi36 av Stig Rindborg (m)
1991/92:Fi37 av Ian Wachtmeister och Bo G Jenevall (nyd)

med anledning av prop. 1991/92:95 Valfrihet och fristående skolor
1991/92:Ub62 av Lena Hjelm-Wallén m.fl. (s)
1991/92:Ub63 av Larz Johansson m.fl. (c)
1991/92:Ub64 av Christer Lindblom (fp)
1991/92:Ub65 av Marianne Carlström m.fl. (s)
1991/92:Ub66 av Mikael Odenberg m.fl. (m,fp,c,kds)
1991/92:Ub67 av Ian Wachtmeister och Stefan Kihlberg (nyd)
1991/92:Ub68 av Björn Samuelson m.fl. (v)

med anledning av prop. 1991/92:113 Ny börslagstiftning m.m.
1991/92:N34 av Anita Gradin m.fl. (s)

med anledning av prop. 1991/92:117 Avdragsrätt för avgifter till arbetsgivarorganisationer
1991/92:Sk27 av Lars Hedfors m.fl. (s)

med anledning av prop. 1991/92:118 Förenklad statistikreglering
1991/92:Fi38 av Bo G Jenevall (nyd)
1991/92:Fi39 av Hans Gustafsson m.fl. (s)

med anledning av prop. 1991/92:120 Reglering av priserna på fisk m.m.
1991/92:Jo36 av Sven-Olof Petersson m.fl. (c)
1991/92:Jo37 av Annika Åhnberg m.fl. (v)
1991/92:Jo38 av Göran Persson m.fl. (s)

1991/92:Jo39 av Sven-Olof Petersson (c)

med anledning av prop. 1991/92:123 Slopande av intresserepresentation i vissa statliga myndighetes styrelser
1991/92:K20 av Bo Finnkvist m.fl. (s)
1991/92:K21 av Thage G Peterson m.fl. (s)
1991/92:K22 av Harriet Colliander (nyd)

med anledning av prop. 1991/92:125 Förslag om tilläggsbudget II till statsbudgeten för budgetåret 1991/92
1991/92:Sf31 av Ian Wachtmeister och Bo G Jenevall (nyd)
1991/92:T20 av Bengt Hurtig och Eva Zetterberg (v)
1991/92:N35 av Anita Gradin m.fl. (s)
1991/92:N36 av Rolf L Nilson (v)

med anledning av prop. 1991/92:129 Socialavgifter på vissa förmåner när förutsättningar för jämkning av förmånsvärdet föreligger, m.m.
1991/92:Sk28 av Lars Hedfors m.fl. (s)
1991/92:Sk29 av Lars Bäckström m.fl. (v)

med anledning av prop. 1991/92:133 En elmarknad med konkurrens
1991/92:N37 av Anita Gradin m.fl. (s)

med anledning av prop. 1991/92:134 Riktlinjer för överföringen av verksamheten vid domänverket till aktiebolagsform
1991/92:N38 av Hugo Hegeland och Inger René (m)
1991/92:N39 av Karin Israelsson (c)
1991/92:N40 av Hans Dau (m)
1991/92:N41 av Lars Werner m.fl. (v)
1991/92:N42 av John Andersson (v)
1991/92:N43 av Sonia Karlsson m.fl. (s)
1991/92:N44 av Carl Olov Persson och Jan Erik Ågren (kds)
1991/92:N45 av Anita Gradin m.fl. (s)
1991/92:N46 av Karl-Göran Biörsmark m.fl. (fp,c,kds)
1991/92:N47 av Sigge Godin och Siw Persson (fp)
1991/92:N48 av Sigge Godin (fp)
1991/92:N49 av Jan Fransson och Åke Selberg (s)
1991/92:N50 av Jan Fransson och Sinikka Bohlin (s)
1991/92:N51 av Karin Starrin och Lennart Brunander (c)
1991/92:N52 av Åke Gustavsson m.fl. (s)

med anledning av prop. 1991/92:138 Ändringar i utlänningslagen (1989:529), m.m.
1991/92:Sf32 av Sten Andersson i Malmö (m)
1991/92:Sf33 av Berith Eriksson (v)
1991/92:Sf34 av Doris Håvik m.fl. (s)
1991/92:Sf35 av Leif Bergdahl (nyd)

med anledning av prop. 1991/92:141 Upphävande av lagen (1986:1242) om försöksverksamhet med kooperativ hyresrätt, m.m.
1991/92:Bo10 av Eva Zetterberg (v)
1991/92:Bo11 av Inger Lundberg och Sture Ericson (s)
1991/92:Bo12 av Rune Thorén m.fl. (c)
1991/92:Bo13 av Oskar Lindkvist m.fl. (s)

med anledning av prop. 1991/92:151 Vissa ändringar i förmånssystemet för läkemedel m.m.
1991/92:Sf36 av Marianne Jönsson (c)
1991/92:Sf37 av Johan Brohult och Bengt Dalström (nyd)
1991/92:Sf38 av Ingvar Carlsson m.fl. (s)
1991/92:Sf39 av Berith Eriksson m.fl. (v)
1991/92:Sf40 av Kent Carlsson (s)

med anledning av prop. 1991/92:157 Vissa gymnasie- och vuxenutbildningsfrågor m.m.
1991/92:Ub69 av Larz Johansson m.fl. (c,fp,kds)
1991/92:Ub70 av Larz Johansson (c)
1991/92:Ub71 av Stina Gustavsson m.fl. (c)
1991/92:Ub72 av Stina Gustavsson och Stina Eliasson (c)
1991/92:Ub73 av Anders G Högmark (m)
1991/92:Ub74 av Björn Samuelson m.fl. (v)
1991/92:Ub75 av Lena Hjelm-Wallén m.fl. (s)
1991/92:Ub76 av Åke Gustavsson m.fl. (s)

med anledning av förs. 1991/92:18 Riksdagens revisorers förslag angående samordnad investeringsplanering för transporter
1991/92:T21 av Kenneth Attefors (nyd)
1991/92:T22 av Bengt Hurtig (v)

Justitieutskottets betänkanden
1991/92:JuU22 Anslag till kriminalvården, m.m.
1991/92:JuU23 Anslag till polisväsendet

Socialförsäkringsutskottets betänkande
1991/92:SfU9 Studiestöd

18 § Anmälan om interpellation

Anmäldes att följande interpellation framställts

den 21 april

1991/92:182 av *Christel Anderberg* (m) till statsrådet Bo Lundgren om samverkan mellan banker och posten:

Posten har nyligen beslutat om en ny regionindelning och att antalet postkontor i landet skall minska med ca 1 000 st. I storstäderna blir effekten härav, i form av sämre service, i allmänhet ganska måttlig. I de små samhällena i glesbygden kan resultatet bli rent förödande, dels för att det moderna samhällslivet kräver tillgång till postala tjänster, dels för att det lätt uppstår s.k. domino-effekter när servicen i en bygd börjar naggas i kanten.

En lösning på de problem postens rationalisering medför skulle vara en ökad samverkan mellan banker och posten. I Dalarna har man varit inne på sådana tankar men detta har stupat på att regelverket f.n. ej synes medge något egentligt samarbete.

När posten hade beslutat sig för att lägga ned postkontoret i Stora Skedvi i Säters kommun fick Sparbanken HHS, Hedemora, en förfrågan från postens regionkontor i Borlänge om att få köpa vissa tjänster av Sparbanken i Stora Skedvi, där Sparbanken har ett kontor och i vars bankhus posten förhyrde sina lokaler. De tjänster som var aktuella var sortering av boxpost till 80–100 boxar (mobila, som skulle tillhandahållas av posten) samt utlämning av värdeförsändelser och paket.

Sparbanken HHS var positiv till uppdraget och förklarade sig ha såväl personella, kunskapmässiga som lokalmässiga förutsättningar för det tilltänkta samarbetet med posten.

I ett yttrande av den 3 december 1991 har finansinspektionen emellertid konstaterat att verksamhet som inbegriper handläggning av brev- och pakettjänster, frimärksförsäljning och liknande inte har sådant samband med in- och utlåning som är förutsatt för att få bedriva bank enligt bankrörelselagen. Den service som Sparbanken önskade vara posten behjälplig med i Stora Skedvi var därför av den karaktären att finansinspektionen inte kunde finna det tänkta samarbetet förenligt med bankrörelselagen.

Enligt ett samarbetsavtal som ingicks mellan posten och Sparbanksgruppen AB i juni 1991 skall kontorssamverkan kunna ske och sparbank kunna åtaga sig att på uppdragsbasis tillhandahålla viss postal service på sparbankskontor.

Avtalet synes f.n. dock bara kunna fungera i motsatt riktning mot vad som här diskuteras, dvs. så att det öppnas möjligheter för posten att ta över vissa banktjänster när sparbankskontor läggs ned.

För människorna i Husby i Hedemora kommun, som nu står i tur att förlora sin postservice, är det svårförståeligt att samarbetet mellan Sparbanken och posten inte skall kunna gå i båda riktningarna så att deras bank också skall kunna ge service för postens räkning. De anser – med rätta – att bibehållen glesbygdsservice kräver ett nytänkande. De kan inte acceptera att framtiden för deras hemort riskeras på grund av något som framstår som rena formaliteter.

Om finansinspektionens tolkning av bankrörelselagen är korrekt anser jag att en lagändring bör övervägas.

Med hänvisning till vad som ovan anförts vill jag fråga skatteministern:

Är skatteministern beredd att göra en sådan ändring i bankrörelselagen att banks tillhandahållande av vissa postala tjänster kan bli förenligt med bankverksamhet enligt 2:1 bankrörelselagen?

19 § Anmälan om frågor

Anmäldes att följande frågor framställts

den 21 april

1991/92:684 av *Bengt-Ola Ryttar* (s) till näringsministern om konkurrensbegränsning i samband med driftsnedläggningar:

LB-Invest som efter konkurs övertagit husföretaget Boro har lagt husfabriken i Mockfjärd i "malpåse". Husfabriken var kommunens största industriarbetsplats, nu står den öde. LB-Invest fick köpa anläggningen av konkursförvaltaren eftersom man deklarerade att driften skulle fortsätta. Så har inte blivit fallet.

Företaget är beredd att upplåta lokalerna för annan verksamhet, men inte för konkurrerande verksamhet.

I Borlänge har Farmek stängt sitt slakteri. Slakterifastigheten är till salu, men med villkoret att köparen inte får bedriva slakteriverksamhet.

Avser näringsministern att vidta några åtgärder mot den beskrivna konkurrensbegränsningen?

1991/92:685 av *Sten Svensson* (m) till statsrådet Reidunn Laurén om lönegarantin:

Konkursformen har kommit att bli en attraktiv form för rekonstruktion av företag. Dess attraktionskraft beror till stor del på hur lönegarantin används.

Ett flertal köpeavtal mellan ett konkursbo och en förvärvare av konkursboets rörelse innehåller en anställningsgaranti med förbehåll att lönegaranti skall utgå. Köparen garanterar därvid fortsatt anställning för gäldenärbolagets anställda. De anställdas löner skall då utgå av lönegaranti under de anställdas återstående uppsägningstid, varefter återanställning av de aktuella anställda skall ske successivt.

Det ovan beskrivna förfarandet medför att en konkurrenssnedvridande fördel uppstår för det företag som köper konkursboet.

Vilka åtgärder avser statsrådet vidta för att lönegarantin inte skall användas i sådant syfte?

1991/92:686 av *Sten Andersson* i Malmö (m) till statsrådet Bo Lundgren om skattelagstiftningen och kostnaderna för underhåll av kulturhus:

Som en effekt av skatteomläggningen 1991 riskerar på sikt slott och kulturhus att förfalla. Orsaken är att kostnader för underhåll av kulturhus inte längre är avdragsgilla. Sker ingen ändring avseende reglerna för underhåll av kulturhus går en viktig del av vårt kulturarv förlorat.

Vilka åtgärder är statsrådet beredd att vidta så att det blir realistiskt ekonomiskt möjligt att underhålla kulturhus?

20 § Kammaren åtskildes kl. 22.34.

Förhandlingarna leddes
av tredje vice talmannen från sammanträdets början t.o.m. 3 § anf. 8 (delvis),
av talmannen därefter t.o.m. anf. 26 (delvis),
av förste vice talmannen därefter t.o.m. anf. 58 (delvis),
av tredje vice talmannen därefter t.o.m. 4 § anf. 85 (delvis),
av andre vice talmannen därefter t.o.m. 5 § anf. 124 (delvis),
av tredje vice talmannen därefter t.o.m. 10 § anf. 171 och
av förste vice talmannen därefter till sammanträdets slut.

Vid protokollet

BENGT TÖRNELL

/Gunborg Apelgren

Innehållsförteckning

Onsdagen den 22 april

1 § Hänvisning av ärenden till utskott 1
2 § Förnyad bordläggning 1
3 § Internationellt utvecklingssamarbete 1
Utrikesutskottets betänkande UU15
Debatt
Pierre Schori (s)
Lars Moquist (nyd)
Bertil Måbrink (v)
Daniel Tarschys (fp)
Alf Wennerfors (m)
Pär Granstedt (c)
Statsrådet Alf Svensson (kds)
Förste vice talmannen (om debattreglerna)
Karl-Erik Svartberg (s)
Göran Lennmarker (m)
Nils T Svensson (s)
Karl-Göran Biörsmark (fp)
Viola Furubjelke (s)
Birgitta Hambraeus (c)
Kristina Svensson (s)
Margareta Viklund (kds)
Richard Ulfvengren (nyd)
Bertil Persson (m)
Eva Zetterberg (v)
Hans Göran Franck (s)
Ylva Annerstedt (fp)
Tredje vice talmannen
Ingela Mårtensson (fp)
Björn Samuelson (v)
Anita Persson (s)
Beslut 82
4 § Undantag från skatteplikt till mervärdesskatt för vissa tjänster inom sjukvårdsområdet, m.m. 85
Skatteutskottets betänkande SkU24
Debatt
Inger Lundberg (s)
Peter Kling (nyd)
Lars Bäckström (v)
Karl-Gösta Svenson (m)
Bert Karlsson (nyd)
Dan Eriksson i Stockholm (nyd)

Harriet Colliander (nyd)
Dan Ericsson i Kolmården (kds)
Beslut ... 107
Beslut om uppskjuten votering ... 108
Andre vice talmannen (om sammanträdets fortsättning under kvällen)
5 § Statsbudgeten för budgetåret 1992/93 (jordbruksdepartementet) 108
Jordbruksutskottets betänkande JoU12
Debatt
Åke Selberg (s)
Christer Windén (nyd)
Annika Åhnberg (v)
Lennart Brunander (c)
(forts.)
Ajournering ... 123
Återupptagna förhandlingar ... 124
5 § (forts.) Statsbudgeten för budgetåret 1992/93 (jordbruksdepartementet) (forts. JoU12) ... 124
Carl G Nilsson (m)
Dan Ericsson i Kolmården (kds)
John Andersson (v)
Dan Eriksson i Stockholm (nyd)
Beslut skulle fattas den 23 april
6 § Statsbudgeten för budgetåret 1992/93 (miljö- och naturresursdepartementet) ... 134
Jordbruksutskottets betänkande JoU13
Debatt
Inga-Britt Johansson (s)
Rolf L Nilson (v)
Lennart Daléus (c)
Sonia Karlsson (s)
Beslut skulle fattas den 23 april
7 § Vissa skogsfrågor ... 141
Jordbruksutskottets betänkande JoU14
Debatt
Jan Fransson (s)
Rolf L Nilson (v)
Ivar Virgin (m)
Beslut skulle fattas den 23 april
8 § Anslag till riksgäldskontoret ... 147
Finansutskottets betänkande FiU14
Debatt
Roland Sundgren (s)
Tom Heyman (m)
Beslut skulle fattas den 23 april
9 § Anslag till riksdagens revisorer och deras kansli ... 148
Finansutskottets betänkande FiU15
Beslut skulle fattas den 23 april

10 § Den statliga rationaliseringsverksamheten och revisionen. 149
Finansutskottets betänkande FiU16
Debatt
Sonia Karlsson (s)
Tom Heyman (m)
Beslut skulle fattas den 23 april
11 § Teater, dans och musik. 150
Kulturutskottets betänkande KrU20
Debatt
Anders Nilsson (s)
Elisabeth Persson (v)
Förste vice talmannen (om debattreglerna)
Göran Åstrand (m)
Charlotte Branting (fp)
Beslut skulle fattas den 23 april
12 § Kulturmiljövård, museer och utställningar 159
Kulturutskottets betänkande KrU23
Debatt
Elisabeth Fleetwood (m)
Elisabeth Persson (v)
Björn Kaaling (s)
Förste vice talmannen (om debattreglerna)
Rose-Marie Frebran (kds)
Maj-Inger Klingvall (s)
Beslut skulle fattas den 23 april
13 § Forskning 168
Kulturutskottets betänkande KrU24
Beslut skulle fattas den 23 april
14 § Lokalförsörjning m.m. 168
Kulturutskottets betänkande KrU25
Beslut skulle fattas den 23 april
15 § Anslag på massmedieområdet 169
Kulturutskottets betänkande KrU26
Debatt
Åke Gustavsson (s)
Hugo Hegeland (m)
Beslut skulle fattas den 23 april
16 § Ny kyrkolag 172
Konstitutionsutskottets betänkande KU32
Debatt
Ylva Annerstedt (fp)
Elisabeth Persson (v)
Göran Åstrand (m)
Torgny Larsson (s)
Beslut skulle fattas den 23 april
17 § Bordläggning 174

18 § Anmälan om interpellation
1991/92:182 av Christel Anderberg (m) om samverkan mellan banker och posten. 176
19 § Anmälan om frågor
1991/92:684 av Bengt-Ola Ryttar (s) om konkurrensbegränsning i samband med driftsnedläggningar. 178
1991/92:685 av Sten Svensson (m) om lönegarantin. 178
1991/92:686 av Sten Andersson i Malmö (m) om skattelagstiftningen och kostnaderna för underhåll av kulturhus. 178

gotab 41327, Stockholm 1992